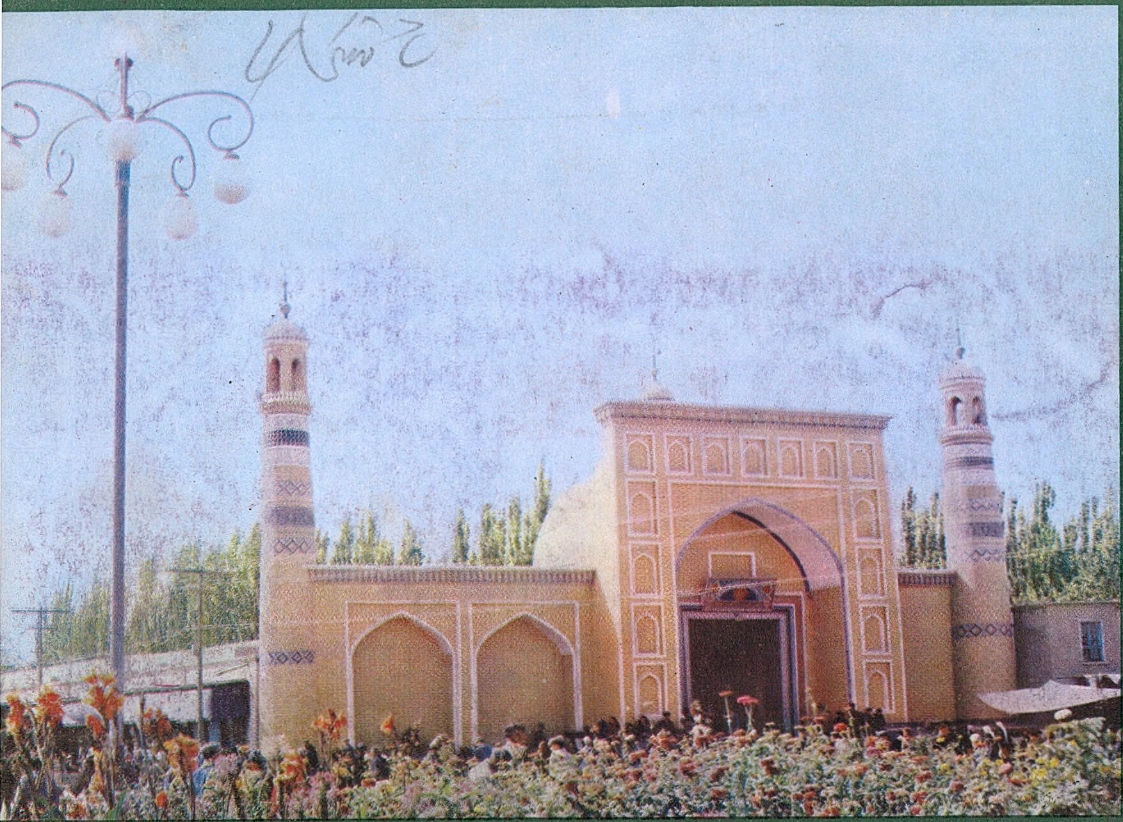

1985

قەشقەر ئەدەبىياتى

3

AltunOq

قەشقەر ۋىلايەتلىك ئىشتىن سىرتقى سەنئەت كۆرىكىدە ئورۇنلانغان نومۇرلاردىن كۆرۈنۈشلەر

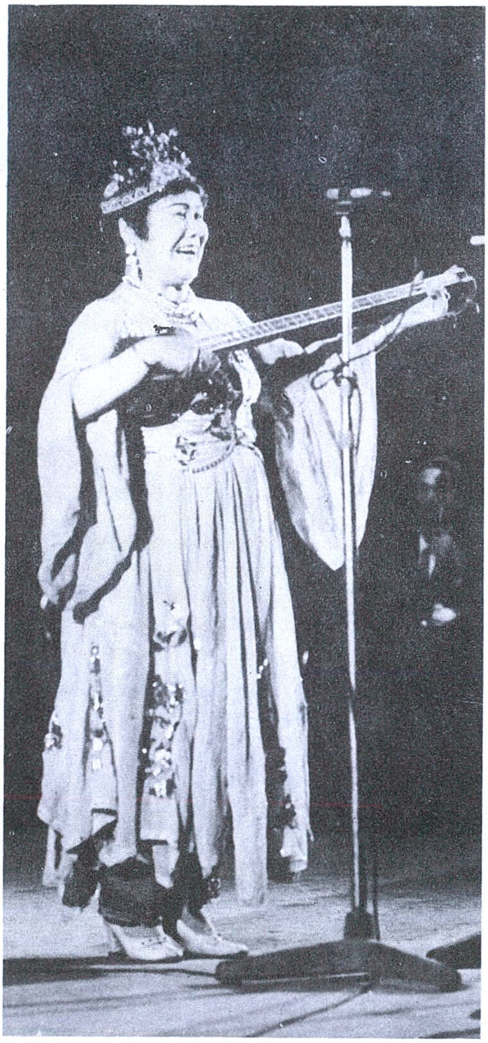

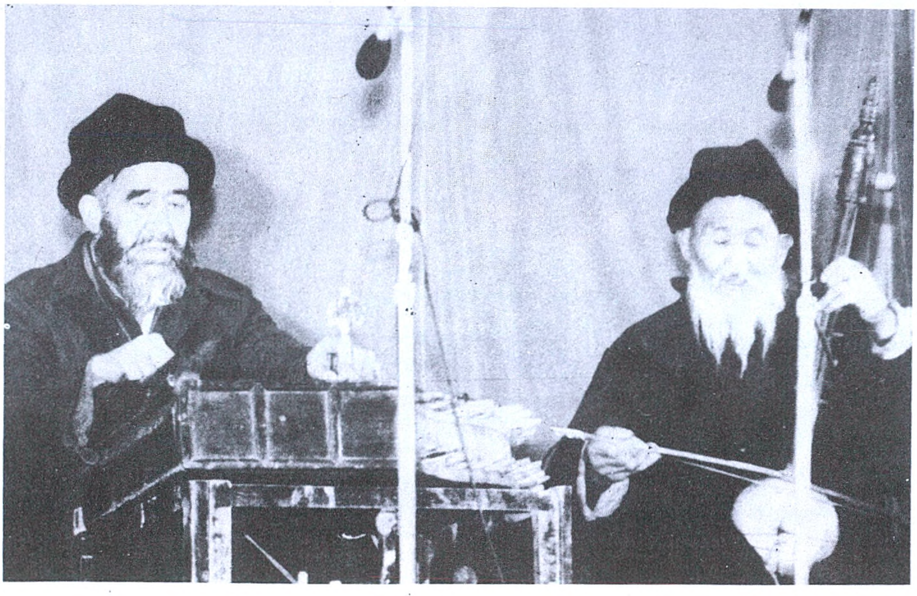

مۇقاۋىنى ئەبەيدۇللا مۇھەممەت لايىھىلىگەن

1 ـ بەتتىكى سۈرەتنى فىلڭ پى تارتقان

قەشقەر ئەدەبىياتى

1985 - يىل 3 - سان

14 - يىل نەشرى

(ئومۇمى 64 - سان)

AltunOq

قەشقەر ۋىلايەتلىك

ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى

بۇ سانىدا

ئىبادەم ...... (ھېكايە) ...... ئابلا ئەخمىدى 1
سەبىلەر پاجىئەسى ...... (پوۋېست) ...... ئەخەت تۇردى 19
ئۈزۈلمەس رىشتە ...... (ئوچېرك) ...... ئابلىز ئۆمەر 34
شەپقەتچى ...... (ھېكايە) ...... ئابلەت جۇمە مەھەممەت ھېكىم، 54
يوللۇق تەلەپ ...... (« «) ...... ئابلىمىت ئوسمان 59
ئاق جۇۋان ...... (« «) ...... ئەختەم ئۆمەر 62
ئانا تىل نەزمىسى ...... (شېئىر) ...... ئابدىرشىت سەلەي 69
ئاجايىپ ...... (ھېكايە) ...... ئابلىز تۇرسۇن 92
ئەنسىرەش ...... (« «) ...... ھوشۇر ئىبراھىم 94
«ۋەخەت» لەر سىرى ...... (« «) ...... مەمتىمىن زىبىبۇللا 96
خېمىر ...... (« «) ...... مۇتەللىپ ھەسەن 97
مىجەز ...... (« «) ...... زاھىر ئابدىراخمان 99
ئاقىۋەت ...... (« «) ...... نۇرىمان ناسىر 101
«ھۆرمەت» يۈزىسىدىن ...... (« «) ...... مەترەھىمجان داۋۇت 102
«مېھمان دوست» ...... (« «) ...... دىلبەر ياقۇپ 104
غايە ...... (« «) ...... روزى نىيازى 106
ئۇلارغىمۇ جان تاتلىق ...... (« «) ...... تىلىۋالدى ياقۇپ 107
قەشقەر پېداگوگىكا ئىنىستىتۇتى «ئۈمىت» ئىجادىيەت ئۇيۇشمىسى ئەزالىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن
تاللانما 39
قەلەمداشلارغا ...... يالقۇنجان ئىسلام 72
يېشىللىق ـ ھايات ...... ئابدىرېھىم سەئىدى 53
رۇبائىلار ...... تۇرسۇن نىياز 75
ئانا ـ تىيانشان ...... يۈسۈپجان ھېيت 79
شېئىرلار ...... ئابدۇسەمەت خېلىل 80
شېئىرلار ...... ئابدۇللا ياقۇپ 81
رۇبائىلار ...... ئىمىن سوپى 84
ئىككى شېئىر ...... مەھەممەت تۇراپ 85
ئىككى شېئىر ...... تەلئەت تۇردى 83
داستىخان ئۈستىدە ...... تۇراپ ھەسەن 86
ناخشا تېكىستلىرى ...... ساتتار توختى 87
شېئىرلار ...... مۇھەممەتئىمىن ئەخەت، ناسىرجان مۇھەممىدى، ئابلىمىت
...... يۈسۈپ، ئايتۇرا سادىر، ئابدىرشىت ئىساق ...
پەرھات ـ شىرىن ...... (قىسسە) ...... ئۆمەر باقى يەركەندى 109
رەنايى جاھان ...... (داستان) 122
3- قېتىملىق سۇئىقەست ...... (ھېكايە) ...... فىلىت خارموس 115
مەسەللەر ...... ئابلىز ھىزىموپ 117
بېلىق ئالغۇچ ...... (چۆچەك) 119
يولۋاس بىلەن پاقا ...... (« «) 120

قىستۇرما سۈرەتلەرنى ئەبەيدۇللا مۇھەممەت سىزغان،
ھۆسنىخەتلەرنى جۇمە ئابدۇللا يازغان.

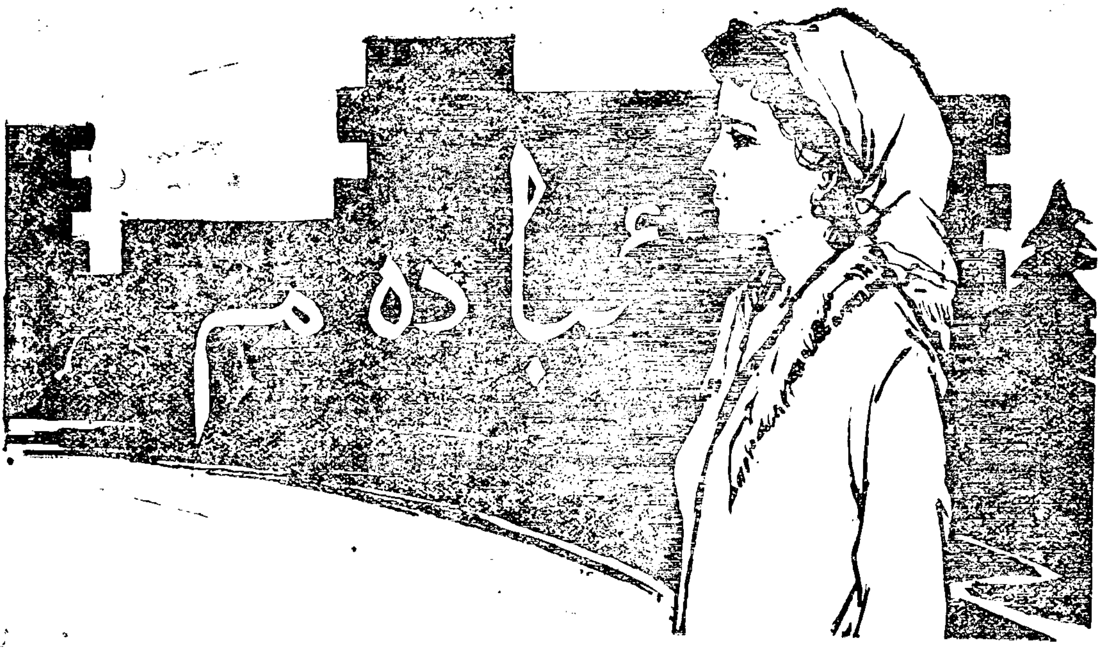

(ھېكايە)

ئابلا ئەخمەدى

1

ئەمبادەم — ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ ماتېماتىكا
ئوقۇتقۇچىسى. ئۇ بۇ يىل توپ - توغرا 32
ياشقا كىردى. ئۆگىنىشتە تىرىشچان، خىزمەتتە
مەسئۇلىيەتچان بولغىنى بىلەن، ئوقۇتقۇچى-ئوقۇغۇ-
چىلار ئارىسىدا خېلىلا ئىناۋىتى بار. چىرايى
ئانچە گۈزەل بولمىسىمۇ، خۇشپىچىم بەستىگە
نىمىلا كەيسە يارىشىدۇ، مىجەز - خۇلقىمۇ بۆ-
لەكچىلا ئوڭلۇق. شۇڭا ئۇنى ھەممە كىشى
ھۆرمەتلەيدۇ. تېخى ئۇنىڭ ئېرى نازىمنى
دېمىسىمىز، ئۇمۇ ئەمبادەمگە ئوخشاشلا ئاقكۆ-
ڭۈل، خۇشپېئىل، ساددە، ئىشچان ئادەم. مەك-
تەپتىكى ئىناۋىتىمۇ ئەمبادەمنىڭكىدىن تۆۋەن
ئەمەس، ئائىلىدە ئەمبادەمنىڭ ئەڭ ياخشى
ياردەمچىسى. ئەر - خوتۇن ئىككەيلەن بەك-
مۇ ئىناق، تۇرمۇشتا خاتىرجەم، ھال - كۆ-
نى ئوبدان. شۇڭا، نۇرغۇن ياش ئەر - خو-
تۇنلار ئۆي تۇتۇش، بالا تەربىيىلەش ۋە
ئۆز ئارا مۇناسىۋەت جەھەتلەردە ئۇلارنى
ئۆزلىرىگە ئۆرنەك قىلىشقا تىرىشاتتى. تۆت
خوتۇنىنىڭ بېشى بىر يەردە بولۇپ قالسا،
ئۇلارنى غايىۋانە ماختىشاتتى. ئۆز ئەرلىرىڭ-
نىڭمۇ نازىمغا ئوخشاش ئاقكۆڭۈل، ئائىلىگە،
خوتۇنىغا كۆيۈنىدىغان؛ قېيىنئاتا - قېيىنئانىسى-
نى ھۆرمەتلەيدىغان بولۇشىنى ئۈمىت قىلاتت-
تى. ھەتتا بەزىلەر ئاشكارە ھەسەت قىلىپ:
— ئەمبادەم، سەن بەكمۇ تەلەيلىك ئايال
جۇمۇ! ئېرىڭ تېخى ئوبدان، قېيىنئاناڭ تېخى...
تۆت بالاڭ تۇرۇپ، بىرەر قېتىممۇ ئېتىمگە-
نىڭ چەل بولغىنىنى كۆرمىدۇق، - دەيتتى.
مۇنداق چاغلاردا، ئەمبادەم بىر ھازا قا-
قاھلاپ كۈلۈپ كېتەتتى. ئاندىن:
— سىلەر ئەرگە تېگىدىغان چاغدا، كۆ-

زۆڭلار قارىغۇ بولۇپ قالغانمۇ؟ نازىمنى مەندىن تارتىۋىلىپ يۇرمەڭلار يەنە! ـ دەپ چاقچاق قىلىپ، ھەممەيلەننى كۈلدۈرۈۋەتتى. بۈگۈنمۇ ئەنە شۇنداق چاخچاقلاردىن بىرى بولۇپ ئۆتتى:

يىللىق ئىمتىھانىنىڭ ئاخىرقى كۈنى بولغاچ، مەكتەپ ئىچى جىم ـ جىت؛ ئەتىگەنىنگىزى ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئىمتىھان قەغەزلىرىنى تەكشۈرۈپ كاللىسى گاراڭ بولۇپ كەتكەن ئوقۇتقۇچىلار بىردىن، ئىككىدىن ئىشخانىدىن چىقىپ، ئۆيلىرىگە قايتىشماقتا ئىدى. ئىبادەم بىلەن زۆھرە ھەممىدىن كېيىن ئىشخانىدىن چىقتى.

ـ قارىغىنا ئىبادەم، ـ دىدى زۆھرە كارىدورنىڭ پەللەمپەيدىن چۈشۈۋىتىپ، بېشى بىلەن توپ مەيدانى تەرەپنى ئىشارەت قىلىپ، ـ نازىم سېنى قارىتىپ قويۇپ، بۇچەمگە چاقچاق قىلىۋاتىدۇ. ئىككىسى ئىچ ـ پەش تارتىشىپ قالغان بولمىسۇن يەنە!...

ئىبادەم ئىتتىك توختاپ، ئۆزلىرىدىن يىگىرمە قەدەمچە نېرىدا بىر ـ بىرى بىلەن چاقچاقلىشىۋاتقان نازىم بىلەن بۇچەمگە يالت قىلىپ بىر قارىدى ـ دە، زۆھرەگە بۇرۇلۇپ، مەغرۇر ئاۋازدا دىدى:

ـ ھېلىغۇ ئىچ ـ پەش تارتىشىپ قالدىكەن، ئىككىسى بىر يوتقانغا كىرىۋالسىمۇ پەرۋايىم پەلەك دىگىنە، ئاداش!

ـ مۇشۇ گەپىڭ راستمۇ؟

ـ راست ـ يالغانلىقىنى ئۆزۈڭمۇ بىلەلىدىغانسەن!؟

ـ يۈرىكىڭنى سىلاپ بېقىپراق گەپ قىلساڭ بولارمىكىن!...

ـ ۋاي قوۋۇرغىلىرىم!... مېنى يۈرىكىمنى سىلاپ باقمىغان دەمسەن؟ تازا سىلاپ باققان دىگىنە؟!

ـ يۈرىكىڭنى سىلاپ بېقىپتىمىش تېخى! ـ زۆھرە ئىبادەمنىڭ يەلكىسىگە يەڭگىل ئۇرۇپ قويۇپ، تېخىمۇ ئەزۋەيلەپ چاقچاق قىلىشقا باشلىدى، ـ بىر گەپنى دەپ بەرسەم، ھېلىلا ۋايجىنىڭ چىقارمىكىن؟

ـ خاتىرجەم بول، ۋايجىنىم چىقسىمۇ قېنىم چىقمايدۇ!...

ـ ھى، ھى، ھى!...

زۆھرە ئۆزىنى تۇتالماي كۈلۈپ كەتتى. ئىبادەمنىڭ كۈلكىسىمۇ ئۇنىڭكىدىن قېلىشمايتتى. ئىككىيلەن كۈلىشە ـ كۈلىشە، پەلەمپەيدىن پەسكە چۈشۈشتى. كۈلكە سەل بېسىققاندا، زۆھرە ئاغزىنى ئىبادەمنىڭ قۇلىقىغا يېقىن ئەپكەلدى ـ دە، گويا ناھايىتى مۇھىم بىر سىرنى ئاشكارىلاۋاتقاندەك پەس ئاۋازدا پىچىرلىدى:

ـ بىلەمسەن، نازىم ساڭا تۇيدۇرماي، بۇچەمنىڭ لەغمىنىنى يەپ يۈرۈپتۇ.

دەسلەپ ئىبادەمنىڭ چىرايى بىلىنەر ـ بىلىنمەس ئۆزگەردى. كېيىن زۆھرەنىڭ كۆزلىرىدە قانداقتۇر خۇپسەنلىكنىڭ شولىسىنى كۆرۈپ، چىرايىغا لەپپىدە كۈلكە يۈگۈرىپ، سەل كۆكۈش كۆزلىرى مەغرۇر چاقنىدى. ئۇ، قەددىنى رۇسلاپ، قاچاندۇر ئالدىغا چۈشۈۋالغان بىر تۇتام چېچىنى دوش قولى بىلەن كەينىگە تاشلىغىنىدا، بەستىگە بەكمۇ ياراشقان شاپتۇل چېچەكى رەڭلىك گىرىپتىشىن كۆينىكى ئاستىدا ئالاھىدە كۆرگە تاشلىنىپ تۇرغان تولۇق كۆكرەكلىرى باش كۆزنىڭ مەيىن شامىلىدا لەرزان تەۋرىگەن بىرجۈپ ئالمىدەك بىلىنەر ـ بىلىنمەس لىغىلداپ كەتتى. ئۇ، زۆھرەنىڭ كۆزلىرىگە مىختەك قادىلىپ تۇرۇپ، چاقچاقنى زەمبىرەكتەك قويۇۋەتتى:

ـ نازىم دىگەنچۇ، ئۇدۇل كەلگەن بىر-

سىنىڭ لەغمىنىڭگە سېزىلىك تارتىلىدىغان پەس ئادەملەردىن ئەمەس! قوسىقىڭغا كىرىپ چىقسام ـ زە، ئۇنىمۇ ئېرىڭگە ئوخشاش چىتقا ئىلىنىشىپ قالغان قىزىل لاتىنىڭ پارچىسىغا ھەيتە تەلمۈرىدىغان ئۈزمە كۆڭۈل بىر نىمە چاغلايدىكەنسەن ـ دە؟ مېنىڭ غېمىمنى يىگەچە، ئاۋال ئۆزەڭنىڭ بېشىنى ساقايتقىنا!...

— ۋىيەي، ئەجەپمۇ ناۋى نازۇك بولۇپ كىتىپسەن، ئاداش!؟ ـ دىدى زۆھرە بىر قىزىرىپ ـ بىر تاتىرىپ، ـ چاقچاق قىلغانلىقىمۇ شۇنچە تېرىكىپ كىتەمسەن؟ مۇنداق بولۇشىنى بىلگەن بولسام...

ئۇ، كېيىنى داۋاملاشتۇرالماي قالدى. يۈرىكىدىن ئۇرغۇپ چىققان ئاچچىق پۇشايمانىنىڭ تۈمۈر پەنجىسى كەسكىر دىگىنى بىرىماقتا ئىدى، ئويچان كۆزلىرىدە ياش ئەگىۋاتاتتى. ئىبادەمنىڭ تۇيغۇن يۈرىكى زۆھرەنىڭ بىۋاپا ئېرىنى تىلغا ئېلىپ، بەكمۇ ئەسكى ئىش قىلىپ قويغانلىقىنى دەرھال سەزدى. شۇڭا، چاقچاق كەلتۈرۈپ چىقارغان كۆڭۈلسىزلىكنى يەنىلا چاقچاق بىلەن يوپۇتماقچى بولدى:

— بەللى ئاغىچام چەمەك! مېنى "تاۋى نازۇك" دەيدۇ ـ يۇ، ئۆزى مەشىلداپ يىغلىغىلى ئارانتۇرىدۇ! ـ ئىبادەم كۈلگەن پېتى زۆھرەنىڭ بويىنىغا گىرە سالدى، ـ شۇ ھالىڭغا خەققە چاقچاق قىلامسەن؟ جۇر نازىملارنى ساقلىتىۋەرمەيلى.

ئۇ شۇنداق دىدى ـ يۇ، كۆكرىكى بىلەن زۆھرەنى ئالدىغا ئىتتەردى. كېتىۋېتىپ، ئۇنى يەڭگىل غىدىقلاپ، كۈلدۈرۈپمۇ ئەتتى.

— كۈلكەڭلار قالتىسقۇ؟ ئاسماننى ئۆرۈۋەتمەڭلار يەنە! ـ ئىبادەملەر يېقىنلاپ كەلگەندە، نازىم چاقچاق قىلدى، ـ مەن تېخى ئىككەڭلارنى ئىش تۈگىتەلمەي، ئىشخانىدا قونۇپ قالامدى، دەپ ئەنسىرەۋاتاتتىم...

ئۇنىڭ گېپى تېخى ئۈزۈلمەستىن، ئاياللار قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشتى.

×

ئەشۇ ئاخشىمى ئىبادەم خېلى بالدۇرلا يوتقانغا كىرىۋالغان بولسىمۇ، نىمە ئۈچۈندۇر ئۇيقىسى كەلمىدى. راستىنى ئېيتقاندا، زۆھرەنىڭ باياتىنقى ئايانچىلىق قىياپىتى ۋە تۇرمۇشتىكى بەختسىزلىكى بىردەممۇ كۆزىدىن نېرى بولمايۋاتاتتى.

" بىچارە دوستۇم، مىنى راستىنلا كېچۈرگەنسەنمىدۇ؟ ـ دەيتتى ئۆز ـ ئۆزىگە پىچىرلاپ، ـ ئەگەر سىنىڭ بېشىڭغا چۈشكەن بەختسىزلىك مېنىڭ بېشىمغا چۈشۈپ قالسا..."

ئىبادەم خىيالىنى داۋاملاشتۇرالماي قالدى. نازىمنىڭ قېقىلىپ يۆتەلگەن ئاۋازى ئۇنى ئېسىگە كەلتۈرگەن ئىدى. ئۇ بېشىنى قىيا بۇراپ، سەككىز ۋولتلۇق ئۈستەل چىرىغىنىڭ كۆڭگا يورۇغىدا ئۈستەلگە مەيدىسىنى چاپلاپ، سول قولى بىلەن چېكىسىنى تۇتقىنىچە ئوڭ قولىدىكى قەلەمدە شىتىرلىتىپ نىمىلەرنىدۇر يېزىۋاتقان نازىمغا تىكىلدى ـ دە، ئىچىدە: " ھەي نازىم، ھەي نازىم، شېئىر يازىمەن دەپ جېنىڭنى ئىكەكلىگىچە، ئارامخۇدا ئۇيقۇڭنى ئۇخلىساڭ نىمە بولارسەن؟ بىر چاغلاردا، شېئىر يازغانىڭ دەردىنى تويغىدەك تارتىمىغان بولساڭمۇ كاشكى!..." دىدى ۋە يۈرىگىنى بىر نەرسە چىشلەۋاتقاندەك بىئارام بولۇپ، ئاستا كۆزلىرىنى يۇمدى.

2

بۇ يىلقى يازلىق تەتىل ئىبادەمگە ياراشمىدى: ئىبادەم تۆت پەرزەنت يۈزى كۆرۈپ، تۆتىلىسىنى قاتارغا قوشقان بولسىمۇ، بىرەرسىنىمۇ ئۆز قولىچە باققان ئەمەس، ئۇدۇللۇق تۇققان بالىسىنى ئۇدۇللۇق قېيىنئانىسىنىڭ ئىتتىگىگە سېلىپ بېرەتتى. قايسى

سى مەكتەپ يېشىغا تولسا، شۇنى يېنىغا
قايتۇرۇپ كېلەتتى. بۇ باللار ئىبادەمنى ھەم
ئانا، ھەم ئوقۇتقۇچى ئورنىدا كۆرۈپ، بەكمۇ
ھۆرمەتلەيتتى، گېپىنى ئاڭلايتتى، بىرەر ئىشقا بۇيـ
رىسا، قانات چىقىرىپ ئۇچاتتى. شۇڭا ئىباـ
دەمنىڭ نازىم بىلەن بىر ئۆيدە ئۆتكەن ئونـ
بەش يىللىق ئۆمرى ئونبەش كۈندەك تۇيۇلـ
مىغان ئىدى. مۇندىن ئونبەش كۈن ئىلگىرى
قېيناسى ئۇشتۇمتۇت ئاغرىپ، تېكىر تۇتۇپ
يېتىپ قالدى. ئىبادەم ئىككى ياشلىق زۇلەي
بىلەن تۆت ياشلىق ۋاھىدنى قايتۇرۇپ كېـ
لىشكە مەجبۇر بولدى. «تۆگىنىڭ مازار بىـ
لەن ئىشى يوق» دېگەندەك، بۇ ئىككى «پاـ
راكەندە» ئۆيدە پەيدا بولۇش بىلەنلا، ئىـ
بادەمگە بىردەممۇ ئارامچىلىق بولمىدى؛ ھېـ
لى بىرسى بىر نەرسىنى بۇزۇۋەتسە، ھېلى
بىرسى كىيىم ـ كېچەكنى بۇلغايتتى؛ ھېلى
بىرسى ئىككىنچى بىرىنىڭ ئېغىز ـ بۇرـ
نىنى قانىتىپ قويسا، ھېلى بىرسى بىر نەرـ
سىنىڭ خەقىشىنى قىلىپ يىغلاپ، ئۆينى بېـ
شىغا كىيەتتى . تېخى كېچىنىڭ بىسەرەمـ
جانلىقىنى دېمەمسىز: ئىبادەم ھەر كېچىسى
بىر نەچچە قېتىم ئويغىنىپ، ئۇلارنىڭ ھالىـ
دىن خەۋەر ئېلىشقا مەجبۇر ئىدى. روھى،
جىسمانى جەھەتتىكى ھەددىدىن زىيادە چارـ
چاش ئۇنى ئەپچىللا ئورۇقلىتىۋەتتى. كەم
ئىشتىھا، چاچقۇن بولۇپ قالدى. ئۇ، ھەقىقى
ئانا بولۇشنىڭ نەقەدەر قىيىن ئىكەنلىكىنى
بارغانسېرى چوڭقۇر تونۇپ يەتمەكتە؛ قېينىئاـ
نىسى گويا بىر ئىلاھى سىمادەك، ئۇنىڭ
قەلبىدە تېخىمۇ چوڭقۇر ھۆرمەت تۇيغۇسى
قوزغاتماقتا ئىدى. شۇڭا، قېينىئانىسىنى ھەر
كۈنى بىر ـ ئىككى قېتىم يوقلاپ تۇراتتى.
بۈگۈن ئۇ، ناشتىنى قېينىئانىسىنىڭكىدە قىلـ
دى. چۈشكە يېقىن قايتىپ كېلىپ، نازىمنى
ئېھۋەتتى. باللارغا چۈشلۈك تاماق ئېتىپ
بەرگەندىن كېيىن، كىر ـ قات يۇيۇشقا ئولـ
تۇرغىنىچە، قاراڭغۇ چۈشكەندە ئورنىدىن
تۇردى. چاي سېلىپ، باللارنى ياتقۇزۇۋـ
ەتتى ـ دە، شىرەنىڭ ئالدىغا كېلىپ، قىسـ
تاپ كېلىۋاتقان يېڭى ئوقۇش يىلى ئۈچۈن
كونسپېكت تەييارلاشقا تۇتۇندى.

ئىبادەم سائەتكە قارىدى: كىنودىن ياـ
نىدىغان ۋاقت بولۇپ قالغان ئىدى، نازىم
تېخىچە يوق.

ئىبادەم ئەنسىرەشكە باشلىدى: «قېينىئاـ
نامنىڭ كېسەلى ئېغىرلىشىپ قالدىمۇ ـ يا؟ـ
ئۇ پەرىشان قىياپەتتە بېشىنى
كۆتىرىپ، قەلەمنى بارماقلىرى ئارىسىدا
مەھكەم قىسقىنىچە ئۆز ـ ئۆزىگە كايىپ
كەتتى، ـ شۇنداق دېگەن ئاغزىغا تاش ـ
تۇپراق، ئىلاھىم!... تىلىمەك تاپارسەن، دېـ
گەندەك نېمانداق شۇم ئېغىزلىق قىلىمەن؟!...»

دېرىزە تۇۋىدىلا ياڭرىغان بوۋاقنىڭ
شوخ كۈلكىسى ئىبادەمنىڭ خىيال يىپلىرىنى
ئۈزۈۋەتتى. ئۇ بېشىنى قىيا بۇرىشىغا، ناـ
زىمنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— يارىدەم؟ سىزدىن يارىدەم ئايلانسۇن،
ئۇكام!

— راست؟

— راست بولماي! مەن قاچان يالغان
سۆزلىگەن؟

— ۋىيەي، يالغان سۆزلىمەپتىمىش تېخى!
ئۆزىڭىز مىغۇ ئۆتۈپ كەتكەن يالغانچىدىن...

— بەللى ـ بەللى!... ھە، گەپ قىلىڭە!

— يالغانمىدى!؟ باياتىن ئىككى قېتىم
ئىزدەپ كىرسەم، ئۆيدە يوق ئىكەنسىز. ساقـ
لا ـ ساقلا مۇشۇ چاغ بولدى، ـ بوۋاقنىڭ
ئاۋازى سەل پەسلىگەن ئىدى، ئىبادەم ئۇـ
نىڭ نېمە دېگەنلىكىنى ئاڭقىرالمىدى. بۇـ

چەم يەنە ئاۋازىنى كۆتەردى، — ئەممە جىندەك كۈتۈپ تۇرامسىز؟

— بەك ساقلىتىۋەتمەسسىز؟

— هازىرلا چىقىمەن.

— ......

كۆڭلىدە ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولغان قانداقتۇر بىر قىزىقىش ئىبادەمنى ئورنىدىن تۇرغۇزۇۋەتتى. ئۇ پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ، چىرىغى ئۆچۈرۈۋېتىلگەن تاشقارقى ئۆيگە چىقتى — دە، دېرىزە تۈۋىگە كەلدى. دېرىزە پەردىسىنىڭ بىر بۇرجىكىنى ئاۋايلاپ قايرىپ، سىرتقا كۆز تىكتى: نازىم دەل ئۇنىڭ ئۇدۇلىدا تۇراتتى.

ئۇزۇنغا قالماي، بوچەمنىڭ ئىشىكى ئېچىلىپ — يېپىلدى. بوچەممۇ نازىمنىڭ يېنىدا پەيدا بولدى ۋە ئاپپاق بىر نەرسىنى نازىمغا ئۇزاتتى. ئىككى قول جۈپلاشتى. بوچەم:

— ئەتىدىن قالمىسۇن جومۇ! — دېۋىدى، نازىم:

— بولىدۇ، خاتىرجەم ئۇخلاۋېرىڭ! — دېگىنىچە، ھېلىقى نەرسىنى شىمىنىڭ يانچۇقىغا سالدى. ئەنە شۇ چاغدا، ئىبادەمنىڭ يۈرىكى ئەنسىز دۈكۈلدەپ، ۋۇجۇدىغا تىترەك ئولاشتى. پۇت — قوللىرىنىڭ ماغدۇرى كەتكەندەك، جەينىكى بىلەن دېرىزىنىڭ تەكچىسىگە يۆلىنىپ قالدى. قۇلىقىدا زۆھرەنىڭ: "نازىم ساڭا تويدۇرماي، بوچەمنىڭ لەغمىنىنى يەپ يۈرۈپتۇ" دېگەن سۆزلىرى تەكرار ياڭرىغاندەك بولۇپ، بېشى پىررىدە قايدى — دە، كۆزلىرىگە قاراڭغۇچىلىق تىقىلدى.

ئىشىكنىڭ تاراقلىشى ئىبادەمنى ئېسىگە كەلتۈردى. ئۇ، يۈگۈرۈپ دېگىدەك ئىچكىرىكى ئۆيگە قايتىپ كىردى — دە، كىتاب — قەغەزلەر ئۈستىگە ئېڭىشتى. يۈرىكى ناغرا

چالاتتى، تاكى نازىم قېشىغا كېلىپ، قولىنى يەلكىسىگە قويغىچە، قىمىرلاپمۇ قويمىدى. نازىم ئۇنىڭ قەغەزلىرىگە بىر پەس تىكىلىپ تۇرغاندىن كېيىن:

— كونسپېكت تەييارلاۋېتىپسەن — دە؟ — دەپ سورىۋىدى، ئىبادەم سوغۇق قىلاچاۋاپ بەردى:

— ھەئە.

— بالىلار ئۇخلىغان ئوخشىمامدۇ؟

— ھەئە.

— زىلەي بىلەن ۋاھىز خاپا قىلىدىمۇ؟

— ياق.

— ئەتىگەن سەن ئانامنىڭ قېشىدىن قايتىپ كەلگىچە، مېنى تويغۇزۇپلا ئەتكەن ئىدى، ھەرنىمە بولسا، خېلى ئىنساپ قىلىشىپتۇ.

ئىبادەم ئۈن چىقارمىدى. كۆزلىرى دەرسلىك كىتابىتىكى بىر فورمۇلىغا بارغانسېرى قاتتىق تىكىلمەكتە ئىدى. نازىم سۆزىنى داۋام قىلدى:

— ئانام ئەتىگەنكىدىن خېلىلا ياخشىلىنىپ قالدى. مەن ئىۋاخ قايتىپ كېلەتتىم، ئۇنىڭ گېپى تۈگىمەي، مۇشۇ چاققىچە ئولتۇرۇپ كەتتىم، — نازىم ئىككىنچى قولىنىمۇ ئىبادەمنىڭ يەلكىسىگە قويۇپ، كۆكسىنى ئۇنىڭ بېشىغا ياقتى، — ئەتە ئەتىگەندە بالىلارغا مەن قاراپ تۇرسام، سەن شاققىدە بېرىپ، ماشىنىچىنىڭكىدىن ھېيتلىق پەلتۇرۇڭنى ئەپكېلىۋالساڭ بولارمىكىن؟

ئىبادەم بېشىنى نازىمنىڭ كۆكسىدىن يىراقلاشتۇردى ۋە ئۆزىگە يات بىرخىل ئاۋازدا:

— ئەۋەل ئەتە تاڭ ئاتسۇن، — دېدى ئىرەڭسىزغىنا، — شۇ چاغدا قاراپ باقارمەن.

نازىم ھەيران بولۇپ سورىدى:

— نىمىشقا؟

— مىجەزىم يوق.

ئىبادەم ئۆمرىدە بىرىنچى قېتىم يالغان سۆزلەۋاتاتتى. خوتۇنىغا چەكسىز ئىشىنىدى

غان نازىمنىڭ يۈرىكى " قارت "قىلىپ، بىـ شىدا تۈگمەن تېشى چۆگىلەـۋاتقاندەك بىشا ـ راڭچىلىققا چۆكتى.

ــ ئـاپلا، مـاۋۇ كىلىـشمەسلىكنى ! ...ـ دەپ تـوۋلىۋەتـتى ئـۇ ۋە بـىر قولـى بەـ لەن ئـىبادەمنىـڭ بېشىنى، ئىككىنچى قولى بىلەن ئېڭىكىنى تۇتۇپ، يۈزىنى ئۆزىگە قاـ راتتى،ـقەيىرىڭ ئاغرىۋاتىدۇ؟

ــ بېشىم...

ــ بېشىم؟ ــ نازىم ئۇنىـڭ پىشانىسىنى تۇتتى. ئىبادەم كۆزىـنى ئۇنـىڭدىن ئېلـىپ قاچـتى. ــ ئىسسىتماڭ يوقتەك قىلىدۇ....؟ دوخـتۇرغا ئاپىرىپ باقايـمىكىن؟

ــ ياق، تاڭ ئاتقاندا بىر گەپ بولار، سىز يېتىۋېرىڭ. مەن ماۋۇ فورمولىنى ئىشلىۋاـ لاي.

ــ بۇ ئەھۋالدا تۇرۇپ جېنىڭنى قىيناماي، ئەتە ئىشلە. دەرس باشلاشقا تېخى بىر ھەپـ تە بارغۇ؟ ــ نازىم سەل توختاپ قـوشـۇپ قويدى، ــ ئەگەر كۆڭلىڭ بەك ئۇنىمـسـا، مەن ھازىرلا ئىشلەپ قوياي، ئۆزۈمنىـڭـمـۇ ئازراق قىلىدىغان ئىشىم بار.

ئىبادەم تەسلىكتە كۆندى. نازىمنىڭ ھېـ لىقى فورمۇلىنى ئىشلەپ قويۇش توغرىسىدىـ كى تەكلىۋىنى قەتئى رەت قىلدى...

باياتىن ئىبادەم ئولتۇرغان ئورۇندۇقتـا ئەمدى نازىم ئولتۇراتتى. ئۇ سىم كارۋاتتا ياتقان ئىبادەمگە پات ـ پات قاراپ قوياتتى، ئەھـ ۋال سورايتتى، ئاتايىتىن قېشىغا كېلىپ، پىشاـ نىسىنى تۇتۇپ باقاتتـى، باش ـ كۆزىنى سىـ لاپ قوياتتى. كۆڭۈل كۆتىرىدىغان گەپلەرنى قىلىپ، تەسەللى بېرەتتى. ئۇ قانچە پايىپتەك بولغانسېرى، ئىبادەم شۇنچە قەغىشلىك قىـ لاتتى: ئېڭرايتتى، يىغلايتتـى، "ئۇھ" تارـ تاتتى. ئىنجىقلايتتى ... ھەتتا ھېچقاچان قىلـ

ىمىغان قىلىقنى قىلىپ، نازىمنى سىلكىشلەيتتى.

ئىككى سائەتچە ۋاقىت ئـەنـە شـۇنـداق ئۆتۈپ كەتتى. ئەمدى نازىمنىڭ ئىككى چەـ كىسى لوقۇلداپ ئاغرىشقا باشلىدى. ئىشـىـنـۇ ئاقمىدى، كۈتۈلمىگەندە:

ــ نازىم، ــ دېدى ئىبادەم غەلىتـى چىـ قىراق ئاۋازدا، ــ تېچلاندۇرغۇچـى دورىنى ئېلىۋېتىڭە.

نازىم چاچراپ ئورنىدىن تـۇرۇپ، ياغاچ ياغىچىدىن ياسالغان قوش قەۋەتلىك شكاپـ نىڭ تارتمىسى ـ «كىـچـىـك دورىخانا» نى ئېچىپلا تېـچلاندۇرغۇچى دورا قاچىلانـغـان شىشە قۇتىنى قولىغا ئالدى.

ــ يەنە ئىككى تال بېرىڭ، ـ دېدى ئىباـ دەم نازىم ئۇزاتقـان ئىكـكـى تال دورىنى قولىغا ئېلىپلا.

نازىمنىڭ چىرايى ئۆڭۈپ، كۆزلىرى چەكـ چەيدى:

ــ ئېغىر كېلەرمىكىن؟ بۇ دورىنىـڭ ئەڭ يۇقۇرى دوزىسى ئىككى تال ئىكەن ...

ــ ئىككى تال؟ مەن ئۈچ تالدىنمۇ ئىچىپ باققان، ـ ئىبادەم كىمنىدۇر مەسخىرە قىلىـ ۋاتقاندەك تەلەپپۇزداسۆزلەيتتى، ـ تەسىرى چاغلىق ئىكەن. ھازىرقى ئەھۋالىمـدا، ئون تال ئىچسەممۇ بىر نىمە قىلالمايدۇ!...

نازىم كۆڭلى قىيىمىغان ھالدا يەنە ئىككى تال دورىنى ئىبادەمنىڭ قولىغا تۇتقـۇزدى. ئۇ چاي قۇيغىلى ماڭغاندا، ئىبادەم قولىدىـ كى دورىنى كۆرپىنىڭ ئاستىغا تىقتى...

يېرىم سائەتتىن بۇيـان، نازىم ئىبادەمـ نىڭ ئۇچىسىنى سىلاپ ئولتۇراتتـى. ئۆي بىر ئاز سالقىنلىدى. ئۇستىگە ھىچـنەرسە يېپىنـ ماستىن، ئىچ كۆينەك بىلەنلا ياتقـان ئىباـ دەم بىر ئۇزۇلۇپ، بىر يىغـىلدى ـ دە، پۇـ شۇلداپ "ئۇخلاپ" كەتتى. نازىم ئۇنى سىـ

لاشتىن توختاپ، چەكسىز ئامراقلىق، چوڭقۇر
ئەنسىرەش ھەممىياتى بىلەن، ئۇنىڭغا ئون
مىنۇتچە جىم - جىت تىكىلىپ ئولتۇردى.
ئاندىن، ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ، بۇ چاققى-
چە زىننەت بويۇمى پېتىدىلا ساقلاپ كېلىۋات-
قان قىممەت باھالىق يۈك ئەدىيالنى ئىبا-
دەمنىڭ ئۈستىگە يېپىپ قويدى - دە، ئۈس-
تىۋېشىنى سېلىشقا باشلىدى. نازىم چىراقنى
ئۆچۈرۈشىگە، ئىبادەم دەرھال كۆزىنى ئاچ-
تى. نازىمنىڭ تۈيۈپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ،
تىنىقىنىمۇ سىرتقا چىقارماسلىققا تىرىشاتتى.
ئۆزىنىڭ باياتىنقى قىلىقىدىن ھەيران بو-
لاتتى ۋە يۈرىكى سىقىلىقىنىدىن كەينى-كەي-
نىدىن "ئۇھ" تارتاتتى. پۈت - قولىنى دەم
سوزۇپ، دەم يىغاتتى. كۆزلىرىنى دەم يۇمۇپ،
دەم ئاچاتتى. ھەر بىر مىدىرلىغىنىدا خوخا،
يانتاق ئۈستىدە يۇمىلاۋاتقاندەك، تام - تو-
روس تۆت تەرىپىدىن قىسىپ ھازىرلا جې-
نىنى چىقىرىۋېتىدىغاندەك، بىئارام بولاتتى.

ئىبادەم چىپىلداپ تەرلەپ كەتتى. ئۈستىگە
يېپىلغان ئەدىيالنى زەرب بىلەن ئېچىپ،
بىر يانغا چۆرۈۋەتتى - دە،
ئوڭ يېنىغا ئۆرۈلدى. دېرىزە ئەينىكىدىن
شۇڭغۇپ كىرگەن ئاينىڭ شولىسى ئۇدۇللا
نازىمنىڭ يۈزىگە چۈشكەن ئىدى. نازىم
كىم بىلەندۇر كەپلىشىۋاتقاندەك، نىمىلەر-
نىدۇر پىچىرلىغان ئىدى، ئىبادەم ھەر قان-
چە قىلىپمۇ ئۇنىڭ نىمە دېگەنلىگىنى ئا-
ڭقۇرالمىدى. كۆڭلى غەش بولغىنىدىن
چىشلىرىنى غۇچۇرلاتتى. باللار ئانا قارنىدا
ياتقاندەك خاتىرجەم ئۇخلاۋاتاتتى. ئىبادەم
ئۇلارغا تىكىلگىنىچە چوڭقۇر ئۇلۇق - كىچىك
تىندى. كۆتۈلمىگەندە كۆز ياشلىرى سىرغىپ، كې-
يىن بۇلدۇقلاپ ئېتىلىپ چىقىشقا باشلىدى. لېكىن
ئىبادەم پۈتۈن كۈچىنى ئىشقا سېلىپ، ئۇنى-
لىۋىنى يىغلىۋەتمەسلىككە تىرىشاتتى.

× ×

ئىبادەم ئۇخلىدىمۇ، ئۇخلىمىدىمۇ؟ بۇنى
ھېچكىم بىلمەيدۇ. بۈگۈن ئۇ ھەر قانداق
چاغدىكىدىن بىرەر سائەت بۇرۇن ئورنىدىن
تۇردى. ئورنىدىن تۇردى - يۇ، بىرىنچى
قىلغان ئىشى نازىمنىڭ شىم - چاپانلىرىنىڭ
يانچۇقلىرىنى ئۆرۈپ - چۆرۈپ ئاقتۇرۇش
بولدى. بىراق ئۆزىگە كېرەكلىك نەرسىنى
تاپالمىدى. ئۇ، شىرە ئۈستىگە كۆز يۈگەرت-
كەن ئىدى. بۇرچەم يازغان كونسېپكىنى
كۆردى. نازىمنى ئويغىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن
پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ شىرەنىڭ تۈۋىگە
كەلدى - دە، ھېچقانداق شەپە چىقارماستىن،
كونسېپكىنى ۋاراقلاشقا باشلىدى. بۇ ئىش-
تىمۇ مىخقا ئۇسسىدى. ئۇ، ئۆزىنى گۇماند-
خورلۇقتا ئەيىپلەپ، شىرە تۈۋىدىن كېتىشكە
تەمشىلىۋاتقىنىدا، يىردەي رادىيو ئاستىدا،
يىردىمى سىرتقا چىقىپ تۇرغان بىر ۋاراق
قەغەزنى كۆرۈپ قالدى. ئىبادەم ئۇنى ئىت-
تىك قولىغا ئالغان ئىدى، كۆزلىرىگە ئىش-
ەنمەيلا قالدى. قەغەزگە يېزىلغىنى بىر
نەچچە مىسرا شېئىر بولۇپ، ئادەمنىڭ قۇس-
قۇسىنى كەلتۈرگىدەك تېتىقسىز سۆزلەردىن
تۈزۈلگەن ئىدى. تېخى نازىم ئۇنىڭدىكى
بىر نەچچە سۆزنى ئۆزگەرتىپ، تېخىمۇ لاۋ-
زىلاشتۇرۇۋەتكەن ئىدى.

«ھۇ، سۇپەك! - دېدى ئىبادەم شېئىرنى
بىر نەچچە قېتىم ئوقۇپ چىققان-
دىن كېيىن ئىچىدە، - شېئىر تۈزەتكۈ-
زۈشنى بانا قىلىپ "جېنىم"، "يايرىم" دەپ سۆ-
يۈگىنى ئېيتىپ يۈرۈپ، ئۇنىڭ تۇمشۇغىنى
بولغاپسەن - دە! خەپ... بۇ بىرنىمەگىنى
ئىرىگىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ، شۇنداق رەسۋا-
يىمىگىنى چىقىرايكى...»

زۇلەيىنىڭ ئىگىرىشى ئىبادەمنىڭ خىيالىنى بۇلغىۋەتتى. نازىممۇ قىمىرلاشقا باشلىدى. ئىبادەم لاغىلداپ تىترەيتتى، غەزەپتىن چەكچەيگەن كۆزلىرىدىن ئاققان ياش مەڭزىنى بويلاپ تۆۋەنگە سىرغىپ، بويۇن ۋە كۆكرەكلىرىنى نەمدەۋاتقانلىقىنى تۇيمايتتى. تۇيۇقسىز ئىبادەمنىڭ كۆڭلىگە غەلىتە بىر ئوي كەلدى ـ دە، ئۆزىنى كارۋاتقا تاشلاپ، ھەممە يېرىنى ئەدىيال بىلەن چۈمكىۋالدى. ئۇ، نازىمنىڭ زۇلەيىنى پەس ئاۋازدا بەزلەۋاتقىنىنى ئاڭلىغاندا، ئاچچىق كۈلۈمسىرىدى.

3

تۇرمۇش دېڭىزى ئىنتايىن چوڭقۇر ۋە سىرلىق، ئادەمدىن ئىبارەت بۇ مەخلۇق تېخىمۇ سىرلىق ۋە مۇرەككەپ شۇڭا، كۆپ ھاللاردا بۇ ئىككى نەرسىنىڭ ھەقىقىي سىرىنى بىلمەك كەمدىن ـ كەم ئادەملەرگە نېسىپ بولىدۇ. بۇ جەھەتتە ئىبادەم قىلچە ساۋاتسىزلاردىن ئىدى. ئاخشام نازىمنىڭ بۇچەم بىلەن قىلىشقان سىرلىق گەپلىرى ۋە بۇچەمنىڭ ھېلىقى بىر نەچچە كۇپلېت شېئىرى ئىبادەم بىلەن نازىم ئوتتۇرىسىدا ئىنتايىن چوڭقۇر، ئىنتايىن قورقۇنچلۇق ھاڭ بارلىقىنى ئىسپاتلىدى. ھازىر ئىبادەم ئەشۇ ھاڭنىڭ بىر تەرىپىدە، نازىم يەنە بىر تەرىپىدە تۇراتتى. باللار ھاڭ ئىچىدە زار ـ زار قاخشاپ، ئۇۋىسىغا زەھەرلىك ئىلان تۇمشۇقىنى تىققان قالغاچ باللىرىدەك تىپىرلىماقتا ئىدى.

قانداق قىلغۇلۇق ؟ يۈرىكىنىڭ پارىسى ـ باللارنى ئەشۇ ھاڭ ئىچىدە قالدۇرۇپ، نازىم بىلەن ئارىلىقنى ئوچۇق قىلىسۇنمۇ؟ بۇ ئىنتايىن ئوڭاي: ھېلىقى بىھايا سۆزلەر پۈتۈلگەن قەغەزنى بۇچەمنىڭ ئېرى ياكى مەكتەپ رەھبەلىكىگە تۇتقۇزسىلا، بىردەمدە ھەممە ئىش پۈتىدۇ. لېكىن...

دەل مۇشۇ «لېكىن» ئىبادەمنى دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ، بىر چاغلاردا چىن يۈرىكىدىن سۆيۈپ تاللىۋالغان ئۆمۈرلۈك جۈپتى، ئاسماقتەك ئىككى جۈپ گۆھەرنىڭ ئاتىسى، ئەمدىلىكتە (ياق ئۇزۇندىن بۇيان!...) ئاپال سۈپەت بىر شاپاتۇننىڭ ئىپلاس تېنىدىن ھايۋانى نەپسىگە ھوزۇر ئىزدەش يولىدا، ئىنسانىدا بولۇشقا تېگىشلىك ئەقەللى خىسلەت ـــ ئار ـ نومۇس، ۋىژدان، ئاتىلىق بۇرچىدىن پۈتۈنلەي ۋاز كەچكەن شەرمەندە ـــ نازىم بىلەن بىر ئۆيدە تۇرۇشقا مەجبۇر قىلىۋاتاتتى. ئىبادەمنىڭ بىمارلىق تۆشىكىدە ياتقىنىغا تېخى تولۇق بىر كۈن بولمىغان بولسىمۇ، رەڭگى سامانـدەك سارغىيىپ، ئۆلۈك سىنچىگە كىرگەن ئىدى. ئۇ شۇنداق ئورۇقلاپ كەتكەن ئىدىكى، قاش ـ قاپاقلىرى ئولتۇرۇشۇپ، كۆزلىرى كەجىگىسىدە قاينايتتى. نازىم بىلەن باللار ئۇنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانە ئىدى. نازىمنىڭ ئاز ـ تولا بىر نەرسە يەۋېلىش، ئۇسسۇزلۇق ئىچىۋېلىش، دوختۇرغا كۆرۈنۈش توغرىسىدىكى يالۋۇرۇپ ـ ياقىرىشلىرى ئىبادەمنىڭ نەزىرىدە "پەقەت بۆشۈكتىكى بوۋاقنى ئالدىيالايدىغان رېزىنكە ئەمچەك» ئىدى. شۇڭا نازىم نېمىنى تەكلىپ قىلمىسۇن، ئۇنىڭ ئاغزىدىن "ياق!» دېگەندىن بۆلەك سۆز چىقمايتتى. مۇزغا دارالگا ئاتقاندەك بۇ قوپال سۆزنى سائىتىگە نەچچە قېتىم ئاڭلاپ تۇرغان نازىم، قاپىقىدىن قار يېغىپ تۇرغان ئىبادەمنىڭ يېنىدىن بىردەممۇ نېرى بولمايتتى. ھېلى باش ـ كۆزىنى سىلىسا، ھېلى پۇتلىرىنى تۇتاتتى. بېغىشلىرى تېلىپ، "ئۇھ» دېگەندەك

هالی قالمىغىچە قولىدىن يەلپۈگۈچنى چۈشۈرمەي يەلپىيتتى.

"قارا، سىنىڭ خۇپسەنلىكىڭنى! — دەيتتى ئىبادەم كۆزلىرىنى تېخىمۇ مەھكەم يۇمغىنىچە، ئۆزى بىلەن ئۆزى گەپلىشىپ، — ئىچىڭدە نىمە بارلىغىنى مىنى بىلمەيدۇ دەمسەن؟ ياق، مەن ھەممىنى بىلىمەن. سىنىڭ تۇرغان - پۈتكىنىڭ، ئەس - يادىڭ مىنى ئالداش! خەق سىنى يۇۋاش - يۇمشاق، ئاقكۆڭۈل دىيىشىدىكەن. شۇنداق دىگۇچىلەرنىڭ تىلى قۇرۇپ كەتسۇن، ئىلاھىم!... تېخى سەن تەشكىلنىڭ ئالدىدىمۇ بىباھا گۆھەر سانىلىسەن!... ئەگەر تەشكىل ۋە يولداشلار سىنىڭ ئەستىرىنىڭ ئىچىدە ئەستىرى بار قوسىغىڭدا قانداق جىن-شاياتۇنلار بەزمە قۇرۇپ، ئۇسۇل ئويناۋاتقانلىغىنى بىلىدىغان بولسا... "

ئىبادەمخىيالىنى داۋاملاشتۇرالماي قالدى، ئۇ ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتى. نازىم ئۇنىڭ ئۈستىگە ئېڭىشىپ بىرمۇنچە كۆڭۈل كۆتىرىدىغان گەپلەرنى قىلدى. باللار كارۋاتنىڭ چۆرىسىگە ئولاشتى. چوڭلىرى كۆز يېشى قىلىشتى. كۆتۈلمىگەندە زۇلەي ئۆزىنى ئىبادەمنىڭ ئۈستىگە ئېتىپ، قىقىراپ يىغلاپ كەتتى. ئانا - بالىنىڭ كۆز يېشى بىر - بىرىگە قوشۇلۇپ، ئىبادەمنىڭ يۈز - كۆزىنى چىلىق - چىلىق ھۆل قىلىۋەتتى. ئىبادەم بىر هازادىن كېيىن يىغىسىنى توختۇتۇپ، بىلىنەر - بىلىنمەس تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن زۇلەينى ئاستا ئۆزىدىن يىراقلاشتۇردى - دە، كارۋاتنىڭ ئايىغىغا ئېڭىشىگىنى تېرىكىنىچە، ئانىسىغا ئايانچىلىق تىكىلىپ تۇرغان چوڭ ئوغلى ئەنۋەرگە قاراپ:

— بالام، يۈگۈر، — دىدى پەس ئاۋازدا، — ئۇكىلىرىڭىزنى بىردەم ئويناتىپ كىر.

— ئوينىمايمەن... ئوينىمايمەن! — زۇلەي ئانىسىغا تېخىمۇ چىڭراق يېپىشتى، — سىنى باقىمەن!...

ئىككى ياشتىن سەللا ھالقىغان نارسىدىنىڭ ئاغزىدىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغان ئىبادەمنىڭ يۈرىگى ياغۇنچاقتا ئەزگەن تالقاندەك ئۇۋۇلۇپ، مېڭىسىدە چاقماق چېقىلدى. كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىپ، يېڭىۋاشتىن يىغا باشلاندى.

— ۋاي جېنىم بالام... ۋاي تاتلىق قوزام!... — ئىبادەم يېنى بولۇپ، زۇلەينى يەردىن يۇلۇپ ئالدى - دە، باغرىغا باستى، مەگزىنى - مەگزىگە ياقتى. خېلىدىن كېيىن يىغىسىنى سەل پەسلىتىپ، سۆزىنى داۋام قىلدى، — تاتلىق تىلىڭدىن ئۆرگۈلۈپ كېتەي! ماقۇل سەن مىنى باق، مەنمۇ سىنى باقاي... ئاكىلىرىڭ بىلەن ئاچاڭنى داداڭ باقسۇن...

— ياق - چا، ياق! — ۋاھىز ئوقتەك ئېتىلىپ، كېلىپ ئانىسىنىڭ پۇتلىرىنى قۇچاغلىدى. ئەنۋەر بىلەن گۈلشەننىڭ كۆزلىرىدە ياش ئەگىدى، — ئانا، سىنى ھەممىمىز باقىمىز! — ۋاھىز نازىمغا قىيا بۇرۇلۇپ سورىدى، — راستىمۇ دادا؟

— ھە ئە بالام، ئاناڭنى ھەممىمىز باقىمىز. ئاناڭ ساقايغاندا، سىلەرنى باقىدۇ...

ئىشىكنىڭ يەڭگىلغىنە ئېچىلىشى، نازىمنىڭ سۆزىنى بۆلىۋەتتى. پەگادا ئاليۇمىن كورا كۆتەرگەن بۇچەم تۇراتتى. بۇ — ئۇنىڭ ئەتتىگەننىڭگىزى بۇ ئۆيگە ئۈچىنچى قېتىم كىرىشى ئىدى.

— كىرىڭ بۇچەم.

نازىم ئۇنىڭ ئالدىغا بىرىشقا تەمشىلىۋىدى، بۇچەم يەڭگىل چامداپ، ئىبادەمنىڭ كارۋىتىغا يېقىنلاشتى. بۇ چاغدا، ئىبادەم

ئۆزىنى يۆمۆۋالغان ئىدى .

بۇچەم ئەتراپىغا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتۈپ چىققاندىن كېيىن ، قولىدىكى كورىنى شىرە ئۈستىگە قويدى ۋە نازىمغا بۇرۇلۇپ:

— ئۇخلاپ قالغان ئوخشىمامدۇ ؟ ـ دەپ سورىدى .

نازىم ئاغزىنى گەپكە ئۆمەللەپ بولغىچە، ۋاھىز ئالدىراپ جاۋاپ بەردى :

— ئانام ئۇخلىمىدى ، يىغلىدى .

ئەنە شۇ چاغدىلا ، بۇچەم ئىمبادەمنىڭ مەڭزىدە گۈلگە قونغان شەبنەمدەك لىغىلداپ تۇرغان كۆممە قوناقتەك ئىككى تامچە ياشنى كۆردى. ئۇ ، ئىمبادەمنىڭ كارۋىتى يېنىغا كەلدى :

— ئىمبادەم ، ھەمجەزىڭىز قانداقراق ؟

ئىمبادەم ئۈنچىقمىدى . كۆزلىرىدىن يەنە ئىككى تامچە ياش سىرغىپ چىقىپ ، قۇلاقلىرى ئىچىگە كىرىپ كەتتى . بۇچەم سۈتتەك ئاپپاق ، پاختىدەك يۇمشاق ئالقىنىنى ئۇنىڭ پېشانىسىگە قويغاندا ، ئىمبادەم يۈزىنى سەڭگايان قىلىپ ، زۇلەيىنىڭ يۈزىگە چاپلىۋالدى .

— بىچارە، نىمە بولغاندۇ؟ ـ بۇچەم سۆزلەۋاتقاندا ، قولى ئىمبادەمنىڭ بېشىنى سىلاۋاتاتتى،ـ دوختۇرغا ئاپىرىپ باقساق بولارمىكىن ؟

— ئۇنىمايۋاتىدۇ، ـ نازىم سوزۇپ "ئۇھ" تارتتى، ـ بولىمغۇ شۇنداق قىلساق بولاتتى...

— بەلكى سىزنى پاراكەندە قىلماي دىگەندۇ ؟ قارىسام بىچارىنىڭ خېلىلا دەردى باردەك قىلىدۇ . مەن ئىنىمغا تېلېفون بېرىۋېتەي ، ھازىرلا ماشىنىسىنى ھەيدەپ كەلسۇن ، ئاڭغىچە ئىمبادەممۇ كۆزىنى ئاچار . ئۇنىڭ رايىغا بېقىپ كېيىنلىنى ئېغىرلاش ـ تۇرۇپ قويىاق بولماس.

— ماقۇل ...

— ياق ! بارمايمەن ! ...

ئىمبادەم چايان چاققاندەك چىقىردۇۋەتتى . ھودۇقۇپ كەتكەن بۇچەم ئىتتىك بۇرۇلۇپ ، ئىمبادەمگە قارىغان ئىدى ، كۆزلىرى ئۇنىڭ كۆزلىرى بىلەن ئۇچراشتى . بۇ كۆزلەر شۇنداق ھەسرەتلىك ، شۇنداق غەزەپلىك چاقنايتتىكى، بۇچەمنىڭ پۈتۈن ئەزايى تەكەنلىشىپ ، پۈت ـ قولىدىن ماغدۇرى كەتكەندەك بولدى . نىمىلەرنىدۇر دىيىشكە تەمشەلگەن تىلى چىش يىمىگەن غونچىدەك قاتقان تۇلۇق تاشتەك سۆرۈلۈۋېلىپ ، ئېغىز دەرۋازىسىغا زادىلا يېقىنلاشقىلى ئۇنىمايتتى. يۈرىكى لاچىننىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قالغان كەپتەردەك قالايمىقان تىپىرلايتتى.

— ئۇھ ! ...

بۇچەم چىداشلىق بىرەلىمىدى : ئەمدىلىكتە ئۇ ، كۆزلىرىنى ئىمبادەمنىڭ كۆزلىرىگە ئەمەس ، رەڭگا ـ رەڭ گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەن گۈل تەشتەكلىرى قويۇلغان دېرىزە تەكچىسىنىڭ بىر بۇرجىكىگە تىكمەكتە ئىدى .

خېلىدىن كېيىن ، بۇچەم نازىمغا بۇرۇلدى.

— نازىم ـ دىدى ئۇ ، ـ ئىمبادەم مەيلى ئۇنىمسۇن ، ياكى ئۇنىمىسۇن ، ئۇنى دوختۇرغا تەكشۈرتمەي بولمايدۇ . سىز دوختۇر مۇرتىزا بىلەن يېقىنغۇ دەيمەن ؟

— يېقىن بولغاندىمۇ ئاكا ـ ئۇكىدەك يېقىن.

— ئۇنىڭ ئىشتىن چۈشۈشىگە يەنە يېگىرمە مىنۇت قاپتۇ ، ـ بۇچەم سائىتىگە قاراپ قويدى ، ـ مەن ئىمبادەمگە ھەمرا بولۇپ تۇراي ، سىز ئۇچقاندەك ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ ، باشقا گەپ قىلماي ؛ " ھامىمىڭىز ئۇشتۇمتۇت ئاغرىپ قالدى " دەڭ . مېنىڭ ئىتىمنى ئاڭلىسا ، ھەر قانچە زۆرۈر ئىشى

بولسىمۇ تاشلاپ قويۇپ بۆيەرگە ئۆتىدۇ.

— ماقۇل.

— نىمانداق قىلىدىغاندۇ بۇ خەق!... مەن ئەتىگەنىڭزى نىمە دەۋاتىمەن؟ — ئىبادەم ئۆرە بولۇپ ئولتۇرۇپ، قايناپ كەتتى. — ئۆلۈم ياراتمايۋاتقان بۇ جىنىمغا دوختۇر — پوختۇر دىگەنىڭ نىمە كېرىكى!؟

— ئۇنداق دىمەڭ، ئىبادەم! — بۆچەم ئېتىراز بىلدۈردى، — كېسەلگە سەل قارىغان بىلەن بولمايدۇ. مۇنداق جاھىللىق قىلسىڭىز، كىمگە پايدا، كىمگە زىيان؟ — بۆچەم سەل توختاپ قوشۇپ قويدى، — قوينىڭ قوزىسىدەك رېمىش ئايال ئىدىڭىز، نىمە بولغانسىز؟

— نىمە بولغانلىقىمنى بىلمەيۋاتامسىز؟!

ئىبادەم شۇنداق قوپال ۋاقىرىدىكى، ھەتتا ئۆز ئاۋازىدىن ئۆزى چۆچۈپ كەتتى. ئۇ يەنە نىمىلەرنىدۇر دىيىشكە تەييارلانغان تىلىنى تەسلىكتە يىغىپ، بېشىنى ياستۇققا تاشلىدى، دېرىزە تەرەپكە تىكىلگەن كۆزلىرىدىن بۇلدۇقلاپ ياش تۆكۈلمەكتە ئىدى...

نازىم ۋېلسىپىتنى يېتىلىگىنىچە سىرتقا چىقىپ كەتتى.

بۆچەم تاشقارقى ئۆيدىن چىنە — قاچا، چۆمۈچ — قوشۇقلارنى تېپىپ كىردى — دە، كورىدىكى ئاشنى ئۇسسىدى. بالىلارنى داستىخان ئەتراپىغا ئولاشتۇرۇپ، ئاش ئۇسسۇلغان چىنىلەرنى ئالدىغا قويدى. داستىخانغا تۆكمەي، تەرتىپلىك ئىچىشنى تاپىلىدى. ئاندىن ئاشنىڭ باش — بۇرنى ئۇسسۇلغان چىنىنى كۆتىرىپ، ئىبادەمنىڭ يېنىغا كەلدى. ئىبادەم يەنىلا يىغلاۋاتاتتى.

— ئىبادەم، — دىدى بۆچەم ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېگىلىشىپ، — ماۋۇ ئاشتىن ئىككى قوشۇق ئىچىپ بېقىڭە، قۇرۇپ كەتكەن ئۆچەيلىرىڭىز سەل — پەل نەملەنسۇن.

ئىبادەم قىمىرلاپمۇ قويمىدى. بۆچەم قوشۇقنى چىنىدىكى ئاشقا پاتۇرۇۋېتىپ، سۆزىنى داۋام قىلدى:

— بەك ماغدۇرىڭىز بولمىسا، مەن ئىچكۈزۈپ قويايمۇ؟

— ئىچكىم يوق!

ئىبادەم شۇنداق دىدى — يۇ، ئۆزىمۇ سەزمىگەن ھالدا، يۈزىنى بۆچەمگە بۇردى. ئاش كۆكى بىلەن زىرە — قارىمۇچنىڭ مېزىلىك ھىدى دىمىغىغا ئۇرۇلغاندا، ئۈچەيلىرى تارتىشىپ، ئاغزىغا سېرىق سۇ يىغىلدى. كۆزلىرى قوشۇقتىكى يېڭىلا سويۇلغان بورداق قوينىڭ گۆشىدە قىلىنغان قىيما، نوقۇتتەك — نوقۇتتەك چوكۇلۇقتا توغرالغان قوينىڭ قۇيرۇق يېغى بىلەن چامغۇر، خېمىرىغا تۇخۇم قۇيۇپ، چاچتەك ئىنچىكە كېسىلگەن ئۈگرىدە ئىدى. ئۆلۈككە جان كىرگۈزگىدەك ئوخشۇتۇپ ئېتىلگەن بۇ ئاش تەبىئىكى، مەخسۇسلا ئىبادەم ئۈچۈن ئېتىلگەن ئىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، قوشۇق ئۇنىڭ ئاغزىغا تېگىپ دىگىدەك تۇراتتى. شۇ تاپتا ئۇ دەس ئورنىدىن تۇرۇپ، بۆچەمنىڭ قولىدىكى چىنىنى ئالغان ۋە قالدۇرماي ئىچىۋەتكەنمۇ بولاتتىغۇ، لېكىن...

مۇشۇ "لېكىن" ئىبادەمنىڭ گېلىنى بوغدى. ئىبادەم كۆزىنىڭ قۇيرىقىدا بۆچەمگە شۇنداق قارىۋىدى، يۈرىكى "قارت" قىلىپ، نەپەسى توختاپ قالغىلى تاس قالدى. بۆچەمنىڭ كەمدىن — كەم ئاياللارغا نېسىپ بولغان ئايدەك گۈزەل ھۆسنى، بۇلاقتەك ئويناق كۆزلىرى، قالغاچنىڭ قانىتىدەك قاپ — قارا ئەگمە قاشلىرى، ھەرقانداق ئەركەك جىنسىنىڭ جېنىغا قازائى مىۇئەللەق بولۇپ تىكىلىپ تۇرغان ئوقيا كىرپىكلىرى، تال — چىۋىقتەك خۇشپىچىم بەستى، تې —

قىممىنى بىسىپ چۈشكەن ھەم توم، ھەم ئۇزۇن چاچلىرى ئىبادەمنىڭ يۈرىگىنى داغلاپ، ۋۇجۇدىنى رەشىك ئوتى بىلەن كۆيدۈرمەكتە ئىدى، راست ئەمەسمۇ؟ ئەنە شۇ ھۆسۈن، ئەنە شۇ قاش-كۆزلەر، ئەنە شۇ قامەت، ئەنە شۇ چاچلار نازىم تۇرماق ھارۇت بىلەن مارۇتنىمۇ يولدىن ئازدۇرۇپ، تەڭرىنىڭ يۈزىگە ئاياق بىسىشقا مەجبۇر قىلمايدۇ، دەپ كىم ئېيتالايدۇ!؟

دۇرۇس، ئىبادەم ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان ئۇنىڭ شىرىن-سۇخەن سۆزلىرىگە ئالدىنىپ ھەم ئۆزىنىڭ، ھەم نازىمنىڭ نومۇسىنى بۇلغىدى. مانا ئەمدى نازىم بىلەن ئۆزىنىڭ پاك جىسمىدىن تۆرەلگەن ئىككى جۈپ «كۆز مۇنچاق» تۇرمۇش دېڭىزىنىڭ لاي-لاتقىلىرى ئارىسىدا بەربات بولۇش گىرداۋىدا تۇرۇپتۇ… كۆرۈپ تۇرۇپسىزكى، بۇچەمدىن ئىبارەت بۇ «ئىزىنتقۇ» ھازىرمۇ يەنە ئۆزىنىڭ «ھۈنەر»ىنى ئىشقا سىلىپ، ئىبادەمنىڭ كۆزىنى باغلىماقچى؛ ئەقلىنى ئوغۇرلاپ، ئۆزىنىڭ ئىپلاس غەرىزىنى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدا، ئالىقاچان چىۋۇلۇپ كەتكەن ئەسكى كۆۋرۈكنى يېڭىۋاشتىن ئوڭلىماقچى بولۇۋاتىدۇ!… ياق! ئىبادەم ئاچىقتا ئۆلۈشكە رازىكى، ھەرگىزمۇ ئۇنىڭ ناپاك قولى بىلەن تەييارلىغان «يۇندە»نى ئىچىپ، ئۆزىنىڭ شۇنداقلا پەرزەنتلىرىنىڭ تەختىنى ئۇنىڭغا تارتقۇزۇپ قويمايدۇ!

ئىبادەم چىشلىرىنى غەزەپ بىلەن غۇچۇرلىتىپ، بۇچەمنىڭ بىلىنەر-بىلىنمەس كۈلۈمسىرەپ تۇرغان چىرايىغا بىر سىككۇنتقىچە بىگەزدەك قادىلىپ تۇردى-دە، يۈزىنى شارتتىدە تام تەرەپكە بۇراپ، كۆزلىرىنى يۇمدى. ئىنتايىن ئوڭايسىز ئەھۋالدا قالغان بۇچەم بىر ئۇنىڭغا، بىر ئىشتەھا بىلەن ئاش ئىچىشىۋاتقان بالىلارغا تىكىلگىنىچە، ھەيكەلدەك قېتىپلا قالدى.

4

«كېسەل باشقا، ئەجەل باشقا» دىگەندەك، بىر ھەپتە «كېسەل» تارتقان ئىبادەم ئاخىر ئاياغقا تۇردى. ئۇ، چىشىنى-چىشىغا بىسىپ بىر كۈن تىمىسقاپ، ئۆيىنىڭ تۆرىنى تۆر، تۆشۈكىنى تۆشۈك ئىسكەتىگە كىرگۈزدى. بالىلارنىڭ چىرايىدىكى سېرىقلىق كۆتىرىلىپ، پۇت-قولىغا جان كىردى. كۆز يېشى قىلىشلار ئەركىلەشكە، ۋىلىقلاپ كۈلۈشكە ئالماشتى. راستىنى ئېيتقاندا، ئىبادەم مۇشۇ بىچارىلارنىڭ نالە-پەرياتلىرىغا بەرداشلىق بىرەلمەي، ئورنىدىن تۇرۇپ كەتكەن ئىدى. بۇلا ئەمەس، ئۇنىڭ «كېسەل»ىنى يوقلاپ كەلگۈچىلەر كۈندىن-كۈنگە كۆپىيىپ كېتىۋاتتى. قايسى «ئالا قاغا» خەۋەر قىلغان ئىدىكىن، تېخى تولۇق ھۇشىغا كېلىپ بولمىغان قېينىئانىسىمۇ ھاسىسىنى توكۇلدىتىپ، ئۇنىڭ كارۋىتى يېنىدا پەيدا بولدى ۋە زۇلەي بىلەن زاھىدنى ئېلىپ كەتتى. يەنە بىر-ئىككى كۈن مۇشۇنداق ئۆتسە، ئىبادەمنىڭ يېزىدىكى ئانىسى، يىراق-يېقىندىكى ئۇرۇق-تۇققان، ئەل-ئاغىنىلىرى ئۆۋۈدىغا سۇ كىرىپ كەتكەن چۈمۈلە توپىدەك بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى ئۇنىڭ چۆرىسىگە ئولىشىشى تۇرغانلا گەپ. مۇرتىزا ھەر كۈنى دىگىدەك يوقلاپ، قايتا-قايتا تەكشۈرۈپمۇ «نېرۋىسى چارچىغان» دىگەندىن بۆلەك كېسەل تاپالىمىدى. تېخى بۇچەمنى دىمەمسىز… ئۇ گويا مۇشۇ ئۆيىنىڭ تولۇق ھوقۇقلۇق خوجايىنىدەك، ھەممە ئىشقا چاپ كىرىۋالدى: ئاش-تاماق ئېتىش، كەلگەن-كەتكەنلەرنى قارشى ئېلىش، ئۇزۇتۇش، ھەتتا بالىلارنى ياتقۇزۇش-تۇرغۇزۇش قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى

"كۆتىرە" ئېلىۋالدى. باللار ئۇنىڭغا شۇنداق ئىچىكىپ كەتتىكى، ئۇنى "ئانا" دەپ چاقى- رىشقا تاس - تاس قالاتتى. نىمە دىسـە گېپ- ىگە كىرەتتى. نازىمۇ ئۇنىڭغاكۈچۈكلىنىپ، قىلغىلى قىلىق تاپالماي قالاتتى. ئەكسىچە، ئىبادەم بۇچەمگە ئوچۇق چىراي بەرمەيتتى. ئۇنىڭ قولى تەككەن تائامنى يـىمەيتتى . سۇئاللىرىنى جاۋاپسىز قالدۇرۇپ، ئالدىنى تامغا قىلىپ يېتىۋالاتتى. ھەر مىنۇت، ھـەر سىكۇنتتا بۇچەمنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقارغۇ- سى؛ نازىمنىڭ يۈزلىرىگە تۈكۈرۈپ، تىللاپ پوسكايتىۋەتكۈسى كېلىپ تۇرسىمۇ، ئۆزىنى قاتتىق بېسىپ كەلمەكتە ئىدى. بۇ — ئۇنىڭ تەقدىرگە تـەن بەرگەنلىكى ياكى بىر نەچ- چە كۈن "كېسەل" ئازاۋىنى تارتىش نەتىجى- سىدە، بىراقلا كەڭ قوساق بولۇپ قالغانلىقى ئەمەس ئىدى. ئەكسىچە، ئىبادەم ھەر قان- داق چاغدىكىدىن ئېقىللىق بولۇپ قالغان ئىدى.

شۇڭا، بۈگۈن سەھەردىلا ئورنىدىن تـۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئىشىك تۈۋىدە دىردىڭلاپ مې- ڭىپ يۈرگىنىنى كۆرگەن بۇچەم ئىككى ئېغىز تېچلىق سوراپ قويۇپلا، كۆزدىن يوقالدى...

— نازىم، - دىدى تورۇسقا تىكىلگىنىـچە جىم ياتقان ئىبادەم تۇيۇقسىز يۈزىنى نازى- مغا بۇراپ، - مەن سىزنىڭ نىمىڭىز؟

—خوتۇنۇم، -ھەيران بولغان نازىم ئۇنىڭ كۆزلىرىگە تىكىلدى، - قانداق دەيسەن؟

— ئۆزۈمچە سوراۋاتىمەن. باللارچۇ؟

— ئىككىمىزنىڭ بولماي، كىمنىڭ بولاتتى!

— مۇشۇ گەپنى چىن يۈرىڭىزدىن دەۋا- تامسىز؟

— ئەستا... نىمە دەيدىغانسەن...

— شۇنداقمۇ؟ مەن تېخى سىزنىـڭ بەزى قىلىغىڭىزغا قاراپ، "ھاڭگا ئىشەك بالىسىغا ئىگە بولمىغاندەك" باللارنى يادىدىن چىقى- رىۋەتتىمىكىن، دەپتىمەن...

نازىم سەگەكلەشتى، ئۇ، دەرھال گەۋدى- سىنىڭ يېرىمىنى يوتقاندىن چىقىرىپ، ئـوڭ قولىنىڭ جەينىكى بىلەن ياستۇققا تايانـدى ۋە ئىبادەمنىڭ كۆزلىرىگە ھەيرانلىق بىلەن بىر پەس تىكىلىپ تۇرغاندىن كېيىن سورىدى:

— بۈگۈن ئۆمرۈڭدە قىلىپ باقمىغان غە- لىتى گەپلەر ئاغزىڭدىن چىقىۋاتىدۇ - يا؟

-- ھە، ئەمدى چۈشۈنۈپسىز! - ئـىـبادەم ئاچچىق كۈلۈمسىرىدى، - ئادەم خەقنىڭ غە- لىتى ئىشلىرىنى كۆرگەندە، ئەشۇنداق غەلى- تى گەپلەرنى قىلىدىغان بولۇپ قالىدىكەن!... ئېيتىپ بېقىڭە: بۇچەمگە تۇرامسىز، ماڭىمۇ؟

— ھا - ھا -ھا!...—نازىم قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى، ھەتتا كۆزلىرىدىن ياشمۇ چىقىپ كەت- تى. ئۇ، ئۆرە بولۇپ ئولتۇردى -دە، كۈلۈپ تۇرۇپ سـورىدى -، خوتۇن ، تۈزۈك گـەپ قىلغىنـىا ... چاقچاق قىلىۋاتامسەن، يا...؟

نازىمنىڭ كۈلكىسى ئىبادەمنىڭ شۇنداق جېنىغا تەگدىكى، چاچراپ ئورنىدىـن تـۇ - رۇپ، ئـۇنىڭ كېلىنى بوققىسى، بۇچەمنىـڭ ھېلىقى "ئىقرارنامە" سىنى يۈزىگە ئېتـىـپ، رەسۋا - ئەتتەھەييياتۇسىنى چىقىرىۋەتكىسى كەلدى. بىراق، يەنىلا ئەقلىنى ئىشـقا بۇي- رۇپ، پۈتۈن كۈچى بىلەن ئۆزىنى باستى. نا- زىمنىڭ كۆزلىرىگە بايىقىدىنمۇ تەمكىنـرەك قىياپەتتە بىر پەس تىكىلىپ تـۇردى - دە، كېيىنلا ئېيتتى:

— چاقچاق قىلىۋاتقىنىم يوق، يۈرۈكۈمدى- كىنى ئېيتىۋاتىمەن.

نازىمنىڭ رەڭگى سەل - پەل ئۆڭدى-دە، دەرھال ئەسلىگە كەلدى .

— خوتۇن،- دىدى ئۇ،-بۇنى سوراپ نىمـە قىلىسەن؟

— سوراش توغرا كەلگەچ سوراۋاتىمەن.

نازىم چوڭقۇر "ئۇھ" تارتىپ، تەرىنى تۇر-

دى. ئۆي ئىچى شۇنداق جىمجىتلىقتا چۆكتىـ
كى، دېرىزىگە بېكىتىلگەن سىم تورغا ھەدەپ
ئۆزىنى ئۇرۇپ، ئۆيگە كىرىشكە ئۇرۇنىۋاتـ
قان بىر نەچچە ئاچ پاشىنىڭ توختىماي گىـ
ڭىلدىشى ۋە تاشقارقى ئۆيدە ئۇخلاۋاتقان باـ
لىلارنىڭ يەڭگىل تارتقان خورەك ئاۋازى ناـ
ھايىتى ئېنىق ئاڭلىناتتى.

بۇنداق بۇرۇختۇملۇقتىن قاتتىق ئىچى سىـ
قىلغان ئىبادەم ياندۇرۇپ سورىدى:

— نازىم، نىمىشقا گەپ قىلمايسىز؟

—.........

— جاۋاپ بەرمەك تەس كېلىۋاتامـدۇ؟ ـ
ئىبادەم ئۆرە بولۇپ ئولتۇرۇپ، كۆينىگىگـە
قول ئۇزاتتى. ئەلپازىدىن ھازىرلا كىيىنىپ،
ئۆيدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى.ـ ئۇنـ
داق بولسا، ھازىرلا باللارنى ئېلىپ، ئۆينى
بىكارلاپ بېرەي. ھېلىقى چىرايلىق ئاشىقنى
ئەپكىرىۋېلىڭ!...

— نىمە؟!ـ نازىم بوراندەك گۈكىرىدى،ـ
باياتىنىڭزى كۆڭلۈڭنى ئاياپ گەپ قىلمىـ
سام، نىمىلەرنى جۆيلىۋاتىسەن؟ ماڭاخەقنىڭ
نىمە كېرىگى! ئەگەر مەندىن زېرىككەن بولـ
ساڭ، "ئاتنى ئايلىخانىغا، يولنى سارىخانـىغا"
دىگەندەك ئىش قىلماي، خالىغان كىشىڭنىڭ
كەينىدىن كېتىۋەر! ئۆلسەممۇ باللارنى كەيـ
نىڭگە سېلىپ قويمايمەن!...

نازىم ناھايىتى ئۇزۇن قايىنىدى. ئۇنـىڭ
ئاغزىدىن شۇنداق قوپال گەپلەر چىقتىكـى،
ھەتتا ئىبادەمنى "ئالا كۆڭۈل"" يۈزسىز"دەپ
كايىدى. قىزىق ئىش "مال ئىگىسىدىن ئوغـ
رى كۈچلۈك" دىگەن شۇ ئەمەسمۇ!؟

ئىبادەم ھۆڭرەيتىپ يىغلاپ، ئۆزىنى ئورۇنـ
غا تاشلىدى. پۈتۈن ئەزايىچالاقلاپ تىترەيتـ
تى. نازىم ئاماكىغ ئوراپ قاتتىق ـ قاتتىـق
شوراشقا باشلىدى. سوزۇپ ـ سوزۇپ "ئۇھ"

تارتاتتى. ئىبادەم ئۇنىڭ بۇ غەلىتى گەپلىرىـ
نى ئۆزىگە قىلىنغان پوپۇزا، ئوغرىنىڭ" ئوغـ
رىنى تۇت" دەپ ۋاقىرىغىنىدەك بىر ئىـش،
دەپ ھىس قىلدى. نازىمنى ئاسانلىقچە ئۆز
قىلمىشىغا ئىقرار قىلدۇرۇپ، ناشايان يولدىن
توسۇپ قېلىشقا مۇمكىـن بولمايدىغانلىقىغـا
كۆزى يەتتى. شۇنداقتىمۇ، قوسىقىنى تەل ـ
تۆكۈس بوشىتىۋېلىش نىيىتىگە كەلدى ـ دە،
چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپ، نازىمنىڭ كـۆز ـ
لىرىگە بىگىزدەك قادالغىنىچە، بۇچەم بىلەن
ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا چوقۇم غەيرى نورـ
مال مۇناسىۋەت بارلىقىنى پۈتۈن كۈچى بىـ
لەن ئىسپاتلاشقا ئۇرۇندى. نازىممۇ تاماكۇـ
سىنى پۇقۇرىتىپ چېكىپ ئولتۇرۇپ، ئۇنىـڭ
سۆزلىرىنى دىققەت بىلەن ئاڭلىدى.

— "شامال چىقمىسا، دەرەخ لىڭشىمايدۇ"
دىگەندەك، ئىككىڭلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىرەر
ئىش بولمىسا، پۈتۈن مەكتەپتە سىلەرنىـڭ
گېپىڭلار بولمايدۇ! ـ دىدى ئىبادەم سۆزىنىڭ
ئاخىرىدا زەردە بىلەن، ـ تېخى ئىككىڭلارغا
«غېرىپ ـ سەنەم» دەپ لەقەممۇ قويۇشۇپتۇ.

گەپ شۇ يەرگە كەلگەندە، نازىم تاقـەت
قىلالمىدى بولغاي، ئىبادەمنىڭ سۆزىنى بۆلدى:

— كىم شۇنداق دەيدۇ؟

— باياتىن دىدىمغۇ: مەكتەپتىكى ھەممە يلەن.

— ئۇنى سوراۋاتقىنىم يوق. كىمدىن ئاڭـ
لىدىڭ دەيمەن؟

— ئىـبـادەم بىـر پـەس جـىـم ـ جىت
تۇرۇپ كەتكەندىن كېيىن، سىنچى كۆزلىرىنى
نازىمغا يەر ئاستىدىن تىكتى:

— كىملىگىنى سوراپ نىمە قىلىسىز؟ بولـ
دى، مەيلى بىلەي! ئەسلىدە بۇدەرتنى ئۆزەملا
تارتىپ كەتمەكچى بولغان ئىدىم، كېيىن بەزى
ئىشلارنى كۆرۈپ، زادى چىداپ تۇرالمىدىم...

— نىمىنى كۆردۈڭ؟

— ئەستا ... نىمانـداق قىلىدىغانـسىز ؟

مەن يۈزىڭىزگە سالمىغانىدىكىن، كولاپ يۈرمەڭ. ئىش قىلىپ مۇندىن كېيىن ئەشۇ تۆت "گۆھەر" نىڭ يۈزىنى قىلىسىڭىزلا بولىدى.

— ئىبادەم، — دېدى نازىم ئۆزىگە يات بىر ئاۋازدا، — گەپلىرىڭدىن قارىغاندا، ئىتتىن تۆرەلگەن بىر ئەبلەخ قەستەن سېنى دەي — دەيگە سېلىۋاتقان ئوخشايدۇ، — نازىم ئۆلۈق — كىچىك تىنىدى، — شۇنى بىلگىنكى، ماڭا سەندىن، ساڭا مەندىن بۆلەك ھېچكىم ئەسقاتمايدۇ. باللار ئىككەككە تاقاشقاندا، زەدىكى يوقىلاڭ گەپلەرگە ئىشىنىپ، جېنىڭنى ئۇپراتما...

نازىم ئۆزىنى ئاقلاپ بىرمۇنچە سۆزلىدى. گەرچە ئۇ خۇپسەنلىك قىلىپ، قانىتىغا سۇ تەككۈزمىگەن بولسىمۇ، ئىبادەم ئۇنىڭ روھى ھالىتىگە قاراپ، ئۆزىگە تەل - تۆكۈس "تەسلىم" بولغانلىقىغا ئىشەندى. دېمەك، ئىبادەم "دەرەخنى ئىلكىشتىپ، قۇزغۇنى باغدىن قوغلىۋەتكەن" ئىدى.

5

نازىم ئاران تۆت كۈنلۈككىلا "تەسلىم" بولغان ئىكەن: دەرس باشلىنىپ ئۈچىنچى كۈنى، ئىبادەم نازىمنى ئىزدەپ تىل - ئەدەبىيات ئوقۇتۇش تەتقىقات گۇرۇپپىسىغا كىرگىنىدە، نازىم بىلەن بۇچەمنىڭ چاقچاقلىشىپ ئولتۇرغىنى ئۈستىدىن چۈشتى. بۇ چاغدا، نازىم سەل - پەل ئوڭايسىزلانغان بولسىمۇ، بۇچەم ئۇنى "پوش" دېمەستىن، كۈلكىسىنى كۈلىۋەردى. چاقچىقىنى قىلىۋەردى، ھەتتا ئىبادەمگىمۇ سۆز تاشلىدى. "رەسۋا!... — ئاچچىقى كەلگىنىدىن ئاۋالداقتەك ئېتىلىپ كېتىشكە تەييار تۇرغان ئىبادەم ئىچىدە پىچىرلىدى، — ئېرىڭ دېگەن بەلغەم مىجەز دائىم خەققە سۆيۈگىنى چىقىرىپ يۈرگىنىڭنى بىلمەمدىغاندۇ؟... ماۋۇ لامزەللىمۇ... خەير!...»

ئىبادەم كۆڭلىدە شۇنداق دېگىنى بىلەن، تەرىنى قىلچە ئۆزگەرتمىدى. تۇرقى مۇلايىم، گەپلىرى سىلىق ئىدى. ئۇ، نازىمغا دەيدىغان گەپلىرىنى چالا - پۇچۇق دەپ قويۇپلا، ئالدىراش ئىشخانىدىن چىقتى. چىقتى - يۇ، يۈرىكى چايان چاققاندەك ئېچىشىپ، چازا قىلىرىغا ياش قاپلاشتى...

كۈنلەر ئۆتكەنسېرى ئىبادەم چاچقۇن، ئۇنتۇغاق بولۇپ قالدى: بەزىدە قولىدا تۇتۇپ تۇرغان نەرسىنىمۇ ئىزدەپ، شىرەنىڭ تارتمىسى، دېرىزە تەكچىسى، بىساتكېچەكلەرنى ئوڭتەي - توڭتەي قىلىۋېتەتتى، سائەتلەپ - سائەتلەپ خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى. دەرس ئۆتكەندە سۆزلەپ چۈشەندۈرۈشكە تېگىشلىك مۇھىم نۇقتىلارنى يانداپ ئۆتۈپ كېتىپ، ئادەتتىكى نەرسىلەر ئۈستىدە تەكرار - تەكرار توختىلاتتى. ئائىلىدە يوقىلاڭ ئىشلارنى بازىداپ، نازىمغا يېنىچە - قىرىچە تېگەتتى. باللارنى ئۇراتتى، تىللايتتى. قاچا - قۇچىلارنى چاقاتتى. دەسلەپ نازىم ئۇنىڭ بۇنداق قىلىقلىرىغا قارىتا قايناپ - سوغۇلۇپ يۈردى. كېيىنچە، يا كۆرسە كۆرمەسلىككە، ئاڭلىسا ئاڭلىماسلىققا سالدى ۋە ياكى دەس ئورنىدىن تۇرۇپ، سىرتقا چىقىپ كېتىدىغان بولىۋالدى. بۇ ھال ئىبادەمنىڭ تېخىمۇ جېنىغا تەگدى. "نازىم مۇشۇنداق قىلىش ئارقىلىق مېنى زېرىكتۈرمەكچى بولىۋاتىدۇ، — دەپ ئويلايتتى خۇرسىنغان ھالدا، — ھىم... مەن چېچىمنى سۈپۈرگە قىلۇمنى كۆسەي قىلىپ، بۇ كەپىنى ئاران مۇشۇنچىلىك قىلغان! مېنى زېرىكتۈرۈش — ئوخلاپ چۈشى!... بىر كۈن ھايات بولسا...

كەنمەن ، ئۇنى پۈتۈنمغا چىتمۇپلىپ ، پايتىما قىلىۋېتىمەن ! ... ئەگەر يەنە بۇچەم بىلەن كەپلىشىدىغان ، ئىبرى بىلەن كىردىچىقتى قىلىدىغان بولساڭ ، چاۋاكىنى چىتقا يېيىپ ، مەكتەپتە تۇرغۇسىز قىلىۋېتىمەن ! ... »

تۈتىنچى ئۆكتەبىر كۈنى ئەتىگەندە ، ئىبادەم بىر ئىش بىلەن نازىمنى ئىزدەپ كىرگەندە ، ئىشخانىدا بۇچەم يالغۇز ئولتۇراتتى . ئۇ كەينىگە بۇرۇلۇپ ئىبادەمنى كۆردى ـ دە ، ئىتتىك ئورنىدىن تۇرۇپ:

ــ كىلىڭ ، ئىبادەم ، ـ دىدى.

ــ نازىم دەرسكە چىقىپ كەتتىمۇ ؟ ـ ئىبادەم سوغۇققىنا سوردى . يۈزىدە ماسكا بولغاچ ، بۇچەم ئۇنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشنى كۆرمىدى .

ــ ياق ، سىرتقا چىقىپ كەتتى . بۇ سائەتتە دەرسى يوق ، ـ بۇچەم ئۇلاپلا قوشۇپ قويدى ، ـ قايتىپ كىرىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالدى ، جىنىدەك ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ.

بۇچەم سۆزلەۋېتىپ ، ئىبادەمنى ئورۇندۇقا تەكلىپ قىلدى ۋە ئىبادەم ئىسسىنى يېقىپ بولغىچە ، يەلكىسىگە قول سالدى . ئىبادەم يىركىنگەن هالدا ، نائىلاج ئۇنىڭ رەيىگە باقتى ۋە بۇچەمنىڭ شىرەسى ئۈستىدە تۇرغان نازىمنىڭ يېزىغلىرىنى كۆرۈپ ، دەرهال رەڭگى ئۆڭدى .

ــ قاراڭ ، بۇ نازىمكامنى ! ـ دىدى بۇچەم مەغرۇر ئاۋازدا ، ـ ئالتە ئىسرا شېئىرىدا شۇنچە چوڭقۇر پىكىرنى ئىپادىلەپتۇ . ئۇ ، يېقىندىن بۇيان بەكمۇ ياخشى ئەسەرلەرنى يېزىۋاتىدۇ جۇمۇ ! ئەگەر « مەدەنىيەت ئىنقىلاۋى » ئۇن يىلغا زامىن بولمىغان بولسا ، بۇچاققىچە نەچچە توپلىمى نەشردىن چىقىپ بولاتتىكەن ؟

ئىبادەم ئۈنچىقمىدى . كۆزلىرى بۇچەم ئالاهىدە كۆرسەتكەن ئىسرالار ئۈستىدە تەكرار ـ تەكرار يۈگرەيتتى . ئوقۇغانسىرى ، ئىچىگە كىرىپ كىرىۋالغاندەك بىئارام بولۇپ ، چېكە تومۇرلىرى ئوتتۇرا قولدەك كۆپۈپ چىقتى . ئۇ بېشىنى كۆتىرىپ ، بۇچەمگە قارىدى : بۇچەمنىڭ پورەڭ ئېچىلغان شاپتۇل چېچىكى رەڭلىك ئەتىرگۈلدەك تولغان هۆسنىگە قارىدەك ئاپپاق يۈڭ ياغلىق شۇنداق ياراشقان ئىدىكى ، ئىبادەمنىڭ كۆڭلىدىن : « هېلىقى ئەقلى بولغىنىپ كەتكەن نائەهلى تېخىچە بۇ ئېزىتقۇنىڭ پېيىدە ئىكەن ئەمەسمۇ ! ؟ يازغان ئىسىسىنى قارا ، ئۇنىڭ ! نىمە دىگەن شەرمەندىلىك بۇ ؟ نىمە دىگەن شەرمەندىلىك بۇ ! ؟... » دىگەنلەر چاقماق تېزلىگىدە ئۇچۇپ ئۆتتى . قېرىشقاندەك ، بۇچەم كۈلۈمسىرىگەن هالدا ئۆرە تۇراتتى . ئەپتىدىن ئىبادەمنىڭ كۆزلىرى قانچىلىك غەزەپلىك چاقناۋاتقانلىقىنى كۆرمەيۋاتقاندەك ياكى كۆرسىمۇ قەستەن كۆرمەسلىككە سېلىپ ، ئۇنىڭ جىنىغا تىگىۋاتقاندەك قىلاتتى . « هۇ شەرمەندە ! قوسىقىڭغا كىرىپ چىقسام ـ زە ، نازىمنىڭ تۇمشۇغىنى بۇلغىيالىغىنىڭ ئۇچۇن كۆرەڭلەۋېتىپسەن ـ دە ؟ توختاپ تۇر ، شۇنداق رەسۋا ئىگىنى چىقىرايكى ... »

ئىشىك ئېچىلىپ ، نازىم كىرىپ كەلدى . پارتلاش ئالدىدا تۇرغان بومبىدەك بورۇختۇم بولۇپ تۇرغان ئىبادەم چاچراپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە ، ئۇنىڭ ياقىسىغا قول سالدى . شۇ تاپتا ئۇ ، شۇنداق كۈچلىنىپ كەتكەن ئىدىكى ، بىخەستە تۇرغان نازىمنى بىرلا تارتىپ ، ئورۇندۇقتا « چاقىقىدە » ئولتۇرغۇزدى . قورققىنىدىن كۆزلىرى چەكچىيىپ كەتكەن بۇچەمنىڭ پۈتۈن ئەزايى

لاغىلداپ تىترەيتتى. نازىمنىڭ چىرايى پوكاندەك قىزىرىپ كەتكەن ئىدى.

ئىبادەم " پاكىزە " يىغلىۋەتتى. يىغلاپ تۇرۇپ، نازىمنى سوراقتا تارتىشقا باشلىدى:

— ماۋۇ نىمە؟ ئەمدى قولۇمغا چۈشكەنسەن! ...

ئىبادەمنىڭ قىيا - چىياسى بىلەن ئىشخانا ئىچى ئادەم بىلەن تولدى، كىرگەنلەر قاتارىدا ئىلمى مۇدىرمۇ بار ئىدى. ئىبادەم ئۇنى كۆرۈپلا، نازىمنىڭ ياقىسىنى قويۇۋەتتى - دە، نازىم بىلەن بوچەمنىڭ شەرمەندىلىكلىرى ئۈستىدە دەرت تۆكۈشكە باشلىدى. سۆز ئارىسىدا يانچۇقىدىن بىر ۋاراق قەغەزنى چىقىرىپ، ئۇنىڭغا سۇندى.

بۇ، مۇندىن ئىككى ئاي ئىلگىرى بوچەم ئەدەبىيات دەرسىدە " مۇۋەششەھ " گە مىسال قىلىپ ئۆتتۈش ئۈچۈن يېزىپ، نازىمنىڭ تۈزىتىپ بېرىشىگە سۇنغان: ئەتىسى ئىبادەم " ئاغرىپ " قېلىپ، مالىمانچىلىقتا بالىلار " يوقىتىۋەتكەن " شېئىر ئىدى. ئىلمى مۇدىر شېئىرنى ئوقۇغانسېرى، چىرايىدىكى جىددىيلىك بارا - بارا يوقىلىپ، كىنايە ئارىلاش كۈلكە ئەگىدى، ھەممەيلەننىڭ كۆزى ئۇنىڭدا ئىدى. ئۇ، قەغەزدىن بېشىنى كۆتىرىپ، ئەتراپىدىكىلەرگە بىر قۇر نەزەر تاشلىدى - دە، سىنچى كۆزلىرىنى ئىبادەمگە تىكىپ:

— ئىبادەم، بىرىنچى ئۆكتەبىردىكى گېزىتنى كۆردىڭىزمۇ؟ - دەپ سورىدى.

— ياق، - دىدى ئىبادەم بۇ غەلىتە سوئالدىن ھەيران بولۇپ، - كۆرمىدىم.

— نازىم، سىزچۇ؟

— كۆرمىدىم.

ئىلمى مۇدىر نىمىدىندۇر ئەپسۇسلانغاندەك، چىرايىنى بىلىنەر - بىلىنمەس پۈرۈشتۈردى - دە، بىر سىكونتچە خىيال سۈردۈۋالدى. ئاندىن، قولىدىكى تۆت پۈكلەنگەن گېزىتنىڭ قاتلىمىنى ئېچىپ، ئۇ - يان - بۇيان ئۆرۈپ - چۆرىگەندىن كېيىن، ئەدەبىيات بېتىنى ئىبادەمگە كۆرسىتىپ:

— ماۋۇنى كۆرۈپ بېقىڭە، - دىدى.

پەقەت ئەدەپ يۈزىسىدىنلا ئۆزىنى بېسىپ تۇرغان ئىبادەم گېزىتنى قولىغا ئالدى. ئالدى - يۇ، مېڭىسىگە چوماق تەككەن توشقاندەك كۆزىگە قاراڭغۇچىلىق تىقىلدى، پۈتۈن ئەزايى لاغىلداپ تىترەيتتى. چىرايىدا قان دىدارى قالمىغان ئىدى. سەللا بوشاڭلىق قىلسا، " داراڭگىدە " يىقىلىپ چۈشۈدىغاندەك قىلاتتى. شۇنداقتىمۇ، چىشىنى چىشىغا بېسىپ تۇرۇپ، گۈللۈك رامكا ئىچىگە ئېلىنغان ماۋۇ سەتىرلەرنى ئوقۇپ چىقتى:

مۇۋەششەھلەر

ئىشق كۈيى

بوچەم

ۋاپادىن پۈتتى بۇ جىسمىم، سېنىڭ مېھرىڭ بىلەن جانان،
ئۆمۈرلۈك سۆيگىنىم سەنسەن، دىلىمنىڭ مەيلىنى تارتقان.

ئەجەپمۇ ئۈز - چىرايلىقسەن، سېنى سۆيمەكلىكىم بەختىم،
سېنىڭدىن ئۆزگىنى سۆيسەم، دىگەي كىممۇ مېنى ئىنسان؟!

تىلىمدىن تامىدۇ كەۋسەر ، مەگەر نامىڭ زىكىر قىلسام،
قۇچاغىڭ مىسلى ئوت ـ ئاتەش، لىۋىڭ شېكەر ـ ھوزۇرى جان.

ئەسەمەن ۋەدىسى يالغان ، دەۋەڭ ـ ئۆزمە كۆڭۈللەردىن،
كىرەرمەن ئوتقا ھەم سۇغا ، قاچانكى ئەيلىسەڭ پەرمان.

نىگارا ، سېنى دەپ كەلدىم جاھانغا ، كەتمىگىم سەنچۈن،
سېنىڭ ئىشقىڭدا دوزاقمۇ مېنىڭچۈن جەننەتۇل رىزۋان.

ئاق چېچەك

نازىم

ئاق چېچەك ، ئاپپاق چېچەك ، يار باشىدا ئاپپاق لىچەك،
ئاق لىچەكلىك دىلرەبانىڭ ھۆسنى گۈلگۈن غۇنچىدەك.

نەۋ باھار ـ ياشلىق چېغى ئۆتتى مېنى باغ ـ باغ ئېتىپ،
جىسمىدىن شەربەت ئىچىپ ، بەستىمگە تولدۇم سەرۋىدەك.

ئاي بىلەن يۇلتۇز كەبى ئامراق ـ ئېجىل بىز ئىككىمىز،
رازى مەن ئۆمرۈم بويى بولسام ئاياغىغا پېتەك.

ئىبادەم كۆپلىتلارنىڭ باش ھەرپلىرىنى تەپەككۇر يىپىغا بىر ـ بىرلەپ تىزىپ ، ئۇنىڭدىن ھاسىل بولغان ئىككى سۆزنى ئېقىل تارازىسى بىلەن ئۆلچەپ كۆرگىنىمدە ، ۋىجدان سودى ئالدىدا ئۆز جىنايىتىمنى تونىغى قېتىم تونۇپ يەتكەن ئاسى ـ گۇناھكاردەك "پاكىمدە " يىغلىۋەتتى…

X

چۈنكى چۈشكەن ئاش ھەر قانچە مېزىلىك بولغىنى بىلەن ، بەربىر كۆڭۈلنى ئاينىتىدۇ . بۇ ۋەقە بولۇپ ئۆتكىنىگە بىر نەچچە ئاي بولغان بولسىمۇ ، كۆڭۈل غەشلىكى تېخىچە كۆتىرىلىپ كەتكىنى يوق : ئىبادەم بۇچەمنى كۆرسىلا ، يۈزى ئوت ئالاتتى . خىجالەتچىلىكتە ئۇنىڭغا تىك بېقىپ قارىيالمايتتى . ئەر ـ خوتۇن ئىككەيلەن بىر ـ بىرىنى بۇرۇنقىدىن بەكرەك ئايايتتى ۋە ھۆرمەتلەيتتى . بۇ خىل ئاياش ۋە ھۆرمەتلەش ، ئەمەلىيەتتە بىر ـ بىرىدىن قورۇنۇشنىڭ بەلگىسى ئىدى . بولۇپمۇ ئىبادەم قانداقلا بىر ئىشقا تۇتۇش قىلمىسۇن، كۆڭلىدىن : " نازىم مۇشۇ ئىشىمنى ياقتۇرارمۇ ؟ " دېگەن ئوي بىردەممۇ نېرى بولمايتتى . خۇلۇم ـ خوشنىلار ئۇنىڭدىن ھەزەر ئەيلەيتتى . بۇ ھال ئىبادەمنى شۇنداق بىسەرەمجان قىلاتتىكى ، كۆپ ھاللاردا ، شۇنچە كەڭ ئالەم ئۇنىڭ ئۈچۈن كىچىككىنە قەپەزدەك كۆرۈنۈپ كېتەتتى . قىسقىسى ، ئۆزى تېرىغان تىكەننى يۇلۇپ بولالماي ، ئەشۇ تىكەن ئۇستىدە ئېڭىنىغىنى ئېڭىنىغاني ئىدى…

سەبىلەر پاچىسى

(پوۋىست)

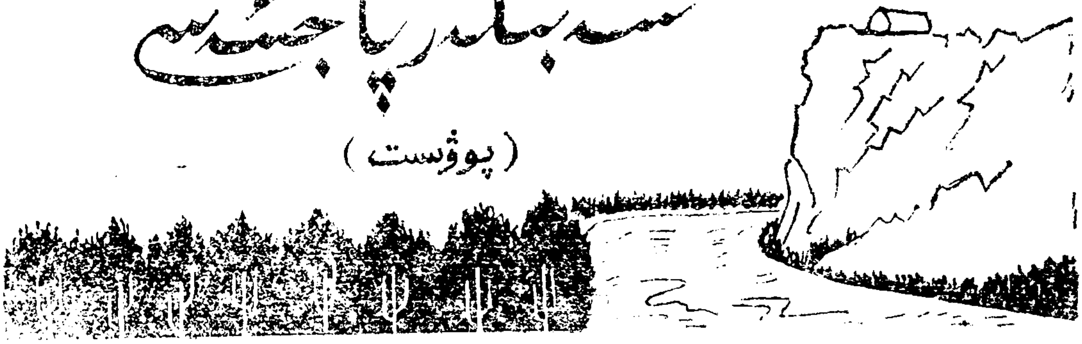

ئەخەت تۇردى

8

تاڭ شەپىقىنىڭ سۈزۈك ھالرەڭ نۇرى دېرىزە ئەينەكلىرىدىن بۆسۈپ كىرىپ سانىيەنىڭ يۈزىدە چىلىۋالەندى، ئىللىق نۇر ئۇنىڭ تاتىراڭغۇ يۈزلىرىنى، ئەگمە كىرپىكلىرىنى سۆيەتتى، ئەركىلەتتى. ئۇ نۇرنىڭ غىدىقلىشى بىلەن ئاستا كۆزىنى ئاچتى. ئۇنىڭ بىر نەچچە كۈندىن بېرى تۇنجى قېتىم ئۇيقۇغا تويۇنغان كۆزلىرىدە چوڭقۇر قايغۇ ـ ئەلەمنىڭ ئىزناسى بىلەن يەنە قانداقتۇ بىر شادىيانە خۇشاللىقنىڭ شەپىسى ئەگىيتتى. شۇ كۈنلەردە ئۇنى ھەم قورقۇنچلۇق ھەم ئەزەلدىن ھېس قىلىپ باقمىغان بىر خىل بەخت تۇيغۇسى چۇلغىۋالغان ئىدى. ئۇ ئۇزۇنغا قالماي ئانا بولاتتى، يېڭى بىر ھايات ئۇنىڭ مەسۇم يۈرىكى ئاستىدا پات ـ پات تەۋرىنىشكە باشلىغان ئىدى.

سانىيە ئۆز ـ ئۆزىگە ئوماقلىقىنە كۈلۈپ قويۇپ، ياستۇقتىن بېشىنى كۆتەردى. ئىچكەركى ئۆي جىم ـ جىت، ئۆي ئىگىلىرى تېخى شېرىن ئۇيقىدا ئىدى. سانىيە ئۇلارنىڭ ئۇيقۇسىغا ھالاقىت بەرمەسلىك ئۈچۈن، ئورنىدىن تۇرماي، ياستۇققا يۆلەنگىنىچە دېرىزىدىن سەھەر ئاسمىنىغا قارىدى، ئاسمان سۈپ ـ سۈزۈك، يېنىك بۇلۇتلار تاڭ شەپىقىدە قىزغۇچ تۈسكە كىرىپ ئەركىن ئۈزۈپ يۈرەتتى، ئالللىقانداق قۇشلار كۆك قەھرىدە جەۋلان قىلاتتى، بىر توپ ئويۇنچى كەپتەرلەر بولۇشىغا موللاق ئېتىپ، ئاستا ـ ئاستا پەسلىدى ـ دە، دېرىزە ئالدىدىن ئەگىپ ئۆتتى. سانىيە شۇ چاغدا كەپتەرلەرنىڭ قۇيرىقىغا ئېسىلغان غوڭ قاپاقنىڭ رىتىملىق ئاۋازىنى ئاڭلىدى، ئۇ بۇرۇندىنلا خۇشىنى باققان كەپتەرلەرنىڭ ئاسمانغا چىقىپ پىلدىرلاپ موللاق ئېتىشىنى، غوڭ قاپاقنىڭ يېقىملىق ئاۋازىنى تاماشا قىلىشنى ياخشى كۆرەتتى. سەھەر ئاسمىنىنىڭ رەڭدار كۆرۈنىشى ئۇنىڭ خىياللىرىنى يېزىسىغا ئېلىپ كەتتى. ئۇنىڭ يېزىسىدىن ئايرىلغىنىغا ئون كۈن بولدى، بۇ ئون كۈن ئىچىدە ئۇنىڭ كۆرمىگەن كۈنى قالمىدى، ئۇ شۇ تاپتا جامالنى ئىپىپ، كۆڭۈل كۆكسىگە يېقىلغان دەرت ـ پە-

بېشى ئۆتكەن سانلاردا

غا نىلەرنى، سېغىنىشقا تولغان يۈرەك سىرلە-
رنى يىپىدىن-يىڭنىسىغىچە ئۇكسۈپ - ئۆك-
سۈپ تۆرۈپ ئېيتقۇسى كەلدى. شۇنداق قىلە-
سىلا ئۇنىڭ كۆڭلى بوشاپ، كۆكسى - قارنى
ئېچىلىپ قالاتتى. لېكىن ئۇ نەدە ؟! ئۇ سا-
نىيەنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن قىسمەتلەرنى بىلە-
دىمۇ؟! ئاھ خۇدا!...سانىيەنىڭ بۇنداق بەخت-
سىز كۈنلەرگە قېلىشى روزى مىساقتا پېشا-
نىسىگە پۈتۈلگەنمىكىن !...

سانىيە بىر نەچچە كۈن بۇرۇنقى ئىشلارنى
ئەسلەپ شۈركۈنۈپ كەتتى، ئۇنىڭ بىر ھەپ-
تىلىك ئۆمرى ئەقىلدىن ئازغان، خۇددى
يوقاتقان ھەر خىل تىپتىكى روھى كېسەللەر
ئىچىدە ئۆتتى. بۇ كېسەللەر شەرمى - ھايا،
ئىپپەت - نۇمۇس دېگەنلەرنى بىلمەيتتى.
ئۇلارنىڭ بەزىسى كېچە - كۈندۈز دىمەي
مايمۇندەك چىقىراپ، بىر - بىرىسىگە خىرىس
قىلىشسا، بەزىسى ئادەمگە بەزدەك قادىلىپ
ھىجىياتتى، كۈلەتتى، بەزىدە ھەتتا ئۈن سې-
لىپ يىغلايتتى...

بۇ بىر ھەپتە ئىچىدە سانىيەمۇ ئەقلى-
دىن ئازغىنى تاسلا قالدى، ئۇنىڭ كېلىدىن
تاماق ئۆتمىدى، تۈن - تۈنلەرنى يىغا بىلە-
لەن ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزدى...

تۇۋا، ئۇ زادى نىمە گۇناھى ئۈچۈن شۇ-
كۈنگە قالدى؟ جامالغا بولغان مۇھەببىتى
ئۈچۈنمۇ؟

توغرا، ئۇنىڭ جامالغا بولغان ئەقىدىسى،
مۇھەببەتكە بولغان ۋاپاسى ئۇنى شۇ قىس-
مەتلەرگە سالدى.

سانىيە ھېلىقى كۈنى جامال بىلەن قاچ-
ماقچى بولۇپ بوخچا كۆتۈرۈپ چىققاندا،
ئارقىسىدىن ماراپ يۈرگەن دادىسىنىڭ قولى-
غا چۈشۈپ قالدى. قاسىم ئاخۇن شۇندىن
كېيىن خاتىرجەم بولالمىدى، ئەگەر

سانىيەنى يەنە قولىدىن چىقىرىپ
قويسا، ساقايغۇسىز دەرتكە قالاتتى، ھەتتا
سايىم ئاخۇنمۇ "بىز ئىزدەپ بارمىدۇق، قى-
زىڭ ئۆزى كەلدى" دەپ قاتتىق ئەلەم قىلى-
شى مۇمكىن ئىدى. شۇڭا، قاسىم ئاخۇن ئۆ-
زى ئۈچۈن ئېغىر يۈك بولۇپ قالغان
قىزىنى مۇشۇ يېزىدىن يوق قىلىشنىڭ كويىغا
چۈشتى. شۇنداق باش قېتىمچىلىق كۈنلەرنىڭ
بىرىدە، ناھىيىدىكى سىڭلىسىنىڭ ئوغلى-
روھى كېسەللەر دوختۇرخانىسىنىڭ دوخ-
تۇرى قۇتلۇق تاغىسىنىڭكىگە قوغۇن سەيلىسى
قىلىپ چىقىپ قالدى. ئۇ بۇ يەردە بىر نەچچە
كۈن مېھمان بولغاچ، تاغىسىنىڭ دەردىنى
چۈشەندى ۋە ئۇنىڭغا دەرمان بولۇش قارا-
رىغا كەلدى.

- تاغا، - دېدى ئۇ بىر كۈنى قوغۇنلۇقتىكى سات-
مىدا ئولتۇرۇپ، - سانىيەنى مەن ئەپكېتەي، بىر-
سى سورىسا، "ساراڭلار دوختۇرخانىسىدا يې-
تىپ قالدى" دەۋەرسىلە، بۇ خەۋەرنى ئاڭ-
لىسا قۇدىلىرىمۇ، جامالمۇ چوقۇم ئۇنىڭدىن
ئۈمىدىنى ئۈزىدۇ، مەن ئۇنى رەسمىيەت ئۈ-
چۈن بىر نەچچە كۈن دوختۇرخانىدا ياتقۇ-
زۇپ، كېيىن بىزنىڭ ئۆيدە بىر مەزگىل تۇر-
غۇزىمەن...

قاسىم ئاخۇن قىلچە ئىككىلەنمەي تۇرمايلا
رازىلىقىنى بىلدۈردى :

- بۇ... بۇ بەكمۇ بىلەن گەپ بولدى،
لېكىن ساڭا ئاۋارىچىلىق بولماسمۇ؟

قۇتلۇق پەرۋاسىزلا جاۋاپ بەردى:

- نىمە ئاۋارىچىلىق بولاتتى، تاغا، دوخ-
تۇرخانا ئۆز قولىمىزدا، سىلە خاتىرجەم
بولسىلا...

ئىش شۇنداق توغرىلاندى، قاسىم قىڭغىزنىڭ
قارا يۈزىگى دەسلەپ بىر ئاز دۈپۈلدىگەن
بولسىمۇ، كېيىن ئىزىغا چۈشتى، ئۇ سانى-

يەنى قاسىم ئاخۇننىڭ ئىلكىدىن تارتىپ ئېلىپ «ئۇنداق قازانغا، مۇنداق چۆمۈچ» قىلىش ئۈچۈن ھەر قانداق ئىشنى قىلىشقا تەييار ئىدى. سانىيە بىلەن جامالنىڭ بىر-بىرىگە ئىچەكىشىپ، ئىشتىياق باغلاپ قېلىشى بولسا، ئۇنىڭ نەزىرىدە، «كالام شەرىپكە پۈتۈلمىگەن» غەلىتە ئىشلار ئىدى.

شۇ مەسلىھەتتىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە، كۆككىر يېزىسىغا ناھىيىدىن قوغۇن سېتىۋېلىش ئۈچۈن بىر ماشىنا چىقتى. قۇتلۇق شوفۇر بىلەن تونۇش چىقىپ قالدى. ئۇلار ئىشنى پۈتكۈزۈپ، بىر كېچىدىلا سانىيەنىڭ باش-كۆزىنى ئوراپ ناھىيىگە ئېلىپ كەتتى. قۇتلۇق سانىيەنى ئۆزى باشقۇرىدىغان بىر كارۋاتقا ياتقۇزۇپ، دوختۇر ۋە سېستىرالارغا مۇنداق جاكالىدى.

— بۇ مېنىڭ تاغامنىڭ قىزى، يېقىندا روھى كېسەل بولۇپ، ئائىلىدىكىلەر باشقۇرالماي بەك قىينىلىپتۇ، مەن قايتۇرۇپ كەلدىم. بىر نەچچە كۈن ئۆزەم داۋالاپ باقاي....

شۇ گەپ بىلەن باشقا دوختۇرلار ئۇنىڭغا ئارىلاشمىدى، سانىيە يىغا-زارە بىلەن «مەن ساراڭ ئەمەس» دەپ ۋاقىرىسىمۇ، ئۇلار «ساراڭ بولغاچقا، ساراڭ ئەمەس دەيدۇ» دەپ پىسەن قىلىشمىدى.

قۇتلۇق بىرىنچى كۈنى سانىيەگە مەستىقىلىش ئوكۇلى ئۇرۇپ، سېزىمىنى يوقاتتى. سانىيە باش كۆتەرمەي لايدەك يېتىپ ئۇخلىدى. بىر ئاز ئېسىگە كېلىپ، غۇۋا سىزىم بىلەن ئەتراپىغا زەڭ قويغاندا بولسا، بۇ غەلىتە مۇھىتنىڭ دەھشەتلىك كۆرۈنۈشلىرىدىن يەنە ھوشسىزلىنىپ يېتىپ قالاتتى...

ھەش-پەش دېگىچە ئۈچ كۈن ئۆتۈپ كەتتى، سانىيەنىڭ دەسلەپكى قورقۇش، چۆچۈش ھەسسىياتلىرى ئەندىلىكتە غەزەپ ۋە نەپرەتكە ئالماشتى. ئۇ ئۆزىنى قاتتىق كونترول قىلىۋاتقان بىر نەۋرە ئاكىسى قۇتلۇققا شۇنداق ئۆچ بولۇپ كەتتىكى، ئۇنى كۆرسىلا يىرگىنىپ ھۆقىلىغۇسى كېلەتتى. سانىيە ئەندى ھوش-كاللىسىنى يىغىپ، ئاجايىپ قىلىق ۋە غەۋغالار بىلەن چوڭقۇر روھى چۈشكۈنلۈككە تولغان بۇ ماكاندىن تېزراق قېچىش قارارىغا كەلدى. لېكىن قانداق قېچىش كېرەك؟ چوڭ دەرۋازىدىن چىقماق ئوڭاي ئەمەس، ئۇنىڭ ئۇستىگە قۇتلۇقنىڭ كۆز-قۇلىقى دېڭ!

ۋاقتىنى سائەت بىلەن ئەمەس، مىنۇتلار بىلەن ھېساپلاۋاتقان سانىيە ئۈچۈن، بىر ھەپتىنى توشقازماق پېتىر ناندىن قىل سۇغارغاندىنمۇ تەسكە چۈشتى. دەل شۇ ھەپتە توشقان ئاخشىمى ئۇنىڭ تەلىيىگە بىر سىرداش چىقىپ قالدى. شۇ قېتىملىق نۆۋەتچى سېستىرا چوكان قىسقىلا تونۇشۇشتىن كېيىن ئۇنىڭ ھالىغا يەتتى.

— مۇنداق دەڭ!... — دېدى ئۇ بىردىنلا سەگەكلىشىپ، — قۇتلۇق دوختۇر شۇنداقمۇ قاراملىق قىپتۇ — ھە؟! مەن بۇ ئەھۋالنى ئەتىلا رەھبەرلىككە ئېيتىمەن!

سانىيە بىر ئاز ئەندىكتى:

— دوختۇر ئاچا، ئاۋال مېنى بۇ يەردىن چىقىرىۋەتسىلە... — ئۇ، بۇ ئىشلارنىڭ يۇقۇرى-تۆۋەن ئاڭلىنىپ، ئۆزىگە يەنە بىرەر پىشكەللىكنىڭ بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەيتتى.

— سىزنى چىقىرىۋېتىش كېرەك، چوقۇم چىقىرىۋېتىمەن! — دېدى سېستىرا ئۇنىڭ كۆڭلىنى تىنجىتىپ، — لېكىن ئەتە چىقىپ كېتىڭ، بۇنداق كېچىدە تېنەپ قالمىسىز...

سانىيە كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ يىغلىدى:

— جېنىم ئاچا، ئۆزلىرىدىن ئۇ دۇنيا —

بۇ دۇنيا خوش بولاي، مېنى ھازىرلا چىقىرىۋەتسىلە، بارىدىغان يېرىمنىمۇ بىلمەيمەن، مۇشۇ يەردىلا تۇققۇنۇم بار...

سىپتەمرا سانىيەنىڭ كۆڭلىنى چۈشەندى، دېمىسىمۇ، ئۇنىڭدا بۇ يەردە بىر دەقىقە ئارتۇق تۇرغىدەك تاقەت قالمىغان ئىدى. ئۇ ھازىر بۇ يەردىن چىقىپ كېتىپ، نەگە بېرىپ - نەدە تۇرۇشنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرمەيتتى، پەقەت مۇشۇ يەردىن تېزراق چىقىپ كەتسىلا بولاتتى، شۇڭا ئۇ سىپتەمراغا يالغاندىنلا " مۇشۇ يەردىلا تۇققۇنۇم بار " دېگەن گەپنى قىلىشتىنمۇ يانمىدى.

— ماقۇل سىڭلىم، ماقۇل، سەۋرى - تاقىتىڭىز چېكىگە يەتكەن ئوخشايدۇ، سىزنى ھازىرلا چىقىرىۋېتەي، قالغان ئىشنى ئەتە ئۆزەم سۆزلىشەرمەن، - سىپتەمرانىڭ كۆڭلى ئېرىدى، ئۇ سانىيەنىڭ باش - كۆز، كىيىم-كېچەكلىرىنى تۈزەشتۈرۈپ، يوغان سىرلىق دەرۋازىدىن چىقىرىۋەتتى...

سانىيە سىپتەمراغا مىڭ بىر تازىم بىلەن رەھمەت ئېيتىپ، دوختۇرخانا قورۇسىدىن تېزلا يىراقلاپ كەتتى ۋە ناھىيە بازىرىنىڭ مەركىزىگە كەلگەندە، قەلبىگە ئورنىشىپ كەتكەن نەچچە كۈندىن بۇيانقى بوروختۇملۇق بىردىنلا غايىپ بولۇپ، كۆڭلى - كۆكسى باھار ئاپتىۋىدەك ۋىللىدا ئېچىلىپ كەتتى. لېكىن ئۇنىڭ خۇشاللىقى ئۇزۇنغا بارمىدى، تۇرۇپلا كېيىنكى قەدەمنى قاياققا بېسىپ، تاڭنى نەدە ئاتقۇزۇشتىن ئەندىشە قىلىپ قالدى. ئۇ بازارنى مەخسەتسىزلا بىر ئايلاندى، ئوقەتچىلەر بارغانسېرى سېيرىكلىشىپ، ئاخىرىدا بىر - ئىككى دۇككانىڭلا چىرىغى يىلتىرلاپ قالدى، كەڭ كوچا ۋە مەيدانلار چۆلدەرەپ، ئىمىتاس بولۇپ كەتتى، سانىيەنى بىردىنلا سۈر بېسىپ كۆزىگە ياش ئولاشتى.

ئەندى ئۇ ئائىلىسىدىن ئايرىلغان بوتىلاقتەك بوينىنى سوزۇپ، تۆت تەرەپكە ئالاقزادىلىك بىلەن قارايتتى. ئاخىرى ئۇنىڭ قوققىنىدەك ئىش بولدى، ھېلىقى دۇكانلارنىڭ بىرىسىدىن ئىككى ئادەم چىقىپ، ئۇدۇل سانىيە تەرەپكە يېقىنلاپ كەلدى، ئۇلار بىر ئاز شىركەيسىپ بولسا كېرەك، مېڭىش - تۇرۇشى بىلەن گەپ-سۆزلىرى ئوڭغۇل - دوڭغۇل ئىدى.

— ۋاھ - ۋاھ... - دېدى بىرسى سانىيەنىڭ يېنىدىن ئۆتىۋېتىپ، - تازىمۇ مىق - مىق پاقلان ئىكەن...

— قېنى ئەمىسە، پېژۇدا كاۋاپ قىلمايلىما! - دېدى يەنە بىرسى سانىيەگە ھىيىقماستىن بەزدەك قادىلىپ.

سانىيە دەرھال ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ، ئۇدۇل تەرەپتىكى كوچىغا قاراپ ماڭدى، ھېلىقى ئىككىسىمۇ ئاغزىنى تامشىپ سايىدەك ئەگەشتى، سانىيە قەدىمىنى تېزلىتىپ، كېيىن بىردىنلا يۈگەردى، ئۇ بىر ئامال قىلىپ، ئۇدۇلدىكى ئائىلىلىكلەر بار يەرگە يېتىۋېلىشنى ئويلايتتى.

ھېلىقى ئىككىسىمۇ سانىيەنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرگەچ، بىر - بىرىگە ئۈنلۈك سۆزلەشتى:

— ئۇنىڭ قاچقىنى بىزنى چىللىغىنى...

— خۇدا بەرگەن نېسىۋە قېچىپ نەگە باراتتى، ئۇمۇ خېرىدار ئىزدەپ چىققان بولماي...

ئۇلار ئون نەچچە قەدەم ئارقىدىلا پالاقشىپ كېلىۋاتاتتى، ئەگەر يەنە بىر ئاز كۈچەپ يۈگۈرسە سانىيەگە يېتىشىۋالاتتى. خۇداغا شۈكۈر، سانىيەمۇ كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىۋالدى ۋە بىرىنچى قەدەمدە يولۇققان چەتتىكى بىر ئۆينىڭ ئىشىكىنى قارسىغىلا قاقتى، ھېلىقى ئىككىسى ئورنىدا چېپىپەدا توختاپ قالدى. ئارىدىن بىر نەچچە مىنۇت

ئۆتكەندە، ھېلىقى ئۆينىڭ ئىشىكى ئېچىلىپ دەسلەپ بىر ئەركىشىنىڭ، كېيىن ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايالنىڭ مۇلايىم ئاۋازى ئاڭلاندى، ھېلىقى ئىككىسى بىردىنلا سەكەكلەشىپ ئىككى تەرەپكە تىكىۋەتتى...

....

— قىزىم ئويغاندىڭىزمۇ؟

سانىيە چۆچۈپ بېشىنى كۆتەردى، ئۇ ئەزگۈ خىياللار بىلەن ئۆي ئىگىسى ئايالنىڭ كەرىپ كەلگەنلىكىنىمۇ تۇيمىغان ئىدى.

سانىيە كىيىملىرىنى تۈزەشتۈرۈپ ئورنىدىن تۇردى.

— ئولتۇرۇڭ قىزىم، ئولتۇرۇڭ،— دېدى ئايال مېھرىۋانلىق بىلەن،— قانداق، مېنىڭ مەسلىھەتىمنى ئويلاپ باقتىڭىزمۇ؟

سانىيە بوش ئاۋازدا ئۇن قاتتى:

— ئويلىدۇم، سىلىنىڭ ياخشىلىقلىرىغا كۆپ رەھمەت، مەن ئەندى ئۆز ئۆيۈمگە كېتەي...

ئارىنى بىر پەس جىملىق باستى. ھەر ئىككىسى ئۆز خىيالى بىلەن بەنت ئىدى. سانىيەنىڭ بۇ ئۆيدە تۇرۇۋاتقىنىغا ئۈچ كۈن بولۇپ قالدى، ئەر - خوتۇن ئىككىسى جەمىيەتنىڭ تۆۋەن قاتلىمىدا ياشاۋاتقان ئاددەتتىكى كىشىلەر بولسىمۇ، لېكىن ناھايىتى ئاقكۆڭۈل، دىلكەش ئادەملەر ئىدى. ئۇلارنىڭ 9 ياشلىق بىرلا ئوغلى بولۇپ، ئۆي ئىچى سەرەمجان، ئىشلىرى ئىددىتلىق ئىدى. ئۇلار ھېلىقى كۈنى كەچتە سانىيەنىڭ بېشىغا كەلگەن قىسمەتلەرنى ئاڭلاپ، دەسلەپ ھەيران بولۇشتى.

ئۇلارنىڭ نەزىرىدە، تۇرمۇش ناھايىتىمۇ گۈزەل ۋە ساپ. پۇتۇنلەي ئادىللىق بىلەن رەھىمدىللىقتا تولغان بولۇشى كېرەك ئىدى. شۇڭا، ئۇلار تۇرمۇشتا قاسىم قىڭغىرغا ئوخشاش قارا كۆڭۈل دادىلارنىڭ، قۇتلۇققا ئوخشاش تەلۋە دوختۇرلارنىڭ، ھېلىقى ئىككى مەسكە ئوخشاش شەھۋەتپەرەس لالىملارنىڭ بولىدىغانلىقلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتتى. لېكىن ئۇلار ئەندى قاتتىق غەزەپلەندى، تۇرمۇشقا نىسبەتەن ئۆزلىرىنىڭ بەكمۇ ساددىئىكەنلىكىنى، بەزىدە يەتتە بوغۇملۇق چايانلارنىڭ ئۆزلىرى دەسسەپ تۇرغان كىسەكنىڭ ئاستىدا ياتىدىغانلىقىنى، تۇرمۇشتا قاسىم قىڭغىر، قۇتلۇق ۋە ھېلىقى مەسلەردەك قارا كۆڭۈل، تەلۋە، لالىملارنىڭ مۇقەررەر مەۋجۇتلىقىنى، ئۇنداقلار ئەنە شۇ مۇرەككەپ ۋە رەڭدار تۇرمۇشنىڭ ئوشۇقچە ھۆجەيرىلىرى ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار سانىيەگە ئىچ ئاغرىتتى، ئۇنىڭ يۈرەك يارىسىنى ئۆز ۋۇجۇدىلىرىدا ھېس قىلىپ، ئۇنىڭغا دەرمان بولدى. سانىيەنىڭ خۇددى ئۆزلىرىگە ئوخشاشلا ئاقكۆڭۈل، ساددە، ھالاللىقى ئۇلارغا يېقىپ قالغان ئىدى. شۇڭا ئۇ، ئۈچ كۈنگىچە بۇ ئائىلىنىڭ ئەتىۋالىق قىزى بولدى، ئۇلار سانىيەنىڭ بېشىغا قايتا كۈلپەت چۈشۈرمەسلىك ئۈچۈن، تۈنۈگۈن ئۇنىڭ مۇشۇ ئۆيدە داۋاملىق تۇرۇپ قېلىشىغا مەسلىھەت بەرگەن ئىدى...

— ھەر بىرلىرىگە كۆپ رەھمەت،— دېدى سانىيە يەنە بىر قېتىم كۆڭۈل ئېيتىپ،— ئاتا - ئانامدىن كۆرمىگەن ياخشىلىقنى ھەر بىرلىرىدىن كۆردۇم. ئەندى قايتاي، مەن بۇ يەردە راھەت كۆرگىنىم بىلەن جامال قايغۇدا قالىدۇ.

سانىيە شۇ كۈنلەردە پۈتۈنلەي جامالنى ئويلايتتى، ئوڭىدا ئۇنىڭ بىلەن ئۈنسىز مۇڭداشسا، چۈشىدە ئۇنىڭ بىلەن بەختلىك مىنۇتلارنى ئۆتكۈزەتتى، بولۇپمۇ، ئۇنىڭدا ھازىر پەيدا بولغان ئانا بولۇش تۇيغۇسى بو-

رۇنقى مۇھەببەت رىشتىسىنى تېخىمۇ چىڭىتىپ، بولغۇسى پەرزەنتىنى بۇ رىشتىگە خۇددى بىر پارچە لەئلە ياقۇتتەك ئۆتكۈزۈپ قويغان ئىدى. شۇڭا ئۇ، جامالنى تېزراق كۆرۈشكە، بۇ مېۋىنى ئۆز قولى بىلەن ئۇنىڭغا بېرىشكە ئالدىرايتتى.

— بوپتۇ قىزىم، كۆڭلىڭىز خالىغاننى قىلىڭ، — دىدى ئۆي ئىگىسى ئايال سانىيەنىڭ تۇزدىغان چاچلىرىنى تۈزەشتۈرۈپ، — مەن ئەمىسە تاماققا تۇتۇش قىلاي، تاماقتىن كېيىن يولغا چىقىڭ!...

سانىيە قىسقىلا ۋاقىت ئىچىدە چوڭقۇر مۇھەببەت ئورناتقان بۇ ئائىلىدىن كۆزى قىيماي، قايتا - قايتا خوشلۇشۇپ يولغا چىققاندا، ۋاقىت پېشىنگە يېقىنلىشىپ قالغان ئىدى. ئۇ بازارنى كېسىپ ئۆتۈپ، قاراۋاغ يېزىسىغا بارىدىغان توپۇلۇق يولنى تېپىۋالدى-دە، يول ياقىسىدىكى تەكشى ئۆسكەن تېرەك سايىسىنى بويلاپ ئىلدام يۈرۈپ كەتتى......

دەل مۇشۇ چاغدا، جامال "روھى كېسەللەر دوختۇرخانىسى" نى ئىزدەپ تېپىپ، ئۇنىڭ قاپقارا سۈرلۈك دەرۋازىسى ئالدىدا ئاللىكىملەردىن سانىيەنىڭ ئىز دېرىكىنى قىلىۋاتاتتى.

بازاردىكى كىچىككىنە بىر دوقمۇش ئىككىسىنى ئۇچراشتۇرماي ئىككى ياققا ئايرىۋەتتى. ھەر ئىككىسى بىر - بىرىگە بولغان كۈچلۈك سېغىنىش بىلەن تېزراق دىدارلىشىشقا ئالدىرايتتى، لېكىن ئۇلار قانچە ئالدىرىغانسېرى، بىر - بىرىدىن شۇنچە يىراقلىشىپ كېتىۋاتاتتى.

9

قاسىم ئېغىر بېشىغا كەلگەن دىشۋارچىلىقلارنىڭ ھەممىسىنى قىز چوڭ قىلغانلىقتىن كۆردى.

"ھەي ي ي!... — دەيتتى ئۇ بەزىدە ئۆز - ئۆزىگە بېشىنى گىلدىڭشىتىپ، — كونىلار: ئوغۇل تۇغۇلسا بۆرە، قىز تۇغۇلسا تۈلكە دېيىدىكەن. قىز دىگەن راستىنىمۇ تۈلكىگە ئوخشاش مەككار، قۇۋ ئوخشايدۇ. سانىيە دىگەن بۇ قىزتالاق ماڭا بىر دەردىسەر بولدىغۇ!..."

راست، قاسىم ئاخۇننىڭ بېشى پەقەت بىر ھەپتىلا تىنجىدى، سانىيەنى قۇتلۇق ئېلىپ كەتكەن شۇ كۈنلەر ئىچىدە جامالمۇ ئۇنىڭ ئۆي ئەتراپىدا ئەگىپ پاراكەندە قىلمىدى، سايىم ئاخۇنمۇ ئەلچى ئەۋەتىپ، كېلىن يۆتكەيمەن، دېمىدى. قارىغاندا، ئۇلار راستىنلا سانىيەدىن ئۈمىت ئۈزگەندەك قىلاتتى، ئەھلى - جامائەتمۇ "سانىيە ساراڭ بولدى" دىگەن گەپكە ئىشىنىپ، چوڭ - كىچىك سورۇنلاردا بىر - ئىككى قېتىم غۇلغۇلا قىلىشىپ، كېيىن تىنجىپ كېتىشتى. شۇنىڭ بىلەن قاسىم ئاخۇنمۇ قۇتلۇقنىڭ ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپ، ئۆز - ئۆزىدىن خوشال ھەم خاتىرجەم ئۆتۈۋاتاتتى. لېكىن تۈنۈگۈن كەلگەن تۇيۇقسىز خەۋەر يەنە ئۇنىڭ بېشىنى قوچىۋەتتى. خەۋەرنى قۇتلۇق ئەۋەتكەن ئىدى. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، سانىيەنىڭ دوختۇرخانىدىن قېچىپ كەتكىنىگە ئۈچ كۈن بوپتۇ.

قاسىم ئاخۇننىڭ بىردىنلا جۇدۇنى ئۆرلەپ، قىزىغا قاتتىق ئاچچىقى كەلدى. قاراڭ، ئۇ ناكەسنىڭ بېشى چوڭلىقىنى! قىز بالا دىگەن قاقسا قوزۇق. ئىلسا ئىلمەك بولۇشى كېرەك-دە! قاسىم ئاخۇن ئەندى ئۇنى نەدىن ئىزدەيدۇ؟! ھىم، توختا! بۇ تۈز كور تېخى جامالنى تېپىۋالغان بولمىغىيدى! ئەگەر شۇنداق بولسا، ئەھلى - جامائەت بىلەن سايىم قاپاق ئالدىدا قاسىم ئاخۇنغا نى ئات، نى نۇمۇس!...

قاسىم ئاخۇن ئاخىرىنى ئويلاشقا جۈر-
ئەت قىلالمىدى، ئۇنىڭ ماش - گۈرۈچ سا-
ساقاللىرى تىكىكىدە بولۇپ، جاغال كۆزلىرى
تېخىمۇ سۇرلۇك تۇسكە كىردى. ئۇ ئەندى
بىھۇدە خىياللارنى قويۇپ، تېزدىن سانىيە-
نىڭ ئىزدېرىگىنى ئىلىش قارارىغا كەلدى.
شۇنىڭ بىلەن بۇگۇن ئەتىگەندىلا ئات هار-
ۋىسىنى جابدۇپ، دەسلەپ قاراۋاققا كې-
لىپ جامالنىڭ ئۆيىنى تىنىڭ - تىڭلىدى،
ئەتراپتىكى كىچىك بالىلاردىن خۇپسەنلىك
بىلەن سۈرۈشتىمۇ قىلدى، بۇ يەردىن كۆڭ-
لى ئىمىن تاپقاندىن كېيىن، هارۋىسىنى دا-
راڭشىتىپ ناهىيىگە يۈرۈپ كەتتى. ئۇنىڭ
قاراۋاغ يېزىسىدىن ناهىيە بازىرىغا قاراپ
يولغا چىققان ۋاقتى دەل جامالنىڭ تۇۋۇز
كۆزلۈك بولاق بويىدا سەگىدەپ ناشتا قى-
لىۋاتقان ۋاقتى ئىدى...

هۆرمەتلىك كىتاپخان، سىز بەلكىم بىر-
ئىككى سائەت ئىلگىرى - كېيىن بولسىمۇ،
لېكىن بىرلا كۈندە بىرلا مەقسەت،
بىرلا نىشانغا قاراپ يولغا چىققان
بۇ ئۈچ يولۇچىنىڭ ئاخىرقى تەقدىرىنىڭ
قانداق بولغانلىقىنى پەملەپ بولغانسىز،
شۇنداق، ئەڭ دەسلەپ يولغا چىققان جامال
"روھى كېسەللەر دوختۇرخانىسى" دا ئىككى
سائەت ئاۋارە بولۇپ، ئاخىرىدا سانىيەنىڭ
كېچىدە ئۆز يەردىن چىقىپ كەتكەنلىكتىن
ئىبارەت باش - ئايىغى يوق شۇم خە-
ۋەردىن ۋاقىپ بولدى، بۇ چاغدا ئۇنىڭ
نەرۋىلىرى سېزىمىدىن توختاپ، يۈرىكى شۇن-
داق قاتتىق سىقىلدىكى، بىر هازاغىچە ئې-
سىنى بىلمەي تۇرۇپ قالدى...

جامال بىلەن بىر دوختۇرنىڭ كاساپى-
تىدىن ئۇچرۇشالماي ئۆتۈشۈپ كەتكەن سا-
نىيە بولسا، خۇددى يېڭىدىن ئۇچۇرما بول-
غان بوز تورغايدەك، يېزىنىڭ نەمخۇش
توپۇلۇق يولىدا رەڭدار يىپەك كۆينىگىنىڭ
ئېتەكلىرىنى يېيىپ بىردەم يۈگۈرەپ، بىر-
دەم يورغىلاپ، جامالنىڭ دىدارىنى تېزراق
كۆرۈشكە ئالدىرايتتى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ
كۆزىگە تونجى قىزلىق مۇھەببىتى چېچەك
ئاچقان غېرىپ كەپىسى بىلەن شۇ كەپىنى
جانلاندۇرۇپ، ئۇنىڭغا هاياتلىق ئىشقى
بەخش ئەتكەن جامالنىڭ يېقىملىق سىماسى-
دىن باشقا هېچنەرسە كۆرۈنمەيتتى. بۇ سى-
ما خۇددى بىر پارچە نۇر چەمبىرىگىدەك،
ئۇنىڭ باش ئۈستىدىن، كۆز ئالدىدىن
نېرى كەتمەيتتى، ئۇ يۈگۈرىد-
سە يۈگۈرەيتتى، ماڭسا ماڭاتتى.
ئۇنىڭ كۆڭلى شۇنداق خۇشال هەم ئازادە
ئىدىكى، هازىر ئۇ مۇشۇ يول ئۈستىدە قان-
داقتۇر بىر ۋەھىمىنىڭ ئۆزىگە قاراپ بار-
غانسېرى يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى سەزمەيتتى.

ئۇ يەنە يۈگۈردى، ھەتتا بىر نەچچە
ئايدىن بېرى بىرىنچى قېتىم چىرايلىق بىر
ناخشىنى غىڭشىپ يۈگۈردى - بۇ، يۈگۈرۈش
ئۇنى ھېلىقى ۋەھىمىگە تېزراق يېقىنلاشتۇردى،
ۋەھىمە ئاخىر كۆرۈندى، دەسلەپ يىراقتىن
خۇددى بىر تال قارا چېكىتتەك، كېيىن بارا-
بارا يوغىناپ ئادەم سىياقىمۇ ئوچۇق كۆرۈن-
دى، ئاخىرىدا هارۋىنىڭ تاراقشىغان ئاۋا-
زىغىچە ئاڭلىنىپ يېقىنلاشتى. ئارىلىق پە-
قەت ئون قەدەمچە قالغاندىلا، سانىيە خۇد-
دى ئارقىسىدىن بىرسى كۈچ بىلەن تارتقان-
دەك چىپپىدە توختىدى، غىڭشىپ ئېيتىۋات-
قان ناخشىسىمۇ بوغۇزىغا كەپلىشىپ قالدى...

قاسىم قىڭغىر تۇۋۇنى قىسىپ كەتكەن
تورۇق ئايغىرنى تەسلىكتە توختۇتۇپ، هار-
ۋىنىڭ ئۈستىدىلا سانىيىگە ۋاقىرىدى، ئۇ
گەرچە ئاغزىدا ۋاقىراپ - جاقىرسىمۇ لې-

كىن كۆڭلىدە سانىيەنىڭ ئۆز ئايىغى بىلەن ئالدىغا كەلگەنلىكىدىن خوشال ئىدى.

— ھارۋىغا چىق! — دېدى ئۇ، ئاخىردا بۇيرۇق بىلەن،— سەن بىلەن ئېغىز ئۆيگە بارغاندا سۆزلىشىمىز، ماۋۇ رومال بىلەن يۈز - كۆزۈڭنى چۈمكەپ ئولتار!...

سانىيە دادىسىنىڭ ئەلپازىدىن ھېيىقتى، ئۇ بېشىغا كەلگەن بۇ تۇيۇقسىز پىشكەللىكنىمۇ تەقدىرگە باغلاپ، دادىسىنىڭ ئىرادىسىگە بويسۇندى. ھارۋا ئارقىسىغا قايتىپ، كەلگەن يول بىلەن ئەمەس، باشقا بىر يوللار بىلەن ئارىدىلاپ يۈرۈپ كەتتى...

ھارۋا قاراباغ بىلەن كۆكقىرنىڭ چېگرىسىغا يېقىنلاشقاندا، ئۇلار يول ئۈستىدىلا گۈلقىزغا يولۇقتى. يولۇقتى-يۇ، ھەر ئىككىسى ياقىسىنى چىشلەپ، كۆزىنى يۇمۇۋالدى، لېكىن ئۇلارنىڭ كۆز ئەينىكىدە گۈلقىزنىڭ كۆك، قىزىل رەڭدە ئالا - بۇلىماچ بويىۋالغان يۈزى بىلەن خۇددى چەللىكە تاشلانغان يانتاقتەك پاخپاق بېشى سۈرەتتەك قېتىپ قالغان ئىدى.

قاسىم ئاخۇن ئاستا كۆزىنى ئېچىپ، ئارقىغا قىيا باقتى، گۈلقىز ھارۋىنىڭ ئارقىسىدىن قالماي قاسىم ئاخۇنغا قولىنى شىلتىپ: "شۇ!... شۇ!... قاتىلنىڭ ئۆزى شۇ!... تىلالالام، تىلالالام ..." دېگىنىچە ئەگىشىپ كېلىۋاتاتتى.

قاسىم ئاخۇن دەرھال دۇرۇت ئوقۇپ ئىككى تەرەپكە ھۈرۈشكە باشلىدى ۋە سانىيە ئاڭلىغۇدەك قىلىپ شىۋىرلىدى: "خۇدايا پاكا پەرۋەردىگارا، ساۋاپقا دەلىل، گۇناغا بىخىل سادىق بەندەڭمەن! يامان كۆز، يامان سۆزلەردىن ساقلىغايسەن! تۇتقۇناق بالا، ئىللەتتىن قازادىن ئاسرىغايسەن!"

ئۇ بىر تەرەپتىن شىۋىرلاپ، بىر تەرەپتىن ئاتنى كۈچەپ قامچىلىدى، تورۇق ئايغىر قولاقلىرىنى شىگىتاپتىپ، سىلىق يورغىلاشقا باشلىدى. گۈلقىز بارغانسېرى ئاستىلاپ، ئاخىرى بىر نەچچە ئۇششاق بالىلارنىڭ ھەلەكچىلىكى بىلەن پۈتۈنلەي يىراقتا قالدى.

قاسىم ئاخۇننىڭ يۈرىكى جايىغا چۈشتى. ئۇ گۈلقىزنىڭ ئۆزىگە ئەگىشىپ ئۆيىگە كېلىۋېلىشىدىن خېلىلا قورققان ئىدى. خۇداغا شۈكرى، ئاۋارىچىلىق يېرىم يولدا قالدى، قاسىم ئاخۇن شۇتاپتا، ئۆز ۋاقتىدىكى بۇ كېلىنىدىن بىر ئېغىز گەپ بىلەنلا قۇتۇلۇپ كەتكەنلىكىگە ناھايىتىمۇ خوشال بولدى، تولىمۇ ئەقىللىق ئىش بوپتىكەن — دە! بولمىسا، قاسىم ئاخۇن بىلەن شاۋازنى نىمە كويلارغا سالاتتىكىن بۇ سارالڭ!...

قاسىم ئاخۇن ھارۋىنى تېخىمۇ تېزلەتتى، سانىيە ياشقا تولغان كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ، گۈلقىزنى يەنە بىر كۆرۈۋېلىش نىيىتىدە پات - پات ئارقىغا قاراپ قوياتتى، لېكىن گۈلقىز كۆزدىن غايىپ بولغان ئىدى، ئۇنىڭ قىياپىتى، ھەركىتى، سۆزى سانىيەنىڭ قەلبىدە شىددەتلىك بىر دولقۇن قوزغىدى. ئېچىنىش بىلەن پىغانغا تولغان بۇ دولقۇن ئاخىر ئۇنى پۈتۈنلەي ئۆز ئېقىمىغا غەرق قىلىۋەتتى...

10

نازۇ - نېمەتلىك ياز ئايلىرى ئاخىرلىشىپ، بەرىكەتلىك كۈز ئايلىرى كەلدى. قاراۋاغ بىلەن كۆكقىر يېزىسىدىكى دىخانلار مول ھوسۇل تەنتەنىسى بىلەن خوشال ئىدى. پۈتۈن يېزا كۈندۈزى قىز - يىگىتلەرنىڭ توي - مەرىكىسى بىلەن جانلانسا، كېچىسى ئەر - ئاياللارنىڭ مەشرىپى بىلەن قىزىپ كېتەتتى. لېكىن بۇ خوشاللىق بىلەن ھوزۇر-ھالاۋەت پەقەت ئىككىلا ئائىلىگە نېسىپ بولمىدى، ئۇلار تېخىچە بىر - بىرىنى بازلاپ،

AltunOq

بىر - بىرىگە ماي تارتىپ، پەيتى كەلسە بىر - بىرىنى يەۋەتمىدىغاندەك ئەلپازدا يۈرۈشەتتى. سايىم ئاخۇن ھەر قانچە قىلىپمۇ جامالنى سانىيەنىڭ سۆزىنى بىرىشۋېتىشكە كۆندۈرەلمىدى، ئۇ بىر قېتىم ناھايىتى سىلىق - سىپايىلىق بىلەن:

— ئوغلۇم، شاۋازمۇ سىڭلىڭنى «ئۈچ تالاق» قىلىپ تۈگەشتى، سەنمۇ بىر ئېغىز گېپىڭنى ئايىمىغىن، سانىيەندى بىزگە ئاش بولمايدۇ، قاسىم قىڭغىر بىلەن بولغان قۇدا - باجىلىقىمىز ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيا مۇشۇ يەردە تۈگىسۇن، ساڭا يەنە قىز دېگەننىڭ خۇۋەينىسىدىن ئەپ بېرىمەن! - دېۋىدى، جامال قىلچە دۇدۇقلىماي:

— دادا، ھىممىتىڭگە رەھمەت! لېكىن مەن ئۇ دۇنيا - بۇ دۇنيا سانىيەدىن ئايرىلمايمەن! - دەپلا گەپنى ئۈزۈۋەتتى.

سايىم ئاخۇن يەنە بىر نەچچە قېتىم ھەر خىل يوللار بىلەن بۇ گەپنى تەشكەن بولسىمۇ، ئارزۇ - ئۈمىدى شامالغا مۇش ئاتقاندەكلا بىھۇدە كەتتى. كېيىنچە ئۇ ئوغلىغا قېيىداپ گەپ - سۆز قىلمايدىغان بولۇۋالدى، جامالمۇ ئۆزىنىڭ خاس ھوجرىسىدا يېتىپ - قوپۇپ، ئۆز ئىشى بىلەن يۈرۈۋەردى. ئۇ ھېلىقى قېتىم ناھىيەدىن سانىيەنىڭ ئىز دېرىكىنى ئالالماي قايتىپ چىقىپ، ئىككى ھەپتىگىچە ئەس - ھوشىنى بىلەلمەي يۈردى، سانىيەنىڭ بۇنداق جىمىدە يوقاپ كېتىشى، ھەتتا ئۇنى بەزىبىر شۇم خىياللارغىمۇ سېلىپ قويدى، ئەنە شۇنداق ئېغىر جۇدالىق كۈنلەرنىڭ بىرىدە، جامال كۆكقىر يېزىسىدىكى يېقىن بىر تونۇشى ئارقىلىق سانىيەنىڭ ساق - سالامەتلىكىدىن، لېكىن دادىسى بىلەن ئاكىسىنىڭ قاتتىق نازارىتى ئاستىدا ئۆيدىن سىرتقا چىقالماي يۈرۈۋاتقانلىقىدىن خەۋەر تېپىپ، بېشى كۆككە يەتكەندەك بولدى. ئۇ شۇ كۈنىلا كۆكقىرغا بېرىپ، خېلى ۋاقىتقىچە سانىيەنىڭ ئۆي ئەتراپىنى ئايلاندى. لېكىن شۇنچە كۈتۈپمۇ مەھبۇبىسىنىڭ يېقىملىق چىرايىنى كۆرەلمىدى. تەشنالىق، تەقەززالىق ئۇنىڭغا تەڭداشسىز كۈچ بېغىشلىدى، ئۇ گۇگۇم ۋاقتى بىلەن سانىيەنىڭ ئۆيىگە كىردى، ھويلىدا شاۋاز قوناق سوقۇپ ئولتۇراتتى، ئۇ دەسلەپ ئەندىكىپ، كېيىن سوغاققىنا سورىدى:

— ئىزدەپ قالدىڭمۇ؟!

جامال ئۆزىنى بېسىپ، ئۇدۇللا جاۋاپ بەردى:

— سانىيەنى كۆرگىلى كەلدىم...

— سانىيەنى؟!

ئۇلار بىر - بىرىگە چۈچە - خورازدەك ھۆرپەيدى، جامال ئاچچىغىدا دېدى:

— سانىيە تېخى مېنىڭ ئەمرىمدە، ئۇنى سىلەر جىنايەتچىدەك ئۆيگە قاماپ قىيناۋاتىسىلەر، مېنىڭ ئۇنى ئەپ كېتىش ھوقۇقۇم بار...

— ھوقۇقۇم؟! — جامالنىڭ ھويلىغا كىرگەنلىكىنى سەزگەن قاسىم ئاخۇن دەسلەپ ئىشىكنىڭ يوچۇغىدىن تىڭ - تىڭلاپ، كېيىن تاقەتسىزلىك بىلەن ھويلىغا چىقتى:

— قېنى سېنىڭ شۇ ھوقۇقۇڭ، مەن بىر كۆرۈپ باقاي، قولۇڭدا جاكزاڭ بارمۇ ياكى ھۆكۈمەتتە داكزاڭ بارمۇ؟ بىلىپ قوي، بىزنىڭ قايتا قۇدىلىشىمىز ئاللىقاچان تۈگىگەن، سانىيەمۇ سېنىڭ ئەمرىڭدە يوق!...

— قاسىم ئاكا، ئۇنداق دېمەڭ، — جامالنىڭ ئاۋازى يىغلىغاندەك مىسكىن چىقتى، — شەرىئەت ئالدىدا گۇناھكار بولىمىز...

قاسىم قىڭغىر تېخىمۇ چەپاڭشىدى:

— شەرىئەت ئالدىدا مەن ئەمەس، سەن گۇناھكار، ئەرىڭدىن چىقىپ كەتكەن بىر نامەھرەمنى قوغلاپ يۈرۈش گۇناھ بولماي نېمە؟!

جامال بىردىنلا غەزەپلىنىپ، قاسىم ئاخۇنغا تىكىلدى:

— سانىيە قاچان مېنىڭ ئەرىمدىن چىقىپتۇ؟!

قاسىم ئاخۇن مەسخىرە ئارىلاش دىمىغىنى قېقىپ قويدى:

— سەنغۇ ئادەم، ھايۋان چېغىدا ئەركەكلىرى چىشلىرىنى باقىدۇ، ھويلاڭدىكى خورازنىڭ مېكىيانلىرىغا دان تېپىپ بەرگەنلىكىنى كۆرمىگەنمۇ سەن؟! سانىيەنىڭ بۇ ئۆيدە تۇرغىنىغا مانا بۈگۈن 87 كۈن بولدى. بۇ جەرياندا ئاغرىدى، دوختۇردا ياتتى، يىدى، كەيدى، سەن ئۇنىڭغا بىر تىيىنلىق نەپىقە بەردىڭمۇ؟! تېخى ئەمرىدە دەيدا؟! سىلەر ھازىر نىكايى ھارام!

— ئۇنى ئۆزىڭىز ئەپقېچىپ، ئۆزىڭىز ئولتارغۇزۇۋېلىپ، ئەندى ماڭا دۆڭگىمەكچىمۇ؟ — دىدى جامال بوغنۇقۇپ، — سىلەر مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلىماساڭلا، ئاڭلايدىغان يەرگە بارىمەن!...

جامال ئەتىسى سۇبھىسى بىلەن تەڭ يولغا چىقىپ، چۈشكە يېقىن ناھىيىلىك سوت مەھكىمىسىگە باردى، لېكىن ئۇ مۇناسىۋەتلىك كادىرلار بىلەن كۆرۈشۈپ ئەھۋاللاشقىنىچە ئارىلىقتا، ناھىيىلىك ھۆكۈمەتتە تەرجىمانلىق قىلىدىغان بىر يۇرتلىقى بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئەسلىدىكى نىيىتىدىن تېزلا يالتايدى.

— ئىككى ئائىلە قودا چۈشكەن چاغدا، قىزلار قانۇندا بەلگىلەنگەن ئەڭ تۆۋەن نىكاھلىنىش يېشىغىمۇ يەتمەپتىكەن، — دىدى تەرجىمان جامالغا چۈشەندۈرۈپ، — ئۇنىڭ ئۈستىگە، نىكاھىمۇ تىزىملاتماپتىكەنسىلەر، ئەندى ماجرالاشقاندا بۇ يەرگە كىرسەڭ، ئۆزەڭ تۇتۇلۇپ قالارسەنمىكىن! ھەر ھالدا ئويلۇنۇپ باق...

جامال راستىنلا ئويلۇنۇپ قالدى، دىمىسىمۇ، ئۇلارنىڭ تويى پۈتۈنلەي قانۇندىن خۇپىيانە ھالدا بولغان، ئۆز ۋاقتىدا قانۇننى پىسەنت قىلماي، ئەندى باشقا كۈن چۈشكەندە ئۇلارنى مالال قىلسا نېمە بولماقچىدى؟!...

ھەي ي! جامال بىردەم ئۆزىگە تەسەللى بېرىپ، بىردەم ئاللىكىملەردىن ئاغرىنىپ، باش — ئۇچى يوق خىياللارغا پاتقان ھالدا ناھىيە بازىرىنى ئىككى قېتىم ئايلىنىپ چىقتى. كەچكە يېقىن بىر قاچا ئاش — مانتۇ بىلەن قورسىقىنى تويغۇزۇپ، يەنە يولغا راۋان بولدى. ئۇ ئۆيگە كەلگىچە ئويلاندى، تولا ئويلاپ باشلىرىمۇ ئاغرىپ كەتتى. تۇۋا، يول شۇنچە كەڭ بولسىمۇ، ئاياغىنىڭ كىچىكلىگىدىن پۇت ئاغرىۋاتقىنىنى؟! بولدى بۇنداق ئاياغنى سېلىپ تاشلاش كېرەك! جاھان كەڭرىغۇ!؟ سانىيە ھاياتلا بولىدىكەن، تۇرمۇشىمىزنى جاڭگالدا بولساقمۇ چارباغدىكىدەك ئۆتكۈزەلەيمىز، ھازىر دىخان ئۈچۈن يول كەڭرى!...

جامال ئۆزى بىلەن سانىيەنىڭ ئالدىدا پەقەت بىرلا يول قالغانلىقىنى ھېس قىلدى. بۇ يول — قېچىش ئىدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئاز — تولا راسخوت كېرەك، جامال شۇ كۈندىن باشلاپ، بىر ئاز پۇل غەملەش كويىدا باش چۆكۈرۈپ ئىشقا كىرىشىپ كەتتى...

بۇنداق خىياللار قاسىم ئاخۇنىڭمۇ بېشىنى ئايلاندۇرۇپ يۈرەتتى. ئۇ ھېلىقى كۈ-

نى جامالىنىڭ ھويلىغا بۆسۈپ كىرگەنلىگەدىن خېلىلا چۈچۈپ قالدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەرز ـ شىكايەت قىلىش توغرىسىدا بىشارەت بەرگەنلىكى تېخىمۇ بىئارام قىلىپ قويدى. كىم بىلىدۇ، بىرەر سوتچىنىڭ ئىچ ـ باغرى ئېرىپ، ئۇنىڭغا خەيىر ـ خاھلىق قىلىپ قالسا، چوڭ ئىش بولمىغان تەقدىردىمۇ، سانىيەنى قوشۇپ بەرسە قانداق قىلغۇلۇق؟! ئۇ چاغدا قاسىم ئاخۇنغا ئانا چىرىغى يېنىۋاتقان بۇ قەدىم جاي تۇگۇل، پۈتۈن كۆكتىرىمۇ ھارام بولىدۇ، ئۇ چاغدا سايىم قاپاقنىڭ ئېشىكى تۆت چىشلىق بولۇپ، تېرىسىگە سىغماي قالىدۇ ـ دە! يا ئاللا!... ئۇ كۈنلەرنى خۇدا كۆرسەتمەس!...

قاسىم ئاخۇننىڭ كۆڭلىگە بىرلا شۇم ئويغۇ ئورناپ كەتتى، ئۇ بولسىمۇ سانىيەنى كۆزدىن يوقۇتۇش ئىدى. يىراقتىكى تۇققانلارنىڭكىگە ئاپىرىۋېتىش كېرەكمۇ ياكى قۇتلۇقتىن يەنە بىر قېتىم ياردەم سوراش كېرەكمۇ؟

ھەر ئىككىسى ئۇنىڭ كۆڭلىگە خوپ كەلمىدى. يىراققا ئاپىرىۋەتسە، ئۇنىڭ ئىككى پۇتى ساق، يەنە قېچىپ كېلىشى ياكى جامال دىگەن ھېلىقى رودىپاي يېپىشىۋېلىشى مۇمكىن ئىدى؛ قۇتلۇققا تۇتۇپ بەرسە، ئەندى بۇ قېتىم ئۇنىڭ «ساراڭلار دوختۇرخانىسى» ـ غا ياتقۇزالىشى مۇمكىن ئەمەس، ئۆتكەنكى ئىشى ئۈچۈن قۇتلۇق ئازر بىيازەت چەكتىمۇ؟!...

مانا شۇنداق باش قېتىمچىلىققا پاتقان بىر ۋاقىتتا، يەنە رەۋىشخان جالداق ئۇنىڭ كۆڭلىنى ۋاللىدە يورىتىۋەتتى. ئۇ «سۇلتان سۆزۈك» دەپ ئاتىلىدىغان چەت ناھىيىلىك بىر بويتاققا ئەلچى بولۇپ كەلگەن ئىدى. بۇ خەۋەر قاسىم ئاخۇننى يېقىندىن بېرى كۈتمىۋاتقان مەقسىدىگە يەتكۈزدى. بولغۇسى كۈيۈغۇل ئۇنىڭغا يات ئەمەس ئىدى، ئۇلار بۇرۇندىن ئىككى ھەپتە بۇرۇنقى قايناق بىر بازار كۈنى تاسادىپى ئۇچرۇشۇپ، ئاخىردا خېلى يېقىن تونۇشلاردىن بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇ كۈنى قاسىم ئاخۇن ئېشىكىنى سېتىپ ئورنىغا ئات ئېلىش ئۈچۈن ئۇلاغ بازىرىنى ئايلىنىپ يۈرەتتى، ئېشەكنى ساتقان بولسىمۇ، تېخى كۆڭۈلدىكىدەك ئات ئۇچرىمىدى، ئۇ، ئادەمنىڭ كۆپلىكىدىن ئىتتىما ـ ئىتتىماق بولۇپ كەتكەن شاۋقۇنلۇق بازارنى كېزىپ يۈرۈپ، ئاخىردا ياخشى بىر ئاتنىڭ ئۈستىدىن چۈشۈپ قالدى. قېرى بېدىنىڭ ئىگىسى سۇلتان سۆزۈك بىلەن ئۇچراشتۇردى، سۇلتاننىڭ قولىدىكى تورۇق ئايغىر قاسىم ئاخۇنغا ياردى، ئۇلار باھادا پۈتۈشكەن بولسىمۇ، لېكىن قاسىم ئاخۇننىڭ يېنىدىكى پۇل كەملىدى، شۇ ئارىدا تۇرۇپ ئايغىرنىڭ خېرىدارى كۆپىيىپ، نەخ پۇل سانايدىغانلار بىر نەچچىسىگە يەتتى، قاسىم ئاخۇننىڭ يۈرىگى ئېچىشتى، ئۇ ئەتراپقا شۇنچە بويۇندىغان بولسىمۇ، تۆت تەڭگە قەرز بەرگىدەك تونۇش ئۇچرىمىدى، ئۇنىڭ كۆڭلى قاتتىق مەيۇسلەندى، شۇ چاغدا سۇلتان سۆزۈك ئاجايىپ بىر مەرتلىك قىلىپ، قاسىم ئاخۇننىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈۋەتتى.

ـــ بولدى، ئاتنى دەسلەپ خېرىدار بولغان مۇشۇ ئادەمگە ساتتىم، ـ دېدى ئۇ چۇپۇرلۇق مەيدىسىگە ئۇرۇپ، ـ پۇلى كەم بولسا ئۆيىدىن ئېلىۋالاي...

قاسىم ئاخۇن گۈل ـ قەقەلىرى ئېچىلىپ، كىمدەيگەن ھالدا ئاتنى يېتىلەپ ئۆيىگە ئاڭدى، ئۇ يول ئۈستىدە سۇلتان سۆزۈكنىڭ مەرتلىكىنى، ئوغۇلبالىچىلىقىنى ئاغزى ـ

ئاغرىغا تەگمەي ماختىغاچ، ئۇنىڭ چەت ناھىيەدىن تۇققان يوقلاپ كەلگەنلىكىنى، تۇققىنى كۆكتىرىنىڭ يۇقۇرىسىدىكى " تال قۇيرۇق " دىگەن يېزىدا ئىكەنلىكىنى بىلىۋالدى.

— بىر يۇتلۇق چىقىپ قالدۇق، — دىدى ئۇ ئاخىرىدا خوشامەت بىلەن، — تېگى - تەكتىنى سۈرۈشتۈرگەندە، مەھەممەت پەيغەمبەرنىڭ ئىممەتلىرىنىڭ ھەممىسى بىر تۇققان...

ئۇلار كۈن قايرىلغاندا ئۆيگە كەلدى. قاسىم ئاخۇن سۇلتان سۈزۈكنى كاتتا ئىلتىپات بىلەن كۈتۈۋالدى ۋە شۇ كۈنى "كېتەي" دىسىمۇ ئۇنىماي قوندۇرۇۋالدى. سۇلتان سۈزۈك ئەتىسىمۇ بۇ ئۆينىڭ ئەتىۋالىق مېھمىنى بولدى ۋە بۇ جەرياندا سانىيە بىلەن ئىككى - ئۈچ قېتىم دوقۇرۇشۇپ، ئۇنىڭغا ئالاھىدە كۆزى چۈشۈپ قالدى، ئۇ ناھايىتىمۇ ئۇستىلىق بىلەن ئۇنى - بۇنى سوراپ يۈرۈپ، سانىيەنىڭ تېگى - تەكتىنى بىلىۋالدى. شۇنىڭ بىلەن قاسىم ئاخۇنغا تېخىمۇ سۈركۈلۈپ يېقىنچىلىق قىلدى، ھەتتا شەھەردىن ئەرزان باھادا خىمىيەۋى ئوغۇت، ئات ھارۋىسىنىڭ رېزىنكە چاقى قاتارلىق نەرسىلەرنى ئېلىپ بېرىشكە ۋەدە قىلدى، بۇنى ئاڭلىغان قاسىم ئاخۇن خۇددى خېزىرغا يولۇققاندەك، ئۇنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانە بولۇپ يۈردى. سۇلتان سۈزۈك كېتەر چاغدا قاسىم ئاخۇن ئالدىراپ تېنەپ:

— ئۇكام سۇلتانجان، ھېلىقى كام قالغان تېزىنى ئېچىقىپ بېرەي، — دىۋىدى، سۇلتان سۈزۈك دەرھاللا:

— قاسىم ئاكا، شۇنىمۇ ئېغىزغا ئېلىپ يۈرەملا، — دىدى ئالاھىدە مەنىلىك قىلىپ، — بىز ئەندى تونۇشتۇق، كېيىن تۇققان بولۇپ كېتەمدۇق تېخى!

بۇ گەپ قاسىم ئاخۇنغا بەكمۇ ياقتى، ھېلىغۇ يۈز نەچچە كوي ئىكەن، بىر نەچچە مىڭ بولسىمۇ، ئۆز چۆنتىكىدە قالغىنى ھاياندە!...

سۇلتان سۈزۈك خۇشلۇشۇپ كەتتى ۋە ئۈچ - تۆت كۈن ئۆتمەيلا يەنە كېلىپ مېھمان بولدى، پاراڭ ئارىلىقىدا بولسا، ئۆزىنىڭ بويتاقلىقىنى، يېزىدىن ئۆيلىنىش نىيىتى بارلىقىنىمۇ ئالاھىدە ئۇقتۇرۇپ ئۆتتى.

قاسىم ئاخۇننىڭ سەزگۈر كاللىسى بۇ گەپلەرنىڭ ئاز - تولا تېگىگە يېتىپ، سۇلتان سۈزۈكنىڭ مۇددىئاسى نىمە - دە ئىكەنلىكىنى چۈشەنگەن بولسىمۇ، لېكىن ئادەت كۈچى ۋە قىز ئاتىسى بولغانلىقىدىن ئىبارەت تەلۋە غۇرۇر ئۇ پەيلىدىن كۆڭلىدىكىنى ئوچۇق ئېيتالماي، يەنىلا ئۇنىڭ ئۆزى ئېغىز ئېچىشىنى كۈتۈش قارارىغا كەلگەن ئىدى...

مانا، بۈگۈن ئۇنىڭ كۈتكەن كۈنى كەلدى، كەلگەندىمۇ دەل جايىدىن كەلدى. بۇ خەبەردار ئۇنىڭغا بەكمۇ ياقاتتى، بولۇپمۇ ئۇنىڭ بۇ يەردىن ئىككى يۈز نەچچە كىلومېتىر يىراقلىقتا تۇرىدىغانلىقى، ئىش - ئوقىتىمىنىڭ جايىدا، يەتتە ئەزايى ساق، مەرت بىر ئادەم ئىكەنلىكى ئۇنى تولۇق قانائەتلەندۈرەتتى...

ئۈچ كۈن ئىچىدە يەڭ سودىسى پۈتتى. ئىككا ئوقۇلىدىغان ئاخشىمى سانىيە ئۆزىنىڭ يات بىرسىگە تېگىلىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ، دادىسىنىڭ ئايىغىغا ئۆزىنى ئاتتى:

— دادا، جېنىم دادا... — دىدى ئۇ قارىيامغۇردەك تۆكۈلۈپ، — قىزلىرىڭغا ئىچىڭلىرى ئاغرىسۇن، مېنى ئۆز ئىختىيارىمغا قويسىلا، مەن ھازىر يالغۇز ئەمەس!...

قاسىم ئاخۇن ئۇنى يۈۋاشلىق بىلەن بەزلىدى:

— قىزىم، قىز دېگەن خان كۆۋرۈكى، پېشانىسىگە پۈتۈلگىنى ئۆتۈۋېرىدۇ، نەدە بولساڭمۇ بىر ئەرنىڭ قولىدا بولىسەن، ئەندى جامالنى كۆڭلۈڭدىن چىقىرىپ، خۇدا قوشقان بۇ جۇپتۇڭنى قوبۇل كۆر...

— دادا، مەن جامالدىن ئايرىلالمايمەن... بۇ ...

قاسىم ئاخۇن ئۇنى قوپاللىق بىلەن سىلكىۋەتتى:

— تولا كاپشىما، سەن ئايرىلالمىساڭ، ئۇ سەندىن ئالىقاچان ئايرىلدى، — دېدى ئۇ ۋە توش يانچۇقىدىن بىر ۋاراق قەغەزنى چىقىرىپ پۇلاڭلاتتى، — مانا بۇ جامالنىڭ سېنىڭ سۆزۈڭنى بېرىپ يازغان تىل خېتى!

سانىيەنىڭ كۆڭلى بۇزۇلۇپ، بېشى قايغاندەك بولدى، خىرەلەشكەن ياشاڭغۇ كۆزىگە گويا دادىسى ھېلىقى قەغەزنى پۇلاڭلاتقان پېتى قاھ-قاھلاپ كۈلۈپ، ئەتراپىدا ئايلىنىۋاتقاندەك، ھەتتا بەزىدە، باش ئۈستىدە چۆگىلەپ ئۇچۇۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى...

ئەتىسى كەچقۇرۇن نىكا پاتىھەسى ئوقۇلدى، خوشنا يېزىدىن تەكلىپ قىلىنغان ئۆچكە ساقاللىق قېرىسال بىر موللا ئالدىغا كەلتۈرۈلگەن بىر لىگەن گۆشلۈك پولۇ بىلەن بىر يەكتەكلىك پاكچۇنىڭ خوشاللىقىدا ھالالمۇ ئەمەس، ھارامۇ ئەمەس، تەپمە ھالال بىر نەرسە قىلىپ ئىشنى تۈگەتتى...

نىكادىن كېيىن يېڭى كۆيئوغۇل كېتىشكە ئالدىرىدى، قاسىم قىڭغىرمۇ شۇنى كۈتۈپ تۇراتتى، ئۇ كۈندۈزى كۆيئوغۇلنى ئوبدان مېھمان قىلىپ، كەچ كىرگەندە ھارۋىنى جابدۇپ شاۋازنى ناھىيىگىچە ئاپىرىپ قويۇشنى بۇيرىدى. باش-كۆزى قېلىن چۈمكەلگەن سانىيە ھارۋىغا چىقىرىلدى، يېڭى كۆيئوغۇل ئۇنىڭ يېنىدا چوخچۇيۇپ ئولتاردى. ھارۋا قوزغىلىدىغان چاغدا، ناۋاتخان "خوش قىزىم، خۇدايىمغا تاپشۇردۇم!..." دېگەن گەپنىلا تەكرارلاپ بوقۇلداپ يىغلاپ كەتتى، سانىيە بولسا، ئۈن-تىنسىز ئولتۇراتتى، ئۇ يىغلىمىدى، گەپ-سۆزمۇ قىلمىدى، خۇددى قاتۇرۇپ قويغان مومىيادەك جىم-جىت ئىدى، قېلىن رومال ئۈستىدىن ئۇنىڭ يۈز ئىپادىلىرىنى كۆرۈشمۇ مۇمكىن بولمايتتى، لېكىن ئۇنىڭ بەزى-بەزىدە چوڭقۇر ئۇھ تارتىپ قويۇشىدىنلا كۆزى ئەمەس، بەلكى يۈرىكىنىڭ ھەتتا پۈتۈن ۋۇجۇدى خۇددى لۆمۈلدەپ تۇرغان بۇلاق كۆزىدەك ئۈنسىز يىغلاۋاتقانلىقىنى بىلگىلى بولاتتى...

ھارۋا قوزغالدى، قاسىم ئاخۇن يەلكىسىدىن خۇددى بىر پاتمان تۈگمەن تېشى ئېلىپ تاشلانغاندەك، يېنىك ئۇھ تارتىپ قويدى. ناۋاتخان بولسا، پۇت-قوللىرىنى سىدىرلىتىشقىمۇ ماجالى يەتمەي، دەرۋازىغا يۆلەنگىنىچە تۇرۇپ قالدى.

يېڭى ئەر-خوتۇن ناھىيە بازىرىدىن ئەتىسى ئەتىگەندە تىراكتورغا ئولتۇرۇپ، ۋىلايەت مەركىزىگە قاراپ يولغا چىقتى. شاۋاز ئۇلارنى يولغا سېلىۋېتىپ ئۆيىگە قايتتى. تىراكتوردا ئۇلاردىن باشقا يەنە ئون نەچچە يولۇچى بار ئىدى. پورپاق توپۇلۇق يول تۈگەپ، ئىككى تەرىپى سۆۋادان تېرەكلىك تېقىر يولغا چىققاندا، يولۇچىلار خېلى جانلىنىپ، بەزىلىرى قىزىق پاراڭغا چۈشتى، بەزىلىرى ناخشا ئېيتىشقا باشلىدى. سانىيەنىڭ ئوڭ يېنىدا ئولتۇرغان ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئەر كىشى تىراكتورنىڭ سىلكىنىشىگە تەڭكەش قىلىپ، دىمىقىدا غىڭشىغىنىچە لەرزان ناخشا ئېيتتى:

Altunqa

قاشنى قاشقا ئۇلىسا،
بۇغدايغا باغلىق بولغىدەك.
يىگى يار تۇتقان كىشى،
سەۋدايى ئاغرىق بولغىدەك.

ئۆرگىلىدۇ پەلەك،
چۆرگىلىدۇ خەمەك.
كىمىنىڭ يارىسىز،
چوكان سىيكىلەك.

سانىيەنىڭ مۇزدەك يۈرىگى يەنە ئىلىلىشقا، سەزگۈسىنى يوقاتقان نېرۋىلىرى ئاستا-ئاستا قوزغۇلۇشقا باشلىدى.

شۇ چاغ ئۇنىڭ قوسىقىدا — يۈرىگىنىڭ ئاستىنقى تەرىپىدە كىچىككىنە بىر جان خۇددى بىلىقنىڭ پىلتىڭلىغىنىدەك يېنىك بىر تەۋرىدى-دە، ئۆتۈپ كەتتى. سانىيەنىڭچە رايى بىر نەچچە كۈندىن بېرى تۇنجى قېتىم ئوماققىنا ئېچىلدى، ئۇ راھەتلەنگەندەك بىر دەقىقە كۆزىنى يۇمدى. لېكىن بۇ ھالەت ئۇزۇنغا بارمىدى، تىراكتۇرنىڭ ئالدى تەرىپىدە ئولتۇرغان خۇشخۇي بىر جوگانىنىڭ مۇڭلۇق ناخشىسى يەنە ئۇنىڭ كەيپىنى بۇزۇۋەتتى:

غېرىپلىق ناخشىسىن ئېيتسام،
كۆزۈمدىن توختىماس قان — ياش.
ئېچىلماي توزىدى غۇنچەم،
بېشىمنى ئوردى ئاق چاچ.

سانىيەنىڭ كۆزىگە غىلىلدا ياش كەلدى، ئۇنىڭ قۇرۇپ كەتكەن چاناقلىرى يەنە نەملەشتى. ئىككى تامچە ياش ئاستا-ئاستا سىرغىپ، ئۇنىڭ قاتمۇ-قات گەز باغلاپ كەتكەن لەۋلىرىگە كېلىپ سىڭدى. بۇ ياش ئاز بولسىمۇ، لېكىن شۇنداق ئاچچىق ئىدىكى، سانىيە لەۋلىرىنى يىمىرىۋېلىشقا مەجبۇر بولدى.

بىر يولۇچى يەلكىسىگە ئېسىۋالغان كىچىك رادىئوسىنى ئېچىۋەتتى. رادىئودىن دەسلەپ يېقىملىق، شوخ تەمبۇر ساداسى، كېيىن مەردانە ناخشا ئاۋازى ياڭرىدى، ئاخىرىدا قىزىقارلىق خەۋەرلەر بېرىلدى. بۇ خەۋەرلەر ئىچىدە دىكتورنىڭ ئالاھىدە تەنتەنىلىك ئاۋاز بىلەن: "ھازىر مەملىكەت بويىچە ئاياللاردىن ئۆلكە باشلىقى، مۇئاۋىن ئۆلكە باشلىقى بولغانلار يەتتىگە يەتتى" دېگەن خەۋىرى سانىيەنى بەكمۇ قىزىقتۇردى. ئۇ قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ خەۋەرنىڭ ئاخىرىغا قۇلاق سالدى: "جياڭسۇ ئۆلكىسىدىكى گۇشۇلىيەن جۇڭگو بويىچە تۇنجى ئايال ئۆلكە باشلىقى ھېسابلىنىدۇ"

سانىيە رادىئودىن خۇددى ئۆزىنىڭ ئىسمىنى ئاڭلاۋاتقاندەك پەخىرلىنىپ كەتتى. ھېلىقى ئۆلكە باشلىقى ھەدىسىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭ بىلەن سىرداشقىسى كەلدى. ئۇنىڭغا نېمىلەر دەيدىغانلىقىنى ئويلىدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە، بۇ ھەدىسى گەرچە ناھايىتى سالاپەتلىك، ناھايىتى گۈزەل، ناھايىتى كاتتا بولسىمۇ، لېكىن ئۇ قىلچىمۇ قورۇنماستىن:

"شۆلىيەن ھەدە، ئاياللاردىنمۇ سىزدەك قابىللار چىقىدىكەنغۇ؟! بىز نېمانچە ئاجىز؟! مەن سىزنىڭ بىز ئۈچۈن كۆيرەك قايغۇرۇپ، جەمىيەتنىڭ بولۇڭ — پۇچقاقلىرىدا تېخى ماڭا ئوخشاش، گۈلقىزغا ئوخشاش شۇم تەلەيلەرنىڭ بارلىقىنى ئۇنتۇماسلىقىڭىزنى سورايمەن!... دېمەكچى بولدى.

رادىئودىن بېرىلگەن ئىككىنچى خەۋەر ئۇنى ھەيران قالدۇردى. ئۇنىڭدا ئەنگىلىيەلىك 10 ياشلىق بىر قىزچاقنىڭ ئوكسفورد ئۇنىۋېرسى-

تىتىنىڭ سان شىيوس ئىنىستىتوتىغا ئىمتىھان
بەرگەن 530 ئوقۇغۇچى ئىچىدە ماتېماتىكا
نەتىجىسى ئەڭ ياخشى بولغانلىقى ئۈچۈن ئوقۇش
ياردەم پۇلىغا ئىگە بولغانلىقى» خەۋەر قى-
لىنغان ئىدى. سانىيە بۇ ئىشقا ئەقىل يەتـ
كۈزەلمەي خېلىغىچە كۆڭلى غەش بولدى. ئۇ ئۆزى
بىلەن ھېلىقى قىزنى سېلىشتۇردى، ئىككىسى-
نىڭ ئوتتۇرىسىدا ناھايىتى بەش ياشلا پەرق
بار ئىدى، تېخى سانىيە ئۇنىڭدىن چوڭ تۇ-
رۇپ، داشۆ تۈگـۈل ئوتتۇرا مەكتەپكىمۇ ئىمـ
تىھان بېرىپ باقمىدى، ئەندى ئوتتۇرا مەكـ
تەپكە چىققاي دېگەندە، دادىسى: «قىزىم، ئىمـ
مانىڭ سۇسلىشىپ كەتتىسۇن، ئەندى داۋۇت
قارىمنىڭ يېنىغا بېرىپ، ئۇ دۇنيالىق ئوقۇشـ
نى ئوقۇغىن!...» دەپ يېزا ئىمامىنىڭ قولىـ
غا تۇتۇپ بەرگەن ئىدى.

سانىيە ھېلىقى 10 ياشلىق چەتئەل قـىزى
روتىس ئالدىدا ئۆزىنى بەكمۇ ئەرزىمەس
ھېس قىلدى. ئون ياشلىق قىز ئىلىم - پەنـ
نىڭ يۇقۇرى پەللىسىگە قاراپ ئىلگىرىلەۋېـ
تىپتۇ، ئەندى سانىيەچۇ؟! ئۇ نەگە قـاراپ
ئىلگىرىلەۋاتىدۇ؟!...

سانىيەنىڭ دىمى سىقىلغاندەك بولدى. ئۇ
بېشىغا پۈركەلگەن رومالنى ئاستا ئۈستىگـە
تارتىپ، يۈزىنى قىيا ئاچتى. ئۇنىڭ ئۇدۇ-
لىدا ھېلىقى «ئېرى» مۈگدەپ ئولتۇراتتـى.
سانىيە تۇنجى قېتىم بۇ مەخلۇققا يۈزمـۇ -
يۈز تىكىلىپ قارىدى، ئۇنىڭ «ئېرى» قىرىق
بەش ياشلار چامىسىدىكى خۇددى تېرىق توشـ
قۇزۇلغان تۇلۇمدەك دىقماق ھەم سېمىز بىر
ئادەم ئىدى. ئۇ ئاپتاپتا كۆيگەنلىكتىنمـۇ
ياكى كېسەللىكتىنمۇ، ئىشقىلىپ شۇنداق قا-
رىداپ كەتكەن ئىدىكى، بىرلا قارىغان كىـ
شىگە بەئەينى چاڭگاللىقتىكى ئوت كەتكـەن
توغراقنىلا ئەسلىمەتتەتتـى. سانىيـە

ئۇنىڭ تۇرقىغا قاراپلا يىرگەندى، تېـخـى
ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسى سانىيە ئۈچۈن، ئۇ-
نىڭ ئۆزىدەكلا قاپ - قاراڭغۇ ئىدى. ئەسـ
لىدە ئۇ، ئۇچىغا چىققان قىمارۋاز ھەم چە -
كەرمەن نەرسە ئىدى. سانىيـە ئۇنىڭ بە -
شىنچى خوتۇنى ھېساپلىناتتى. بۇ نەرسىلەر
سانىيە ئۈچۈن قاراڭغۇ بولسىمۇ، لېكىن «ئېـ
رى» نىڭ ساغـرىـپ، داتلىشـىپ كەتكـەن
ھىڭگاك چىشلىرى بىـلەن كۆكىرۈپ كەتـكەن
كالپۇكلىرى، خۇددى كۆيە چۈشكەن بىر پار-
چە ئەسكى كىگىزنى چاپلاپ قويغاندەك كۆ-
رۈنىدىغان چۇپۇرلۇق مەيدىسـى بىلـەن ئوڭ
مەڭزىدىكى ئوغا قىسىمان پىچاق تاتۇغى ئۇ -
نىڭ كۆڭلىگە يامان بىر ئادەمنىڭ ۋەسۋە -
سىسىنى سالـدى. سانىيـە ئۇنـى «ئېرىم»
دەپ تەسەۋۋۇر قىلىش تۈگۈل، يول ئۈستى -
دىكى ئۆتكۈنچى ھەمرا دەپ ئويلاشقىمۇ جۈر-
ئەت قىلالمىدى. ئۇ ئەنە شۇنداق ئادەمىـ
مان بىر مەخلۇققا تېخى ھېلـىلا يۇرىگىنىـڭ
ئاستىدا تەۋرىگەن جاننى — ئۆزىنىڭ دۇنـ
ياغا كۆز ئېچىپ تۇنجى قېتىم ياخشى كۆر -
گەن ئادىمى جامالنىڭ بىردىن - بىر يادـ
گارىنـى تـۇغۇپ بېرەمدۇ؟! پاك مۇھەببەتـ
نىڭ بىردىن - بىر سىمۇۋۇلى ھەم مېۋىسـى
بولغان ئەشۇ ناتىۋان بوۋاق مۇشۇ مەخلۇقـ
نىڭ بالىسى بولامدۇ؟!...

«ياق - ياق! ... - دېدى ئۇ، ئۆز - ئۆ-
زىگە ئاستا شىۋىرلاپ، - جامال مېنىڭ سۆ-
زۈمنى بەرگەن بىلەن بۇ بالا ھامان شۇنىڭ
بالىسى، بۇ بالا ئىككىمىزنىڭ قىسقا ۋاقىتـ
تىكى بەختلىك تۇرمۇشىمىزنىڭ يالدامىسى،
جامال بۇنىڭدىن تانىدىغان يىگىت ئەمەس!
لېكىن ... لېكـىن مەن نەگە كېتىۋاتىمـەن؟
بالىچۇ؟!...»

(ئاخىرى 58- بەتتە)

ئۈزۈلمەس رىشتە

(ئوچېرك)

ئابلىز ئۆمەر

— ۋەي، قەشقەر پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسىمۇ؟

— شۇنداق.

قارشى تەرەپ تېلېفون قوبۇل قىلغۇچىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سورۇشتۇرغەندىن كېيىن تاپىلىدى:

— فابرىكىلارغا بۈگۈن چۈشتىن كېيىن جاۋزىيالىق زۇڭلى قاتارلىق مەركەزدىكى رەھبەرى يولداشلار كۆزدىن كەچۈرۈشكە چىقىماقچى. شۇ قاتاردا يولداش خاۋجيەنشيومۇ بار. ئۇ سىلەرنىڭ فابرىكىدىكى ھاۋاخان يەھيا بىلەن كۆرۈشۈشنى تولىمۇ ئارزۇ قىلىدۇ. ئەگەر ھاۋاخان ئىش ئورنىدا بار بولۇپ قالسا، خەۋەرلەندۈرۈپ قويسىڭىز، سىرتقا چىقىپ كېتىپ قالمىسا...

خوشخەۋەر فابرىكا پارتكوم مەسئۇللىرى ئارقىلىق ھاۋاخانغا يەتكۈزۈلگەندە، ئۇ خۇشاللىقىدىن چاۋاك چېلىپ ياش قىزلاردەك چۆكمىلەپ كەتتى، ھاياجانلانغانلىقىدىن ئۇنىڭ يۈرىكى شۇ تاپتا كۆكرەك قەپىزىگە پاتمايتتى. "يولداش خاۋجيەنشيۇ راستىنلا مېنى سورىغانمىدۇ؟ — دەيتتى ھاۋاخان ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەي، — ئۇ ھازىر مەركەز رەھبەرلىرىدىن بىرسى. ئۇنتۇپ قالمىغان ھالەتتىمۇ شۇنچە ئالدىراش تۇرسا، مەندەك بىر ئاددى ئىشچىنى يوقلاشقا مۇمكىنچىلەك بولارمۇ؟» ھاۋاخان پارتكوم ئىشخانىسىغا يۈگۈردى، پارتكوم سېكرېتارى سۇيى ۋەنشياڭدىن قايتىلاپ سورىغان ئىدى، ئۇ تېلېفوننىڭ يولداش خاۋجيەنشيۇنىڭ كاتىۋىدىن كەلگەنلىكىنى، راستىنلا ھاۋاخاننى سورىغانلىقىنى جەزملەشتۈرۈپ سۆزلەپ بەردى ھەمدە كۈتىۋېلىشقا تەييارلىنىشنى جېكىلىدى. ھاۋاخان پارتكوم ئىشخانىسىغا قانداق يۈگۈرۈپ بارغان بولسا، شۇنداق تېزلىكتە سېخقا قايتىپ كەلدى. ئۇ، قەدىردان رەھبەرى، قەدىناس دوستى بىلەن قانداق كۆرۈشۈش، نېمىلەرنى دېيىش توغرىسىدا ئازراق ئويلىنىۋالماقچى، تەييارلىق قىلىۋالماقچى بولغان بولسىمۇ، لېكىن، نېمە قىلىشنى بىلەلمەي مەڭدەپ قالغان ئىدى؛ ۋىسال پەيتىگە بىرەر سائەت قالغانلىقىنى ئېسىگە ئالغاندا، بىر ئۇيانغا، بىر بۇيانغا چاپاتتى. ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى بىلمىگەن ئىشچىلار: "توۋا، نېمە ئىش بولدى بۇ چوكانغا؟ ئائىلىسىدە بىرەر ئەھۋال بولدىمۇ ـ نېمە؟» دەپ بىر ـ بىرىگە قارىشاتتى. ھاۋاخاننىڭ كۆزى بىردىنلا كىيىملىرىگە چۈشكەندە، بىر نەرسە يادىغا يەتكەندەك ئۆيگە قەدەم باستى. ئۇ، ئۈچىسىغا كۆكرەك بۇرمە قىلىپ تىكىلگەن

ئالما ئۆرۈگى شىفىلىك دۇخاۋا كۆينىكىنى،
پۇتىغا ئىگىز پاشنىلىق ئاق تۇپلىيىنى كە-
يىپ ئۆزىنى تۈزەشتۈردى، ئەينەكنىڭ ئال-
دىغا كېلىپ باش ياغلىغىنى ئالماشتۇرمىغان-
لىقىنى ئېسىگە ئېلىپ، ئالمان - تالمان سانـ
دۇقنى ئاچتى - دە، كىيىم - كېچەكلەرنىڭ
ئاستىدىن بىر جۈپ چىمەن تاشكەن دوپپىنى
ئالدى، دوپپىنىڭ بىرىنى بېشىغا كەيدى،
بىرىنى ياغلىققا چىرايلىق ئوراپ سومكىغا
سالدى. ھاۋاخاننىڭ شۇ ۋاقىتتىكى ھۆسنى-
جامالىنى كۆرگەنلەر تويغا جابدۇنغان بولسا
كېرەك، دېيىشىپ قالاتتى.

ھاۋاخان يەھيا 1959 - يىلى يېڭىلا قۇ-
رۇلغان قەشقەر پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكە-
سىغا ئىشچى بولۇپ كىرگەندىن كېيىن، تەش-
كىل ئۇنى كۆپ قېتىم ئىچكى ئۆلكىلەرگە ئۆ-
گىنىشكە ئەۋەتتى. بۇ جەرياندا ئۇ مەدەنىـ
يەت سەۋىيىسىنىڭ تۆۋەنلىكى، تىل ئۇقۇشماسـ
لىق، ئورپى - ئادەتلىرى ئوخشىماسلىق قاتارلىق
قىيىنچىلىقلارنى يېڭىپ تېز ئىلگىرىلىدى، 1961
يىلىدىن باشلاپ، ئىلغارلار قاتارىدىن ئورۇن
ئېلىپ ئاپتونوم رايونى بويىچە "3 تە ياخشى
ياش"، "5 تە ياخشى ئىشچى" بولۇپ، ئۆگە-
نىش - تەجرىبە ئالماشتۇرۇش ۋە قەھرىمان-
لار ئۇچرىشىش يىغىنلىرىغا تېخىمۇ كۆپ با-
رىدىغان بولدى، ھاۋاخان بۇ مەزگىللەردە
چىڭداۋ 6 - توقۇمىچىلىق فابرىكىسىدا ئىشچى
تېخنىك بولۇپ ئىشلەيدىغان مەشھۇر ئەمگەك
نەمۇنىچىسى خاۋجيەنشيۇ بىلەن تونۇشۇپ،
دوستلىشىپ قالغان ئىدى. 1978 - يىلى 12-
ئايدا ھاۋاخان سەپداشلىرى بىلەن يەنە
چىڭداۋ 6 - پاختا توقۇمىچىلىق فابرىكىسىغا
كارخانا باشقۇرۇش ئۇسۇلىنى، جۈملىدىن
"خاۋجيەنشيۇچە خىزمەت باشقۇرۇش قائىـ
دىسى" نى ئۆگىنىشكە باردى. بۇيەردە بىر

مەزگىل تۇرغاندىن كېيىن "خاۋجيەنشيۇ
گورۇپپىسى" دېگەن يولداشلار بىلەن بىرلىكتە
شاڭخەيگە تەجرىبە ئالماشتۇرۇش - ئۆگە -
نىش ئۈچۈن كەلدى. بۇ چاغدا ئاللىقاچان
توقۇمىچىلىق سانائىتى مىنىستىرلىكىنىڭ
مىنىستىرلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتەۋاتقان خاۋ-
جيەنشيۇمۇ خىزمەت تەكشۈرۈش ئۈچۈن
شاڭخەيگە كەلگەن بولۇپ، ئۇ، توقۇمىچى
دوستلىرىنى يوقلاپ چىقتى. بۇ قاتاردا ھاۋا-
خان يەھيامۇ بار ئىدى. ئۇلار ئۇزاق پا-
راڭلاشتى، ئورتاق تەقدىر، ئورتاق سەر -
گۈزەشت بۇ ئىككى ئەمگەك قەھرىمانىنىڭ يۈ-
رەك رىشتىسىنى بىر. بىرىگە چىڭ باغلىدى؛
خاۋجيەنشيۇ چېگرا رايوندىن كەلگەن بۇ
ئۇيغۇر قىزىنى بارلىق ئۆگىنىش شارائىتلىرى
بىلەن تەمىنلەپ، پارتىيە ۋە دۆلەتنىڭ ئاز
سانلىق مىللەت خەلقىگە بولغان مېھرى -
مۇھەببىتىنى گەۋدىلەندۈردى: ھاۋاخانمۇ
باغرى كەڭ، ساپدىل، كەمتەر بۇ ئايال
رەھبەرگە كۆڭۈل قېتىدىن ئورۇن بەردى.
بۇ بەختلىك ئۇچرىشىش ئۇزۇنغا سوزۇلمى-
دى، بىر كۈنى خاۋجيەنشيۇ بىر پارچە ھو-
زۇرخالىق خېتى ۋە لازىملىق نەرسىلەرنى
تەخلەپ قويۇپ، بېيجىڭگە مەجلىسكە كېتىپ
قالدى. ئارىلىقتا پوچتالىيونلار دوستلۇق
خەت - خالتىلىرىنى توشۇپ تۇردى، كەلگەن-
بارغانلار سالام ئېلىپ كېلىشتى. خاۋجيەن-
شيۇ ھاۋاخانغا: "مەن پۈرسەت تېپىپ،
چوقۇم سىلەرنىڭ فابرىكاڭلارنىڭ
ئەھۋالىنى ئۇقۇشىمەن ھەمدە
سىزنى يوقلايمەن" دېگەن بولسىمۇ، لېكىن،
بۇ مۇمكىن ئەمەس ئىشتەك تۇيۇلاتتى. چۈن-
كى، يولداش خاۋجيەنشيۇ پارتىيىنىڭ مەم-
لىكەتلىك 12 - قۇرۇلتىيىدا مەركىزىي كو-
مىتېت سېكرېتارىياتىنىڭ كاندىدات سېكرې-

تارلىقىغا سايلانغاندىن كېيىن، تولىمۇ ئالدىراش بولۇپ كېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئىسمى بىردەم مەملىكەت ئىچىدىن چىقسا، بىردەم چەتئەللەردىن ئاڭلىناتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە بەزىلەرمۇ: " ھاۋاخان، تۈزلۈك قىلما. خاۋجېيەنشيۇ سەن تونۇشقان چاغدىكى خاۋجېيەنشيۇ ئەمەس، ئۇ ھازىر مەركەز رەھبەرلىرىدىن بىرسى بولۇپ قالدى. شۇڭا ئاغزىڭنى تاتلىق قىلما » دەپ گەپ تارىتىپ يۈرەتتى. شۇڭا ھاۋاخان خاۋجېيەنشيۇنىڭ قەلبىنى چۈشەنسىمۇ، لېكىن، ئۇنىڭ پات-ئارىدا قەشقەرگە كېلىپ قېلىشىنى، قەشقەرگە كەلگەندىمۇ ئاددىي ئىشچى بۇرادىرىنى كۆرگىلى مۇنداق ئالاھىدە ئىزدىشىنى تەسەۋۋۇر قىلمىغان ئىدى. شۇڭا ئۇ نىمىشقىمۇ خوشاللىق ئىلكىدە يايرىمىسۇن!? ...

ھاۋاخان يۈگۈرگەندەك مېڭىپ فابرىكىنىڭ ئالدىنقى يىپ ئىگىرىش سېخى ئالدىغا كەلگەندە زاۋۇت رەھبەرلىرى مېھمانلارنى كۈتۈپ تۇرۇشاتتى، ھاۋاخان ئىنتىزارلىق بىلەن يولغا كۆز تىكەتتى. بېيجىڭ ۋاقتى سائەت 4 تە كىچىك ئاپتوۋۇز ئۇلارنىڭ ئالدىدىلا توختىدى. ئاپتوۋۇزدىن جاۋزىياڭ زۇڭلى، مەركىزىي كومىتېت سېكرېتارىياتىنىڭ سېكرېتارى خۇچىلى، كاندىدات سېكرېتارى خاۋجېيەنشيۇ؛ شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ مەسئۇللىرىدىن ۋاڭ ئىنماۋ، ئىسمائىل ئەھمەت قاتارلىق رەھبەرلەر چۈشتى. ھەممەيلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى. ھاۋاخان كىشىلەر توپىنىڭ ئارقىسىدا تارتىنىپراق تۇراتتى. ئۇ كۆلرەڭ يوپكا، ئاق كوپتا، پۇتىغا يازلىق قارا تانكىس كەيگەن خاۋجېيەنشيۇنى بىر كۆرۈپلا تونىدى، لېكىن مەركەز رەھبەرلىرى ئالدىدا ئەدەپ ساقلاپ تۇردى. شۇ ئارىدا خاۋجېيەنشيۇنىڭ قارىچۇقىنىڭكىدەك ئۆتكۈر بىر جۈپ كۆزى توپ ئارىسىدىن ھاۋاخاننىڭ قوي كۆزى بىلەن ئۇچرىشىپ قالدى. خاۋجېيەنشيۇ توپنى يېرىپ ھاۋاخان تەرەپكە تېز-تېز ئىلگىرىلىدى، ئاڭغىچە ھاۋاخانمۇ بۇ قەدىردان رەھبەرنىڭ ئالدىغا قانداقتۇ بىر غايىۋانە كۈچنىڭ ئىتتىرىشى بىلەن بېرىپ قالغىنىنى ئۆزىمۇ تۇيماي قالدى. ئۇلار چىڭ قول سىقىشتى ۋە بىر-بىرىنى قۇچاقلىشىپ، دوستلۇق مېھرى ئۆركەشلىگەن يۈرەكلىرىنى قايتا-قايتا يېقىشتى. بۇ ئىككەيلەن جاۋزىياڭ زۇڭلى ۋە باشقا رەھبىرىي يولداشلارنىڭ ئۆزلىرىنى كۈتۈپ تۇرۇپ قېلىشقانلىقىنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويۇشقان ئىدى.

— مەن سىزنى ئايلانمابەندە ئىشلەيدىغان بولسا، كۆرۈشەلمەي قالىمىزمىكىن، دەپ ئەنسىرىگەن ئىدىم. ياخشى، سېختا ئىكەنسىز، — دېدى خاۋجېيەنشيۇ ھاۋاخاننىڭ مۈرىسىگە يېنىك قول تاشلىغان ھالدا.

— مەن سىزنىڭ بۇنداق تاساددىپى كېلىپ قېلىشىڭىزنى ئويلاپمۇ باقمىغان ئىكەنمەن، — دېدى ھاۋاخان ھاياجان ئىچىدە.

ئىككەيلەن پاراڭلاشقاچ جاۋزىياڭ زۇڭلىنىڭ ئارقىسىدىن ئەگەشتى. خاۋجېيەنشيۇ ھاۋاخاننىڭ ئائىلە ئەھۋالىنى بىرمۇ-بىر سورايتتى؛ ھاۋاخانمۇ ئۆز نۆۋىتىدە خاۋجېيەنشيۇنىڭ سالامەتلىكى ۋە ئائىلە ئەھۋالىنى بىلىشكە ئالدىرايتتى. ئۇلار بىر-بىرىدىن ھال-ئەھۋال سوراپ ئاغزى-ئاغزىغا تەگمەيتتى. ئۇزۇن يىل ئايرىلىپ كەتكەن ئاچا-سىڭىللاردەك بىر-بىرىگە قاراپ قېنىشمايتتى. ھاۋاخان ئايلىنىپ توقۇش سېخىغا كەلگەندە بىر ئاز ئېسىگە كەلگەندەك بولۇپ، سومكىسى ئىچىدىن قەغەزگە ئورالغان چىمەن تاشكەن دوپپىنى ئېلىپ،

خاۋجيەنشيۇغا كەيدۈرۈپ قويدى، ئۇنىڭ ھۆسنى تېخىمۇ جۇلالاپ كەتتى.

بويىقچىلىق سېخىغا كەلگەندە، جاۋزىياڭ زۇڭلى بويىلىۋاتقان ھەر خىل گۈللۈك رەختلەرنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ، بۇ رەختلەرنى مىللىي يولداشلارنىڭ ياخشى كۆرىدىغان-كۆرمەيدىغانلىقىنى سورىغان ئىدى، باشقىلار ھاۋاخانغا قارىغاندەك قىلدى، ھاۋاخان لايىقىدا جاۋاپ بەردى.

— بۇ مېنىڭ ياخشى دوستۇم، كەسىپدىشىم،— دېدى خاۋجيەنشيۇ شۇ پەيتتە ھاۋاخاننى جاۋزىياڭ زۇڭلىغا رەسمىي تونۇشتۇرۇپ.

— ياخشى، ياخشى!— دېدى زۇڭلى ھاۋاخان بىلەن قول ئېلىشىپ.

ھاۋاخان مېھمانلار قايتىدىغان چاغدا خاۋجيەنشيۇنى ئۆيدە مېھمان بولۇشقا تەكلىپ قىلدى، خاۋجيەنشيۇ زۇڭلىنىڭ رۇخسىتى بىلەن كەچتە كېلىشكە ۋەدە بەردى.

دېگەندەك، كەچ سائەت بېيجىڭ ۋاقتى 9 دا خاۋجيەنشيۇنىڭ پىكاۋى ھاۋاخاننىڭ ئىشىكى ئالدىدا توختىدى. خاۋجيەنشيۇ زاۋۇت رەھبەرلىرىنىڭ يول باشلىشى بىلەن ئۆيگە كىرگەندە، مېھمان تەييارلىقىدا پايپېتەك بولۇپ يۈرگەن ھاۋاخان ۋە ئۇنىڭ ئائىلە تەۋەلىرى ئادەتتىن تاشقىرى قىزغىن قارشى ئالدى ۋە:

— خاۋ شۇجى، مەشغۇلاتىڭلاردا بىرەر ئۆزگىرىش بولۇپ قالارمىكىن، دەپ ئەنسىرىگەن ئىدىم، ياخشى كەپسىز،— دېۋەتتى.

— كېلىمەن،— دېدى يولداش خاۋجيەنشيۇ،— قەشقەرگە كېلىپ سىزنى يوقلىمىسام كۆڭلۈم يېرىم بولمامدۇ؟

مېھمانلار ئازادە ياسالغان چاققانغىنا ئۆيدىن ئورۇن ئېلىشتى.

خاۋجيەنشيۇ ئايىغىنى سېلىۋېتىپ، ئۇيغۇرلارنىڭ ئادىتى بويىچە تۆرگە سېلىنغان كۆرپىدە چاززا قۇرۇپ ئولتۇردى. كىلەم ئۈستىگە سېلىنغان داستىخان يۈزىنى نازۇ-نېمەتلەرنىڭ كۆپلىكىدىن كۆرگىلى بولمايتتى، قاتلىما نان، ھەسەل، مۇراببا، قەن-گېزەك، قوغۇن-تاۋۇز، ئۈزۈم ... ھەممىسى بار ئىدى.

— فابرىكاڭلار ياخشى يەرگە جايلاشقان،— دېدى خاۋجيەنشيۇ داستىخانغا قول ئۇزۇتۇۋېتىپ،— ئاساسى ئوبدان، پاختا مەنبەسى مول ۋە سۈپەتلىك. لېكىن، ئىسلاھات قەدىمىنى تېزلىتىپ، ئىگىلىك باشقۇرۇشنى ياخشىلاش، تېخنىكا ئۆزگەرتىشنى چىڭ تۇتۇش لازىم. ئۇنداق بولمىسا، 50-يىللاردىكى باشقۇرۇش ئۇسۇلى، ماشىنا-ئۈسكۈنە ۋە مەھسۇلاتلار بىلەن 80-يىللاردىكى بازار ئېھتىياجىنى قامدىغىلى بولمايدۇ. يەنە بىر مۇھىم مەسىلە — مىللىي ئىتتىپاقلىقنى ياخشى يولغا قويۇش كېرەك؛ مىللىي ئىشچى-خىزمەتچىلەرنى، بولۇپمۇ تېخنىك خادىملارنى، باشقۇرۇش خادىملىرىنى تەربىيىلەشكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈش، ئۇلارغا ھەر تەرەپلىمە غەمخورلۇق قىلىش لازىم.

— چوقۇم مەركەزنىڭ يوليورۇقلىرىنىڭ روھى بويىچە ئىشلەيمىز،— دېيىشتى فابرىكا پارتكوم مەسئۇللىرىدىن سۆي ۋەنشياڭ ۋە خېلىل رېھىم تەڭلا.

يولداش خاۋجيەنشيۇنىڭ سۆھبىتى كۆپچىلىكنى ئىلھاملاندۇردى. ھەممەيلەن قىزغىن پاراڭلاشقاچ داستىخانغا قول ئۇزۇتۇپ تۇردى. ھاۋاخان بىردەم ئۆيگە كىرسە، بىردەم تالاغا چىقىپ، ئوچاقبېشىنىڭ ئىشلىرىدىن خەۋەر ئالاتتى. بۇنى كۆرگەن خاۋجيەنشيۇ ئۇنى يېنىدا ئولتۇرۇشقا دەۋەت قىلدى ۋە:

— كايماك ، مەن سىز بىلەن مۇڭداشقىلى كەلدىم، — دېدى. ئۇ ھاۋاخاننىڭ خىزمەت ، ئائىلە تۇرمۇش ئەھۋاللىرىنى ئۇقۇشۇپ، پەرزەنتلىرىنى سورىدى. ھاۋاخان دالان ئۆي تەرەپكە قارىغان ئىدى، ئۇنىڭ 11 ياشلىق قىزى رۇشەنگۈل ئېتىلىپ كىرىپ، خاۋجىيەنشيۇنىڭ بوينىغا گىرە سالدى. خاۋجىيەنشيۇ بۇ ئوماق ئۆسمۈرنىڭ مەڭزىگە سۆيۈپ ، سىمكىلەك چاچلىرىنى سىلاپ ، قۇچىقىغا ئولتۇرغۇزۇۋالدى.

شۇ تاپتا ئۆيدە كاتتا رەھبەر ئەمەس، بەلكى ئاددى — سادda ، كەمتەر، كىچىك پېئىل ، چىقىشقاق بىر مېھمان ئولتۇرغاندەك، سورۇن ئويۇن — كۈلكە ، چاقچاق ، خۇشئاۋاز پاراڭلار بىلەن قىزىپ كەتتى. خاۋجىيەنشيۇنىڭ كۆزى ئۆينىڭ بۇلۇڭىدىكى ساندۇق تۆپىدە تۇرغان دۇتارغا چۈشكەندە، بىرەيلەن قولىغا ئالغان ئىدى، قېيىشقاندەك تارىسى يوق بولۇپ چىقتى. بۇ چاغدا ، خاۋجىيەنشيۇنىڭ باشلامچىلىقىدا ھەممەيلەن چاۋاك بىلەن تەڭكەش قىلىپ ، رۇشەنگۈلنى ئۇسۇلغا تارتتى. رۇشەنگۈل قولىنى كۆكسىگە ئېلىپ ھەممەيلەنگە سالام قىلغاندىن كېيىن، قوللىرىنى قالغاچنىڭ قانىتىدەك كېرىپ ، پۇتلىرىنى يەڭگىل يۆتكەپ، ناخشا ئېيتىپ ئايلىنىشقا باشلىدى:

خۇش كېلىپسىز خاۋ ئاچا،
بۈگۈن مېھمان بولۇپ بىزگە.
شاتلانغان يۈرەكلەردىن،
تەشەككۈر، ئېھتىرام سىزگە.
قەدەم تەشرىپىڭىز ئىلھام،
بولدى يەنە غەمخورلۇق.
بەخت بوستانىدا گۈللەپ،
تومۇر يايدى ئېزىز دوستلۇق.

رۇشەنگۈل ئويناپ كېلىپ خاۋجىيەنشيۇنى ئۇسۇلغا تارتتى ، ھەممەيلەننى كۈلدۈرۈۋەتتى. بۇ چاغدا بەخت ، دوستلۇق مېھرىدىن سۇ ئىچكەن دىللار ئاللاقانداقتۇ بىر نازۇك ھېس تۇيغۇ ئىلكىگە چۆمدى؛ خاۋجىيەنشيۇنىڭ ھاۋاخان بىلەن بىر زىخ كاۋاپنى بىللە يەۋاتقانلىقى ، بىر پىيالە قەن چاينى بىللە ئىچىۋاتقانلىقى، شورپا گۆشىنىڭ ياغسىز يەرلىرىدىن خاۋجىيەنشيۇنىڭ ئاغزىغا زورلاپ سېلىپ قويۇۋاتقانلىقى سۈرەت ئاپپاراتلىرىنىڭ لىنزىلىرىگە دوستلۇق يالدامىلىرىدىن گۈل چەكتى ، ئالبۇملار قولدىن — قولغا ئۆتۈپ ، 1983 — يىل 8 — ئاينىڭ 9 — كۈنىدىكى بۇ سورۇننىڭ خاتىرىلىرى بىلەن تولدى...

مېھمانلارنىڭ يەنە ئولتۇرغىسى بولسىمۇ، لېكىن ، ۋاقىت بىر يەرگە بېرىپ قالغان ئىدى. خاۋجىيەنشيۇ ئورنىدىن تۇردى ۋە سومكىسىنى ئېچىپ ھاۋاخان ئۈچۈن ئالاھىدە بېيجىڭدىن ئاتاپ ئېلىۋالغان كورۇپكىلىق سۈتلۈك كەمپىت ، شاكىلات قاتارلىق نەرسىلەرنى ۋە ئىككى بالىسى بىلەن چۈشكەن سۈرەتنى سۇنۇپ:

— مەن قۇرۇق قول كېلىپ قالدىم. بۇ دوستلۇقىمىزنىڭ يالدامىسى بولۇپ قالسۇن! ھاۋاخان، پۇرسەت بولسىلا بېيجىڭگە بېرىڭ، مېنى يوقلاشنى ، ئۆيۈمدە مېھمان بولۇشنى ئۇنتۇماڭ ، — دېدى يېنىشلاپ.

خاۋجىيەنشيۇ قايتا — قايتا رەھمەت ئېيتىپ ئىشىك ئالدىغا چىققاندا ، چەكسىز ئاسمان دېڭىزىدا ئۈزۈپ يۈرگەن تولۇنئاي ئىللىق چىرايلارغا سۈتتەك ئاپپاق نۇرىنى ئايىماي سېپەتتى، ئاينىڭ يېنىدىكى بىر جۈپ يۇلتۇز گويا دوستلۇق سىمۋولىدەك بارغانسېرى چاراقلايتتى...

ئۈمىت غۇنچىلىرى

كۈنسېرى گۈللەپ ياشناۋاتقان ئۇيغۇر شېئىرىيىتى ئۆزىنىڭ يۈزلىگەن، مىڭلىغان ئىز باسقۇچى ئەۋلادلىرى بىلەن پارلاق، گۈزەل ئەتىگە دادىل قەدەم قويماقتا. بۇ ئىز باسقۇچى ئەۋلادلار خۇددى باھار پەسلىدە ھۆپپىدە ئېچىلغان رەڭمۇ-رەڭ گۈل-چېچەكلەردەك كەينى-كەينىدىن يېتىلىپ، شېئىرىيەت گۈلزارىمىزنى تېخىمۇ گۈزەل تۈسكە كىرگۈزمەكتە.

«ئۈمىت غۇنچىلىرى» ئىستونىمىزدا قەشقەر پېداگوگىكا ئىنستىتۇتى ئوقۇغۇچىلىرىدىن تەشكىل تاپقان «ئۈمىت» ئىجادىيەت ئۇيۇشمىسى ئەزالىرىنىڭ ئىجادىيەت روھىغا ئىلھام-مەدەت بېرىش يۈزىسىدىن ئۇلارنىڭ بىر قىسىم شېئىرلىرىنى كىتابخانلارغا تونۇشتۇردۇق.

— مۇھەررىردىن

مەن قوياش ئەركىسى

ئەنۋەر مەتسەيدى

قوياش يايغان زەرلىباسنى يېپىنىپ،
مىنگىنىمدە ھەسەن-ھۈسەن ئۈستىگە.
ئاقۇش نۇرلار دولقۇنىغا قېتىلىپ،
سىڭىپ كېتەر جىسمىم كۈندۈز تۈسىگە.
نۇرى بىلەن يۇيار قوياش زېمىننى،
نە يۇيار كى پاكلارجان ۋە تېنىمنى.

كۈندۈز بىلەن كۆكرەك يېقىپ ئالەمگە،
قوياش ئوخشاش رەڭ، ھارارەت چاچىمەن.
كېچىسىمۇ مۈكۈنمەيمەن خانەمگە،
تارتىشقانچە كۈن كەينىدىن كېتىمەن.
تۈندە ھىلال ئاي بىلەن چاچ تارايمەن،
تاڭدا كۈلۈپ شەرق ياقتىن مارايمەن.

كۆكۈش رەڭلىك قوشۇن تارتىپ ھاۋادا،
پۈتۈن ئاسمان گۈمبىزىنى ئورايمەن.
پايانىزلار يېپىپ يېشىل تاۋاردا،
خۇنۇك تۈسنى يەر يۈزىدىن ھەيدەيمەن.
بۇلۇتلارنى ئاپپاق تىتىپ ساۋايمەن،
دەريالارغا كىرپىكىمنى چىلايمەن.

تويماس باغرىم ئانا يەرنى باغاشلاپ،
كىرە سېلىپ كۈمۈچ تاغنى سۆيىمەن.
ھارسام ئۇپۇق سىزىقىنى غۇلاچلاپ،
قىيالارغا بەھوزۇر باش قويىمەن.
تاغ كۆكسىدە يالتىرايمەن، يانىمەن،
قاپتاللارنى تەبەسسۇمغا سالىمەن.

يۈرسەم قۇملار دېڭىزىنى ئايلىنىپ،
قۇم تۇپراقنى يۈزلىرىمگە سۈرتىمەن.
ئۇندا رەڭدار يەلكەن بۇلۇت لەيلىنىپ،
قۇم بار خانلار دۆۋىسىنى تۈرتىمەن.
يورىتىمەن ئەڭ قەدىمى ئىزلارنى،
قىيغىتىمەن ئەركەكىيىك - قىزلارنى.

ئاققىنىمدا «تارىم» دا مەن چايقىلىپ،
بۆلـۈنىمەن گويا مۈڭلۈق مۇقامغا.
چالغىنىمدا ئۈنى ئالتۇن تارقىلىپ،
قونار زىمەن بۇلبۇللىرى چوقامغا.
كۆككە ئاھاڭ دولقۇنى بوپ تارايمەن،
ئاق چاچ ئانام ـ تىيانشاننى ئورايمەن.

زىمەن كۆيى ـ شامال بىلەن مۈڭدۈشۈپ،
چەكسىز ئېدىر، توقايلارنى كېزىمەن.
كۆكلەش ھايات كارۋىنىغا ئۇلۇشۇپ،
قوڭغۇراقلار ئاۋازىغا سىڭىمەن.
سۈمۈرىمەن ناخشا ـ سازلار ئۈنىنى،
تىترىتىمەن يۈرەكلەرنىڭ رىشتىنى.

قاماشتۇرۇپ قورۇق باسقان كۆزلەرنى،
قاردەك ساقال ۋە چاچلارغا چاچرايمەن.
باقىرىتىپ قىزغۇچ، سۈزۈك يۈزلەرنى،
قۇندۇز ئوخشاش چاچلار ئارا چاقنايمەن،
مۇھەببەتنىڭ كۆزلەردىكى نۇرى مەن،
ئۈمىت، ۋىسال جىلۋىسى مەن،گۈلىمەن.

كۆك قەھرىدە ئۆزسەم ئالتۇن سۇمرۇقتەك،
بوشلۇق ماڭا بىلىنىدۇ ئېرىقتەك.
كۆرۈنىدۇ يەر شارى بىر تېرىقتەك،
كۆپ قىسمى كۆك، ئاز قىسمىلا سېرىقتەك.
قوياش ئۆزى بوينۇمدىكى تۇمادۇر،
ئۆمرۈم تېڭى، بەخت بولۇپ يانادۇر.

يۇلتۇزلاردەك چاقنار مەڭگۈ كۆزلۈرۈم،
كۈمۈچ تاغدۇر چۈنكى مېنىڭ يۈرۈكىم.
شەپەق بولۇپ جىلۋىلىنـەر يۈزلۈرۈم،
دەريالاردۇر چۈنكى قان ۋە ئىلىكىم.
قەلبىمدە بار شۇنچە نۇرلۇق بىر ئالەم،
ئشار ئۇندا ۋەتەن، خەلق، زامانەم.

لەپىلدەيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم

ئومەر مۇھەممەت ئىمىن

گەپ ئېچىلسا پۇل ـ پۇچەك، مال-مۈلۈكتىن،
ھەققەتەن خېلىلا بەك گادايمەن.
ئەگەر روھى بايلار قاتار تىزىلسا،
ئۆزەمنى سەپ بېشىدا دەپ سانايمەن.
بۇ دۇنيادا ئەڭ مۇقەددەس بايلىغىم:
لەپىلدەيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم!

تېرەكلەرنىڭ يوپۇرمىغى ئەمەسمەن،
جۇت، ساقىنىغا بىردەك چاۋاك چالارغا.
يايلاقتىكى قېرى كالا ئەمەسمەن،
كىم قاياققا ھەيدىسىلا ماڭارغا.
ئىرادەمگە مەھكۇم ھايات ئايىمىغىم،
لەپىلدەيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم.

مەجنۇنتالدەك تۇرماس بېشىم ئىگىلىپ،
ئاق تېرەكتەك كۆكنى تىرەر قامىتىم.
پەرۋايىم يوق تەيپىڭ جۇتى چىقسىمۇ،
غولۇم قالار يېرىلسىمۇ شاخلىرىم.
ئۆلگۈنۈم شۇ ئۆز يولۇمدىن تايغىنىم،
لەپىلدەيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم.

يالاق ئىزدەپ سوكۇلدايدۇ لاللما ئىت،
تاما قىلىپ سېسىق يۇندا، سۆڭەكنى.
قوساقنى دەپ تىمىسقىلاپ يۈرۈيدۇ،
بىلمەيدۇ كۈن ئۆتكۈزۈشتىن بۆلەكنى.
كۆيدۈرىدۇ ئۇنى لەنەت قايىنىغىم،
لەپىلدۇيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم.

بويسۇندۇرۇپ ئۆز كۈچىگە ھەر پەسىل،
ئۆزگەرتىدۇ تەبىئەتنىڭ رەڭگىنى.
ئۇلار بىلەن كارى يوقتۇر تۇپراقنىڭ،
شۇدۇر ئۇنىڭ ھەر پەسلىنى يەڭگىنى.
ئەبەت يېشىل تۇرار قەلب يايلىغىم،
لەپىلدەيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم،

غورۇرلۇقمەن، ئەمەس لېكىن تەكەببۇر،
كۆرۈنىدۇ دوستلار ئۇلۇغ خىزىردەك.
ئەلنى تاۋاپ قىلمىسام گەر قاچاندا،
ئۆزلىگىدىن بوغۇلىدۇ كىكىردەك.
دوستلار بىلەن بولار كۆڭۈل بايرىمىم،
لەپىلدەيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم.

قايناپ تۇرار قېنىم"جۇر ئەت!جۇر ئەت!»، دەپ،
تاغنى تالقان ئەيلىگىدەك كۈچۈم بار...
يۈزى بوستان، كۆڭلى زىندان رەقىپكە،
نار تۆگىدەك ساقلاپ كەلگەن ئۆچۈم بار.
پەرزىم — خەلقىم ئۈچۈن جەڭگە چاپمىغىم،
لەپىلدەيدۇ دىلدا غورۇر بايرىغىم!

قەلبىمدە شېئىر، قەلبىمدە ۋەتەن

(رەخىم قاسىمنىڭ «مىللىتىم—شېئىر مىللىتى» دىگەن شېئىرىنى ئوقۇغاندىن كېيىن)

ياسىن نىياز

مىللىتىم—شېئىر مىللىتىمۇ؟
ئىنكار قىلمايمەن دوستلار
مىللىتىم—ئۇيغۇر شېئىر مىللىتى.
شېئىردا ئۇيغۇر خىسلىتى،
شېئىردا ئۇيغۇر قۇدرىتى،
شېئىردا ئۇيغۇر قەدرى- قىممىتى...

مىللىتىم—شېئىر مىللىتىمۇ؟
شائىرلىق مىللىتىم تەبىئىتىمۇ؟
نە سەۋەپ چىقتى زەلىلى،
چىقمىدى گالىلى؟
نە سەۋەپ چىقتى لوتۇن،
چىقمىدى نىيوتۇن؟
نە سەۋەپ چىقتى نەفىسى،
چىقمىدى كىيورى...؟

ئەي، دانىشمەن ئەجدادلىرىم
بۇ سىلەرنى چىشلەپ تارتقىنىم ئەمەس.
كۆرەش بەدىلىگە كەلگەن ئەقىل جەۋھەرلىرىنى،
ئەخلەت ئازگىلىغا ئاتقىنىم ئەمەس.

قېنى سىز دەپ بېقىڭ ئوغۇزخان بوۋا،
مىللىتىم—ئۇيغۇر
ئورنىدىن بۇرۇن تۇرغانمۇ؟!
باشقىلار بەدۆۋى دەۋردە تۇرسا،
بىز ئويغۇنۇپ،
مەدەنىيەتلىك، سەلتەنەتلىك دۆلەت قۇرغانمۇ؟!
شۇ دەۋردە ئەجدادىمىز
پەقەتلا شېئىر يازغانمۇ؟

قېنى سىز دەپ بېقىڭ ناۋايى بوۋا،
يازدىڭىز
ئۆمرىڭىز بويى بىھېساپ داستان.
ئادالەت، ئىنساپ.
ۋەتەن، خەلق دەپ-
بەردىڭىز قۇربان.
بىراق، تۈگىمىدى بىۋاپا، بىھايالىق،
يەنە كۆپ ئىللەت!
كۈلۈپ باقمىدى ئەرك - ئادالەت!

AltunOq

قېنى سىز دەپ بېقىڭ يۈكنەكى بوۋا ،
ئەجداتلار
قانچىلىك دىداكتىك ئەسەر يازغاندۇ؟
ئەپسۇسكى، كۆپلىگەن دا ئەھلى
پاك ئىنسان يولىغا
قانچە كۆپ ئورا قازغاندۇ؟

قوي ـ كالىلار كەبى
يۇمشاق، يۇۋاش بولدۇق بىز.
شۇ سەۋەپتىن
كىشەنلىنىپ پۇت قولىمىز،
ھەمدە روھىمىز،
باشقىلاردىن كېيىن قالدۇق بىز!

نەچچە ئەسىرلەر بويى
ئاسماندا تولۇن ئاينى ئاپپاق قىز بىلىپ،
لەۋ تامشىتىپ، سۆيمەككە ئىنتىلدۇق.
ھەممىنى تەقدىرگە باغلاپ،
مۇرات ـ مەقسىدىمىزگە يەتمەككە ئىنتىلدۇق.
يازدۇق،
يېزىۋاتىمىز،
تارىختىن بىرى بىھىساپ داستان.
شېئىرغا مۇھتاج
دۇنيا، تەبىئەت، بۈيۈك ئىنسان...!

ۋاقتى ئۆتتى ئەمدى
قاراكۈچ، ئوقيا، ئات، گۈرـگۈر سۈرەننىڭ.
كىم قىلدى مېھنەت،
كىم قىلدى ئىجات
شۇ خوجىسى بۈگۈن دەۋرانىنىڭ.
ھازىر
ئاتوم، ئېلېكترونلۇق مىڭە دەۋرى بۇ!
كىم مەغلۇپ،
كىم غالىپ،
دۇنيا ئاقىلىنىڭ
ھە ئە، ئېقىل دەۋرى بۇ!

كىم، ئۇ، سېنى
"تەرەققى تاپماس مىللەت» دىگەن؟!
بىزدە گۈزەللىك،
بىزدە سەنئەت،
بىزدە ئەقىل.
بىزدە ئۈممەت،
مانا بۇ ھەقىقەت دىگەن!

شۇنىسى، ئۆزەڭنى ئۆزەڭ سۆيمىسەڭ
باشقىلار سۆيەمدۇ؟
— ناتايىن.
ئالەم ئۈزۈن، بىزنىڭكى
نۇرلۇق كېلەچەك

يېقىنلاپ كەلمەكتە كۈنسايىن.
ئەتە ئۈچۈن سەنمۇ كۈرەش
سەنمۇ ياساپ باق
"ياغاچ بېلىق"
"ئوت ھارۋىسى"
"تۆمۈر قۇش" ـ ئايروپىلاننى .
دائىما ئاپپاق يۈز، شەھلا كۆزلەردىن
بەخت ئىزدەپ يۈرگىچە
سەنمۇ تەكشۈرۈپ باق

خۇمالىق دېگىز ـ ئاسماننى......
تىللاگۈللار مېنى،
ماختاگۈللار مېنى
بەربىر قەلبىمدە شېئىر،
قەلبىمدە مىللەت،
قەلبىمدە ۋەتەن.
سۆيىمەن ئەجداتلىرىمنى،
سۆيىمەن ئەۋلاتلىرىمنى،
سۆيىمەن ئۇلار تەغدىرىنى
ماڭا قانداق باھا بېرىلگەن بىلەن.

ئىككى شېئىر

ئابابەكرى

مەن بوران بالىسى

مەن بوران بالىسى، بوراندا ئۆسكەن،
خىيالىم بوراندەك تۇرىدۇ بالقىپ.
ئۇ ئۆتەر دەھشەتلىك گۈكىرەش بىلەن،
قاتمۇ - قات چوققىلار ئۈستىدىن ھالقىپ.

مەن بوران بالىسى، بوراندا ئۆسكەن،
بورانلىق كېچىدە چۈشكەن تۇغۇلۇپ.
ۋۇجۇدۇم بوراندىن ئاپتىكەن ئۆرنەك،
جىسمىمگە ھەمىشە بوران ئۇرۇلۇپ.

مەن بوران بالىسى، بوراندا ئۆسكەن،
كۆكرىكىم توساقنى يېرىپ ئۆتىدۇ؛
مەن بوران بالىسى تۇمانىنى بۆسكەن،
بۆسۈكلەر ئەخلەتنى سۈرۈپ ئۆتىدۇ.

مەن بوران بالىسى، بوراندا ئۆسكەن،
بۇلۇتنى ئىغ بولۇپ تىلىپ ئۆتىمەن.
ھەركەتتىن جىمىلىقنا بېرىپ خاتىمە،
ئوكيانىنىڭ سۇلىرىنى داۋالغۇتىمەن.

بوران ئۇ، ئۆزگە بىر قەدەم باسقىچە،
ئۇ، پۈتكۈل ئالەمنى كېزىپ بولىدۇ.
چۈش ئوخشاش كۆزنى ئۇ يۇمۇپ-ئاچقىچە،
كۆزلىگەن مەنزىلگە يېتىپ بولىدۇ.

ئىزلىسۇن ھەر قاچان بوراننى كىشى،
بوراننى ئۆستۈرگەن تۇپراق قېتىدىن.
بورانمۇ ئەزەلدىن بوران ئىزىدا،
ئىزلىسۇن بوراننى بوران سېپىدىن.

مەن بوران بالىسى، بوراندا ئۆسكەن،
خىيالىم بوراندەك تۇرىدۇ بالقىپ.
ئۇ، ئۇچار ئۇممىتلىك ئۇزاق - ئۇزاقتا،
قاتمۇ - قات چوققىلار ئۈستىدىن ھالقىپ.

بىلىقچە ھايات

ئەينەك مىسالى سۈزۈك كۆل سۈيى،
جىمىرلايدۇ، شامالدا ئاستا.
بىلىق ئوينار چۆمۈلۈپ-شۇڭغۇپ،
مەن تۇرىمەن ئويچان، قىرغاقتا.

شۇ ئان "چۇلدۇك" قىلغان بىر ئاۋاز،
خىيالىمنى تاشلىدى بۆلۈپ.
(نىمە ئىش بۇ؟) قالدىم تىڭىرقاپ،
كۆلگە چۈشكەن قارماقنى كۆرۈپ.

ئۇزۇن ۋاقىت ئۆتمەي ئارىدا،
لەيلىگۈچى قالدى ھەم لىڭشىپ.
قارماق ئىتتىك تارتىلىپ بىردىن،
چىقتى ئاڭا بىلىق ئىلىنىشىپ.

قاراپ - قاراپ سۈرىمەن خىيال،
ۋۇجۇدىمدا غەزەپنىڭ ئوتى.
ئەركىن ئويناپ ئۆسكەن بۇ كۆلدە،
ئاڭا باشقا ئۇزۇق يوقمىدى؟

بىلىق- بىلىق، ئەي ئالتۇن بىلىق،
سۇدا چاپچىپ تاپىما يسەن تىنىم.
بىراق، سازاڭ قۇرۇتتۇر خالاس،
ھاياتىڭنى ئۇتقان بۇ قېتىم.

ئەينەك مىسالى سۈزۈك كۆل سۈيى،
ھۆكۈم سۈرەر ئۇندا بىر سۈكۈت.
دىدىم ئىچىمدە: بىلىقچە ھايات
قىلار كىملەرنى يەنىلا نابۇت. (؟)

ناخشا

(باللادا)

ئابدۇقادىر جالالىددىن

ناخشىدا كۈيلىنەر غايە ۋە سۆيگۈ،
ناخشىسىز زېرىكەر ھەتتا كائىنات.
ئارسلان

كىرپىكلەرنىڭ قاراۋۇلى ياندىشىپ،
ئۇزاتماستىن كۆزنى ئۇيقۇ ئۆيىگە.
سەمە بولدى سەگەك خىيال سىلكىنىپ،
بىر يۈرەكنىڭ مىسكىن تەنھا كۆيىگە.

يىراق يەردىن كېلەر ئاستا يېقىنلاپ،
كولدۇرمىنىڭ دوغۇق بىر خىل ساداسى.
ئاڭا تەڭكەش بولغان لەرزان ناخشىنى،
سۈمۈرىدۇ تۈننىڭ سالقىن ھاۋاسى.

ناخشا دىلنى ھوزۇرىغا سۆيلەيدۇ،
مەھلىيالىق بۆشۈكىدە تەۋرىتىپ.
مانا ئەمدى شۇنچە رۇشەن ئاڭلىنار،
مۇڭى يۈرەك بېغىشىنى ئىترىتىپ:

ئاسماندىكى بۇلۇتلار،
يامغۇر بولۇپ ياغارمۇ؟
سېغىندۇرغان جانان قىز،
كۈلۈپ بىر كۈن باقارمۇ؟

ھەركەتلىنىپ ئۇنىڭ ئالغۇسى بېشىمىنىڭ،
ناخشا زېھنىم لىنتىسىگە كۆچەتتى.
ئويغاق ھالدا مىنۇتلارنىڭ قاتارى،
خىيالى چۈش دۇنياسىدا ئۆتەتتى.

ئۇزاق بوللار ياتار ئىمتاس سوزۇلۇپ،
ئات ھارۋىسى بارار ئۇندا جىرىڭلاپ.
سايرىشىدۇ تۈن ۋىسالى ئىلكىدە،
ئىشرەت سۈرگەن چېكەتكىلەر چىرىلداپ.

كۆكنىڭ شايى رومالىدۇر ئاي نۇرى،
كەشتىسىدۇر ئاققۇ كەبى بۇلۇتلار.
رىشتە باغلاپ ئۇيقىدىكى زېمىنگە،
تاشلار نەفەس تالا ـ تالا يورۇقلار.

توقايلىق ھەم دەرەخزارلار يىراقتىن،
تاشلىنىدۇ كۆزگە قارا سايىدەك.
قاراڭغۇلۇق مۈككەن ئورمان قېتىغا،
ئورمان ئۇنىڭ خىلۋەت پانا جايىدەك.

شۇ تاپ غايەت سېھرى بىلەن مەستقىلىپ،
ھارۋىكەشنىڭ كۈيى قۇچار ئەتراپنى.
بولۇپ دالا ھۇشسىزلىققا مۇپتىلا،
يېپىنغانچە ياتار كۈمۈش چايشاپنى.

رېتىملىق بىر مۇزىكىدەك تۇيۇلار،
كولدۇرمىنىڭ ئىنىم تاپماس ئاۋازى.
يول چېتىدە تۇرار چۈكۈپ چېچىكىنى ـــ
تال ـ سۆگەتلەر، قورشاپ مۇڭنىڭ سەرۋازى.

ناخشا مۇڭى ئۆرلەپ ھەتتا پەلەككە،
ئۆڭدى تولۇن ئاينىڭ زەرگۈن جامالى.
ئاق بۇلۇتقا چۈمكەلدى ئاي، يۈزىگە ـ
ياغلىق تۇتۇپ يىغلىغان قىز مىسالى.

ئاينىڭ ئەشۇ ھالىتىنى بىرلا چاغ،
قانچە كۆللەر تارتىۋالدى سۈرەتكە؟
ئاسمان باھا بىرەلمەستىن بولدى لال.
فوتو سۈرەت پابىدىكى كۆرەككە.

ناخشا چەكسىز تۈن باغرىغا تارايدۇ،
نۇر دولقۇنى ھەر تەرەپكە ئاقىاندەك.
يەر ـ كۆكتە ئاقۇش تۇمان لەيلەيدۇ،
زېمىن گويا مۈگدەپ ئېغىر تىنىغاندەك.

ناخشا ـ تۈندە پەرۋاز قىلغان شۇ ئاھاڭ،
ئوتلۇق كۆڭۈل ئەسرارىنىڭ يەشمىسى.
باسقىنىدا پىراق كۈيىچى قەلبىنى،
ئېغىزلاردىن چىقار كۈيىنىڭ چەشمىسى.

يامغۇرىنى تۆكمەي ۋىسال بۇلۇتى،
پالىغانمۇ تەشنالىقنىڭ چۆلىگە؟
ئىستەك ئوتى ئۇچۇن، ئەمدى ۋابالىق ـ
يەتكەنمىدۇ ئەقىدىسىنىڭ گۈلىگە؟

جان قوشامدۇ ئۇنىڭ مەجرۇھ تېنىگە،
نىگارىنىڭ كۈلگەن ئوماق نىگاھى.
ناخشا بىلەن قىلار نېچۈن ئىلتىجا،
بولمىسا قۇت كەۋسىرىدىن تامايى.

ناخشا تۈنىگى تەبىئەتنىڭ ئەركىسى،
سۆيەر كۆكنى، زېمىننى ھەم باغاشلاپ.
ئايان ئىدى شۇنداق سوئال، يۇلتۇزنىڭ ـ
يېنىپ تۇرغان كۆزلىرىدىن چاراقلاپ.

ئات ھارۋىسى بېسىپ ئۆزاق يوللارنى،
بارار شۇ تاپ كۆزلەپ قايسى نىشانىنى؟
يېتەر چەككە مېڭىپ شۇنداق قايسى چاغ،
خوجايىنى كۈيلەپ سۇمبات جانانىنى؟...

سىرداش بولۇپ ئاي قارايدۇ رۇجەكتىن،
تىكەر ئىدىم مەنمۇ ئويچان كۆزۈمنى.
ناخشا نىكەم كەتتى مەندىن يىراقلاپ،
مۈگى تېخى داۋالغۇتار كۆكسۈمنى.

كارۋان سەپەردە

تۇراپ دايىم

كارۋىنىم سەپەردىن توختىماس ھەرگىز،
مەنزىلدىن ـ مەنزىلگە قاتناپ تۇرىدۇ.
زىرىكمەس، چۆللەرگە قالسىمۇ كىرىپ،
قىيا ۋە ھاڭلاردىن ئاتلاپ تۇرىدۇ.

قۇملۇقنى سۇغۇرۇپ تەرلىرى بىلەن،
ئەيلىدى باغ ـ چىمەن ئەشۇ چۆللەرنى.
جانلىقلار بارمىغان جايغا ئىز بېسىپ،
ئۈندۈردى رەڭمۇ ـ رەڭ خۇشبۇي گۈللەرنى.

كارۋىنىم ئەجرىدىن ھوزۇر ئالدى جان،
قانچىلاپ سۇلغان دىل تېپىپ شىپالىق.
بورانلار ھوۋلىغان، يامغۇر تۆككۈلگەن
چاغدىمۇ توختىماي ماڭار جاپالىق.

تېخىچە ئۇ يولدا ماڭماقتا ئۇزاپ،
تىنىمسىز ئىلگىرىلەپ يېڭى يول ئېچىپ.
جاسارەت كەمىرى بىلىدە ئۇنىڭ،
ھېرىقماس شۇڭلاشقا قۇملارنى كېچىپ.

داۋانلار ئاشىدۇ كارۋانلار سىپپى،
مەنزىلگە يېتىدۇ بولسىمۇ ئۇزاق.
كۆرەشلەر قوينىدىن تاپار بەختىنى،
توسالماس ئالدىنى قاتمۇ ـ قات توساق.

كارۋىنىم سەپەردە توختىماس ھەرگىز،
ھەمىشە ئەشۇنداق قاتناپ تۇرىدۇ.
قەلبىمدە تىنىمسىز مەنزىل سۆيگۈسى،
ئوت كەبى يالقۇنلاپ چاقناپ تۇرىدۇ.

بۇ شۇنداق بىر ماكان ناخشا ماكانى

دىلشات سايىت (ھەقىقتى)

كۈن پاتار ئالدىراپ، ئاي چىقار ئاستا،
مەيۈس شۇ كۆڭلۈمنى گويا بىلگەندەك.
ئالىمشىپ تۇرسىلا ئىككى قاراۋۇل،
يەر يۈزى بولىدۇ كۈمۈش لىگەندەك.

باغلاردىن ياڭرايدۇ مەشرەپنىڭ ئۈنى،
ئەپقاچار يىراققا شاماللار ئۇنى.
قوشۇلۇپ يۇلتۇزلار چاراقلىشىغا،
دامادا ياڭرايدۇ مۇقاملار ئۈنى.

ئاڭلايدۇ تۈنلەردە ئۈچقان تۇرنىلار،
ئاڭلايدۇ تۈنلەردە تۈنىگەن جاندار.
سايرايدۇ ئۇلارمۇ قوشۇلۇپ ئاڭا،
تىڭشايدۇ مۈگدۈنۈپ قىيالار ـ ھاڭلار.

كېلىدۇ خامانىدىن ۋىسال ناخشىسى،
ئەللەيـدۇ بوۋاقنى ئانا تەربىيلەپ.
كۆلىدۇ بوۋاقمۇ شۇنچىلىك تاتلىق،
بىلگەندەك ناخشىنى، ئوماق ئەكىلەپ.

كەچ قالغان ئۇۋچىلار توۋلاپ ناخشىنى،
قايتىشار، تايغىنى ئارقىدىن يۈگرەپ.

ئاتلارنىڭ ئۈستىدە قولىدا قامچا،
تارىسىلداپ ياڭرايدۇ مۇقام ئۈنىدەك.

ئاشىقلار ئايدىڭدا سەيلە ئەتكەندە،
چىقىدۇ ناخشىدەك ئۇلار سۆزلىرى.
شاۋقۇنلۇق دەريالار ھەمدەمدۇر ئاڭا،
خا كېچە ـ خا كۈندۈز ئويغاق كۆزلىرى.

بۇ شۇنداق بىر ماكان ـ ناخشا ماكانى،
ناخشىدا ئىزھاردۇر دىللار ساداسى.
بار ئۇندا خوشاللىق، بار ئۇندا ئازاپ،
بار ئۇندا ئىنتىلىش، دىللار نىداسى.

تۇغۇلغان مەن شۇنداق ناخشا ماكاندا،
ناخشىنى جېنىمدىن ئېزىز كۆرۈمەن.
ئۇ مېنىڭ شاتلىقىم، دىلىم سۆيگۈسى،
ناخشامدەك جاراڭلاپ دەۋران سۈرىمەن.

بۇ شۇنداق بىر ماكان ـ ناخشا ماكانى ،
بۇ ئوتلۇق ناخشامنىڭ يوقتۇر پايانى.
ناخشىنى ئوقۇيدۇ توختىماي خەلقىم،
چۈنكى بۇ خوش ئاۋاز ناخشا زامانى!

كۈرەش بىلەن ياشنىتىمەن ھاياتنى

مەھەممەتجان ئەمەت

ئەمگەكچىمەن، ئىككى قولۇم، كۈچۈم بار،
باش ئەگمەيمەن خورلاش بىلەن زۇلۇمغا.
ۋىژدان بىلەن ۋەھشىلەرنى سوقىمەن،
كۈرەش بىلەن ئەركىم كېلەر قولۇمغا.
كۈرەش بىلەن ياشنىتىمەن ھاياتنى،
ۋىژدان بىلەن سۈغۇرىمەن قاناتنى.

پۈرۈلتارمەن ئىككى قولۇم - كۈچۈم بار،
ھاياتىمدا ئىگىلمەيمەن يامانغا.
يېشىم تۆككەن رەقىبىمدىن قان تۆكۈپ،
رەڭ بېرىمەن كۈرەش بىلەن زامانغا.
چىنىقتىمەن كۈرەش بىلەن قاناتنى،
سۈغۇرىمەن قېنىم بىلەن ھاياتنى.

غۇرۇرۇمدىن، ھەققانى ئوق ئاتىمەن،
تەھدىت سالسا كىم ھاياتى گۈلۈمغا.
كۆكسۈم ئۈرۈپ تالقان قىلىپ ئۆتىمەن،
توسقۇن- داۋان كەلسە ئۆرلەش يولۇمغا.
كۈرەش بىلەن ياشنىتىمەن ھاياتنى،
غۇرۇر بىلەن سۈغۇرىمەن قاناتنى.

پۈرۈلتارمەن ئىككى قولۇم - كۈچۈم بار،
تايانمايمەن ھاياتىمدا ھېچكىمگە.
قەھرىم بىلەن شەمشىرىمنى چاپىمەن،
زورلۇق قىلىپ قويمىسا كىم ئەركىمگە.
كۈرەش ئىچرە سۈندۇرمايمەن قاناتنى،
ياشارتىمەن كۈرەش بىلەن ھاياتنى.

خىيالىمدا ئارزۇيۇم بار ھەر قاچان،
قانات تىلىنىپ چوققىلاردىن ھالقىيدۇ.
ئارزۇيۇمغا غەيرەت بىلەن يېتىمەن،
ئۈمىدلىرىم كۈن نۇرىدەك بالقىيدۇ.
غەيرەت بىلەن سۈغۇرىمەن قاناتنى،
ئۈمىد بىلەن ياشنىتىمەن ھاياتنى.

كىچىكلەرنى كىچىك كۆرۈپ ئۇرمايمەن،
ئىگىلمەيمەن زورلۇق قىلغان خىزىرغا.
ئىجازەتسىز قول سوزسا كىم ئېلىمگە،
تىغ ئۇرىمەن تەگدۈرمەيمەن زېمىرغا.
ۋەتەن ئۈچۈن بېرەلەيمەن ھاياتنى،
ۋەتەن ئۈچۈن قاقالايمەن قاناتنى.

گۈلخان كەبى يېنىپ تۇرار ۋۇجۇدۇم

يۈسۈپجان ئېزىز

توسۇن تايدەك ئۆستۈم ئانا دىياردا،
كۈن نۇرىدىن قۇۋۋەت ئېلىپ قامەتلىك.
ھاياتىمنىڭ بەختى كۈلۈپ دۇنيادا،
ياشاپ ئۆتتۈم ئىككى ئون يىل ئامەتلىك.

پۈتۈم چۈشسە نەگە ئۇ، ئۈز ماكانىم،
شوخلىقىمدىن سەكرەپ - ئويناپ چاپىمەن.
ماڭا تىكسە چىل بۆرىلەر كۆزىنى،
زەردە بىلەن پەشۋىرىمنى ئاتىمەن.

ئەركىن ئۆسكەن مەن، ئەزەلدىن دالىدا،
نۇقتا سىلىپ كۆندۈرەلمەس بىدىكلەر.
توختىمايمەن توزاقلارنى قۇرسىمۇ،
چۈنكى مىنى چىللاپ تۇرار گۈدۈكلەر.

مەن يايلايمەن يېشىل دالا ـ يايلاقتا،
تاۋلاپ بەدەن تاغۇ ـ دەشتلەر باسىمەن.
تۇلپار بولۇپ قېتىلىمەن كارۋانغا،
جاسارەتتە مەنزىللەردىن ئاشىمەن.

كارۋان يۈرۈپ مەنزىلىمگە يەتكەندە،
شوخلىنىمەن ـ شاتلىنىمەن، كۈلىمەن.

ئەركىن كىشنەپ ئۇتلۇق سادا ياڭرىتىپ،
غەلىبىمىزنىڭ شات پەيزىنى سۈرىمەن.

كۆزلىرىمدىن چاقناپ تۇرار ئۇچقۇنلار،
باهار پەسلى بۇلۇت چـاقماق چاقنادەك.
سەپەر ئۈچۈن سۆيگۈم ئەبەت توختىماس،
دەريا سۈيى ئۆركەش ياساپ ئاقاندەك.

گۈلخان كەبى يېنىپ تۇرار ۋۇجۇدۇم،
يۈرۈگۈمدە جەڭ ـ كۈرەشنىڭ ئوتى بار.
بەيگىلەردە تۇلپار كەبى ئۈزمىسەم،
غورۇرۇمنىڭ ـ ۋىجدانىمنىڭ سوتى بار.

مەن بوۋامنىڭ ۋارىسى، نەسلى

بارات زايىت شەهيارى

تۇرىدۇ قولۇمدا بىباها قامۇس،
كەلگەچكە دەۋرىمنىڭ نەۋباهار پەسلى.
ئىكمەلەر يىراقتا ئۈمىتلىك كۆزۈم،
كۆرۈنەر ئالدىمدا غايەمنىڭ ۋەسلى.
مەن شۇنداق ئارزۇدا ياشايمەن ئەسلى،
چۈنكى مەن بوۋامنىڭ ۋارىسى، نەسلى.

ئۆستۈمەن مانا شۇ ئانا تۇپراقتا،
ئۇ مىنى پەپىلەپ بېقىپ چوڭ قىلغان.
سىڭدۈرۈپ قەلبىمگە مۇهەببەت ـ نەپرەت،
تەربىيىلەپ قاتارغا قوشقان ئۇلۇغ قىلغان.
قانلىرىم تۆكۈلگەن بۇ يۇرتقا ئەسلى،
مەن شۇڭا بوۋامنىڭ ۋارىسى، نەسلى.

ئەل باغرى بۆشۈكۈم سەلتەنەت تەختىم،
ئۇ بىلەن ياشنىغان، گۈللىگەن بەختىم،
ئەنە شۇ خەلقىمگە بارىمنى ئاتاپ،
ناخشامدا مەدھىيىلەش ئۆمۈرلۈك ئەهدىم.
خوش ناۋا بۇلبۇلمەن، كۈيچىمەن ئەسلى،
مەن كۈيچى بوۋامنىڭ ۋارىسى، نەسلى.

چىققانتى خەلقىمدىن قانچىلاپ ئالىم،
تونۇلغان ئالەمگە شانۇ ـ شۆهرىتى.
تونۇلغان بىباها قامۇس بىلـەن ئۇ
ئىلىم پەن بابىدا ئىززەت ـ هۆرمىتى،
بىلسىڭىز مەن ئالىم ئىزچىسى ئەسلى،
شۆهرەتلىك بوۋامنىڭ ئىجاتكار نەسلى.

ئىككى شېئىر

مەھەممەت قېيىيۇم

سۆيسەڭ مېنى، ئانامنىمۇ سۆي

«ئامرىغىم» دەپ سۆيسەڭ تۇنجى رەت،
مەنمۇ ئىشقىم بەرگەنتىم ساڭا.
قىلمىغاچقا ئانامنى ھۆرمەت،
بەردىم ئەمدى سۆيگۈدىن جازا.

گۈزەل ئىكەن ئەسلى ئانامۇ،
ياش چېغىدا سەندىنمۇ خوپراق.
سەن ياراتقان ئەرنى - ئەر قىلىپ،
بوپتۇ رەڭگى سولغۇن بىر ياپراق.

بولغاچ ئەنداز ھۆسنى ئانامنىڭ،
سەن ياقتۇرغان يىگىت بولغانمەن.
سىڭدۇرمىسە ئانام گۈزەللىك،
ساڭا قانداق ياراپ قالايمەن؟

مېنـى دىسەڭ، كېيىم شۇ مېنىڭ،
— سۆيسەڭ مېنى، ئانامنىمۇ سۆي!
مېھرى ئۇنىڭ مەندىن يەتكىنى،
كۆيسەڭ ماڭا، ئانامغىمۇ كۆي.

نەپرەت

تىرەكمۇ تۈز ئۆسسە «ۋاي» دىگەي ھەممە،
لازىملىق بولغاچقا قەسىرە - سارايغا...
كۆز قىرىن سالماس ھېچ،بولسا گەر ئەگرى،
بازارغا سالسىمۇ داملاپ تالايغا.

غۇنچە بوي قىزلارغا قوشقاندەك ھۆسۈن،
تۈزلىكمۇ كۆچەتكە ھۆسۈن قوشىدۇ.
قىڭغىيىپ قالسا گەر بىرەر تۈپ دەرەخ،
ۋەيلۇن غا پالىنىپ، - ئەجەل توشىدۇ.

دەرەخنىڭ قىممىتى تۈپ - تۈز ئۆسۈشتە،
قارغاينىڭ،قىلىنار شۇڭا تەرىپى.
كېلەڭسىز باژغانلاپ كەتسە ئالىمۇ،
چاتىلار مانا بۇ ئۇنىڭ «شەرىپى».

سۆيگۈنۈم بار ئىدى، بىر چاغ پۈتۈشكەن،
دەپتىمىش ئاڭلىسام «بەك تۈزكەن» مېنى.
ئەگرىدىن يىرگىنىپ يۈرسە خالايىق،
ياقتۇرۇپ قالغاندۇ قانداق، ئەگرىنى؟

يارىشماس نە ئۈچۈن ئادەمگە تۈزلۈك؟
جىمىنى مەھلىيا قىلغان پەزىلەت.
بولدى قوي، كۆڭلۈم تۈز، ماڭغان يولۇم تۈز،
پەيلى يات كىشىگە ئۇرغۇيدۇ نەپرەت.

ئىككى شېئىر

ئايشەم ئىياز

بۈ - بۈگۈن

بىر چاغدا شوخ ئىدىم ھەم زېرەك ئىدىم،
دىلىممۇ ئاق ئىدى، قونمىغانتى چاڭ.
ھاياتقا ئۈمىتلىك باقاتتىم، ئەمدى -
شۇ ئۈمىت قاياقتا يوقالدىكىن تاڭ؟

قەلبىمدە نى ئارزۇ - ئارمانلار بېغى،
مەن ئۇنى چېچەكلەر ئاچقۇزماق ئىدىم.

ئىجادىم ئىزىدىن گۈللەر ئۈندۈرۈپ،
خەلقىمگە خۇش پۇراق چاچقۇزماق ئىدىم،

تېگىشتىم ئارزۇنى ساختا ھەۋەسكە،
غۇبارسىز قەلبىمگە قوندى كىر - داغلار.
تۇردىمەن پۇشايمان ئىلكىدە شۇ تاپ،
ۋە لېكىن كەلمەسكە كەتتى ئۇ چاغلار.

زە ئىپلىك گەجگەمدىن باسسىمۇ مەھكەم،
مەن ئۇنىدىن قۇتۇلۇپ قاچمىغىم كېرەك.
بۈ - بۈگۈن، تۈنۈگۈنكى نادان ئەمەسمەن،
تۇرمۇشتا توغرا يول تاپمىغىم كېرەك.

يىگىت ئەسلى بىلگەن بولسىڭىز...

ئىللىق سۆزۈم، مۇئامىلەمنى،
يىگىت خاتا تونۇپ قالدىڭىز.
تۇتۇپ باقماي يۈرىكىمنى،
ماڭا تەكلىپ قويۇپ قالدىڭىز.

يىگىت، ئەسلى بىلگەن بولسىڭىز،
ئاسان ئىش يوق دۇنيادا ئۇنچە.
ئۇزۇن يولنى باسسا مۇھەببەت.
لەززەت بېرەر كۆڭۈلگە شۇنچە.

پارچىلار

مەھەممەت بارات تەشنايى

مەن بىر يۇلتۇز، تۈندە نۇرلار چاچىمەن،
نۇرۇم قىلىچ، تۇمانلارنى چاپىمەن.
ھالال تەردە سائادەتكە ياققانغا،
"كېلىڭ دوستۇم!" دەپ يۈزۈمنى ياقىمەن.

×

چېلىشقا چۈشتۇم ياشلىق چېغىمدا،
ئۆمۈر تېشىمغا موھىر باسقىلى.
ئەجدادىم باسقان ئىجات ئىزىدىن،
ئارمان قىزىغا مارجان ئاسقىلى!

×

چېھرىمدە يالتىرار بەخت تامچىسى،
دەۋرىمنىڭ كۈلكىسى ماڭا مۇجەسسەم.
زەپەرنىڭ دەرياسى ياسايدۇ، دولقۇن،
بار مېنىڭ ئۇنىڭدا بەلگىلىك ھەسسەم!

×

كونا ناخشىلار تىۋۇلىدىم كۆپ يىل،
ئەمدى يۆتكەي جۇشقۇن پەدىگە.
بولدى بەس! ئۆتكەن دەرتلىك كۈنلىرىم،
قاراي ئەمدى مەن نۇرلۇق ئەتىگە!

×

"ئىڭگە!" نى دېيىشىم بىلەنلا مېنىڭ،
سۆيگەنتى پاك جىسمىم ئانا تۇپراقنى.
ئۇنىڭغا سادىق بوپ ئۆتىمىسەم ئەگەر،
ناپاكقا پاك تۇپراق ئاچماس قۇچاقنى.

×

ۋاقىت ئىز قوغلىشىپ سۇدەك ئۆتىدۇ،
مىنۇت، كۈن، ئايلاردىن يىللار پۈتىدۇ.
بىزلەرمۇ كېتىمىز پانى دۇنيادىن،
يەر شارى يېڭىدىن مېھمان كۈتىدۇ.

يادامىلىرىمىز

مەھەممەتجان ئوسمان

تەپەككۇرۇم بوغدىيىنى ھارماي ئورۇپ،
ئىجادىيەت خامىنىغا ئەپ كېلىمەن.
چەش قىلغىچە ھوسۇلۇمنى دانە ـ دانە،
تەرىم دېگىز، گويا بېلىق مەن بولىمەن.

شۇ چاغ جانان يالدامىمىز ـ كەشتە ياغلىق،
يۈزلىرىمنى سىلاپ كېتەر ـ يۇمشاقـىمنە.
تەرلەر قۇرۇپ ھاردۇغۇممۇ چىقىپ قالار،
كىرىشمەن يۈرۈنقىدەك ئىشقا يەنە.

كەلدىم كۆرەش ـ جەڭلەردە بۇ ئەستىلىكنى،
ھاياتىمغا مەنداش چىن ھەمرا قىلىپ.
تەرلىرىمنى سۈرتكەندە ھەم سىزەر قەلبىم،
يۈزلىرىمگە سۆيگەندەك سىز نازلىق بېقىپ.

ياستۇقتىكى، ياغلىقتىكى سىز تىككەن گۈل،
تەڭلا پورەك ئاچقان ۋىسال گۈلىمىزغۇ!؟
گۈل ئۈستىدە سايرىغان جۈپ قۇش ئوبرازى،
بەخت ئۈچۈن ناخشا ئېيتقان ئىككىمىزغۇ؟

مانا پۈتۈپ ماڭا بەرگەن يالدامىمىز،
ئويلىرىمنى، يۈرىگىمنى قاماپ تۇرار.
شۇ مەنادىن چىقىپ ئىجات ئەيلىگەچ بىز،
ئەتىمىزنىڭ ھۆسنىدىن نۇر چاقناپ تۇرار.

>>>>>>>>>>❋❋❋<<<<<<<<<<

يۈرەك سادىسى

ئىلھامجان روزى

ئەجەللىنىڭ ھاڭىغا غۇلاپ ھەر كىشى،
ئۇخلايدۇ مەڭگۈلۈك يەرنىڭ تەكتىدە.
لېكىن مەن ئەبەدىي ئۆلمەس جەڭچىمەن،
چۈنكى مەن ئىجاتكار ئەلنىڭ نەسلى ـ دە!

يىقىلىپ تاغ مەيلى قۇرۇسۇن دەريا،
ئىجاتكار ئۆلمەيدۇ، ئۇ مەڭگۇ ھايات!
باسقاچقا دىلارغا ئىجات تامغىسى،
ئۇ قەلب كۆكىدە قاقىدۇ قانات.

ئالدىمدا تۇرىدۇ ئىجات دۇلدۇلى،
كىشنەيدۇ سەھىپە ئۈستىدە چېپىپ.
ئۇ بىلەن ئەجداتىم ئالەمنى كەزگەن،
مەرىپەت بېغىدىن گۈل دەستە تىزىپ.

مەنزىلگە بورانىدەك چېپىپ بارىمەن،
بۇ ماڭا ئەجداتلار ئاچقان ئۇلۇغ يول.
ئادەممەن مەردانە كېتىپ بارىمەن،
چۈنكى مەن ئەھدىدىن تەۋرەنمەس ئوغۇل.

خەلقىمگە ئەقىدەم مىسالى بۇلاق،
يۈرۈكۈم ماكىمدۇر، قانلىرىم ۋۇلقان.
بۇ يولدا قويۇنلار تەڭلىسە نەشتەر،
كۆكرىگىم بولىدۇ بىر پولات قالقان.

تاغ سۈپەت ئۇغلانىمەن بوۋامنىڭ نەسلى،
خان تەڭرى بەستى بار بوۋام بەستىدە.
تىزمىلار ئۇمۇرتقام، سۆڭىكىم پولات،
چۈنكى مەن ئىجاتكار ئۇيغۇر نەسلى-دە!

چېپىلسا بېشىمغا جاھالەت تېغى،
قىسمەتكە شۇندىمۇ كۆلۈپ باقىمەن.
ئەل ئۈچۈن مىڭ قېتىم ئۆلسەممۇ لېكىن،
رازى بوپ تۇپراققا باغرىم ياقىمەن.

كۆلىمەن ھەسرەتتە، يىغلايمەن بىراق —
ئادالەت بايرىغى ئىگىلىپ سۇنسا.
ئاقىدۇ كۆزۈمدىن ئۇنچىدەك ياشلار،
ھەقىقەت يۈزىگە چاڭ-غۇبار قونسا.

پارچىلار

ئىمام مۇھەممەت

سۆيگۈنۈم ئىلىم — پەن ئاتلىق بىر دىلبەر،
كۆيىمەن ئىشقىدا ھەر شامۇ — سەھەر.
ئەجدادىم ۋارىسى بولۇپ بىر ئۆمۈر،
كەشپىيات كانىدىن قازىمەن گۆھەر.

×

ئاچ كۆزلۈك، نادانلىق بالاسىدىن قاچ،
كەشپىيات، ئەجرىڭدىن ئەۋلاتقا يول ئاچ.
خەلقىڭنىڭ پىداكار ئوغلانى بولساڭ،
ئەجرىڭدىن ئىلمىڭگە دۇردانىلار چاچ.

×

ئۆزەڭنى سەگەك تۇت، بولماسەن غاپىل،
نادانلار ئىشىغا بولمىغىن مايىل.
مۇشكۇلات ئىلكىدە زەر بىدار بولۇپ،
يۈكسەلگىن ھەر ئىشتا بولۇپ سەن قابىل.

×

ھاياتلىق دەرىخىم ياشناپ تۇرىدۇ،
ئالتۇندەك ياشلىغىم چاقناپ تۇرىدۇ.
ۋەتەنگە، خەلقىمگە قەلبىمدە سۆيگۈ،
دولقۇنلۇق دەريادەك قايناپ تۇرىدۇ.

قىزارغان ياپراق

ئەنۋەر ئەيندىن

شەلپەردەك قىزىرىپ كۆز پەسلى،
يوپۇرماق تىترەيدۇ بەرگىدە.
نىچۈككىن بىلمىدىم ھالىنى،
بارمىدۇ بىر ئەلەم قەلبىدە؟

يوپۇرماق خۇلقىدىن رازىمىش،
ئالەمنىڭ توزاڭلىق بورىنى.
چۈنكى ئۇ ياڭراتقان چاۋاكتىن،
قىزارمىش بوراننىڭ سۈرىنى.

بوران، ئۇ ئارىلار كۆكرەپ،
دالا ھەم مۆلدۈك باغلارنى.
نەلۋە بىر كۈچ بىلەن سۇندۇرار،
نازۇك گۈل بەرگىنى، شاخلارنى.

شەلپەردەك قىزىرىپ كۆز پەسلى،
يوپۇرماق تىترەيدۇ بەرگىدە.
ماماتلىق چاغلىرى ئۆرتەيدۇ،
كېزىپ بىر ۋەھىمە قەلبىمدە.

يۇلغۇن

مەھەممەت ئەخمەت

چىقىرىپ بېشىمنى دەسلەپ تۇپراقتىن،
ئۆسسەن قوياشنىڭ نۇرىدا پەقەت.
بولغاچقا سەن چۆلنىڭ كۆركەم زىننىتى،
خىسلىتىڭ دىللاردا ساقلىنار ئەبەت.

بىر ئۆمۈر ياشايسەن چۆلدىلا تەنھا،
بارسەندە ئاجايىپ خىسلەت ئۆزگىچە .
قۇرىسا بىر شېخىڭ كۆكلەيدۇ مىڭى،
نەۋ باھار پەسلىدىن تاكى كۈزگىچە.

تۇپراق ۋە قوياشنىڭ ئىلھامى بىلەن،
ئۆسسەن شۇنچىلىك مەغرۇر ۋە تىمەن.
كار قىلماس ھېچقانداق بوران - چاپقۇنلار،
شۇ مەزمۇت بەستىڭگە قاراپ ھەيرانمەن.

خىسلىتىڭ دىلنى قىلىپ ئۆزگە رام،
مېنىڭمۇ بىر يۇلغۇن بولغۇم كېلىدۇ .
دوست بولۇپ سەن بىلەن ئانا تۇپراقتا،
بىخلىرىدىم ئىز بېسىپ نوتا سىزىدۇ.

يېشىللىق - ھايات

ئابدۇرېھىم سەئىدى

يېشىللىق تەڭشىگەچ ئابۇ - ھاۋانى.
ھاياتلىق قاپلىغان خىلۋەت دالانى.
ھاياتلىق جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىشتىن،
تەبىئەت تاۋلىغان ئادەم- ھاۋانى.

ۋەتەن - خەلق رونىقى بوستانغا مۇھتاج،
شۇ بوستان بولمىسا يەتكەي ھالاكەت.
يېشىللىق، باغ - چىمەن خۇشتارى بولماي،
دىمەگىل مەندە بار ئىنسانى خىسلەت.

يېشىللىق قوينىدا تۆرەلگەچ ئىنسان،
يېشىللىق بەھرىدىن كۆرگەن ھالاۋەت.
يېشىللىق ئىچىدىن ئالغاچ ئوزۇق - تەم،
ئۇ، ئەقىل - ئىدرەكتە تاپقان كامالەت.

يېشىللىق ساپ قىلغاچ بۇلغۇنۇشلارنى،
ھاياتقا بەخش ئېتەر ئېنىك ئازادەك .
بىنالار قۇرۇلسا دەرەخ قويماق شەرت،
ئىش بارمۇ ھەم ئۇنى ئاسراشتىن بۆلەك؟

خېيىردى نە ئۇچۇن ئۆلمەيدۇ دېسەك،
يېشىللىق ـ بۇ نامغا شەرھى بىشارەت.
يېشىللىق ئىچرە سىڭگەن ئەجرىدىن،
ياشايدۇ دېخانۇ - باغۋەن كارامەت...

كېلىڭلار دوستلۇرۇم تىكەيلى كۆچەت،
تەنلەرگە يايرىسۇن شىپا - ھوزۇرى.
مۇھىتنى پۈركۈتۈپ باغۇ - چىمەنگە،
ئۇزارسۇن تېخىمۇ ئەۋلاتلار ئۆمرى.

(ھېكايە)

ئابلەت جۇمە، ھەممەت ھېكىم

رۇقىيەنىڭ ئانىسى رازىخان ئاچىنىڭ كېسەلى ئېغىرلىشىپ كەتكەنلىكتىن، ۋىلايەتلىك دوختۇرخانىغا يۆتكەشكە توغرا كەلگەن ئىدى. شۇڭا رۇقىيە بىر نەچچە كۈندىن بېرى ئالدىراش تەييارلىق قىلدى. بۈگۈن ئۇ تۈن نىسپىدىن كېيىنلا ئويغىنىپ كەتتى. چۈنكى، تاڭ يورۇشى بىلەن چوڭ يولغا چىقىپ، يولۇچىلار ئاپتوۋۇزىغا ئولتۇرۇشى كېرەك ئىدى. ھىسامىدىن بوۋايمۇ مومىيىنىڭ تېزراق ساقىيىپ، ئازاپتىن قۇتۇلۇشىنى تەقەززالىق بىلەن ئارزۇ قىلغاچقا، رۇقىيەگە ھەمنەپەس بولۇپ، ئېشەك ھارۋىسىنى بالدۇرلا قوشۇپ قويدى…

ئۇلار مۆلچەرلىگەن ۋاقىتتا چوڭ يولغا يېتىپ باردى، بۇ چاغدا خۇددى كىمخاپتەك يېشىل تون كىيگەن كەڭ دالا بارا ـ بارا سۈزۈلۈپ كېلىۋاتقان ئۇپۇق قوينىدا بەئەينى رەڭدار مەرۋايىتتەك جۇلالىنىپ، كۆركەم، گۈزەل تۈسكە كىرمەكتە ئىدى، بۇلۇتلارغا باش قويغان ئېگىز تاغ باغرىدىكى ئاسفالت يولدا كۈمۈش رەڭلىك بىر ئاپتوۋۇز سەھەرنىڭ جىمجىتلىقىنى بۇزۇپ، قالغاچتەك شۇڭغۇپ كەلمەكتە ئىدى. ئاپتوۋۇز يېقىنلاشقانسېرى رۇقىيەنىڭ يۈرىكى كۆكرەك قەپىزىگە سىغماي قالدى، ئۇلار ئۈمىتلىك كۆزلىرىنى ئاپتوۋۇزدىن ئۈزمەي قاراپ تۇرغاندا، يەردىن ئۈنۈپ چىققاندەك ئۇلارنىڭ يېنىغا ئىككى چوكان پەيدا بولۇپ قالدى ۋە رۇقىيەلەرنىڭ ئاپتوۋۇزغا چىقىۋېلىشىدىن قىزغانغاندەك، بىر ـ بىرىگە مەنىلىك قارىشىۋالدى ـ دە، ئاپتوۋۇز كېلىۋاتقان تەرەپكە قاراپ ماڭدى. ئۇلار 40 ـ 50 مېتىرچە يول يۈرۈۋىدى، ئاپتوۋۇز يېتىپ كېلىپ توختىدى. ئۇلار ئاپتوۋۇزغا چىقىپ، ئورۇن ئېلىپ بولغىچە رۇقىيەلەرمۇ ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ يېتىپ كەلدى. شوپۇر، رۇقىيەنىڭ جىددىيلەشكەن چىرايىغا كۆزىنىڭ قىرىدا قارىشى بىلەنلا سەسكىنىپ كەتتى، چۈنكى ئۇ، بۇ

ئايالنىڭ كۆشىمىز يۈزىدىكى كۈرۈمىسىز تاتۇقلاردىن يىرگەنگەن ئىدى. ئۇ، رۇقىيەگە قايتا قاراشقا رايى بارماي، پەرۋاسىزلا ئاپتۇۋۇزنى ھەيدىمەكچى بولۇپ، رولغا يېپىشتى. رۇقىيە جىددىيلىشىپ كەتتى، ئۇ، قوزغىلىش ئالدىدا تۇرغان ئاپتۇۋۇزنىڭ سول تەرىپىگە ئۆتتى ـ دە، تاقەتسىزلىك ۋە يېلىنىش بىلەن دېدى:

ـ ئۇستام، بىزنىمۇ چىقىرىۋالسىلىچۇ، ئانامنىڭ كېسىلى ئېغىرلىشىپ كەتكەچكە، ۋىلايەتلىك دوختۇرخانىغا ئېلىپ بارماقچى ئىدۇق.

ـ ئادەم كۆپ، سىغمايسىلەر! ـ دېدى شوپۇر ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي.

ـ چىقىۋالساقلا بىر ئامال قىلىپ سىغىشىمىز، ئۇستام.

ـ ھوي ئاچا، گەپ ئۇقاملا ؟ـ ئۇ، رۇقىيەگە ئۇيدەك ئالىيىپ دېدى، ـ ئورۇن يوق، سىغمايسىلەر دېگەندىكەن، سىغمايسىلەر!

ـ ئۇنداق دېمەيچىقىرىۋالسىلا ئۇستام، ـ رۇقىيەنىڭ كۆزلىرىدە ياش لىغىلدايتتى، ئاۋازى تىترەپ چىقتى، ـ ئىككى باھا كىرا تۆلىسەكمۇ مەيلى...

ـ قانداق گەپ ئاڭلىماس خوتۇن سىلە، ـ دېدى ئۇ قولىنى شىلتاپ، قوپاللىق بىلەن، ـ يەنە دېسە، يەنە شۇ گېپىنى دەيدا، ئاپتۇۋۇز دېگەن ئۆرۈك قاچىلايدىغان سوكەن ئەمەس، ئادەمنى چىقىرىۋەرسە بولمايدۇ، ئۇقلىما؟

ئۇ، تاماكىنى قازىنىچە شورىۋالغاندىن كېيىن، قالدۇغىنى يەرگە ـ رۇقىيەنىڭ ئالدىغىلا زەردە بىلەن تاشلىدى ـ دە، مېڭىشقا تەمشەلدى. بىراق، باياتىندىن بېرى بولۇنغان بۇ گەپ ـ سۆزلەردىن رۇقىيەگە ھىمداشلىقى قوزغىلىپ، سەۋرى قاچىسى چېقىلغان ئاپتۇۋۇز ئىچىدىكى بىر نەچچە دىلىي يۈمشاق، ئاق كۆڭۈل يولۇچى كەينىكىنى مۇشلاپ ۋارقىرىدى:

ـ ئۇستام، توختىسىلا؛ ئاشۇ ئايالنى چىقىرىۋالايلى!

ـ ئۇلارمۇ ئادەمغۇ؟ ھايۋان ئەمەس!

بىر خىلغا يىۋانە كۆچ شوپۇرنىڭ پۇت ـ قولىنى ھەركەتتىن توختاشقا مەجبۇر قىلدى.

ـ بۈگۈن مېنى ئامان ـ ئېسەن ماڭغىلى قويامسىلەر ـ يوق؟ ـ دېدى ئۇ يولۇچىلارغا قايرىلىپ ،كۆزلىرىنى چەكچەيتكىنىچە.

ـ كىم سىلىنى ماڭغىلى قويماپتۇ؟!، ـ دېدى يولۇچىلاردىن بىرسى ئورنىدىن تۇرۇپ، ـ بۇ گەپلىرىچە، نەچچە يەردە توختاشلىرىغا بىز سەۋەبچى بولۇپتۇق ـ دە؟!

ـ ھە، توختاتتىم . گەپ بارمۇ؟ يەنە نەچچە يەردە توختىتىمەن تېخى!

ـ ۋاي سىلىگە گەپ يوق، ئۇستام. ئاۋۇ ئايالنى چىقىرىۋالسىلا، خاپا بولماي.

ـ ئۇ ئايالنىڭ ئانىسى كېسەل ـ كەن، قېنى قايسىڭلار ئاپتۇۋۇزدىن چۈشۈپ كېتىپ ئورنۇڭلارنى بوشۇتۇپ بېرىسىلەر؟

ـ ئاۋال چىقسۇن، چىققاندىن كېيىن ئامال قىلمايمىزمۇ؟!

ـ مانا بىز ئورنىمىزنى بېرىمىز، چىقسۇن!

شوپۇر كۆڭلىدە ھېچكىم ئورۇن بوشىتىپ بەرمەيدىغۇ دەپ ئويلىغان ئىدى. بىراق، ئويلىمىغان يەردىن يولۇچىلارنىڭ بۇ سۆزلىرى ئۇنى ناھايىتى ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويدى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ تەن بەرمىدى:

ـ بۇ دېگەن دۆلەتنىڭ ماشىنىسى، نورمىدىن ئارتۇق ئادەم سېلىشقا بولمايدۇ!

ئەمدى ئاپتۇۋۇز ئىچىدە غەزەپ دولقۇنى

كۆتەرىلدى:

— شۇنچە يالۋۇرسىمۇ پىسەنتىگە ئالمايدىغان قانداق نەرسە بۇ!؟

— ھۇ، رەھىم ـ شەپقەتنى بىلمەيدىغان تاش يۈرەك!

— بىر ئادەمنى ئىلمۇالغانغا ماشىنانىڭ تارتالماي قالارمۇ ـ ھە؟

يولۇچىلارنىڭ بۇ سۆزلىرى شوپۇرنىڭ جان ـ جىنىدىن ئۆتۈپ كەتتى، ئۇنىڭ ئەلپازى بۇزۇلۇپ، لەۋلىرى لىپىلداپ، چىكە تومۇرلىرى جاگدۇدەك ئىششىلگەن ھالدا ۋارقىراقچى ۋە يولۇچىلارنىڭ ئەدۋىنى بېرىپ قويماقچى بولدى ـ يۇ، لېكىن كەپ قىلسىلا ئۇلاردىن يەنىمۇ ئاشۇرۇپ دەككىسىنى يەيدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ، يېڭى ئۈزۈلگەن لەگلەكتەك لەسسىدە بوشىشىپ كەتتى.

ئەمدى ئۇ ئۆزىنىڭ تېخىمۇ ئوسال ئەھۋالغا چۈشۈپ قېلىۋاتقانلىقىنى ئويلاپ، كېيىنكى قېتىم توختىماي مېڭىۋەرگىنىگە پۇشايمان قىلدى. ئۇ شۇنداق قارارغا كەلدىكى، يولۇچىلارنىڭ نىمە دېيىشىدىن قەتئىي نەزەر ۋە ئۇلارنىڭ شۇنداق قىلغانلىرىغا بۇ ئايالنى ئاپتۇۋۇزغا چىقارماي، ئۆزىنىڭ قانچىلىك ئادەم ئىكەنلىكىنى بىر تونۇتۇپ قويماقچى بولدى. ئۇنىڭ نەزىرىدە، ئاپتۇۋۇزنى ھەيدەپ مېڭىپ كەتسىلا، ھەممە دىشەۋارچىلىقتىن خالاس بولاتتى. بىراق، ئۇ ئەمدىلا ئوت ئالدۇرۇپ تۇرۇشىغا، ئىككى نەپەر ياش يولۇچى ئاپتۇۋۇزنىڭ ئىشىكىنى ئاچتى ـ دە، پەسكەسەكرەپ چۈشۈپ، رۇقىيەنىڭ ئانىسىنى يۆلەپ چىقىرىپ، ئانا ـ بالىنى ئۆز ئورۇنلىرىغا ئولتۇرغۇزۇپ قويدى، ئۆزى بولسا ئۆرە تۇرۇشتى. بۇنىڭدىن شوپۇرنىڭ ئەرۋايى قىرىق گەز ئۆچقان بولسىمۇ، بىراق ئاچچىق ئەلەم بىلەن دىمىنى ئىچىگە يۇتۇشقا مەجبۇر بولدى ۋە مېيىغىدا مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويدى...

ئاپتۇۋۇز قوزغالدى. شوپۇر ئۆزىنى خۇددى قۇتۇلغۇسىز قەرزگە بوغۇلۇپ قالغاندەك ھېس قىلماقتا ئىدى. ئەمدى ئۇنىڭغا بايىقى مەسخىرە ئارىلاش سۆزلەر ئاز كەلگەندەك ئۇنى تونۇيدىغان بىر قانچە كىشى باشلىرىنى بىر يەرگە قىلىپ، شوپۇر ئۈستىدە گەپ باشلىدى:

— ھامۇت خىزمەتكە ئورۇنلاشماستا يۇۋاش ـ يۇمشاق، چىقىشقاق يىگىت ئىدى. ئادەمنىڭ خۇي ـ پەيلى، مىجەزى دېگەنمۇ ئاجايىپ تېز ئۆزگىرىپ كېتىدىكەن.

— شۇنى دىمەملا، پىنسىيىگە چىققان دادىسىنىڭ ئورنىغا ئورۇنلىشىپ، شاگىرت شوپۇر بولۇپ يۈرگەن كۈنلەردىمۇ مۇلايىم، خۇش‑خۇي، ئوبدان بالا ئىدى. قاراڭلار، بايام ئاۋۇ ئايالغا قىلغان ئوساللىقىنى ئۇنىڭ.

ھامۇت ئازاپ، ئەلەم ۋە پۇشايمان ئىلكىدە ئولتۇرالماي قالدى...

ئاپتۇۋۇز ئىككى قېشىغا دەل ـ دەرەخلەر تىكىلگەن بىر ئۆستەڭ بويىغا كېلىپ توختىدى. ئاپتۇۋۇزدىكى كىشىلەرنىڭ بەزىلىرى ئاشخانىغا، بەزىلىرى چايخانىغا ۋە يەنە بەزىلىرى ئۆستەڭ بويىغا كېتىشتى...

رۇقىيە بولسا ئانىسىنى ئۆستەڭ بويىدىكى دەرەخلەر قويۇق سايە تاشلاپ تۇرغان چىملىق ئۈستىگە ياتقۇزۇپ، پېشانىسىدىكى تەرلەرنى سۈرتتى. ئاندىن تاماق ئەكىلىش ئۈچۈن ئاشخانىغا قاراپ ماڭدى.

— ۋۇي، رۇقىيە خانىمغۇ بۇ؟ ـ ھامۇتنىڭ يېنىدىكى بەلدىگدە تاماق يەپ ئولتۇرغان ئىككى يىگىت ئاشخانىغا كىرىپ كەلگەن رۇقىيەنى كۆرۈپ، ئورنىدىن لىككىدە تۇرۇپ كەتتى، ـ سىلىنى قايسى شامال بۇ يەرگە

ئۇچۇرۇپ كەلگەندۇ؟ كەلسىلە بۇياققا ئۆتسىلە، خانىم!

ھامۇت «رۇقىيە خانىم» دېگەن بۇ گەپنى ئاڭلاپ، ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمىدى؛ ئۇ بېشىنى كۆتىرىپ قاراپ، كۆزلىرىنى چوڭ ئاچقىنىچە داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدى. شۇ تاپتا ئۇنىڭ خىيال ئەينىكىدىن بۇندىن 9 يىل بۇرۇنقى بىر ۋەقە چاقماق تېزلىكىدە ئۆتمەكتە ئىدى:

بىر كۈنى سەھەرگە يېقىن ھامۇتنىڭ ئانىسى كاڭغا ئۇلۇق ئوت قالاپ قويۇپ، ئەتىگەنلىك دولقۇنغا چىقىپ كەتتى. ھامۇت 2 ـ 3 كۈندىن بۇيان كىزىك بىلەن ئاغرىپ يېتىپ قالغان ئىدى. بۈگۈن ئۇ كېچىچە لاغىلداپ تىترەپ، بەدىنى قىزىپ دېگەندەك زادىلا ئۇخلىيالمىدى. پەقەت سەھەرگە يېقىن كۆزى ئۇيقۇغا ئىلىنىپ قالدى. شۇڭا، ئانىسىنىڭ ئىشقا چىقىپ كەتكەنلىكىنىمۇ تۇيمىدى...

ھامۇت دىمىغىنىڭ ئېچىشىشى ۋە 3 ياشلىق سىڭلىسى ئامىنەمنىڭ ئۈنلۈك يىغا ئاۋازىدىن كۆزىنى ئېچىپ، چۆچۈپ كەتتى. چۈنكى، بۇ چاغدا ئۆي ئىچى قويۇق ئاچچىق ئىس بىلەن تولغان، كاڭنىڭ تۆۋىدىكى كىگىز ـ پالازلارغا ئوت تۇتۇشۇپ كەتكەن ئىدى. بۇ دەھشەتتىن قورقۇپ كەتكەن ھامۇت سىڭلىسىغا قوشۇلۇپ ۋارقىراپ يىغلاشقا باشلىدى ۋە سىڭلىسىنى ئېلىپ سىرتقا چىقىۋېلىشنى ئويلاپ ئورنىدىن تۇردۇدى، بېشى قېيىپ «دالاڭگىدە» يىقىلىپ چۈشتى...

ئۇ ھوشىغا كېلىپ، ئۆزىنىڭ تاملىرى ئاپپاق ئاقارتىلغان، يورۇق، ئازادە دوختۇرخانا ياتىقىدا ياتقانلىقىنى بىلدى. بىر كىشىنىڭ (ئېھتىمال دوختۇر بولسا كېرەك) «ھوشىغا كەلدى» دېگەن پەس ئاۋازى بىلەن تەڭ، ھامۇتنىڭ ئاتا ـ ئانىسى يەڭگىل نەپەس ئالدى ۋە خۇشاللىقتىن يىغلاپ تاشلىدى...

2 ـ 3 كۈندىن كېيىن ھامۇت ئاتا ـ ئانىسىدىن ئۆزىنى كىمنىڭ قۇتقۇزۇۋالغانلىقىنى ئاڭلاپ، ھەيران قالدى ۋە ئۆكسۈپ يىغلاپ كەتتى:

ئوقۇغۇچىسى ـــ ھامۇتنىڭ مەكتەپكە كەلمىگىنىگە 3 ـ 4 كۈن بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرگەن رۇقىيە خانىم ھېلىقى كۈنى ئەتىگەندە، ئۇنى يوقلاپ ئۆيىگە ماڭدى ۋە كۈتۈلمىگەن بىر ھادىسىگە دۇچ كەلدى: ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىدىن ئاسمانغا كۆتىرىلگەن تۈتۈن، يالقۇنلاۋاتقان ئوت ئۇچقۇنى، ئۆي ئىچىدىن ئاڭلىنىۋاتقان ئەنسىز قىيا ـ چىيالار رۇقىيەنى قاتتىق ۋەھىمىگە سالدى. ئۇ كىشىلەرنى چاقىرىش ئۈچۈن ئەتراپىغا قارىدى، بىراق ھەممە ئادەم دولقۇنغا چىقىپ كەتكەنلىكتىن، يېقىن ئەتراپتا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى... ئۇ قىلچە ئىككىلىنىپ تۇرمىدى، نەدىندۇر بىر يوغان تاشنى تېپىپ كەلدى ـ دە، ئىشىكنىڭ قۇلۇپىنى چېقىپ، ئۆي ئىچىگە ئوقتەك ئېتىلدى. قويۇق ئىس دەستىدىن ھېچ نەرسىنى كۆرگىلى بولمايتتى. ئۇ سىلاپ ـ سىپاپ يۈرۈپ، ئاۋال بىھوش ياتقان ھامۇتنى تاپتى ـ دە، سىرتقا ئەچىقىپ قويغاندىن كېيىن، يەنە ئۆيگە ـ گۈرۈلدەپ كۆيۈۋاتقان ئوت دېڭىزىغا كىرىپ، ئامىنەمنى قۇچاغلاپ كۆتەرگىنىچە سىرتقا ماڭدى. بىراق، ئۇ ئىشىككە يېقىنلاشقاندا ئۆگزە ئۆرۈلۈپ چۈشۈپ، رۇقىيە خانىمنى بېسىۋالدى...

ئۆيگە ئوت كەتكەن خەۋەرنى ئاڭلاپ ھامۇتنىڭ ئانىسى ۋە باشقا ئەزالار قاپ ـ قەتمەلىرىنى كۆتىرىپ يېتىپ كېلىشتى. ئۇلار كۆيۈۋاتقان ياغاچ ئاستىدىن رۇقىيەنى تارتىپ ئالغاندا، ئۇنىڭ كىيىملىرىگە ئوت تۇ-

تۇشۇپ كەتكەن بولـۇپ، يـۈزلىرى بىنـىزدىن
چاچقاندەك كۆيۈۋاتاتـتى. كىـشىلەر رۇقـىيە
خانىم بىلەن ھامۇتنى ھارۋىغا سېلىپ، گۇگـ
شى دوختۇرخانىسىغا ئېلىپ كىرىشتى...

ئارىدىن بىر ئاي ئۆتتى، ھـامۇتنىڭ كۆـ
يۈك جاراھىتى ساقايدى، ئامىنەممۇ يـاخشى
بولۇپ قالدى. بىراق، بۇ ئوت ئاپىتىدە يا-
رىلانغان رۇقىيەنىڭ ئەھۋالى تېخىچە ئېغـىر
بولۇپ، يۈزۋە بەدەنلىرىدىكى كۆيۈكلەر سۇلۇق
جاراھەتكە ئايلانغان ئىدى. ئۇ 3 ئاي دىگەنـ
دە ئاران ساقىيىپ، دوختۇرخانىدىن چىقتى.
بىراق، ئۇنىڭ ئەۋەلقى گۈزەل چىرايى بۇزۇـ
لۇپ، يۈزى ئادەمنىڭ تـېنى شۈركەنـگىدەك
دەرىجىدە ھېلىلىدىن بەتتەر قورۇلۇپ، ئاجا-
يىپ سەتلىشىپ كەتكەن ئىدى...

شۇ يىلى رۇقىيە خانىم بـاشقا ناھىيـگە
يۆتكىلىپ كەتتى. ھامۇت كۆزلـىرىدىن يامـ
غۇردەك ياش تۆكۈپ، بۇ مېھرىۋان ئۇستازى
بىلەن خوشلاشقان. شۇندىن كېيىن ئۇلار بىـ
رەر قېتىممۇ ئۇچرىشالمىغان ئىدى...

ھامۇت خىيال قۇچۇغىدىن ئويغىنىپ، بايـ
قى يىگىتلەر بىلەن خوشال ـ خورام، قىزغىن
پاراڭلىشىپ ئولتۇرغان رۇقىيە خانىمغا قايـ
تىدىن تىكىلدى. شۇ تاپتا ئۇنىـڭ كۆز ئالـ
دىدا بايىقى كۆرۈمسىز، ھېچ نىمىگە ئەرزىـ
مەيدىغان بىر ئاددى يولۇچى ئەمەس، بەلكى
پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلىم غەزىنىسـىگە تولـغان،
ئىنسانلار روھىنىڭ ئىنژىنېرى بولغان ھۆرـ
مەتكە سازاۋەر ئۇستاز، ھاياتىنى ئۆلۈم گىرـ
داۋىدىن قۇتقـۇزۇۋالغـان پەزىلەتلـىك ،
ئالىجاناپ بىرشەپقەتچى تۇراتتى!

ھامۇت ئورنىدىن دەس تـۇردى، قىلغـان
ئىشلىرىغا تووۋا قىلىپ، ئايىغىغا يىقىلىپ ئەپۇ
سوراش ئۈچـۈن رۇقـىيە خانىمـغا ئۆزىـنى
ئاتتى......

(بېشى 33 ـ بەتتە)

تىراكتۇر تولغۇماش يوللار ئارقىلىق خۇدـ
دى ئاسمانغا كۆتۈرۈلىۋاتقاندەك، كۈچ بىـ
لەن يۇقۇرى ئۆرلەشكە باشلىـدى. ھەيۋەت ـ
لىك ئېقىۋاتقـان ئۇلۇغـساي دەرياسى تىـك
جىرالارنى بويلاپ تۆۋەندە قالدى...

كۆز شاملى مىۋىلىـك باغلارنىـڭ، كەڭ
چىمەنلىكلەرنىڭ، دەريا ۋادىلىرىنىڭ ئۆزىـ
گە خاس نەمخۇش پۇراقلـىرىـنى ئۇچۇرۇپ
كەلدى. سانىيە ئۇنىڭدىن نەپەس ئالغاندا،
گويا ئانىسىنىڭ تىنىقىنى پۇرىغاندەك ۋۇ ـ
جۇدى بىر ئاز تىتىكلەشتـى. ئۇ ئاخىـرقـى
قېتىم كۆزلىرىنى قىسىپ، نۇرىنـى مەركەز ـ
لەشتۈرۈپ يىراقتىكى قامەتلىك تاغلارنىـڭ
ئۇچىدا چوققىلىرىغا تىكىلىپ قارىـدى ـ دە،
خۇددى شۇ ياققا قاراپ ئۇچماقچى بولغانـ
دەك، لىككىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، تەۋرىنىپ
تۇرغان پاك ۋە يۇمران تېنىنى بارلىق كۈچ
بىلەن تۆۋەنگە ئىرغىتىپ تاشلىدى، ئۇنىـڭ
رەڭدار كۆينىكى خۇددى توز قانىتىدەك يېـ
يىلىپ، تىك جىرادىكى تاشلار ئارىسىدا لەـ
پىلدەپ، ئۇلۇغساي دەرياسىغا قاراپ ئۇچۇپ
كەتتى...

1984 ـ يىلى، ئاۋغۇست، ئۇرۇمچى، قەشقەر.

يوللۇق تەلەپ

(ھېكايە)

ئابلىمىت ئوسمان

رازىق ئاكىنىڭ يېڭى خىزمەت ئورنىغا يۆتكىلىپ كەلگىنىگە بىر ئايدىن ئاشتى. يېڭى كەلگەن كۈنى بۆلۈم مەسئۇلى ئۇنىڭغا: «ئىلگىرى سىز مەدەنىيەت يۇرتىدا ناھايىتى ياخشى ئىشلىگەن ئىكەنسىز؛ قابىلىيىتىڭىزنى كۆزدە تۇتۇپ، ئىلىك تەسلىكتە سىزنى بۇ يەرگە يۆتكەپ كەلدۇق. بۇنىڭدىن كېيىن بۆلۈمىمىز ئاممىۋى مەدەنىيەتكە دائىر خىزمەتلىرىنى ئىشلەيسىز. تۇلپارنىڭ ئۆز كاراىتىنى كۆرسىتىدىغان ۋاقتى كەلدى... ئۈمىدىمىزنى يەردە قويماي، ياخشى ئىشلەڭ» دېگەن ئىدى. رازىق ئاكىمۇ بۇ گەپلەردىن سۆيۈنۈپ: «خاتىرجەم بولۇڭ، ئىشەنچىنى يەردە قويمايمەن» دەپ ۋەدە بەرگەن. ئۇ، ئەشۇ كۈندىن باشلاپ يېڭى خىزمىتىگە چوڭقۇر ئىجتىھات بىلەن كىرىشىپ كەتتى؛ بۆلۈمىنىڭ ئاممىۋى مەدەنىيەت خىزمىتىنىڭ مەزمۇنى، دائىرىسى قاتارلىقلار بىلەن تونۇشۇپ، بۇ ھەقتىكى پىلانلارنى بىر قۇر تەكشۈرۈپ چىقتى... بىراق كۈنلەر ئۆتكەنسېرى نىمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ ئىچى سىقىلىشقا باشلىدى. ئەتىگىنى ئىشخانىغا كىرىپ، بىر كۈنلۈك ئىشنى قەيەردىن باشلاش ئۈستىدە ئويلىنىپ تۇرۇشىغا، بۆلۈم باشلىقى بىر قۇچاق ماتېرىياللارنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كېلەتتى ـ دە:

— ئالدىمىزدا شەھىرىمىز بويىچە ئىشتىن سىرتقى سەنئەت كۆرىكى بولماقچى، باشلىنىش مۇراسىمىدا مەن سۆزلىمەكچى ئىدىم. مۇنۇ ماتېرىياللارنىڭ مۇناسىۋەتلىك جايلىرىدىن پايدىلىنىپ، كېلىشتۈرۈپ بىر سۆز تېكىستى يېزىپ قويسىڭىز قانداق؟ ـ دەيتتى.

ئەتىسى پارتكوم ئىشخانىسىدىن بىرسى كېرەتتى:

— بۈگۈن يېرىم كۈن ئىش توختىتىپ تازىلىق ئېلىپ بارماقچىمىز. ھازىر سۈپۈرگە، چېلەك قاتارلىق تازىلىق سايمانلىرىنى تارقاتماقچى ئىدۇق. بۆلۈم باشلىقلىرىغا دېسەم، سىزنى ۋاكالىتەن ئېلىپ قويسۇن دېدى، دەرھال چىقىپ ئېلىۋالسىڭىز...

ئۆگىنى يەنە بۆلۈم باشلىقى كىرىپ كېلەتتى:

— ئۇھ... ئەجەپمۇ ھېرىپ كەتتىما. بۆلۈمىمىزدىكىمۇ ئادەم ئاز ئەمەس. لېكىن ئىزدىگەندە تاپقىلى بولمايدۇ... ھە... ماڭا قاراڭ. بۈگۈن ئامانلىق بۆلۈمىدە بىر يىغىن ئېچىلماقچى ئىكەن. قولىڭىزدىكى ئىشنى يىغىشتۇرۇپ قويۇپ، بۆلۈمىمىزگە ۋاكالەتەن شۇ يىغىنغا قاتناشسىڭىز.

شۇنداق قىلىپ، رازىق ئاكا بۆلۈمنىڭ "سەپەرلىك كادىرى» غا ئايلىنىپ قالدى. بۈگۈنى قايسىبىر يىغىننىڭ تەييارلىق ئىشلىرى ئۈچۈن ياردەمگە ئەۋەتىلسە، ئەتىسى يەنە قانداقتۇر بىر جەدۋەلنى ئىشلەپ چىقىش تاپشۇرۇلاتتى. بارا - بارا سىرتتىن نەرسە كېرەك سېتىۋېلىش ئىشلىرىمۇ گېزىت - ژۇرنال، خەت - چەك باشقۇرۇش ئىشلىرىمۇ ئۇنىڭغا يۈكلىنىشكە باشلىدى.

رازىق ئاكا ئەزەلدىن خىزمەتتە ۋايساپ باققان ئادەم ئەمەس ئىدى. ئىشقا سەھەر كېلىپ، كەچ قايتاتتى. تۇتقان ئىشنى ئۆز ۋاقتىدا بىر باشقا ئېلىپ چىقالمىسا، كۆزى ئۇيقۇغا، ئىشتىھاسى تاماققا بارمايتتى. ئەمما بۇ يەردىكى ئىشلار بارا - بارا ئۇنى زېرىكتۈرمەكتە ئىدى. "كۈنۈم مۇشۇنداق يۈگۈر - يىتىملار بىلەن ئۆتۈپ كېتەرمۇ؟ قېنى ئۇ پىلانلىرىم؟...» دەپ خۇرسىنناتتى ئۇ. دېمىسىمۇ ئۇنىڭ كۆڭلىدىكى پىلانلىرى ئەشۇ باش - ئاخىرى يوق ئىشلارنىڭ ئاستىدا كۆمۈلۈپ قېلىۋاتاتتى... ئۇ قەدىناس خىزمەت ئورنى — مەدەنىيەت يۇرتىنى ئەسلەيدىغان بولۇپ قالدى. دېمىسىمۇ ئۇ يەردىكى يىگىرمە نەچچە يىللىق ھاياتىدا رازىق ئاكا ئۆزىنىڭ كۆپ خىللىق ئىجادىي مېھنىتى بىلەن پۈتۈن شەھەر جامائەتچىلىكىنىڭ ئالقىشىغا ئېرىشكەن ئىدى: ئۇ كوچا تەشۋىقاتلىرى ئۈچۈن ئاجايىپ رەسىملەرنى سىزاتتى، سەنئەت ئۆمىكى ئۈچۈن تېكىستلەر يازاتتى، مۇزىكا ئىشلەپ بېرەتتى... مانا ئەندىچۇ؟ ئۇ ئاللىقانداق ئىشلار بىلەن بەنت، مەدەنىيەت يۇرتىدىكى ۋاقتىدا ناھايىتى قىزغىنلىق بىلەن يېزىشقا كىرىشكەن بىر سەھنە ئەسىرىمۇ ھازىر شۇ چالا پېتى تۇرىدۇ.

رازىق ئاكا ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، ئاخىرى بىر قارارغا كەلدى - دە، بىر كۈنى بۆلۈم باشلىقىنىڭ ئالدىغا كىردى:

— ئۆزىڭىزگە بىر تەلىۋىم بار ئىدى... ئېيتسام...

— قېنى ئېيتىڭ، قانداق تەلەپ ئۇ؟ - باشلىق كۆرۈۋاتقان ماتېرىيالدىن بېشىنىمۇ كۆتەرمەي تۇرۇپ سورىدى.

— مېنى كونا ئورنۇمغا قايتۇرۇۋېتىشكە بولارمىكىن، بۇ يەرگە ھېچبىر كۆنەلمەيۋاتىمەن، ئىمكانقەدەر...

باشلىق بېشىنى كۆتۈرۈپ، رازىق ئاكىغا تەئەججۈپ ئىلكىدە قارىدى. ئۇنىڭ بۇ قارىشىدىن: "قانداق ئىززەتنى بىلمەيدىغان نېمىسەن؟ شۇنداق ئېسىل ئورۇنغا ئەككېلىپ قويساق..." دېگەن مەنا چىقىپ تۇراتتى. ئۇ ياغلىقى بىلەن تۈكلۈك مەيدىسىنى ئېتىپ تۇرۇپ سورىدى:

— نېمىشكە ئۇياندىن كېلىپ، بۇياندىن كەتمەكچى بولۇپ قالدىڭىز؟

— بۇ يەردە... ئىش قىلغىلى بولمايدىكەن. - رازىق ئاكا تۈزلا جاۋاپ بەردى.

— نېمە؟ ئىش قىلغىلى بولمايدىكەن دەمسىز؟ سىزنىڭچە بۇ يەردە قىلىۋاتقانلىرىمىز ئىش قاتارىغا كىرمەيدىكەندە!؟ - باشلىق تەرىنى تۈرگىنىچە ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى. ئۇ يەنە بىر نېمىلەرنى دېمەكچى بولۇپ تۇرغىنىدا، ئىشىك ئېچىلىپ، شەھەرلىك پارتكومنىڭ سېكرېتارى كىرىپ كەل-

دى. بۆلۈم باشلىقى دېمەكنى ئىچىگە يۇتتى. سېكرېتار ئۇنىڭ چىرايىدىكى جىددىيلىك ۋە رازىق ئاكىنىڭ خاراموش ھالىتىگە قاراپ دېدى:

— نېمە دېيىشىۋاتىسىلەر، چىرايىڭلار باشقىچىغۇ ؟

— مۇنۇ كىشىنى، سىزنىڭمۇ خەۋىرىڭىز بار، تېخى يېقىندىلا يۆتكەپ كېلىۋىدۇق، مانا ئەندى كېتىمەن دەيدۇ. بەزى گەپلىرى... قوساقنى كۆپتۈرىدۇ،— دېدى بۆلۈم باشلىقى.

— ھە، قېنى ئولتۇرۇڭ،— دېدى سېكرېتار رازىق ئاكىغا قاراپ، — بۇ يەردە كۆڭلىڭىزگە تەككىدەك بىرەر ئىش ئۆتتىمۇ، ياكى تۇرمۇشىڭىزدا قىيىنچىلىق بولۇۋاتامدۇ؟

— ياق، سېكرېتار، كۆڭلۈمگە تەككىدەك ئىش بولغىنى يوق. بولغان تەقدىردىمۇ، مەن ئەزەلدىن شەخسىيىتىمگە مۇناسىۋەتلىك ئىشلار ئۈچۈن بەك كۆڭلۈمگە ئېلىپ يۈرگەن ئەمەس. تۇرمۇشۇمۇ خاتىرجەم. مېنىڭ بۇ يەردىن كېتىشنى تەلەپ قىلىشىمدىكى مۇددىئايىم بىرلا. ھازىر ماڭا قولۇمدىن كېلىدىغان ئىشلىرىم ئۈچۈن تېچ، قولايلىق بىر شارائىت بەكمۇ زۆرۈر بولۇۋاتىدۇ. مەن ئەنە شۇنىلا تەلەپ قىلىمەن. بۇ يەردە كۆڭلۈم...،— رازىق ئاكا گېپىنىڭ ئاخىرىنى ئىچىگە يۇتىۋەتتى.

— بۇ يەردە سىز ئۈچۈن ئۇنداق شارائىت يوق ئىكەن-دە،— دېدى بۆلۈم باشلىقى تەنە بىلەن. سېكرېتار ئۇنىڭغا "گەپ قىلماڭ" دېگەندەك قاراپ قويدى-دە، رازىق ئاكىغا دېدى:

— تەلىۋىڭىز يوللۇق، بۇ پىكىرلىرىڭىزنى ئويلىنىپ كۆرۈشكە ئەرزىيدۇ. سىزنىڭ دېگىنىڭىزدىن بىر نەرسىنى ھېس قىلىۋاتىمەن، قارىغاندا بۇ ھەيۋەتلىك بىنايىمىز ئىچىدىكى ئىشلار ھەققىدە چوڭقۇر ئويلىنىپ بېقىشىمىز زۆرۈردەك تۇرىدۇ، سەل تەخىر قىلىپ تۇرۇڭ، سىزنى چەزمەن خاتىرجەم قىلىمىز.

رازىق ئاكىنىڭ چېھرىدە كۈلكە يۈگۈردى. ئۇ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن، سېكرېتار بۆلۈم باشلىقىغا سۆزلەشكە باشلىدى:

— سىز ئۇنىڭ تەلىۋىگە ئاچچىقلانماڭ. ھەقىقەتەن بىز بىر قىسىم كىشىلەرنى بۇ يەرگە يۆتكەپ كەلدۇق. ئۇلار ئۆز ئورۇنلىرىدا ئالاھىدە كۈچ بەرگەن ئىختىساسلىق كەسىپ ئىگىلىرى ئىدى. بىراق، بۇ بىنانىڭ دەرۋازىسىدىن كىرىپلا، ئۇلارنىڭ پۇت-قوللىرى قات-قات تورلار بىلەن چىرمىلىپ قېلىۋاتىدۇ. مېنىڭچە بۇ تورلار باشقا نەرسە ئەمەس، بىزنىڭ چاكىنا ئىشۋازلىقىمىزدىن، ناچار خىزمەت ئىستىلىمىزدىن پەيدا بولۇۋاتقان يامان ئىللەتلىرىمىزنىڭ نەتىجىسى... ھېلىقى كىشىنىڭ ئىزدەۋاتقىنى سىز ئويلىغاندەك ئالىقانداق خىزمەت ئورنى، شەخسىي مەنپەئەت ئەمەس، بەلكى ئۇلۇغۋار غايىسىنى ئىشقا ئاشۇرۇش يولىدا بىھۇدە توسقۇنلۇقلارنىڭ بولماسلىقىنى، ئەركىن، ئوغۇلاچ تاشلاپ مېڭىشنى تەلەپ قىلىۋاتقانلىقىدىن ئىبارەت خالاس... سىز ئويلاپ بېقىڭ، شۇنداق ئەمەسمۇ؟ ...،— سېكرېتار ئورنىدىن تۇردى ۋە ئەتىكى بۆلۈم باشلىقلىرى يىغىنىدا قارىلىدىغان مەسىلىلەر ھەققىدە بىر نەرسىلەرنى دېگەندىن كېيىن، سىرتقا ماڭدى.

"...مەن ئۈچۈن تېچ، قولايلىق بىر شارائىت بەكمۇ زۆرۈر بولۇۋاتىدۇ. مەن ئەنە شۇنىلا تەلەپ قىلىمەن..." ئىشخانىسىغا يېنىپ چىققاندىن كېيىن، خېلى بىر ۋاقىتلارغىچە سېكرېتارنىڭ قۇلاق تۈۋىدە ئەشۇ بىر جۈملە سۆز تەكرارلانغاندەك بولدى. ئۇ ئوچۇق دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ تۇرۇپ: "ئىختىساس ئىگىلىرىنى قاراپ تۇرۇپ، بىھۇدە ئىشلار بىلەن نابۇت قىلىۋاتىمىز. بۇ ھالغا چوقۇم خاتىمە بېرىلىشى كېرەك" دېدى ئۇ ئۆز-ئۆزىگە.

Altunoq

ئاق جۇۋان

(ھېكايە)

ئەختەم ئۆمەر

قەمەردىننىڭ ھەقىقى يېشىنى راستىن بىلەن ئېيتىدىغان بولساق، بۇ يىل ئەمدىلا 19 غا كىردى. لېكىن ھازىر ئۇ خوتۇندىن ئىككىنى ئېلىپ قويۇۋېتىپ، ئەمدى ئۈچىنچىسىنى ئېلىش ئۈچۈن پەش سۈرەپ يۈرمەكتە. بۇنىڭغا ھەتتا ئېزىز جېنىنىمۇ ئاتاپ قويىدى.

قەمەردىننىڭ يېشىغا قارىغاندا، بويى ئادەتچە ئۆسەلمىدى. بۇ ئۇنىڭ كىچىك تۇرۇپلا ئۆيلەنگەنلىكىنىڭ نەتىجىسى. ئۇنىڭ بويى پاكار، چىرايى قارامتۇل، پېشانىسى دوقاراق، ئاچچىغىنىڭ يامانلىقىدىن بولسا كېرەك، چېكە ۋە بويۇن تومۇرلىرى داۋاملىق ئېسىلىپ تۇرىدۇ. ئۇ كىچىك تۇرۇپ ئېڭەك، يۈزلىرىنى قارا يېرىك ساقال بېسىپ، جەمىيەتتىكى پاكار، سەت ئادەملەر قاتارىغا قوشۇلۇپ كەتتى. ھەر قانداق ئادەم قەمەردىننى دەسلەپ كۆرسە ئۇنىڭ سۈرۈن تەلەتىدىن بىزار بولىدۇ. لېكىن ياشلىق مەۋسۇمىدىن كەتمىگەن بۇ ئىنسان ئۈچۈن ئەجەپلىنىپمۇ قالمىدۇ. ئۇ ئاچچىغىنىڭ يامانلىقى، چىرايىنىڭ قاملاشمىغانلىقىغا قارىماي، بىر-بىرىدەم يارىشقان ئادەمگە يېقىپمۇ قالىدۇ. قەمەردىننىڭ ئاتا-ئانىسى ئوقىمىغان ساۋاتسىز كىشىلەردىن بولۇپ، ئاتىسى قۇدرەتاخۇن 40 ياشلاردىن، ئانىسى گۈلزارخان 30 ياشلاردىن ئاشقان ئىدى. ئادەم چوڭ بولىدۇ، ئوغۇل بالا 13 ياشتىن، قىز 9 ياشتىن ئاشقاندا نامازنى ئوقۇشنى ئۆگىنىدۇ. ئاندىن ئۆزۈنغا قالماي ئۆيلۈك-ئوچاقلىق بولۇپ، خۇدانىڭ بەرگىنىگە شۈكرى قىلىپ يەر تېرىيدۇ، باي بولىدۇ. مانا بۇلار قۇدرەتاخۇن بىلەن گۈلزارخاننىڭ ئېڭىگە ئورنۇشۇپ كەتكەن پەلسەپە بولۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن ئۆز تەقدىرىنىڭ ئىزنىسى ئىدى. بىراق قانۇن بۇنىڭغا يول قويىدۇ دەمسىز؟ شۇ سەۋەپتىن ئۇلار بوش كەلمىدى. بالىلىرىنى نوپۇس دەپتىرىگە تىزىملاتقاندا، ئەپلەپ-سەپلەپ 2 - 3 ياشتىن چوڭايتىپ يېزىشقا تىرىشتى. قەمەردىن ئۇلارنىڭ ئۈچىنچى ئوغلى، ئالدىنقى ئىككىسى ھەر خىل كېسەللىك سەۋەپلىرى بىلەن ئۆلۈپ كەتكەن. شۇڭا ھازىر بالىلىرىنىڭ چوڭى قەمەردىن بولۇپ قالغان.

قۇدرەتاخۇننىڭ ئۆيى ئايقاش يېزىسىدىنمۇ خېلى يىراق بىر جاڭگالدا ئىدى. ئۇ كۆچۈم يېزىسىدىكى قاتار مەھەللىدە «قىستىلىپ» قالغاندىن كۆرە مۇشۇ كەڭرى جاڭگالدا ئولتۇرۇشنى ياقتۇرغان ئىدى. بۇ يەردە ئايقاش يېزىسىنىڭ 60 مودىن ئارتۇق

بىنام يېرى بولۇپ، مىغىزدەك ئوبدان يەر بولسىمۇ، دىخانلار مەھەللىگە يىراق كۆرۈپ ھەممىسىنى قۇدرىتاخۇنغا ئۆتۈنۈپ بېرىۋەتتى.

قۇدرىتاخۇن ئۆزى قارابۇس، مىجەزى چۇس ئادەم بولسىمۇ، پىشقان دىخان. ئۇ باشقىلار بەرگەن يەرگە قاراپ قالمىدى. يەرنىڭ قانچىلىك بولۇشى بىلەن ھېساپلاشماي بۇ يەرنى تازا كېڭەيتىپ، ئورمان قىلغۇچىلىكى بولسا ئورمان قىلدى، زىرائەت تېرىغۇچىلىكى بولسا زىرائەت تېرىپ، ئىككى كۆكلەمدىلا بىر تالاي يەرنى كۆكەرتىپ، خېلىلا كۆتىرىلىپ قالدى.

قەمىردىن مەكتەپ يۈزى كۆرمىدى، ئاتىسى ئۇنىڭغا ناماز ئوقۇشنى ئۆگەتتى. ئاتىسىنىڭ تەلەتى سۆرۈن بولغاچقا، ئۇمۇ ئاتىسىنى دوراشنى لەززەتلىك ئىش دەپ بىلدى. چۈنكى ئاتىسى قاپىغىنى بىر تۈرىدىغان بولسا، ئۆيدىكىلەر "چاشقان تۆشۈگى ساراپ ئىزدەپ" بولۇڭ-بۇلۇڭغا كىرىپ كېتىشەتتى. قەمىردىن بولسا بۇنىڭ ئەكسىچە، دەستلەپكى چاغلاردا ئۇمۇ ئاتىسىنىڭ ئاچچىغىدىن ئۆلگىدەك قورقاتتى. بارا-بارا قورقمايدىغان بولدى. بۇنىڭغا مۇنداق بىر ئىش سەۋەپچى بولغان: بىر قېتىم قەمىردىن ئانىسى قازاندىن سۇزۇۋاتقان پاقلاننىڭ ئۈچىسىنى كەپتەرگە قارايمەن، دەپ كاشاڭ بىلەنلا كولۇڭدىكى قوقاسقا دۇم سالدى. مىزلىك پىشقان پاقلان گۆشى پۈتۈنلەي كۈلگە بۇلغىنىپ كەتتى. شۇنىڭ بىلەن قۇدرىتاخۇن ئۇنى سېرىق سۆگەتنىڭ كۆك كەسمىسىدىن بەش تال سۇنغىچە ئۇردى. قەمىردىننىڭ بەدەنلىرىدىن قان چىقىپ كەتتى، ئۇ تاياقنىڭ زەربىسىدىن قاچقانچە ئۆيدىن يوقالدى.

قۇدرىتاخۇن چاچقۇن ئادەم بولغىنى بىلەن قەمىردىننى "ئايىغى ياراشقان بالام" دەپ ھەممە باللىرىدىن ياخشى كۆرەتتى. قەمىردىن ئۆيدىن چىقىپ كېتىپ بىر ھەپتىگىچە قايتمىغاندىن كېيىن، ئۇ پۈتى كۆيگەن توخۇدەك ئورنىدا تۇرالمىدى. ھەم تەۋەككۈل قىلىپ شەھەرمۇ-شەھەر ئىزدەپ بىر ئاي بولغاندا ئۇنى قەشقەردىن تاپتى. ئاتا-بالا ئىككىسى قۇچاغلاپ يىغلىشىپ كۆرۈشتى. شۇندىن ئېتىۋارەن ئۇ قەمىردىن ھەر قانچە ئاچچىغىنى كەلتۈرسىمۇ قوپال، يىرىك بارمىغىنى چىڭ بىر چىشلىۋېتىپ ئاچچىغىنى ياندۇرۇپ، قەمىردىنگە تىكىلىپ قارىمايدىغان بولدى. قۇدرىتاخۇن قەمىردىننى قەشقەردىن قايتۇرۇپ كېلىپ، ئۇزۇن ئۆتمەي ئۆيلەپ قويدى. بۇ چاغدا قەمىردىن تېخى ئەمدىلا 16 ياشقا كىرگەن بولۇپ، مۇھەببەتنىڭ نېمىلىگىنى چۈشەنمەيتتى.

2

قەمىردىن بىر كۈنى ئەتىگەندە دۈشەنبە بازارغا بېرىپ، چۈشكىچە بازاردا بىكار لاغايلاپ يۈرۈپ زېرىككىنىدە، ئاق قاشقا، ئاران كۆز جەدە ئېتىنى مىنىپ ئايىغاش يېزىسىنىڭ بوستانلىق يولى بىلەن ئۆيگە قايتتى. يولنىڭ ئىككى تەرىپىدە بۈككىدە باغۋارانلار ئورۇۋالغان قاتار مەھەللىلەر بار ئىدى. ئىسسىقتا بېشى قايناپ كەتكەن قەمىردىن يولنىڭ سالقىن ھاۋاسىدىن ھوزۇرلىنىپ، ئاق دوپپىسىنى قولىغا ئېلىپ ئۆزىنى يەلپۈپ ماڭدى.

— ھوي، قەمىردىن نەگە بارغانتىڭىز؟ — قەمىردىن يانغا بۇرۇلۇپ، باغ ئىچىدە قېرى ئۆرۈكنىڭ سايىسىدىكى كاتتا ئولتۇرۇپ تاۋار كۆرپە سىرىۋاتقان گۈلنىساخاننى كۆردى. گۈلنىساخان نىياز قارىنىڭ

كەنجى قىزى بولۇپ، ئۇنىڭ ئېرى يۈرەك
كېسەللى بىلەن ئۆلۈپ كەتكەندىن كېيىن،
ئىككى بالا بىلەن تۇل قېلىپ، هازىر ئاتى-
سىنىڭكىدە تۇراتتى. قەمەردىن گۈلنىسا-
خاننى كۆرۈپ، ئاتتىن سەكرەپ چۈشتى-دە،
باغ ئىچىگە بويۇنداپ قاراپ:

— بازارغا بارغان، ئىسسىقتا بولالماي
يېنىپ كېلىشىم، — دەپ جاۋاپ بەردى.

— هەر ھەپتىسى بازاردىن قالمايدىكەن-
سىز، بازارلىقتىن بىرسىگە ئاشىق بولۇپ
يۈرەمسىز نىمە؟

— ياقەي، مەندەك دوقمباش سەھرالىقنى
بازارلىق يارىتامدۇ، — دېدى قەمەردىن
ھىجىيىپ.

— باققا كىرمەمسىز، توغاچ پىشىپ كەتتى،
ئۇسساپ ھالىڭىز قالمىغاندۇ بەلكىم.

— ئاغزىڭىزغا ناۋات ئاق جۇۋان، شۇنى
دەمەي قالارمىكىن دەپ ئەنسىرەپ تۇرات-
تىم، — دېدى قەمەردىن ۋە ئېتىنى يېتىلەپ
باققا كىردى.

— زوۋانىڭىز دارغا تارتىلغاي ئىلاھىم، —
گۈلنىساخاننىڭ ئاچچىغى كەلدى. قەمەردىن
دەرھال „ ئاق جۇۋان " دەپ سالغىنىنى
چۈشۈنۈپ:

— ھە ئاپلا، بوپتۇ دەۋىتىڭا، يادىمدا
يوق، دەپ ساپتىمەن. — ئۇ ئېتىنى ئامۇت دە-
رىخىگە باغلىدى، ئاندىن كاتقا كېلىپ
ئولتۇردى.

— قېنى نىياز قارى ئاكاملار كۆرۈنمەي-
دىغۇ؟

— ھەممىسى بازارغا كەتتى، ئۆيدە مەن-
دىن باشقا ھېچكىم قالمىدى، — گۈلنىسا-
خان قەمەردىنگە كۆرپە سېلىۋېتىپ دېدى، —
قايداق دەيسىز؟

— ئەمدى بۇ يەرگە كىرىپ سىز بىلەن
ئولتۇرسام، نىياز قارى ئاكاملار „ بۇ يەر-
دە نىمە ئىش قىلىسەن بەدرەك " دەپ ھا-
سىسىنى ئېلىپ سۈرۈپ كەتمىسۇن دەيمەنا، —
دېدى قەمەردىن تىلىنى چىقىرىپ قويۇپ.

— سىز مېنىڭ ئىنىم بىلەن دىمەتلىك
تۇرسىڭىز، — دېدى گۈلنىساخان قاقاھلاپ
كۈلگەن ھالدا، — نەدىكى گەپلەرنى قىلىپ يۈ-
رۈيسىز؟ — كۈلگە ئۇنىڭ سېمىز، يۇمىلاق،
ئاق سېرىق يۈزىگە بىر خىل گۈزەللىك بې-
غىشلاپ، تىنىق كۆزلىرى نۇرلىنىپ كەتتى.

— سىز مېنى ئىنىم ئورنىدا دېگىنىڭىز
بىلەن، ئىككى خوتۇننى ئېلىپ قويىۋەتكەن
ئوغۇل بالا بولمىسىز جۇمۇ، — قەمەردىن
ئۆز — ئۆزىدىن مەغرۇرلىنىپ كۈلدى. ئۇنىڭ
قارا ياپىلاق يۈزىدىكى پۈتۈن قورۇقلار كۆ-
زى ئەتراپىغا ئولۇشۇپ، يۇمۇق كۆزىنى پۈ-
تۈنلەي ئورىۋالدى.

— ھە، يوغان ئىش قىپسىز. تولا سۆزلى-
گەن ئېغىزىڭىزغا توغاچ يەڭا، — دېدى گۈل-
نىساخان بىر پەتنۇس توغاچنى داستىخانغا
قويۇپ. قىپ — قىزىل مايلاپ قويغاندەك
ۋىل — ۋىل پاقىراپ، سۈيى تېمىپ تۇرغان
توغاچلار قەمەردىننىڭ ئېغىزىغا سۇ
كەلتۈرىۋەتتى. شۇڭا ئۇ „ خوش" دېيىشنىمۇ
ئۇنتۇپ توغاچ يېيىشكە تۇتۇش قىلدى.

گۈلنىساخان ئايۋاش يېزىسىدا پۈتۈن
ئاياللارنىڭ چىرايلىقى ئىدى. ئۇ ھازىر بې-
شىغا مەرۋايىت دوپپا كىيىۋالغان بولۇپ،
توم، قارا ئۆرۈمە چېچىنىڭ بىر ئۆرۈمىسى
كۆكرەك بۇرىنىك شىپۇك كۆيىنىكىنى
كۆتىرىپ تۇرغان كۆكسى ئۈستىدىن ئار-
تىلىپ قۇچىقىغا ساڭگىلاپ تۇراتتى. ئۇ كۆر-
پە سىرتىقا چۈشۈپ كەتتى. ئۇ يىڭنىنى ھەر
قېتىم كۆرپىگە سانجىپ يېپنى تارتقان-

دا، تولغان كۆكسى لىغىلداپ كېتەتتى. كۆينىگىنىڭ ياقا ئىزمىسى ئېتىلمىگەن بولۇپ، ئاپپاق سۈزۈك كۆكسىنىڭ بىر قىسمى تۆكلۈكتىن كۆرۈنگەن ئايدەك جىلۋە قىلىپ قالاتتى. قىزىل كەڭ پۇشتاقلىق تاۋار تامبىلى تىزىغىچە سۈرۈلۈپ قالغان بولۇپ، ئاپپاق پاچاقلىرىغا قاراپ ھەر قانداق قېتىپ قالغان يۈرەكمۇ بىرھىسسىياتسىزدىمىغا كېلەتتى. گۈلنىساخان ھەم سېمىز، ھەم سۈزۈك يۈزلۈك ئىدى. شۇ سەۋەپتىن ئايقاش يېزىسىدىكىلەر ئۇنى "گۈلنىساخان" دېگەندىن كۆرە "ئاق جۇۋان" دېيىشنى ياخشى كۆرەتتى. بىراق بۇ خىل ئاتاش گويا ئۇنىڭغا كەمسىتىلگەندەك بىلىنەتتى. بۇيەرنىڭ ئادىتى بويىچە بىر ئەرلىك بولۇپ چىققان ياكى ئېرى ئۆلۈپ كەتكەن ئاياللارنى ئالدىراپ ئەر ئالمايتتى. مۇنداقلارغا يىراق ياقا-يۇرتلاردىن ياكى ئايىلى ئۆلۈپ كەتكەن، ئوتتۇرا ياشلاردىن ھالقىغان كىشىلەرلا لايىق بولاتتى. گۈلنىساخانمۇ دەل شۇنداق بولدى. ئۇ تېخى ئەمدىلا 26 ياشقا قەدەم قويۇپ، ياشلىقىنىڭ پەيزىنى سۈرىدىغان چاغدا ئىككى بالا بىلەن تۇل قالدى. يىراق يۇرتلاردىن لايىق چىققان بولسىمۇ نىياز قارىم ئۇنىمىدى، يېقىنىدىن چىققانلارمۇ بىر ئەرلىك بولغان، يەنە كېلىپ ئىككى بالىسى بار تۇل ئايال بىلەن تويى قىلىپ سۆزچۆچەككە قېلىشتىن قورقۇپ، ئېغىز ئېچىشقا جۈرئەت قىلالمايتتى. قەمەردىنمۇ ئەنە شۇلارنىڭ بىرى ئىدى. ئۇ ئىككىنچى خوتۇنى بىلەن تويى قىلغان چاغدا، ئەسلى گۈلنىساخانغا كۆيۈپ، پىشىپ يۈرەتتى. بىراق ئۇنى ئېيتىشقا پېتىنالماي، ھەسرەت چېكىپ يۈردى. چۈنكى گۈلنىساخاننىڭ يېشى ئۆزىدىن چوڭ، بويىمۇ بىر گەز ئېگىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئىككى بالا بىلەن تۇل قالغان. مانا بۇ تەبىئى ماسلاشماسلىقلار ئۇنىڭ ھەسرىتىنىڭ ئاچچىق تۈگۈنى. ئەگەر تەقدىر ئىلاھى مۇشۇ ئاچچىق تۈگۈننى ئېلىپ تاشلىسا، ئۇنىڭدىن كېيىن كېلىدىغان چاكىتىغان دىللارغا ئارام بەخش ئەتكۈچى مېھىر لەززىتى قەمەردىنگە نېسىپ بولىدۇ. بىراق، قەمەردىن بۇنى ئۆزگەرتەلمەيدۇ. ئەگەر ئۆزگەرتەلىسىچۇ؟ گۈلنىساخان بۇنىڭغا ماقۇل بولامدۇ-يوق؟ بۇنىسى نامەلۇم.

— راست، سىزدىن سوراي، — دېدى گۈلنىساخان ئىككىشتىن توختاپ، — بۇ قېتىم ئالغان خوتۇنىڭىز بىلەن ئاجرىشىپ كەتكىنىڭىز راستمۇ؟

— راست بولماي ئەمىسە. ئاجراشقىلىمۇ بىر-ئىككى ھەپتە بولدى.

— يەنە بۇنىڭ بىلەن نېمە دەپ كېلىشەلمىدىڭىز؟ — تېخىمۇ كوچىلاپ سورىدى گۈلنىساخان.

— نېمە دەپ كېلىشەلمىدىڭىز دەيدىكەنسىز؟ كۆڭۈل سۇ ئىچمىسە كېلىشەلمەيمىزدە. سىز خۇددى كىچىك بالىدەك سۆزلەيدىكەنسىز، — دېدى قەمەردىن ئالاھىدە تەلەپپۇز بىلەن.

— ۋاي چوڭ ئادەمەي، سىلىنىڭ كۆڭۈللىرى ئەمدى قايسى جەننەتنىڭ پەرىسىدىن سۇ ئىچىدىكىن-تاڭ، بىرىنچى قېتىم ئالغان قىزمۇ مۇشتەك بارتى، ئۇنىمۇ 4 كۈندە پەكىرىنى ئۈچۈرۈپ ھەيدىدىلە. ئەمدى يەنە 15 ياشلىق چىرايلىققىنا ئوماق بىر قىزنى ئېلىپمۇ كۆڭۈللىرى سۇ ئىچمىگەن بولسا، بۇيرۇتۇپ سوقتۇرارسىز، — دېدى گۈلنىساخان تەنە بىلەن.

— ۋا-ھاي... سىززە، بىرىنچى قېتىم

توي قىلغاندا خوتۇننىڭ نىمىلىگىنىنىمۇ بىلمەيتتىم. ئاتا ـ ئانامىلار ئۆزلىرىچە ئۇ قىزنى زورلاپ ئېلىپ بېرىپ، كېيىن يەنە «مىجىقكەن» دەپ زورلاپ قويغۇزۇۋەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن كۆزىمىز ئېچىلىپ كەتتى، دەڭا.

ــ ئەمدى بۇ قېتىمقىسى قانداق بولۇپ كۆڭلىڭىزگە ياقماي قالدى؟

ــ قارىسام، بۇ قىز گالۋاڭ، دۆت چىقىپ قالدى. ھېچ ئادەمنىڭ كۆڭلىدىكىنى تاپالمايدۇ. ـ دىدى قەمەردىن.

ــ ۋاي ـ ۋۇي، قاراڭ ماۋۇ نوچىنى. توي قېتىمدە يېشىنى چوڭ يازدۇرغىنى بىلەنچۇ، تېخى يېشى كىچىك قىز ئەمەسمۇ؟ تۇرمۇش يوللىرىنى بارا ـ بارا ئۈگەنمەمدۇ؟ ـ گۈلنىساخاننىڭ قاپىغى تۈرۈلدى،

ــ دىلخان خەقنىڭ مۇشۇ ئىشىنى كۆرسەمزە ئەجەپ ئىچىم قاينايدۇ، باللىرى سەل چوڭ بولۇپ، ئاق ـ قارىنى پەرق قىلالىلاماستىنلا تۇرمۇشقا چىقىرىپ قويۇپ، كېلىشەلمەسە، خۇددى ئۇلاغ سودىسى قىلغاندەك يەنە يېڭىۋاشتىن توي قىلىشىدۇ. كادىرلار بولسا بالىلىرىنى تازا ئوقۇتۇپ، ئاندىن تۇرمۇش مەسىلىسىنى ھەل قىلىدىكەن.

ــ بۇغۇ شۇنداق، ـ دىدى قەمەردىن ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا، ـ ئاتام يەنە نەدىن تاپساڭ خوتۇن تاپ، ئۆيلىنىۋېتىمەن، دەپ قىستاۋاتىدۇ.

ــ گۈلنىساخان قەمەردىننىڭ سۆزىگە ھەيران بولۇپ:

ــ ۋۇي، ئاتىڭىز پۇلنىڭ جىقلىقىدىن بېقىنىغا ئۆسۈپ تۇرالماي قالغان ئوخشىمامدۇ؟ تېخى بىر قانچە يىللار بولدى، كۆتۈرۈلۈپ قازىنى مايلاشقىلى، سىز تېخى مۇشتەك تۇرۇپ ئىككى خوتۇن ئېلىپ قويەۋەتتىڭىز. ئىككى ھەپتە ئۆتە ـ ئۆتمەي يەنە ئۆيلەمدىكەن؟ ـ دىدى.

ــ تاڭەي، بۇ خەقنىڭ ئىشىنى ھېچ بىلمىدىم.

ــ مېنىڭچە، سىزمۇ ئۆزىڭىزنى تۇتۇۋېلىپ ئۆيلىنىڭ. تولا خوتۇن ئېلىپ، خوتۇن قويۇش يىگىت ئۈچۈن ياخشى ئىش ئەمەس. ئەشۇنداق قىلىۋەرسىڭىز خوتۇن بىرىدىكى دەپ نام ئېلىپ قېلىپ، خەق قىزىنى بەرمەيدىغان بولىدۇ، ـ دەپ نەسىھەت قىلدى گۈلنىساخان.

ــ بەك زورلاپ تۇرۇۋالسا، كۆڭلۈمگە پۈكۈپ قويدۇم، ئاتا ـ ئانامنىڭ قوشۇلماسلىقىدىن قورقماي ئالىۋىرسەن.

ــ ئاتا ـ ئانىڭىز قوشۇلماي ئېلىپ، كېيىن ئۇمۇ كۆزىڭىزگە سەت كۆرۈنۈپ قويۇۋەتسىڭىز ئىشىڭىزنىڭ تۈگۈگىنى شۇ! ئۆتكەنچى قېتىم بۇ يۇرتتا ھېچكىم سىزگە قىز بەرمەيدۇ، خەقمۇ قىزىنى ئاران چوڭ قىلىدۇ، توڭسا يېپىنىپ، ئىسسىغاندا سېلىۋېتىدىغان ئەسكى چاپان ئەمەس.

ــ بۇ قېتىم توي قىلىدىغىنىم بىلەن خۇدا بۇيرىسا ئۆمۈرلۈك بولىمەن.

ــ ئىشەنچىڭىز شۇنچە چوڭمۇ؟

ــ چوڭ.

ــ شۇنچە ئىشەندۈرۈۋەتكەن قىزغا ئاتا ـ ئانىڭىز قوشۇلماسمۇ؟

ــ قوشۇلمايدۇ.

ــ ئۇنىڭ كىملىگىنى ماڭا ئېيتىپ بېرەلەمسىز؟

ــ ئېيتىپ بەرسەم، سىزمۇ قوشۇلماسلىقىڭىز مۇمكىن.

ــ سىز ئۇنى شۇنچە ياخشى كۆرۈپ ئىشەنگەن يەردە مەن قوشۇلۇپ ـ قوشۇلماي نىمە قىلاتتىم!؟

— بۇ گېپىڭىز راستمۇ ؟ — قەمەردىنىنىڭ كىچىك كۆزلىرى يوغان ئېچىلىپ كەتتى .

— راست ، ۋۇي نىمانچە مەندىن بەك سوراپ كېتىسىز ؟ مەن پەقەت ، ئۇ قىز قانداقراق قىز ، كىمنىڭ قىزى ؟ شۇنى بىلەي دەپ سوراپ قويدۇم، — دىدى گۈلنىساخان قەمەردىنىنىڭ خوشاللىقتىن پۇرۇلۇپ كەتكەن ئورا كۆزلىرىگە قاراپ ھەيران بولۇپ .

— ئۇ قىز — نىياز قارى ئاكامنىڭ قىزى گۈلنىساخان .

— ھە ... ؟ — گۈلنىساخان ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى .

— ئۇكام، چاقچاق قىلىۋاتامسىز نىمە؟ — گۈلنىساخان بىر ھازا داڭ قېتىپ تۇرۇپ ، كېيىن قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى ، — مەن تېخى سىزنى چاقچاق بىلمەيدىغان بالا دىسەم ، بۇگۈنزە ... — ئۇنىڭ گېپىنىڭ ئايىغى ئۈزۈلۈپ قالدى . چۈنكى قەمەردىنىنىڭ كۆزىدىن ياش ئەگىپ قالغان ئىدى . گۈلنىساخان ئەسلىدىكى ھەيرانلىقىدىنمۇ بەتتەرەك داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى.

— ئۇكام،سىزدىگەن مېنىڭ ئىنىم قاتارلىق ، بۇنداق خام خىيالىڭىزنى تاشلاڭ . بۇنى خەق ئاڭلىسا ماڭا نى ئات ، نى نومۇس!؟

— ياق . ئەمدى مەن زادى چىداپ تۇرالمايمەن . ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىمامدۇ؟شۇنچە ۋاقىتتىن بېرى سىزگە كۆيۈپ يۈرگىنىمنى ئىمىشقا بىلمەيسىز؟ مەن خوتۇنۇمنى شۇڭا قويىۋەتكەن . پەيغەمبەرىمىزمۇ ئۆزىدىن نەچچە ياش چوڭ خوتۇننى ئالغانىغۇ ؟ سىز چوقۇم ماقۇل دەڭ.

قەمەردىنىنىڭ قارامتۇل يۈزلىرى ھاياجاندىن قىزىرىپ كەتتى، دوغىلاق گەۋدىسى لاغىلداپ تىترەپ، كۆزلىرىدىن كىشىنى چۆچۈتكىدەك دەرىجىدە سۈرلۈك نۇر ئۇچقۇنلىرى چاقناپ كەتتى.

بۇ ئىش گۈلنىساخانغا شۇنداق تەسادىپى تۇيۇلدىكى، ئۇ ئۆگى ياكى چۈشى ئىكەنلىكىنى پەرق قىلالماي: بىر ھازا گاڭگىراپ ئولتۇرۇپ كەتتى ۋە قەمەردىنىنىڭ بۇ ھالىغا ئاخىرى چىداپ تۇرالماي.

— بوپتۇ، قەمەردىن.سىز شۇنچە ئىرادىگە كەلگەن بولسىڭىز، ئاتا - ئانىڭىز قوشۇلسىلا، مەن قوشۇلدۇم، — دىۋەتتى. ئۇ بۇ ئىشقا قەمەردىنىنىڭ ئاتا - ئانىسى قوشۇلۇش ئۇياقتا تۇرسۇن، قەمەردىندىن كېچىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتى. شۇنداق بولغاندا، قەمەردىن بۇ رايىدىن چوقۇم يانماي قالمايدۇ، دىگەن ئويى ئۇنى تىنىچلاندۇردى. بۇ گەپنى ئاڭلاپ قەمەردىن خوشاللىقىدىن سەكرەپ كەتتى. ئۇ شۇ خوشاللىقىدا گۈلنىساخانغا ئېسىلىۋىدى، گۈلنىساخان ئۇنىڭ قوللىرىنى ئىتتىرىۋېتىپ:

— ئالدىراپ كەتمەڭ، — دىدى. قەمەردىن ئېتىغا سەكرەپ مىندى — دە، قۇيۇندەك چىپىپ كەتتى.

3

بۇ گەپ بىر دەمدىلا ئىچىدە ئايتاش يېزىسىنى زىل - زىلىگە سېلىۋەتتى. ھەممە خەق بىردەك گۈلنىساخانغا نەپرەت ئوقۇدى. "بۇ ئاق جۇۋان نومۇس قىلماي، ئۆزىدىن نەچچە ياش كىچىك بالىنىڭ بېشىنى ئايلاندۇرۇپ، ئۆزىگە تارتىۋاپتۇ" دەپ سۆز - چۆچەك قىلىشتى. نىياز قارىم مەھەللىدە قۇيۇندەك تەكشى ئۇچۇپ يۈرگەن ئاھانەتكە چىدىماي، گۈلنىساخاننى تۈنجى قېتىم يۈزتۇرانە قاتتىق سۆز بىلەن ئەيىپلىدى ھەم ئاغرىپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. ئۇنى

ئاز دەپ قۇدرەتاخۇن ئەر ـ خوتۇن كېلىپ، نىياز قارىملارنى ساقاللىرىنى تىتىرىتىپ تۇرۇپ، بىرمۇنچە ھاقارەتلەپ قايتىپكەتتى. ئۇ سوتقا ئەرز قىلماقچى بولىۋىدى، قەمەردىن «ئۆلىۋالىمەن» دەپ تەھدىت سېلىپ تۇرۇۋالدى، «ئەگەر گۈلنىساخاننى ئېلىپ بەرمەيدىغان بولساڭلار ئۆلگىنىم ئۆلگەن» دەپ قورقىتىۋەتتى. قۇدرەتاخۇن نائىلاج بارمىغىنى چىشلەپ، ساقاللىرىنى تۇتامىلاپ، يېزا مەسچىتىدە: «دات! بالىنى كىچىك ئۆيلەپ قويغاننىڭ سازايى! بالاڭلارنى كىچىك ئۆيلەيمەن دەپ يۈرمەڭلار، بالا بۇزۇلىدىكەن» دەپ داتلىنىپ ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتى. يېزا مۆتىۋەرلىرى قۇدرەتاخۇنغا: «كۆڭۈل ياتقان يەردە ئىت ياتماپتۇ» دەيدىغان گەپ بار. بالا گۈدەك، بالىنىڭ بېشى ئايلىنىپ قاپتۇ. ھازىرچە تويىنى قىلماقتىن باشقا ئامال يوق، بولمىسا بالىدىن ئايرىلىپ كېتىپ، دەرتىنىڭ چوڭىنى تارتىپ قالىمىز. ھازىرچە توي قىلىپ بېرىپ، بىر مەزگىلدىن كېيىن «قايتۇرما» ئوقۇتۇپ، كۆڭلىنى ياندۇرۇپ، ئاجراشتۇرىۋەتەيلى، ئىشنىڭ يولى شۇ» دەپ مەسلىھەت بېرىشتى.

نىياز قارىم دەرت كۈچىدە قۇدرەتاخۇن دىگەن بۇ يۈزسىز ئاغىنىسىنىڭ يۈزىگە ئادا جۇدا قارىماسلىق قارارىغا كەلگەن ئىدى.

بىراق قەمەردىننىڭ مەھەللىسىدىن كەتمەي تۇرۇۋېلىشى، يۇرت مۆتىۋەرلىرىنىڭ ئېيىپلىشى بىلەن ئاخىرى توي بولدى. قۇدرەتاخۇن كېيىنچە داخان باخشىلارغا قايتا ـ قايتا پۇل خەجلەپ «قايتارما» ئوقۇتقان بولسىمۇ كار قىلمىدى.

مانا ئەمدىلىكتە قۇدرەتاخۇن قەمەردىن بىلەن گۈلنىساخاننىڭ بالىسى ـ ئۆزىنىڭ ھاياتىدىكى تۇنجى نەۋرىسىنى بوينىغا مىندۈرۈپ ئوينىتىدىغان، گۈلنىساخاننىڭ ئوخشۇتۇپ ئەتكەن مىزىلىك تاماقلىرىنى دۇنيادىكى ھېچقانداق ئېسىل تاماققا تەڭ قىلماي ماختاپ ئولتۇرۇپ يەيدىغان بولۇپ قالدى.

ئانا تىل نەزمىسى

ئابدۇرەشىت سەلەي

ئانا تىل بىلگەن كىشىنىڭ ئىززىتىن قىلغۇم كېلۇر،
ئانا تىلنى ئاقىدىن ئالتۇن بېرىپ ئالغۇم كېلۇر.
— قۇتلۇق ھاجىم شەۋقى —

ئىخ، ئانا تىل، سۆيۈملۈك ئانا تىل! سېنىڭ بۈيۈك تەرىپىڭنى، يۈكسەك شانۇ - شەرىپىڭنى چەكسىز ئىپتىخار بىلەن كۈيلەشكە ئۈندىدى مېنى بۇ ئۇتلۇق دىل!

سەن تۈركى تىللار غەزىنىسىنىڭ بىباھا گەۋھىرى! سەن ئەمگەكچان، باتۇر، پاراسەتلىك، ئىجاتكار خەلقىمىزنىڭ تەپەككۇر جەۋھىرى! سەن ئەڭ نازۇك، ئەڭ مۇرەككەپ ھېس - تۇيغۇلارنى تولۇق، توغرا ئىپادىلەشكە باي سەن! سەن مەدەنىيەت ئاسمىنىمىزدا پارلىغان تولۇن ئاي سەن! سەن ئەينەكتەك سىلىق، يىپەكتەك يۇمشاق، قايماقتەك تىنىقسەن! سەن كۆيدەك يېقىملىق، سۇدەك راۋان، بۇلاقتەك تىنىقسەن!

تارىخىمىزنىڭ شانلىق سەھىپىلىرىنى ھۆرمەت بىلەن ۋاراقلىغىنىمىزدا، ئۇنىڭ ھەر بىر ئالتۇن قۇرى سېنىڭ ھېكمەتلىك سۆز ئىبارەڭ بىلەن كۆركەم نەقىش ئېتىلگەن! ئۇ قۇرلاردا «كۇلتېگىن»، «بىلگە قاغان»، «تونيۇقۇق» ئابىدىلىرى يارقىن ئەكس ئېتىلگەن. ئىلىم - پەن قامۇسىنىڭ تىلشۇناسلىق بابىدا تۇتقان پەخىرلىك ئورنىڭنى ئەڭ تەرەققىي تاپقان تىللار بىلەن رۇشەن سېلىشتۇرۇپ، ئۇ تىللار بىلەن خىزدى "بەيگىگە چۈشكەن ئاتتەك" تەڭ تۇرالايدىغان، ھەتتا ئېشىپ چۈشەلەيدىغان خىسلىتىڭنى مىڭ يىل بۇرۇن ئۇلۇغ بۇۋام مەخمۇت قەشقەرى دۇنياغا ئايان قىلغان شاھەسىرى — «تۈركى تىللار دىۋانى» دا سېنىڭ كەڭ مەنالىق، كۆپ ئىپادىلىك، گۈزەل، ئوبرازلىق، نەپىس تىل ئىكەنلىكىڭنى جاھانغا نامايان قىلغان بۈيۈك پەيلاسوپ، شائىر يۈسۈپ خاس ھاجىپ «تۈركلەر شاھنامىسى» دەپ ئاتالغان ئالتۇن تۇم — «قۇتادغۇبىلىك» داستانىدا. كىلاسسىك ئەدەبىياتىمىزنىڭ دانىشمەن سۆز سەنئەتكارى ئەلىشىر ناۋايى سەن ھەققىدە ئالاھىدە توختالغان «مۇھاكىمە تۇل لۇغەتەين» دېگەن ئەسىرىدە. سەن توغرۇلۇق جاھان تۈركولوگلىرى: رادلوپ، بارتولد، مالوپ، شۆەنجۇاڭ، ئىلمانىسكى، ژورژىن تورى، كارىل بروكلىمان، گابايىن، بېسىم ئاتالاي، نەجىپ ئاسىملار يازغان كىتاپلار قۇچتى زور شۆھرەت ئىلىم - پەن قەسىرىدە.

كىلاسسىك ئەدەبىياتىمىزدىكى: «ئوغۇزنامە»، «ئەتەبەتۇلھاقايىق»، «قىسساسۇل ئەنبىيا»، «گۈل ۋە نەۋرۇز»، «خەمسە»، «چاردىۋان»، «دىۋان نەغمە»، «مۇھەببەتنامە - مېھنەتكام»، «سەپەرنامە»، «دىۋان نەۋبىتى»، «گۈل ۋە بۇلبۇل»، «مۇھەببەت داستانلىرى»، «دەھرىل نەجات»، «غازات دەر مولكچىن»، «نوزۇگۇم»، «زەپەرنامە»، «تەزكىرە ئەزىزان»، «تارىخى موسقۇيۇن»، «تارىخى رەشىدىيە»، «تارىخى ئەمىنىيە» قاتارلىق نادىر ئەسەرلەر سېنى

بىلەن يېزىلغان. پەرھات — شىرىن، لەيلى — مەجنۇن، يۇسۇپ — زىلەيخا، ۋامۇق — ئۇزرا، مەھزۇن — گۈلنىسا، مەسئۇد — دىلئارا، رابىيە — سەئىدىنلەرنىڭ ئالەمشۇمۇل يۈكسەك بەدىئىي ئوبرازى سېنىڭ گۈزەل سۆز سەنئىتىڭ بىلەن شائىرانە سىزىلغان.

سېنى ئۆتكۈر قورال قىلىپ سادىر پالۋان، نوزۇگۇم، ئابدۇخالىق ئۇيغۇر، تەۋپىق، لۇتپۇللا مۇتەللىپ قاتارلىق جەڭگىۋار شائىرلار جاھالەتكە ئوت ئاچقان. تەجەللى، ئابدىقادىر ئەزىزى، قۇتلۇق ھاجىم شەۋقى، نىم شېھىت قاتارلىق ئالىم، ئەدىپلەر سېنىڭ سۆز مەشئىلىڭ بىلەن خەلقىمىزنىڭ ئاڭ — پىكرىنى يورۇتۇپ، مەرىپەت نۇرلىرىنى چاچقان.

ئىخ، ئانا تىل! سۆيۈملۈك ئانا تىل! سېنىڭ خەلقىمىزنىڭ مەنىۋى ھاياتىدا جەۋلان قىلغان جەسۇرانە پەرۋازىڭنى قانداقمۇ كۆيلىمەسمەن پەخىرلىنىپ دىل! سەن ئەسىرلەردىن بۇيان بولۇپ كەلدىڭ سەنئەتخۇمار خەلقىمىزنىڭ ناخشا — قوشاق تىلى! سەن بىلەن پۈتۈلگەن سەنئىتىمىزنىڭ شۆھرەتلىك گۈلتاجى — «12 مۇقام» نىڭ ئالتۇن تېكىستلىرى — مۇڭلۇق ئويناق تىلى! سەن بىلەن خەلقىمىز كۆلپەت تاغلىرىنى غۇلىتىپ، ھېيت — ئايەم، توي — تۆكۈن، بەزمە — مەشرەپلەردە ھاياتنىڭ پەيزىنى سۈرگەن! سەن بىلەن جاھان ئەھلى سەنئىتىمىزنىڭ تەڭداشسىز كۈچ قۇدرىتىنى كۆرگەن!

قەلبى شېئىرى ھېسسىياتقا باي قوشاقچى ئانىلار سەن بىلەن مۇڭلۇق ئەللەيلەر ئېيتىپ، بوۋاقلار قەلبىگە گۈزەل ھاياتنىڭ شېرىن ئىشقىنى سالغان. ئىش — ئەمگەكتىمۇ ناخشا — قوشاقنى ئۆزىگە دائىم ھەمرا قىلغان ئەمگەكچى ئاتىلار سېنىڭ كۈيۈڭ بىلەن يېتىملىق "لاي — لاي" تۆۋلاپ، تىلسىز ھايۋانلارنىمۇ تەسىرلەندۈرۈپ، يازنىڭ ئىسسىق تومۇزلىرىدا تاغدەك — تاغدەك خامانلارنى ئالغان. سەن بىلەن يۈكسەلگەن داۋۇتجان كۈيى، پاتەمنىڭ ئۈنى! سەندە مۇجەسسەم مۇقام ناۋاسى، بۇلبۇل ساداسى! سېنى ئاڭلىسام يايرايدۇ دىلىم! سېنى كۈيلىسەم سايرايدۇ تىلىم!

سەن بىلەن شان قۇچتى: «تۈگىمەس ناخشا»، «تارىم شاماللىرى»، «غۇنچەم»، «چېنىقىش»؛ «ئۈممەت دولقۇنلىرى»، «تىيانشان باغرىدا»، «كۆكلەم»، «ئىزدىنىش»؛ سەن بىلەن كەيدى شۆھرەت تاجىنى: «قايىنام ئۆركىشى»، «ئىلى دولقۇنلىرى»، «كۈرەشچان يىللار»؛ سەن بىلەن كۆرسەتتى ئەدەبىياتىمىزنىڭ يېڭى رىۋاجىنى: «ۋىسال سەھەرى»، «ئالتۇن ئاچقۇچ»، «ئۆچمەس يۇلتۇزلار»، «گۈلمەرۋى»، «ئاق روماللىق پەرىزات»، «يۇلتۇزلار يۇرتى»، «جىنەستە»، «بەخت ناخشىسى»، «چەۋەنداز»، «يۇلغۇن چېچىكى»، «ۋەتەن مۇھەببىتى»، «گىردىسەن يوللار».

ئىخ، ئانا تىل، سۆيۈملۈك ئانا تىل! سېنىڭ مەدەنىيەت ئەلچىسى بولۇپ، دۇنيانىڭ ئىلىم — پەن، ئەدەبىيات — سەنئەت گۈللىرىنى ئېچىلدۇرغان پەزىلىتىڭگە ئاپىرىن ئوقىماس قايسى بىر دىل!

سەن ئىتتىپاقلىق، دوستلۇق سارىيىدىكى گىگانت تۈۋرۈكسەن! سەن ھەر قايسى ئەل خەلقلەرنىڭ مەنىۋى مەدەنىيەت رىشتىسىنى خەلقىمىزنىڭ كۆڭۈل رىشتىسىگە تۇتاشتۇرغۇچى خاسىيەتلىك كۆۋرۈكسەن! سەن بىلەن بىلدىم ئېلىمىز ۋە دۇنيا ئەدەبىياتىنىڭ سەلتەنەتلىك تارىخىنى: چۈي يۈەن، لى بەي، لۇشۈن، گومورو، شېكسپىر، بالزاك، پۇشكىن، گوركى، تاگور، سەئىدىنى. سەن بىلەن كۆردۈم قۇللار ئىنقىلابىنىڭ بۈيۈك قەھرىمانى سىپارتاك سىيماسىنى، ۋىيال

لىقتىن ئايرىلىپ مەغلۇپ بولغۇچى دونكىخوت تەقدىرىنى، خەمسىلەر بوۋىسىنى گىراندى ئوبرا-زىنى، مۇتەئەسسىپلەر ۋەكىلى بىلىكوپ تىپىنى، روھى غالىبىيەتچىلىك مەستانىسى ئاكىيو پاجە-ئەسىنى. سەن بىلەن چۈشەندىم كىشىلىك دۇنيانى، ياشاشتىكى مۇددىئا- مەقسەت، مەنانى.

سەن جاھان ئەللىرىنىڭ ھەر قانداق تىلىنى ئۆز ئاھاڭى بويىچە توغرا تەلەپپۇز قىلالا-لايسەن! كۆڭۈلنىڭ سادىق، ئادىل تەرجىمانى بولالايسەن. شۇڭا جاھان تىلشۇناسلىرى سېنى "ئۇي-غۇر تىلى يىپەكتەك يۇمشاق تىل» دەپ يۇقۇرى باھالايدۇ. سېنىڭ نۇرنۇڭ ئەڭ تەرەققىي تاپقان تىللارنىڭ تۆرىدىن ھۆرمەتلىك ئورۇن ئالالايدۇ!

ئىخ، ئانا تىل، سۆيۈملۈك ئانا تىل! سېنىڭ ئىشقىڭدا، مۇھەببىتىڭدە يالقۇنلىنىپ ياناردىل!

مەن دۇنياغا كۆز ئېچىپ سېنىڭ يېقىملىق تەلەپپۇزۇڭ بىلەن ئاغزىمنى ئۆمەللەپ "ئانا" سۆزىنى ئىدا قىلدىم. بۇ ئۇلۇغ ئىدانىڭ مېنى ئاپىرىدە قىلغان ئۇلۇغ ئىنسان— ئانىغا بولغان چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن ساڭا بولغان سەمىمى سۆيگۈنىڭ يارقىن ئىپادىسى ئىكەنلىكىنى بىلدىم!

مەرىپەت گۈلۈستانىغا قەدەم قويۇپ، سەن مۇقەددەس ئانا تىل بىلەن "ئېلىپبە» دېگەن ساۋات چىقاردىم. ئىپتىدائىي مەكتەپتىن ئالىي بىلىم يۇرتلىرىغىچە سەن ئانا تىل بىلەن ئۇس-تازلىرىم بەرگەن بىلىم بۇلىقىنىڭ لەززەتلىك شەربىتىدىن ئەقلى قۇۋۋەتكە تولۇپ، ھاياتقا، دۇنياغا تەلپۈنۈپ، ئىلىم - پەنگە، ئەدەبىي - سەنئەتكە ئىنتىلىپ تالماس قانات چىقاردىم. سەن بىلەن كۆڭۈل خەزىنەمنى ئىلىم - پەن جەۋھەرىگە تولدۇردۇم! تەپەككۇر قۇشلىرىمنى ئىجات باغ-لىرىغا قوندۇردۇم! سېنىڭ خاسىيەتلىك ئالتۇن ئاچقۇچۇڭ بىلەن دەرس مۇنبىرىدە ياش ئەۋ-لاتلارنىڭ دىل قۇلۇپىنى ئاچتىم. ئۇلارنىڭ قەلبىگە بىلىم ئۇنچىلىرىنى چاچتىم. سەن ئانا تىل بىلەن مىڭلىغان ئىقتىدارلىق شاگىرتلارنى تەربىيىلەپ قاتارغا قوشتۇم. ۋەتىنىمنىڭ، خەلقىمنىڭ ئال-قىش - ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولۇپ، بەخت كۆكلىرىدە ئۇچتۇم. مەن سەن بىلەن چەكسىز بەختلىك-مەن! سەن بىلەن شاھلارنىڭ زەر تەختىدىنمۇ ئۈستۈن تەختلىكمەن! مەن سەن ئاتا قىلغان تىل بىلەن ھاياتنى، سەنئەتنى، ئىلىم - پەننى مەڭگۈ ئۇلۇغلايمەن! مەن سېنىڭ مەرمەردەك تازا، ئاققۇدەك پاك، ۋىجدانىدەك ساپلىقىڭنى ئەبەدى قوغدايمەن.

سەن تارىخىمىزنىڭ، مەدەنىيىتىمىزنىڭ، ھاياتىمىزنىڭ بۈيۈك ئىپتىخارى! سەن بىلەن ياش-نايدۇ ئېلىمىزنىڭ، مىللىتىمىزنىڭ پارلاق ئىستىقبالى— ئىلىم - پەن، سەنئەت باھارى.

ئىخ، ئانا تىل! سۆيۈملۈك ئانا تىل!

قەلەمداشلارغا

يالقۇنجان ئىسلام

يۇرتىمىزنىڭ ئەي گۈلى رەنالىرى،
يازغۇچى ، شائىرلىرى دەنالىرى.
مىر غىزارنىڭ خۇش ناۋا بۇلبۇللىرى،
شېئىرىيەتنىڭ تاھىرى، زوھرالىرى.
نەزمىدە سىزلەر بىلەن چاقچاقلىشاي،
تەنتەنە ـ كۈلكە ئىلىكىگە ئورتاقلىشاي .
شان ـ شەرەپنىڭ مۇنبىرىدە دوستلىرىم،
گۈل تاقاي كۆكسۈڭلىگە، قۇچاقلىشاي.
بولسىمۇ مەندە مۇشۇ ئىستەك ئۇلۇق،
تىل خەزىنەم ۋە لېكىن نامرات قۇرۇق.
جىن چىراق قانداقچىگە قىلالىسۇن،
تەردېمنى كۈن بىلەن ئاينىڭ يورۇق.
بۇيرىماس ئەيىپكە دەپ يولداشلىرىم،
كەڭ جامائەت ، دوستلىرىم، سىرداشلىرىم.
پائىلا تۇن، پائىلا تۇن، پائىلۇن،
ھە مانا چاقچاقلىرىمنى باشلىدىم.

قۇربان ئىمىنگە:

باشلىغان بۇ يولغا بىزنى باشتا سىز،
پىشتەدەم سىز ھەممىمىزدىن ياشتا سىز.
بىرلە كىم بىر باغبانىنىڭ خىسلىتى،
شۇنچە لايىق سۆيۈنۈپ داڭلاشتا سىز.

نۇر مەھەممەت ئېركىگە:

بىردۇنا ئەيلەيكى دوستلار ئېركىگە،
ئېركى نامى شاھ ئىرۇرجان مۇلكىگە.
بولدى مەرھۇم نەزمىسى بىر ھۆرگۈزەل،
رام قىلىپ ئالغان مېنى ئۆز ئىلكىگە.

سۇزۇك ئەپەندىگە:

پىشقەدەم ئۇستازىمىز بىزنىڭ سۇزۇك،
تونۇمايمەن سىزنى ئەفسۇس مەن تۇزۇك.
زەپ ياراشتى شېئىرىيەت دىلدارىنىڭ،
قولىغا سىز سالغان ئەشۇ ياقۇت ئۈزۈك.

ئابدىرېھىم توختىغا:

ئەڭ بۈيۈك مەقسەت يولىدا ھارمىغان،
قىلىدۇ تۆھپە ۋەتەنگە ئارمىغان .
سۆزىدۇ ئۈنچە دېڭىزنىڭ تەكتىدىن،
بەلگە ھىممەت كەمىرىنى باغلىغان.

ھامۇت ماخمۇدىغا:

كەلىمدى پۇرسەتمۇ يۈز كۆرۈشمىدۇق،
قىزدىتىپ سۆھبەت ـ پاراڭ كۈلۈشمىدۇق.
بىز ياشايمىز بىر شەھەردە ۋە لېكىن،
نە ئۈچۈن بېرىش ـ كېلىش قىلىشمىدۇق ؟

مۇھەممەت ئىمىن قۇربانىغا:

ئاقىرىپتۇ قارغا ئوخشاش چاچلىرى،
قاپتۇ يەتمىشكە تاقاپمۇ ياشلىرى.
چۈشىملە ئاتتىن ئىجات مەيدانىدا،
مەزمۇت يەنە ئالغا قەدەم تاشلاشلىرى،

سېيىت زۇنۇنغا:

ئەجرى قىلسا چۆل گۈلۈستان بولغۇسى،
قويسا تاشلاپ باغ گورۇستان بولغۇسى.
ئەل - ۋەتەنگە تۆھپە يار ئەتكەنلىنىڭ،
تەرىپى تىللاردا داستان بولغۇسى.

ئابلا ئەخمىدىگە:

باغلىغان بەل بىر ئۇلۇغ خىزمەتكە سىز،
بولدىڭىز نائىل شەرەپ، ھۆرمەتكە سىز.
ئاددى، ساددى، ئاقكۆڭۈل، قاتتىق تەلەپ.
مەس ئەمەس نامۇ - ئاتاق، شۆھرەتكە سىز.

ئابلىمىت ھاجىغا:

ئۆزلىرى يازغان ھىكايە «تۇتىيا»
مەن ئۈچۈن تەنگە قۇۋۋەت، كۆزگە زىيا.
ئۈمىدىم دىل تەشتىگىدە ياشنىسا،
يېڭىۋاشتىن يەنە بىر مېھرى گىياه

ھوشۇر ئىبراھىمغا:

كەلدىڭىز دەۋرىمگە ئالقىش ياغدۇرۇپ،
ھۆر زامان ئىشقىنى دىلدا ياندۇرۇپ.
بىلەن "چېلىش تەنتەنىسى" شات كۆلدىڭىز،
شان - زەپەر تاجىنى باشقا قوندۇرۇپ.

ئابدۇسەمەت خېلىلغا:

زەر بۆشۈك سىزگە زەرەپشان بويلىرى.
ھەم زەرەپشان شاۋقۇنىدەك كۈيلىرى.
ياخشى گۈل سۇلاشىمۇ ئۆزى لېكىن،
چىمىمىدىن كەتمەس ئۇنىڭ خۇشبۇيلىرى.

مەمتىلى زۇنۇنغا:

چولتىلىقنى چاندۇرۇپ قويدى قەلەم،
ئۇستىكارنىڭ ئالدىدا، دىلدا ئەلەم.
ئۆرتىدى ئاھ! مەن غېرىپجان جىسمىنى،
شېئىرىڭىز، دىرامىڭىز بوپ شاھ سەنەم.

مىرزاھىت كېرىمىگە

شېئىرىڭىزنىڭ خېلى ۋەزنى، جېنى بار،
يوق ھىساپتا سامىنى، توق دېنى بار.
دىلىڭىزدا ئەل - ۋەتەننىڭ سۆيگۈسى،
خەلقىڭىزنىڭ شاتلىقى بار، غېمى بار.

ھاجى ئەخمەتكە:

نامىڭىزنى بىرلە ھۆرمەت ياد ئېتەي.
نەزمىڭىزدىن دىلنى خەندان شاد ئېتەي.
شېئىرىڭىز بولسا كۈچارنىڭ شىردىنى،
ئىشقىدا ئۆزۈمنى مەن پەرھاد ئېتەي.

ئابلىمىت سابىرغا:

ئوقۇدۇم «بىخ» نى سۆيۈپ مەن زوقلۇنۇپ،
مەنمۇ بىخ ياردىم قەلەمدە روھلۇنۇپ.
بىخىڭىزنى سۇرۇپ ئاتسا چېچەك،
ئىشقىدا سايرايمەن خەندان ئۇرۇپ.

ئابلىز ئۆمەرگە:

قالدى پارلاپ ئۆمرىڭىزنىڭ ئىزلىرى،
ئىزىڭىزغا تەلپۈنەر ئەل كۆزلىرى.
كۆككە باقسام ھېچ كۆرۈنمەي قالدىغۇ،
يىللاپ نىچۈك ئىجادىڭىز يۇلتۇزلىرى ؟

ئابدىرېھىم ئىسمايىلغا:

ئوقۇغانچە شېئىرىڭىزنى ھەر قېتىم.
ئاشىدۇ سىزگە ئەقىدە، ھۆرمىتىم.
نەزمىڭىز بولدى تارازا مەن ئۈچۈن،
ئۆلچىنەر ئۇنىڭدا قەدرى - قىممىتىم.

ئەسقەر ھۆسەيىنگە:

راستىن ئېيتسام شېئىرنى سىز ئاز يازدىڭىز،
ۋە لېكىن يازغاندىمۇ ساز يازدىڭىز.
بەزى شائىر تەرسە تاش قاپ تولدۇرۇپ.
سىز ئەجىر بىرلەنكى گۆھەر قازدىڭىز.

ئۆچقۇنجان ئۆمەرگە

ئىش بىلەن مەشغۇل مۇھەررىر كۈن ـ تۈنى،
ئۇلغىيار بارغانچە ئۆچقۇن يالقۇنى.
"چەشمىلەر» دىن ياپرىدى دىل، بولسىدى،
شېئىرىڭىزدا ئەندى دەريا شاۋقۇنى.

سەمەت دوگايىلغا:

تەگمىدى تېخى قولۇمغا «غۇنچىمەن»
يولغا قاراپ بولدۇم بىتاقەت شۇنچە مەن.
يەتكىچە «نۇرلۇق قەلبلەر» ۋەسلىگە،
ئولتۇرارمەن تەلمۈرۈپكىم قانچە مەن.

جېلىلغا:

ئەل ـ ۋەتەننى سىز گۈزەل يار ئەتتىڭىز،
ئىشقىڭىزنى شېئىردا ئىزھار ئەتتىڭىز.
نەزمىڭىز بوپكى خوتەننىڭ قاش تېشى،
شېئىرىيەت قەسرىنى رەڭدار ئەتتىڭىز.

مەھەممەتىسىدىق تۆمۈرگە

سالسام نەزەر لىرىكىڭىزنىڭ تۈرىگە.
قانمىدى كۆڭلۈم ئۇنىڭ ناز ـ خۇلقىغا.
دىلنى مەپتۇن ئەيلىگەن شۇ ھۆر بۈگۈن،
قايسى پىنھان باغدا كەتتى ئۇيقىغا؟

تۇرسۇن نىيازغا:

پەيزىۋاتنىڭ قوغۇنىن داڭلايدۇ ئەل،
سىزگە شۇ قوغۇن كەبى قانمايدۇ ئەل.
شېئىرىڭىزدا تەمى بار ئاق كۆكچىنىڭ،
ھىكايىڭىزنى ياقتۇرۇپ ئاڭلايدۇ ئەل.

نىمەتۇللا ئەبەيدۇللاغا:

نىمەتۇللا سىز تىڭىپ، شائىر يەنە،
باشقا ژانىرلارغىمۇ ماھىر يەنە.
خۇشپۇراق تارقاتقۇچى بارى سابا،
بىلمىدىم نە كويدا سىز ھازىر يەنە؟

ۋاھىتجان غوپۇرغا:

مەن ئىدىم سىزدىن بۇرۇن چىققان قۇلاق،
بولدىڭىز مۇڭگۈز ئېشىپ مەندىن ئىراق.
يوق ھەسەت كۆڭلۈمدە ۋاھىتجان پەقەت،
ئالغا بېسىڭ سىزگە ياقاي يېشىل چىراق.

ئابلىكىم روزىغا:

نەۋ باھارنىڭ قالغىچىنى سايرىتىپ،
كەلدىڭىز ياش غۇنچىلارنى يايرىتىپ.
قۇچتى ئالقىش «ئىمىزگە» گىز شۇ بەزمىدە،
پەرۋىش ئەتىڭ ئىلھام گۈلىنى ئاينىتىپ.

تاھىر تالىپقا:

نەزمىڭىزدىن سۆيۈنەر بەكمۇ دىلىم،
نامىڭىزنىڭ زىكرىسىگە بەنت تىلىم.
رەڭمۇ ـ رەڭ گۈللەر ئېچىلغان باغچىدا،
ئەتتىڭىز سىز ھالۋا ـ تاتلىق بىر ئىلىم.

دىلبەر قېيىۇمغا:

شېئىرىڭىز ئۈز كۆرسىنەر ئەل كۆزىگە،
ئەيلىگەن مەپتۇن كۆڭۈلنى ئۆزىگە.
تىرىشىپ ئالغا بېسىڭ يىللار سىرى،
خال چېكىپ سەنئەت قىزىنىڭ يۈزىگە.

ماھىگۈل پەخىردىنگە:

سىز مەشقنى خېلى بالدۇر باشلىغان،
ئارىلىقتا ئۇنى ئازراق تاشلىغان.
ئەندى سۇلدۇرماڭ، ئۈمىدىم ماھىگۈل،
شۇ چېچەكنى مىڭ جاپادا ياشنىغان.

نۇر روزىغا:

توققۇزاقتا بىر ئەدىپ باردۇر يەنە،
ئاڭا ھۆرمەت ئېھتىرام ياردۇر يەنە.
ياقتى "مۆمىن» كۆڭلىگە ئەلنىڭ ئەجەپ
سىزگە نۇر روزى خەلق رازىدۇر يەنە.

رۇبائىلار

تۇرسۇن نىياز

ھاياتتا پەرۋانە، نۇرغا ئاشىقمەن،
مەجنۇندەك سۆيگۈگە مەڭگۈ سادىقمەن.
تۇغسىمۇ تولغاق يەپ گەرچە ئۆز ئانام،
ئاخىرقى ھىساپتا ئەلگە تالىقمەن.

ئالتۇندىن بىباھا — بىرلىك دېگەن سۆز،
«مەن-مەن» دىن ئەتىۋا ئۆملۈك دېگەن سۆز.
ئۆملۈكتىن، بىرلىكتىن گۈللەيدۇ ھايات،
ھەممىگە كاپالەت — تەڭلىك دېگەن سۆز.

كۈن ئۆتەر، ئاي ئۆتەر، يىللارمۇ ئۆتەر،
ھەر يىلدا ئۆمرۈڭنىڭ بىر گۈلى كېتەر.
گۈل تۈزۈپ بەرگىدىن تاشلىسا ياپراق،
شېخىدا سايرىغان بۇلبۇلمۇ كېتەر.

«ۋىللىدە» ئوت ئېلىپ ياندى جىن چىراق،
نۇرىدىن ئۆي يورۇپ قاچتى تۈن يىراق.
«چىراققۇ ئەل ئۈچۈن نۇر بەردى، مەنچۇ؟»
ھېمىشە كاللامدىن كەتمەس شۇ سوراق.

چاقماقتەك تېز ئۆتۈپ كەتتىڭ ياشلىغىم،
ۋەسلىڭدىن مەي ئىچتى قەلەم قاشلىغىم.
قېرىلىق يەتكەندە كۆرۈنمەيسەن ھېچ،
ئەمدى سەن نەلىدە «ئارزۇ» ئاتلىغىم؟

ئەل ۋەتەن شاتلىقى - مېنىڭ شاتلىغىم،
ئۆتتى شۇ ئارزۇدا گۈلدەك ياشلىغىم.
«سەن- مېنىڭ، مەن - سېنىڭ» دېمىگىن زىنھار،
چۈنكى مەن ئەل ئوغلى، سۇمبۇل چاچلىغىم.

بەختىم شۇ: ئەجرىمدىن كەپتۇ ئاممىتىم،
دېمەيمەن: يوق ئەمدى ياتقا ھاجىتىم.
دوستلارغا ئىگىلگەن بويىنۇم مەجنۇنتال،
دۈشمەنگە قارىغايدۇر قەددى - قاممىتىم.

ھۆرمىتىڭ ئاشتى راست، ئۆسكەندىن كېيىن،
ئەل ھوقۇق - كۈچۈڭنى كۆرگەندىن كېيىن.
«رازىدۇر ئىشىمدىن خەلقىم قانچىلىك؟»
سور ئۇنى مەنسەپتىن چۈشكەندىن كېيىن،

ئۆملۈكسىز، بىرلىكسىز مەنىسىز ھايات،
بۇ سىرلىق پەن ئەمەس ئاددى بىر ساۋات.
شۇ ساۋات ئىلكىدە تەبىئەتمۇ ھەم،
قۇشلارغا ئۇچۇشقا بەرگەن جۈپ قانات.

قەپەزدىن شاتۇتى سورىدى سوئال:
— سەن مېنى نىمانچە قىلمىسەن قامال؟
— سەن ئۆزۈڭ كىرگەنغۇ ئىختىيار قىلىپ، —
دېدى ئۇ، — مەندە بار ئەمدى نە ئامال؟

تاغ غۇلاپ، سوقۇشسا، ئەگەر ئىككى تاش،
كۆزۈڭدىن بىھۇدە تۆكمە ئىسسىق ياش.
چۈنكى تاش بەستىدە بولسا ھىسسىيات،
جىراغا چۈشۈپلا بولمايتتى «ئاداش».

دېدى تال: ئېيتقىنچۇ، دوستۇم ئى ياڭاق،
نەخىسلەت بار سەندە، ياشايسەن ئۇزاق؟
دېدى ئۇ جاۋابەن خوشنىسى تالغا:
خىسلىتىم شۇكى مەن تامادىن يىراق.

بېخىلدىن پۈل سورىماي،سورغىن جېنىمنى،
تۈتقۇزماس ئۇ ساڭا بىر تال قىلىمنى.
بىر يۇتۇم سۇ چىقسا ئەگەر ئۆيىمدىن،
ئۇ يالاپ يۈرمەيتتى تاۋاق تېشىمنى.

بەختىم شۇ: ئۆمرۈمدە ۋىژدان ساتمىدىم،
يالغاندىن كۆز بوياپ شۆھرەت تاپمىدىم.
تېز پۈكسەم پۈكتۈمكى خەلقىم ئالدىدا،
دۈشمەنگە يالۋۇرۇپ جاننى باقمىدىم.

بىر پىتنە تارالسا، كىشى ئاغزىدىن،
تەڭ چىقار يىلانمۇ ئۇنىڭ باغرىدىن.
يىلانغا ھەمتاۋاق بولغاچقا چايان،
ماسلىشار ئۇنىڭغا چىقىپ دالدىدىن.

ھەر پەسلى باھاردا ياشنار گۈل - گىيا،
ياپ - يېشىل تون كىيەر پۈتكۈل تاغ - دالا.
گۈل ئۆسمەس بولمىسا سۇ، ھاۋا، تۇپراق،
ئەجرىسىز تۇپراقمۇ بولماس تۇتىيا.

باھارسىزھېچ يەردە باغۇ - چىمەن يوق،
چىمەنسىز دەشتىنى سۆيگەن لىۋەن يوق.
كۆكتىمكى نۇرانە ئايدىمۇ داغ بار،
ئېيىپسىز، نۇقسانسىز بىرمۇ چېچەن يوق.

باھاردا باغلارغا تولغان گۈل - چېچەك،
بېرىدۇ ئەتىكى مىۋىدىن دېرەك،
چېچەكسىز مىۋە يوق،غايىسىز ئىنسان،
غايىگە يول ئاچار دىلدىكى تىلەك.

دىدىكىم: تەخسىكەش قۇۋدۇر تۈلكىدىن،
قورقماس ئۇ، يائۇيات ياكى كۈلكىدىن.
مەن دەيمەن: ئۇنىڭمۇ تەقدىرى ئوخشاش،
ئۆلىدىغان تۈلكىدەك بىر كۈن بۆرىدىن.

مېنىڭمۇ سېنىڭدەك بىغەم يۈرگۈم بار،
تويغىچە يەپ - ئىچىپ، ئويناپ كۈلگۈم بار.
بىراق، ئەل بەختىدىن ئۆزگە بەختىم يوق،
شۇ سەۋەپ، ئەل ئۈچۈن ئىشلەپ ئۆلگۈم بار.

ھېرىشتىن - چارچاشتىن قىلچە زارىم يوق،
كۆڭلۈمدە باشقىچە مۇددىئايىم يوق.
ئارزۇيۇم بىر ئۆمۈر ئەل ئۈچۈن ئىشلەش،
بۇ مەقسەت - ئارزۇسىز تەندە جانىم يوق.

بىر ئىلىم ئەھلىنىڭ كۆزىنى يۇمغىنى،
كۆكتىن بىر يۇلتۇزنىڭ ئېقىپ چۈشكىنى.
بىر نادان، زالىمنىڭ گۆرگە كىرگىنى،
بېشىڭدىن ئاپەتنىڭ ئۆتۈپ كەتكىنى.

ئەلنىڭ چىن سالىمى — ئىززەت-ھۆرمىتىڭ،
بۇ سېنىڭ ئىنسانلىق قەدرى - قىممىتىڭ.
تېگىشسەڭ سەن ئۇنى پۇل بىلەن مالغا،
توزىيدۇ توزغاقتەك قۇرغان جەننىتىڭ.

ئېغىزدا ئات چېپىپ، شە ئالماق ئاسان،
چۈنكى تىل ئۈستىدە يوق دەريا - داۋان.
ئۆتەلمەس ئېرىقتىن ئاتلاپ يۈرەكلىك،
بەزىدە شۇ پونى ئاتقان "قەھرىمان".

"پۇۋ" دېسەڭ ئۇچقىلى توزغاق ئەمەسمەن،
ۋە ياكى ھاماقەت، ئەخمەق ئەمەسمەن.
قەرزىم بار، ئەجرىم بار خەلقىم ئالدىدا،
تۆھپىسىز كەتكىلى قامغاق ئەمەسمەن.

نام-ئاتاق، شۆھرەتتىن كەچتىم بولدى (بەس!)
ئۇ ۋىژدان، خىسلەتنى قىلار ئىكەن مەس.
مەس يۈرۈپ ئەل - يۇرتتىن قارغىش ئالغىچە،
مەيلى مەن يەردىكى بولاي ئاددى خەس.

ئۆزىنى بىلمىگەن ئۆزگىنى بىلمەس،
بىلسىمۇ نوقسانىدىن باشقىنى كۆرمەس.
ئۇنداقلار ئوخشايدۇ ھىسسىز بىر كۆلگە،
شىپخىدا ئايىنىغان تىكەننى سەزمەس.

دوستلۇقنىڭ مەقسىدى ــ ئەمەس نەپ ئېلىش،
ياكى نەپ تەگمىسە، غاجاپ گەپ تېپىش.
شۇنداقمۇ دوستلاردىن باركى دۇنيادا،
ئۇلارغا كەسپتۇر ئالداپ يەپ ـ قېچىش.

بۇگۈندىن ۋاز كەچسەڭ ئەتىنى ئويلاپ،
" ئەتە » مۇ " ئۆگۈن » نى كېلىدۇ باشلاپ،
چېكى يوق ئالەمدە " بۈگۈن»،" ئەتە » نىڭ،
ۋە لېكىن ئۇ سېنى قېرىتار كوللاپ.

چايانىڭ چېقىشى ھەركىمگە ئايان،
كۆرۈنمەس ئۇ شۇڭا ئادەمگە ئاسان.
چايانىڭ خۇي ـ پەيلى دەيلى بىز بىراق،
ئىنسانىڭ ئىنساننى چاققىنى يامان.

يانتاققا يامىشىپ ئۆسكەن چىڭگىلەك،
ماختاندى: كۆر دوستۇم! مەن قانداق زىرەك؟
يانتاقمۇ سۆز قاتتى ئاڭا يولىدا:
"مەنمۇ خوش، زىرەككە بولغاچ يان تىرەك»

رەنجىدى بىر كۆنى مۆڭگۈزدىن قۇلاق:
ــ ئۆسۈپسەن قېشىمدا تاپتىڭ چوڭ چاتاق.
ــ قاخشىما جان دوستۇم،ــ دېدى مۆڭگۈز ھەم،
ــ سەنمۇ گاس بولمىساڭ يىمەيتىم تاياق.

گۈل دېدى قوياشقا: مىڭ رەخمەت ساڭا،
نۇرۇڭدىن ئەڭ گۈزەل رەڭ بەردىڭ ماڭا.
ئېيتتىكى قوياشمۇ: ئۇنتۇما ئى گۈل،
ساڭا جان، قان بەرگەن تۇپراقنى يانا.

بىلمەن ئۆزۈڭنى گۆھەر چاغلىدىڭ،
شۇ سەۋەپ تاشقا ھەم نەزەر سالمىدىڭ
تاش تەگسە گۆھەرنىڭ سۇنمىغى نىمە،
سەن نىچۈن بۇ ئىشتىن ساۋاق ئالمىدىڭ؟

ياشىدىم، ياشايمەن يەنە ئۆلگىچە،
جىسمىمنى ئەۋلاتلار يەرگە كۆمگىچە.
رازىمەن ئەل ئۈچۈن كەلگەن ئەجەلگە،
"مەن» ئۈچۈن چوت سوقۇپ تىرىك يۈرگىچە.

ئەل قەلبى ـ رايىدىن گۆھەر سۆزگىنىڭ،
شائىرلىق بابىدا كامال تاپقىنىڭ.
سۆز بىلەن ھەركىمنىڭ بولمىسا ئوخشاش،
گۆھەرنى تاش بىلەن ئۇرۇپ چاققىنىڭ.

بۇلبۇلغا سايراشقا چىمەنلىك كېرەك،
ئىنسانغا ياشاشقا ئەركىنلىك كېرەك.
ئەركىنلىك ئۆزىچە كەلمەيدۇ كۈلۈپ،
بۇ يولدا تاغدەك زور تەمكىنلىك كېرەك.

كۆردۈم كۆپ"مەن-مەن»دەپ ياشاپ يۈرگەننى،
ئۆزىنى ئۆزگىدىن ئەلا بىلگەننى.
كۆرمىدىم قەن بەرسە، ئۇنى ئاچچىق دەپ،
تۇز بەرسە، شاتلىنىپ تاتلىق دېگەننى.

بىر قاراپ كۈلكەڭدىن بەختىڭنى كۆردۈم،
دوستلارغا ئاتەشتەك قەلبىڭنى كۆردۈم.
كۈلكىمۇ ھېمىشە ئەمەسكەن ئوخشاش،
ئۇنىڭدىن بەزىدە ئەسلىڭنى كۆردۈم.

بولدى قوي، سۆزلىمە ئۆلۈپ كەتتى ئۇ،
تەھتىگە تۇپراقنىڭ كىرىپ كەتتى ئۇ،
سەن ئۇنى يامان دەپ تىللىغان بىلەن،
ئەل ئۈچۈن ھەممىنى بىرىپ كەتتى ئۇ.

كېسىلسە بىرتال شاخ دەرەخ غولىدىن،
كۆكلەيدۇ بىرگە ئون كەسكەن يېرىدىن.
ئېچىلماس ئىنسانىنىڭ بىرگۈلى بىراق،
توزىسا بىر قېتىم قۇرۇپ شېخىدىن.

بولمىسا باھاردا جۇدۇن يا بوران،
چېچەكنىڭ مىۋىگە كىرمىگى ئاسان،
لېكىن، شۇ نوتىغا يۈك بولساغورا،
شېخىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ ھامان.

ھەيرانمەن: "ئال" دىسەم يايراپ كەتتىڭىز،
"كەڭ قوساق، سېخى" دەپ ماختاپ كەتتىڭىز
ئەپسۇسكى، "ئا" بىلەن "ب" تام خوشنىغۇ؟
"بەر"، دىسەم نىمىشكە تىللاپ كەتتىڭىز؟

ئېيتتى كىم: ئوغرىنى دىمىگىن ئىنسان،
ئۇ ئالار پۇلۇڭنى تاپسىلا ئىمكان.
مەن دەيمەن ئەكسىچە: پۇل بېرىپ ساڭا،
كەينىدىن جان ئالغان ھېلىگەر يامان.

تونۇكۈن بىر دوستۇم يۈرگەن كۆرەڭلەپ
ھەممىنى "تەخسىكەش" پالان - پوكۈن، دەپ.
بۈگۈنچۇ، سەپسالسام سەمرىپ كېتەپتۇ،
ئۇمۇ شۇ تەخسىدە "ھالال" تاماق يەپ.

قۇدۇقتا كۈكىراپ ياتقان چاپاقا،
دىگەيمىش: بۇ يۇرتقا ئۆزۈم پادىشا
- گېپىڭ ھەق، پادىشا بولمىساڭ راستىمن،
يەمەستىڭ سەن مېنى، - دىگەيمىش پاشا.

توختىماي تىنىمسىز سوقۇدۇ يۈرەك،
توختىسا بىر مىنۇت تەنمۇ بى كېرەك.
جانىسىز تەن ئوخشايدۇ قاخشال دەرەخكە،
ئۇنىڭدا ئېچىلغاي نەدە گۈل - چېچەك؟

نەسلىدىن ئادەتتۇر تۈلكىگە قۇۋلۇق،
ئۇنىڭدىن قىلچىمۇ كەلمىگەي خوۋلۇق.
ئاز دىمە بىزدىمۇ مۇنداق تۈلكىلەر،
قۇترىسا ئىزىدىن ياغىدۇ شۇملۇق.

بوۋاقنى بەزلەشكە ئەپچىل بۆلەنچۈك،
ئەماغا يار - يۆلەك دائىم دىيەنچۈك.
قىسقاچ ئۇ قولتۇققا ئەشۇ تاياقنى،
سۆزلەيدۇ بەزىدە ساقتىن يۈرەكلىك.

تۆھمەتخور تېگىدىن غەيۋەتكە ئامراق،
مەقسىدى: ئۆزىگە يانتاياق تاپماق.
تۇخۇمدىن تۈك ئىزدەش كۆنگەن ئادىتى،
تاپىدۇ يوق يەردىن بىردەمدە پۇتاق.

ئۇچىدۇ ھەر قاچان چىۋىن گەندىگە،
گەندىمۇ شىپادۇر ئۇنىڭ رەنجىگە
بىزدىمۇ ئۇچرايدۇ چىۋىن مىجەزلەر،
ھەيرانمەن ئۇلارنىڭ رەزىل پەيلىگە.

ئالدىمىدىن ئۆتتى كۆپ ئىسسىق- سوغاقلار،
مايسىراپ بەزىدە ئۆچتى چىراقلار.
چىراقسىز تۈن كېچە كېمىگە، نەكېرەك؟
ئويغاتتى غەپلەتتىن ئاچچىق ساۋاقلار.

جاھاندىن بەزىدە كۈلگۈم كېلىدۇ،
ئۇچرىسا بىر خاتا، تۈزگۈم كېلىدۇ.
دە ئامال، ھەممە جىڭ ئوخشاش ئەمەسكەن،
شۇ سەۋەپ ئۇن - تۈنسىز يۈرگۈم كېلىدۇ.

بەزىلەر ئەلگە جان تىكىپ ياشايدۇ،
ھەق ئۇچۇن بېشىدىن كېچىپ ياشايدۇ،
بار يەنە بەزىلەر پاشىغا ئوخشاش،
ئەلنىڭ قان - تەرىنى ئىچىپ ياشايدۇ.

كىم باتۇر، كىم قورقاق سىنار چەك - سەپەر،
چۈنكى ئۇ مەشرەپتەك ئەمەس بىخەتەر.
قورقاققا جىن ئامراق، ھورۇنغا شەيتان،
باتۇرغا يولداشتۇر دائىم شان-زەپەر.

×

«كۆن» دېمەك، بىھۇدە ماختاپ مېنى سىز،
رازىمەن: داغ يۈزلۈك بىر ئاي دېسىڭىز.
«گۈل» دېسەم بىر زامان سىزنىمۇ ماختاپ،
«گۈلدىمۇ تىكەن بار» دېگەن ئۆزىڭىز.

×

تۆمۈرنى دات يەيدۇ، ياغاچنى قۇرۇت،
ئىنسانىنى دەت يەيدۇ، ئۆتكەننى ئۇنۇت.
ياماندىن ئىبرەت ئال، خاتادىن ساۋاق،
كۆزۈڭدىن ھەسرەتنىڭ يېشىنى قۇرۇت.

چوڭ ئەمەس، مۆڭگە قۇرۇت چۈشكىنى،
خەتەرلىك غولىغا تىشىپ كىرگىنى.
ئاشكارا دۈشمەننىڭ ئاتقان ئوقىدىن،
ياماندۇر دوستلارنىڭ كولاپ يۈرگىنى.

×

مېھنەتسىز ئىنسانىنىڭ ھۆرمىتى بولماس،
ھۆرمەتسىز كىشىنىڭ قىممىتى بولماس.
بىلىم كۈچ، بىلىم نۇر، بىلىم زەر - گۆھەر،
بىلىمسىز نادانىنىڭ ھىممىتى بولماس.

×

بىرسى: «سەن گۈل» دېسە، قىلىپ خوشامەت،
ئىشىنەر راستىنلا نادان - ھاماقەت.
ھاماقەت بولمىسا، دېمەسمىدى ئۇ:
«بۇ سۈپەت مەندە يوق، قىلما ھاقارەت»

1983 -، 1984 - يىللار

ئانا تىيانشان

يۈسۈپجان ھېيت

ئالدىمدا ئاپپاق قار يېپىنغان چوققا،
ئاسمانغا تاقاشقان مەغرۇر كۆمۈش تاغ.
تىك خادا تاشلاردا ناۋات رەڭ نوكچا،
باغرىدا زەركەشتە باسقان چىمەن باغ.
باغلاردا قايىنايدۇ تىرىشچان ھايات،
قىش پەسلى دېمەككى، كېلىپ - كېتەرچاغ.

ئاپپاق قار تاغلارغا ماھۇتتىن يەكتەك،
ئۈستىدە ئەگىگەن بۇلۇتلار رومال.
كۆك مۇزلار ئاستىدا گىيالار سەگەك،
باھاردىن خۇشخەۋەر بېغىشلار شامال.
ئۈستى مۇز، ئاستىدا قىزغىن بىر ئېقىن،
ئويلايمەن، ئاجايىپ قىسمەتقۇ بۇ ھال؟

ئەبەتلىك بەخشەندە ئەمەس ئاق مۇز،
ھاڭلاردا بىسى مەزگىل ھۇۋلىغان بوران.
مەغپىرەت ئەتكەندە ئىسسىقنى تومۇز،
مۇزلاردىن يامرايدۇ بوستانغا قىيان.
دەريالار شاۋقۇنلۇق، تېرەندۇر ئېقىن،
نەقەدەر سۆيۈملۈك بۇ ئانا ماكان؟

بوز تاغلار ئارچىزار يېشىل قارىغاي،
ئورمانلار كەشتىدەك كۆركەم، ئۇز سۈرەت.
ھەر قانداق رەسسامغا نېسىپ بولمىغاي،
تەبىئەت تەسەددۇق ئەتكەن بۇ ھالەت.
سوغۇققا بوي بەرمەي، قەددى تىك تۇرار،
دىيارغا بېغىشلاپ ھۆسۈن، سەلتەنەت.

باغاشلاپ سۆيگەندە ئۇنى زەر قوياش،
نەۋباھار ياپىدۇ شاھانە يوپۇق.
رەڭگا ـ رەڭ نۇرلارغا چۆمۈلۈپ قۇم-تاش،
تەبىئەت بوينىغا ئاسىدۇ تارتۇق.
بۇ سەۋەپ دۇنياسى ساپ تەردە مول ئاش،
كۆرەرسەن ھالاۋەت ئەجرىڭدىن ئارتۇق.

ئانامدۇر تىيانشان خان ئەۋلادى تاغ،
كارۋان بوۋامدىن تونۇش يول ـ داۋان.
ئارچىزار ئورمانلار ئاتامغا بەلۋاغ،
شىجائەت ئۆتكۈلى چىدامغا نىشان.
زەپەرگە ھۆر ۋىسال ئاچار كەڭ قۇچاق،
يۈكسەك چىن ئىرادە كۆتۈرۈپ ۋۇلقان.

بۇ ئانا بۆشۈكۈم سۆيۈملۈك دىيار،
چوققىلار مىنگەشكەن تاغلار تىزمىسى.
دۇنيانى مەھلىيا قىلغان دىلخۇمار،
قاتمۇ ـ قات يەر ئاستى بايلىق غەزىنىسى.
تارىختا شۆھرىتى ئالەمگە داڭدار،
مۇقەددەس تىيانشان بۈركۈت ئۇۋىسى.

قەرزدار ئوغلۇڭ مەن ئاناتىيانشان،
ھاياتىم ـ بارلىقىم تەسەددۇق ساڭا.
يەلكەمگە مىڭ پاتمان ئۈمۈت ئارتىلغان،
قەرزىمنى ئاقلاشقا ھەر دەم جان پىدا.
بۈركۈتنىڭ ئوبرازى دىلغا ئىلتىجا،
ھەر چىمدىم ئاق توپاڭ ماڭا تۇتىيا.

>>>>>>>>>~~~~~~<<<<<<<<<

شېئىرلار

ئابدۇسەمەت خېلىل

سىگنال

(ساتىرا)

ئىدارىنىڭ باشلىقى ئەكرەم،
ئاتاپ يازدىم ساڭا بىر قوشاق.
يازغىنىمدىن ئەسلەپ ئۆزەڭنىڭ —
قىلمىشىدىن ئالارسەن ساۋاق!

ئوسكەنىسىرى ئەمەل ـ مەرتىۋەڭ،
گىدىيەيسەن بەكمۇ سەتلىشىپ.
سالام بەرسە ئىلىك ئالمايسەن،
"باشلىقمەن"ـ دەپ ھەددىڭدىن ئېشىپ.

ئىشخاناڭغا ئەيمىنىپ ھېچ كىم،
ئاسانلىقچە باسالماس قەدەم.
ئەھۋال ئېيتىپ كەلگەندە بىراۋ،
زەربە يەيدۇ سىنىڭدىن شۇ دەم.

"ياخشى"ـ دەيسەن خوشامەتچىنى،
بىرىپ تۇرسا پات-پات زىياپەت.
ئۇ يالمايسەن ئاۋامدىن قىلچە،
بولۇپ قالدى بۇ ساڭا ئادەت.

توغرا پىكىر بەرگەن كىشىنى،
ئۆچ كۆرىسەن ئەزەلدىن بىرى.
ھىلە ـ مىكىر ئىشلىتىپ جەزمەن،
كۆزدىن ئۇنى قوغلايسەن نېرى.

يۇقۇرىغا قىلىپ خوشامەت،
ئىشلىتىسەن تۆۋەنگە بىسىم.
قۇرۇق گەپتە ئالدايسەن خەقنى،
بىغىنلارنى ئاچسالڭ ھەرقېتىم.

كىشىلەرنى ئايرىپ تۇرىسەن،
قايسى "سىپخى" قايسى "بىخىل" ـ دەپ.

قارنىڭ تېخى تويىمىدى ئەجەپ،
ئالدانغانىنى ئالداپ شىلىپ يەپ.

قاقتى ـ سوقتى قىلىش يولىدا،
جۇدەپ كەتتىڭ قاتۇرۇپ باشنى.
"سوغات» ئۈچۈن بەرسە مۇبادا،
قاتتىق دىمەي يەيسەنغۇ تاشنى.

نەپ تەگمىسە ساڭا بىراۋدىن،
"ئەسكە»ـ دەيسەن ئۇنى شۇھامان.
پەيتى كەلسە چېقىشۋالىسەن،
بولۇپ گويا زەھەرلىك چايان.

ھەر بىر ئېيتقان سۆزۈڭدە دائىم،
ئادىللىقنى قىلىسەن دەۋەت.
بولغاچ ئىشىڭ ئۇنىڭ ئەكسىچە،
ياغدى ساڭا ھەر ياندىن لەنەت.

×

خۇدىڭنى تاپ، كۆزۈڭنى ئاچقىن،
ئەتراپىڭغا ئوبدان نەزەر سال!
يار لىقۋىدىن تارتقىن ئېتىڭنى،
بەردىم ساڭا جاراڭلىق سىگنال.

رۇبائىيلار

ئۆستۈردى مېنى ئاناۋەتىنىم،
ئۇنىڭغا تۇتاش ۋۇجۇدۇم ـ تېنىم.
ئۇنىڭسىز ماڭا يوقتۇر نىجاتلىق،
ئۇنىڭسىز ئاقماس تومۇردا قېنىم.

×

ئايرىلالىمايمەن ئېزىز ۋەتەندىن،
جېنىم چىققىچە ھەتتاكى تەندىن.
ئۆلگىنىم ياخشى دۇنيادا، ھىجران-
قايغۇسى بىلەن تىرىك يۈرگەندىن.

×

پەرھاتتەك مەزمۇت باغلاپ بىلىمنى،
تۆكۈپ بىر ئۆمۈر كۈمۈش تېرىمنى.
تاغلارنى كېسىپ كەۋسەر ئاققۇزۇپ،
گۈلگە پۈركەيمەن ئۆسكەن يېرىمنى.

×

نىگارىم يوق ۋەتەندىن بۆلەك،
"ۋەتەن!» ـ دەپلا سوقىدۇ يۈرەك.
گۈلدىن-گۈلگە نىشانسىز ئۇچقان،
ئەمەس ئۆزەم چېپار كېپىنەك.

شېئىرلار

ئابدۇللا ياقۇپ

مەن شاتلىققا مەھلىيا ئادەم

ئەتلەس كۆينەك كىيىپ كەلدى ياز،
كەڭ ئۇپۇقتا قوياش قىلدى ناز.
قەلبىم شۇدەم چالدى نەغمە ـ ساز،
مەن شاتلىققا مەھلىيا ئادەم.

مۇچاق ئاچقاچ يىپ ـ يېڭى چاغلار،
قاراڭ كۆركەم نەقەدەر باغلار.

دىل قەسرىمدىن يۇيۇلدى داغلار،
مەن شاتلىققا مەھلىيا ئادەم.

قۇت پەرىسى كۆرسۇتۇپ جامال،
سۇندى ماڭا غۇنچىگۈل ـ نىھال.
ياقسام ئىككەن يۈزى ئاي ـ ھىلال،
مەن شاتلىققا مەھلىيا ئادەم.

AltunOq

دەۋر قاتتىق تەندە قانغا ـ قان،
قىنغا سىغماي يايراپ كەتتى جان.
مەنلا ئەمەس كۆلدى يەر ـ جاھان،
مەن شاتلىققا مەھلىيا ئادەم.

قوياش بولۇپ يانسۇن بۇ ھايات،
ئالەمگە نۇر چاچسۇن بۇ ھايات.
ۋىسالىغا قانسۇن بۇ ھايات،
مەن شاتلىققا مەھلىيا ئادەم.

ئانا تۇپراققا

ئانا تۇپراق، بىلەمسەن ساڭا،
يۈرۈكۈمنىڭ ئامراقلىغىنى.
ئانا تۇپراق، بىلەمسەن ساڭا،
چىن سۆيگۈمنىڭ قايناقلىغىنى.

مەن ئۆزەمنى گۆھەر دەپسانماي،
بولسام ئەگەر سەندە ياتقان تاش.
بولسام سەندە يانغان بىر چىراق،
مەن ئۆزەمنى بىلەي بىر قوياش.

سەن تۇرۇغلۇق جانان نە كېرەك؟
جانان بىلىپ توپاڭنى سۆيەي.
گۈلخان بولۇپ يانسا كۆكرۈكۈم،
رازىمەنكى شۇ ئوتتا كۆيەي.

گۈزەللىگىڭ قىلسا مەھلىيا،
شۇ چىرايلىق ۋەسلىڭگە باقاي.
دانە ـ دانە مىسرالىرىمنى،
ساڭا ئالتۇن ئۈنچە قىپ تاقاي.

قەھرىتاندا توڭلىساڭ مۇزلاپ،
ئىسسىق قۇچاق ئاچاي مەن ساڭا،
كەلسە كۆكلەم ساداقىتىمنى،
ئۇرۇق قىلىپ چاچاي مەن ساڭا.

قات ـ قېتىڭدا قالسۇن يىلتىزىم،
دەرەخ بولۇپ غوللىسام سەندە.
كۆكلەپ چىقاي يەنە بىخ سۈرۈپ،
كۈچ ـ قۇدرىتىڭ ئۇرغۇسۇن مەندە.

خوشاللىق يوق ماڭا ئۆزگە ھېچ،
خوشاللىغىم سەن بىلەن ياشاش.
روھىم مېنىڭ قۇچقاي ئاسايىش،
ئىنىق توختاپ قويسام ساڭا باش.

سەرلەۋھە

دىدى بىرسى: " ياخشى بىرشېئىر ـــ
يېزىشنى سەن قىلغاندا ئارزۇ؛
ئىلھام كېلىپ قەلەمنى ئالساڭ،
ئاڭا قانداق قويىسەن ماۋزۇ؟"

دىدىم ئاڭا: دەۋردىم بەختىيار،
لەۋلىرىمدە ۋىسال تاتلىغى،
بولۇر شۇڭا ياخشى شېئىرىمنىڭ،
سەرلەۋھىسى " ھايات شاتلىغى "

سەن ۋە ئوغلۇڭ

قىرىساڭمۇ باركەن پەس ھەۋەس،
يۈرەركەنسەن دائىم مەس ـ ئەلەس.
ساقىلىڭنى چىلاپ رومكىغا،
ئەل كۆزىدىن بولماپسەن پەخەس.

ئۇزۇن ئۆتمەي ئىز بېسىپ ئوغلۇڭ،
خۇي ـ پەيلىڭنى يۈرۈپتۇ دوراپ.
ھەر ئاخشىمى "نىمىشقا ئىچتىڭ؟"ـــ
دەيدىكەنسەن ئۇنىڭغا جوراپ.

نىچۈن ئوغلۇڭ بولسۇن ئەيىپكار،
قىلمىشىڭنىڭ يۇقسا قارىسى.
بەزى سەندەك "ئالا ئىنەكنىڭ
چالا قۇيرۇق بولار بالىسى"

دەيمەن شۇڭا

تاپان يالاپ ئۆگەنگەن پەسكەش،
قول ئۈزەلمەس ئىكەن تەخسىدىن.
ۋىجدانىنى يوقۇتۇپ ئىتقا ـ
ئايلىنارگەن ئادەم نەسلىدىن.

خۇشامەتتىن كەلگەن پايدا ـ نەپ،
ئوخشايدىكەن سېسىق ئالمىغا،
ئۆلسەم مەيلى تىك تۇرۇپ ئۆلەي،
ئايلانغىچە ئىتقا ـ لالمىغا.

سەن ئەگەردە

بوپتۇ شۇنچە ئەل بىزار سەندىن،
ئەلگە ئازار بەرگەنلىگىڭدىن.
ئەلنى قەستلەپ ئەلنىڭ ئىزىدىن،
ئەخلەت ـ چاۋار تەرگەنلىگىڭدىن.

ئەل ئۈستىدىن قىلىپ شىكايەت،
دەيسەن: "دەيدۇ ئەل مېنى يامان"
نېچۈن يامان دېسۇن ئەل سېنى،
سەن ئەگەردە بولمىساڭ چايان

پەرزەندىم

ئۈچراشقاندا سورىدى دوستۇم،
دەستلەپ قىلىپ "بالاڭ بارمۇ؟" دەپ.
لېكىن دوستۇم سوراپ قويىدى،
"مالۇ ـ مۈلكىڭ، كالاڭ بارمۇ؟" دەپ.

بەرگىنىمدە دوستۇمغا جاۋاپ،
پەرزەندىمدىن سۆيۈندۈم چەكسىز.
ئادەم ئۈچۈن ھەممە بايلىقتىن،
پەرزەنت ئەلا تۇراركەن شەكسىز

پەرزەنت دىگەن ئىكەن تەندە جان،
ھاياتلىقنىڭ ئۈچمەس چىرىغى.
پەرزەندى يوق كىشىنىڭ ئاخىر،
قۇرۇپ تۈگەر ئىكەن ئۇرۇغى،

بولار ئىكەن پەرزەندىم ھاسا،
بارا ـ بارا مۈكچەيسەم قېرىپ.
كۆزۈم يۇمسام قەۋرەم بېشىغا،
شۇ پەرزەندىم قويار گۈل تېرىپ.

ئىككى شېئىر

تەلئەت تۇردى

بۈگۈن

بىر ـ بىردىن ياخشى كۈنلەر كەلگ قۇچاق ئاچتى بۈگۈن،
رەڭمۇ ـ رەڭ گۈللەر ئېچىلدى، خۇشپۇراق چاچتى بۈگۈن!

سايرىدى كاككۇك ۋە بۇلبۇللار راسا خەندان ئۇرۇپ،
دەۋرىمىزنىڭ شەنىگە كۈيلەر تولۇپ تاشتى بۈگۈن.

خوشخەۋەرلەر ياغدى ئەلگە كۈندە بايرام، كۈندە توي،
بارچە خەلقىم شادىمان گۈلباغدا سايراشتى بۈگۈن.

ھەر كىشىنىڭ سۇ ئىچىپ كۆڭلى باھاردىن قانغىچە،
كۈچ - قۇۋۋەت، زېھنى - پاراسەت ھەمسىلەپ ئاشتى بۈگۈن.

ئانا يۇرت مېھرى

ئىخ، ئانا يۇرتۇم سېنىڭ يارىڭ بولاي،
جان تىكىپ ئىشقىڭدا جانانىڭ بولاي.
سېنى دەپ چەكسەم جاپا بەختىم مېنىڭ،
ئامرىغىم، مەڭگۈ ۋاپادارىڭ بولاي.
سەن ئىمانچە بەك سۆيۈملۈك، مېھرىبان،
قىل قوبول، مەنمۇ قەدىردانىڭ بولاي.
كىم شەيدا مېھرىڭگە قانسۇن ئۆمرىدە؟
ئەل قاتارى مەنمۇ دىلدارىڭ بولاي.
نى ئىسىل ئارزۇلىرىم بار سەن ئۈچۈن،
ئۆلىسەم ئاسماندا چولپانىڭ بولاي.

يەتكۈزۈپ ھەتتاكى ئايدىن خوشخەۋەر،
ئەركىلەپ باغرىڭدا مېھمانىڭ بولاي.
گۈل بېغىمسەن، نەكېرەك جەننەت ماڭا؟
بۇلبۇلۇڭ ھەمدە غەزەلخانىڭ بولاي.
بارلىغىم تەقدىم ساڭا ئالتۇن دىيار،
جان تىكىپ قوينۇڭدا پالۋانىڭ بولاي.
ئەي ئېزىزانە ماكانىم قەشقىرىم،
تەلمۈرۈپ تۇرغان خېرىدارىڭ بولاي.
جان ئانا، جانىم ئاناگەر خالىساڭ،
ھەر قاچان ئالدىڭدا قۇربانىڭ بولاي.

رۇبائىلار

ئىمىن سوپى

تىترىتىپ زېمىننى چاقسىمۇ چېقىن،
توختايدۇ ئاۋازى بىردەمدىن كېيىن.
بى ھەيۋەت بولسىمۇ بۇلاق كۆيلىرى،
ئۇزۇلمەي ئاڭلىنار ئۆمۈرلىك، لېكىن.

×

ھەر قاچان خەۋپتە يىگانە كۆچەت،
قۇرۇيدۇ قۇم كۆچۈپ باسسا ئۇ پەقەت.
ۋە لېكىن قۇرىماي ياشنايدۇ ئورمان،
يىلتىزى بىر - بىرىگە تۇتاشقاچ ئەبەت.

×

ئۆلۈم بەرھەق (ئۆلمەيدىغان كىشى يوق)
نىمە ئارمان، ئۆلسەم ئەگەر ئورۇنلۇق.
ئۆز ئېلىمگە خىزمەت قىلسام ياققىدەك،
ياتار ئىدىم گورۇمدىمۇ كۆڭلۈم توق.

×

يىگەن چېغىم ئەنجۈرنى مەن تويۇنۇپ،
دېدىم: "ئەجەپ ئىسىل ئىكەن زوقلۇنۇپ"
لېكىن، سۆزۈم ئاخىرلاشماي كۈمۈش شاخ،
"ئەڭ ئىسىلى تەرىڭ" دېدى ئۇن قوشۇپ.

×

ئامراق ئىدۇق سەبىلىكتە ئىككىمىز،
بىلمەي ئىزدەپ چىلىك چىگىلگەن رىشتىمىز.
مەن ھەيرانمەن، كىمىمپ مەنسەپ تونىسەن،
بولدى گويا ئاسمان - زېمىن پەرقىمىز.

مەجنۇن تال سۆز قاتتى قارىغايغا قاراپ:
"نە سەۋەپ ئەلسىنى ياخشى دەرماختاپ"

ئۇ دېدى: "سەۋەپ شۇ: كەلسە جۇت-بوران،
بوي ئىگىپ تۇرمايمەن سەندەك ئىغاڭلاپ".

ئىككى شېئىر

مۇھەممەت تۇراپ

پەرۋانىگە خىتاپ

ئولتۇرۇپ يازماقتىدىم ئىلھام كۈيى،
تۈن كېچە بىر بوپتىكەن سائەت ئىلى.
ئاشىغى نۇر ۋەسلىگە پەرۋانىلەر،
ئۇرغاچ چىراققا ئۆزىنى كۆيدى قىلى.
ئارىدىن چىقتى سارىسىم، غۇل-غۇلا،
-ئاھ مۇراتقا يەتمىدۇق،- دېدى بىرى.
چۆچۈدۈم ئاڭلاپ سادانى ئويلۇنۇپ،
نىمە گەپ بىلمەككە ئىشنىڭ نەكتىنى.
قايتىدىن ياقتىم شۇ چاغدا شامنى مەن،
مەقسىدىمىنىڭ ئاخىرىغا يەتكىلى.
قارىسام، پەرۋانىدىن بىر نەچچىسى،
خېلى ۋاخ بوپتۇ جاھاندىن كەتكىلى.
ئەشۇ چاغ سورىدى مېنىڭدىن بىرسى سۆز،
-ئەي كىشى، ياتمايسەن ھەركۈن ئاخشىمى.
سەنمۇ بىزدەك ئىشقىۋازمۇ ئېيتقىنا،
ئۇيقىدىن كۈتكەن بۇ تۈنىنىڭ ۋاقتىنى.
مەن دېدىم: سەندەك بىكاردىن ئۆلگىچە،
بارلىغىم تەقدىم ۋىسالنى تاپقىلى.

مەھبۇپ بىلەن....

ئويغۇتۇپ بىر چاغ ئايالىم قىلدى دوق،
— ياتسىلا، ئاز قاپتۇ تاڭمۇ ئاتقىلى.
ھەر كۈنى يازغانلىرىنى ئەتىسى،
بولمىسا ياكى بازاردا ساتقىلى.
نىمە ئىش، قىيناپ بۇ جاننى بىلسىچۇ،
قاپتۇ ئاز، كۆزگە جىگىمگە پاتقىلى.
قىلىدىم تەنبىھگە قىلچە ئېتىۋار،
— ئۇخلىشىڭنى ئۇخلا،- دېدىم،- يېتىۋال.
ئۇخلىغانلار پايدا ئالسا سەنلا ئال،
مەخسىدىڭگە ئۇيقۇ بىلەن يېتىۋال.
قىلدىم شۇ چاغ ئۆز-ئۆزەمگە بىر خىتاپ:
ئىجادىڭدىن قەدىر- قىممەت تېپىۋال.
مۇرادىم شۇ، ئارزۇ-ئۈممەت، مەقسىدىم شۇ،
ئەلگە ئەشيار گۈلزارىدىن باغ ياساش.
"شەرق ئوغلى"بىدار-ئويغاق ئىجاتكار مەن،
كېرەك ئەمەس ھېچ سېمىزلىك ۋە ياداش.
ئىلىم-پەننىڭ لەۋھەسىنى چوققىغا،
مەڭگۈ جەۋلان قىلدۇرۇپ مەن تىك قاداش.

ۋىسال ئىشقىدا

ئابدىرىشىت ئىيساق

كۆل ئىشقىدا كۆيگەندەك بۇلبۇل،
كۆيدۈم شۇنچە ۋىسال ئىشقىدا.
بېغۇ بار، چىن ۋىسال سۆيگۈسى،
نۇر چاچقاچقا يۈرەك قېتىدا.
ۋىسال ئىشقى ئۈممەت ئىشەنچەم،
بىر ئادەتنىڭ گۈلى رەناسى.

مەن ۋىسالنى سۆيمىسەم قانداق،
ھاياتىمنىڭ بولسۇن مەناسى؟
شۇڭا دوستلار ۋىسال ئىشقىدا،
يۈرىگىمدە يانىدۇ گۈلخان.
ۋىسالىمغا يەتكۈزەر مېنى،
بۇ قۇياشلىق بەختىيار دەۋران،

داستىخان ئۈستىدە

تۇراپ ھەسەن

—يەڭلا دەيمەن، زورلىغانىنىڭ زورى بار،
—زورلىماڭلا، بولالىمىدىم ئانىسى.
—ئۇن بەش تاغار گۈرۈچ ئالغان ئەزىمەت،
ئالا — ئالماي تويغانلىرى نىمىسى؟

—ھا…ھا…ھا… شۇمۇ گەپمۇ قەدىناس،
گالدىن تاماق ئۆتمەيدىكەن كۆز تويسا.
سەن كۆپرەك يە، سىزنىكلەرنىڭ بېسىلسۇن،
يىگىت دىگەن ھېچگەپ ئەمەس، قىز تويسا…

بۇ چاقچاقتىن نۇرخان مۇزدەك تاتاردى،
كونا ئاغرىق قايتا قوزغاپ يۈرەكنى.
ئۆتكەن كۈنىنىڭ قارا تۇتەك پەردىسى،
توستى بىردىن كۆز ئالدىنى، پەلەكنى……

يەتمىشىنچى يىلى، تۇنجى بالىدا،
سىزنىڭ بولغان ئىدى گۈرۈچ ئېشىغا.
ئۆيدىن تۇگۈل بازاردىمۇ تېپىلماي،
باردى ئاخىر سېكرىتارنىڭ قېشىغا.

"گۈرۈچ يوقتى !— باشنى قاشلاپ سېكرىتار،—
جۈرۈك،— دىدى، — ئامبارچىنى تاپىلى"
ئامبار قۇرۇق، گۈرۈچ (شال) دىن ئەسەر يوق،
سېكرىتارنىڭ تىترەپ كەتتى ساقىلى:

"چوڭ ئامباربۇ، تېگىنى تىز سۈپۈرۈڭ،
ئەجەپ ئەمەس چىقسا ئاز — پاز شال" دىدى.
چىقتى تەستە توپا ئارىلاش تۆت جىڭ شال،
"ھالىمىز شۇ، ئاز بولسىمۇ ئال" دىدى.

ھاۋانچىدا سوقۇپ، ئاقلاپ، ئاخشىمى،
ئەتتى نۇرخان قاملاشتۇرۇپ پولۇجان.
كىلىش بىلەن گۆش، بېھىنىڭ خۇش ھىدى،
يىغدى قولنى داستىخاندىن غوپپۇرجان.

— يەڭلا دەيمەن!
—ياق، ياق خوتۇن، ساقلاپ يە،
سەن يىسەڭمۇ مەن يىگەندەك، سىزنىكسەن.
شەخسى تۇگۈل ئوپچىدىمۇ گۈرۈچ يوق،
ماڭا باقماي ئېلىۋەرگىن، ئۈزۈكسەن.

يىغلىۋەتتى نۇرخان بوزلاپ بولۇتتەك،
غوپپۇرجانىنىڭ مۇردىسىگە ئېسىلىپ.
گالدىن قانداق تاماق ئۆتسۇن ئۇ چاغدا،
تۇرسا باغرى يوقسۇزلۇقتىن ئىزىلىپ.

شۇ تەقلىتتە تۇغدى نۇرخان بىر ئوغۇل،
بىر قولى كەم، دىدى كۆپلەر: كۆزەيگەن.
تاشنى قاتتىق دەيدۇ، لېكىن تاشتىنمۇ،
يوقسۇزچىلىق دەردى قۇمدەك ئىزەركەن…
……………………………………………

ئايالىغا قاراپ كۈلدى غوپپۇرجان:
"خوتۇن، مۇنچە تاۋى نازۈك بولماڭلا.
چاقچاق قىلدىم، ھازىر جاھان ئۆزگەردى،
يىغلايدىغان ۋاقىتمۇ بۇ، ئويلاڭلار.

يۈرگۈزۈلۈپ مەسئۇلىيەت تۈزۈمى،
ئالدىنقى يىل سېلىۋالدۇق يېڭى ئۆي.
بۇلتۇر ساتقان ئون مو كېۋەز پۇلىغا،
ئالدۇق ئات، ئۇي، ئېشەك ھارۋا، يەتتە قوي.

بۇ يىل سورتلۇق ئون مو تاڭسەن—بۇغدايدىن،
ئالدۇق راۋۇرۇس ئون ئۈچ مىڭ جىڭ مەھسۇلات.

ئۇن مىڭ جىڭنى سىتىپ بېرىپ دۆلەتكە،
ئۈچ مىڭ سوم پۇل كىردىم قىلدۇق شات-خۇشات.

شال تەركەنتۇق يەنە ئېگىز ئورنىغا،
ئۇن بەش تاغار كۈرۈچ بولدى قاراڭلار.
مۇنداق چاغدا خوشال بولماي ياش تۆكسەك،
خەق دىمەمدۇ : نىم بولدى بۇ ساراڭلار ؟!»

—يىغلىمىدىم ، ئەمما چولاق تۇنجىمىز....
—ھېچقىسى يوق، ھەممىسى ساق، مەكتەپتە.
شوخ، تىرىشچان، ئۇچتە ياخشى ، غەم يىمەي،
باللىرى گۈزەل ئىستىبال كۈتمەكتە...

شۇ ئارىدا كىرىپ كەلدى ئۈچ ئوغۇل،
بىر — بىرىنى قوغلۇشۇشۇپ ، تاراقلاپ .
بۇلۇت تارقاپ ، ئانا چېھرى ئېچىلدى،
ئۇن بەش كۈنلۈك تولۇنئايدەك چاراقلاپ.

داستىخان سېپ نۇرخان يەنە ئاش تارتتى،
چاي ئورنىغا يېڭى قېتىق كەلتۈرۈپ.
پولۇ... پولۇ... دەپ چۇقۇراپ ئوماقلار،
ئاش يېيىشتى قوۋۇزىنى تولدۇرۇپ.

دادا شۇ چاغ دىدى : «ئويلا ئانىسى،
بولۇپ قالدۇق بىز خېلىلا بايلاردىن.
نەزەر سالسام ئۆركەشلىگەن دەريالار،
قوشۇلاركەن جىرالاردىن، سايلاردىن.

قەد كۆتەردى كوللىكتىپ ھەم شەخسلەر،
لېكىن بىزدەك بېيىغانلار كۆپ ئەمەس.
كۈن تەس چاغدا تەشكىل قاراپ تۇرمىغان،
ئەمدى بىزلەر قاراپ تۇرساق خوپ ئەمەس.

ئەڭ ياخشىسى ئۇن بەش تاغار كۈرۈچتىن،
ئۇن تاغارنى دۆلەتكە تېز ساتايلى.
يەڭگىللىتىپ كوللىكتىپنىڭ يۈكىنى،
ۋەتەن ئۈچۈن ئاز - پاز ھەسسە قاتايلى».

«ساتساق ساتتۇق!- دىدى نۇرخان ئويلۇنۇپ-
ئۆزۈككىمۇ يارىشىدۇ كۆز قويسا.
ئۆمۈر قوۋناق ، تۇرمۇش ئۆتەر بەختىيار ،
بىزگە ئوخشاش مىليون-مىليون كۆز تويسا...»

❀❀❀❀❀❀❀❀❀

ناخشا تېكستلىرى

ساتتار تۇختى

ئۇستاز مۇھەببىتى

ئانا مەكتەپ گۈزەل گۈلباغ،
ئاشۇ باغ باغۋەنى ئۇستاز.
قانار ئەجرىڭ بىلەن پەندىن،
يۈرەكلەر ئارمىنى ئۇستاز.

بولۇپ شەيدا گۆدەكلەرگە،
تۆكەرسەن تەر كۆچەتلەرگە.
يېتىلدى سەن بىلەن كۈرمىڭ
ئىلىم - پەن پالۋىنى، ئۇستاز.

ياشانساڭمۇ تىمەن شۇنچە،
ئۆزەڭ سولماس چىمەن شۇنچە.
ئولۇغلايدۇ سېنى مەڭگۈ
بۈيۈك سەپ كارۋىنى، ئۇستاز.

ئىشچان يىگىت

يەر ئاچتىلى ئىشچان يىگىت،
قىلدىڭ ماكان چۆل — دەشتىنى.
ئەجرىڭ بىلەن چۆل ھۆسنىگە
باسماققا كۆركەم كەشتىنى.

باش ئەگدى سوغ ھەمدە تومۇز،
سەندەك ئېتىمىز ئاشناسىغا.
سۇ باشلىدىڭ ئۆستەڭ چېپىپ،
قاندى زېمىن تەشناسىغا.

قۇمنى چېچەكلەتتى بۈگۈن،
پەرھات سۈپەت چىن ياشلىقىڭ.
خاماندا تاغ بولدى مانا،
ئەجرىڭگە لايىق ئاشلىقىڭ.

ئالدىڭ ”يېڭى باي» دەپ ئاتاق،
تۆككەن ھىساپسىز تەر بىلەن.
پەخىرلىنەر ئەل - يۇرت ھامان،
سەندەك چېلىشچان ئەر بىلەن.

تىراكتورچى قىز

كۆكتە گۈزەل تاڭنىڭ قىزى
چولپاندۇ كۆلمەستىن بۇرۇن،
ھەيدەپ تىراكتورنى چىمەن،
ئالدى ئېتىزلاردىن ئورۇن.

مۇنبەت چىملان تۇپراق ئېتىز،
ئاچتى تىراكتورغا قۇچاق.
جۇر بولدى قىزنىڭ كۈيىگە،
بەس- بەستە بۇلبۇللار شۇ چاغ.

ئاچقاندا يۈز گۈلگۈن سەھەر،
تېرىم ئۈچۈن تەقلەندى يەر.
تاڭ شەبنىمىدەك يالتىراپ،
قىز مەڭزىدە چاقنايتتى تەر.

”ھارماڭ» دىسەم تاتلىق كۈلۈپ،
چاپتى ئېتىزغا قىز شۇئان.
قەلبىمدە چەكسىز سۆيگۈدىن
قالدۇردى ئۆچمەس ئىز شۇئان...

شېئىرلار

مۇھەممەتئىمىن ئەخمەت

يار چىدامدۇ سۆيگۈ - پىراققا

ناخشا ئېيتار يىگىت تاڭغىچە،
يار بېغىدىن كەتمەي يىراققا.
يارمۇ چىقماس نېچۈن ئاڭغىچە،
يار چىدامدۇ سۆيگۈ - پىراققا.

يارمۇ بىلۇر ئىشىق ئوتىنى،
باغ تەرەپكە باقار ئۇخلىماي.
چىقاي دىسە ئىلاجى قانچە،
كۆزىدىن ياشى ئاقار توختىماي.

تاڭ سۈزۈلۈپ، قىچقاردى خوراز،
ناخشا ئۈدى كەتتى يىراققا.
قىز چىدىماي تولغۇنار قىلدەك،
چىن سۆيگۈگە، ئاتەش - پىراققا.

ناخشا ئۈدى كەتسە يىراققا،
قىز چىدىماس سۆيگۈ - پىراققا.

شەبنەم

كۆركىمن گۈزەل، ئوماق ئامرىغىم،
ياپراقتىكى گۆھەر تامچىنى.
قىز مەڭزىگە ياراشقان خالدەك،
شەيدا قىلغان بىزدەك قانچىنى؟

مۇھەببەتنىڭ سىمۋولى دەيمەن،
سەھەردىكى شەبنەم پاكلىقى.
ماڭا لازىم بىلسەڭ ئەگەردە،
شەبنەم كەبى قەلبىڭ ئاقلىقى.

چاي بىلەن

تومۇز ئىدى بوغدايزارلىق دېڭىزدا،
ئورما ئوروپ ئۆزۈپ كەتتىم كاراپتەك.
دېخان قىزى تۇتقىنىدا قايماق چاي،
بىلمىدى ئۇ ماڭا تەملىك شاراپتەك.

ئىچىۋەتكىم كېلىپ كەتتى شۇ دەمدە،
ئەشۇ قىزنى ئۆزى سۇنغان چاي بىلەن.
"ياشىسام مەن، - دېدىم شۇ دەم ئىچىمدە،
كۆزى چولپان، ئەمگەكسۆيەر ئاي بىلەن."

ئىككى شېئىر

ناسىرجان مۇھەممەت

تەر ۋە دېخان

ھارارەت تەپتىدىن جاھان تاۋلىنار،
بەدەنگە ئۇرۇلار ئوتلۇق شۇ ئېقىن.
ئېتىزلار ئارىلاپ ئىشلەيدۇ دېخان،
پەرۋاسىز قىلماستىن ئىسسىققا لېكىن.

ئاچچىق تەر تۆكىدۇ قىلچە ئايىماي،
ئېتىزغا - ھەر بىر تۈپ مايسا تۈۋىگە.
بەدەندىن ساقىغان ئۈنچە - مارجاندىن،
قانىدۇ داۋاملىق زېمىن سۆيىگە.

شۇ تەردىن كۆلىدۇ، مايسا ۋىلىقلاپ،
شۇ تەردىن تاپىدۇ ھەممە تاتلىق تەم.
(تېتىماس تىلغا ھېچ قوغۇن، تاۋۇز ھەم،
ئاشلىق ۋە مېۋىلەر... شۇ تەر بولسا كەم)

ئىشلەيسەن تەرلەرگە چۆمۈلۈپ، دېخان،
تاپقىنىڭ بارىنى سۇنىسەن ئەلگە.
قىلمايسەن بەرگەنگە مىننەت - شىكايەت،
يېلىنمەي ياشايسەن باشقىغا قىلچە.

بويۇڭدىن نۇر كېلەي دېخىنىم سېنىڭ،
ئۇلۇغلۇق، ھالاللىق ئۆزەڭگە خاستۇر.
زەررىچە تېپىلماس ساختىلىق سەندىن،
شۇڭلاشقا، كەيگىنىڭ دوراپ، لىباستۇر.

پىلەك ۋە خەمەك

قەلبىمدە جۇش ئۇرار ئارزۇ ۋە تىلەك،
ئارزۇيۇم ئاتىدۇ غولاچلاپ پىلەك.
ئىشلەيمەن ئەل ئۈچۈن كېچە يۇ - كۈندۈز،
تالمايدۇ مەندىكى ئەمگەكچان بىلەك،

ياشنايدۇ باھاردىن سۇ ئىچىپ يۈرەك،
مېھنىتىم ئاچىدۇ رەڭمۇ - رەڭ چېچەك.
ساپ ھاۋا، كۈچ بەرگەچ دەۋرىم ھەرزامان،
پىلىگىم سالىدۇ سازاقسىز خەمەك.

ئىككى شېئىر

ئابلىمىت يۈسۈپ

ياشلىق شەنىگە

ياشلىق گۈزەل، ياشلىق ئۇلۇغۋار،
ياشلىقىمنى سۆيۈپ ئۆتىمەن.
ياشلىقىمغا چېكىپ گۈل ـ نەقىش،
ئىلىم ـ پەنگە كۆيۈپ ئۆتىمەن.

ياشلىق قىممەت، ياشلىق بىباھا،
ئالتۇن ئاڭا بولالمايدۇ تەڭ،
ياشلىقىمنىڭ گۈزەللىكىدىن،
تاڭ شەپىقى ئالار گۈلگۈنرەڭ،

ياشلىقىمدىن نۇرلۇنۇپ چاقناپ،
گۈزەل ئۆمرۈم تولار مەنىگە،
شۇڭا دوستلار ئوتلۇق ناخشامنى،
بېغىشلىدىم ياشلىق شەنىگە.

يۈرەك سۆزى

شەرەپ گۈلى تاقاپسەن يارىم،
كۆكرىكىڭگە تىكسەم كۆزۈمنى.
مېھرىڭ بىلەن سالغىنا قۇلاق،
ئېيتاي ساڭا يۈرەك سۆزۈمنى.

مەن ئىشلىسەم تەرلەپ تومۇزدا،
شامال بولۇپ سەگىتتىڭ مېنى.
ئېچىلغاچقا ئەجرىڭدىن گۈللەر،
بۇلبۇل بولۇپ سۆيدۈم مەن سېنى.

قەلبىم بولسا بىر تىنىق ئاسمان،
سەن پارلىدىڭ ئۇندا ئاي بولۇپ.
بەخش ئەتتى خىسلىتىڭ ھوزۇر،
ئىچكىنىمدە شىرىن چاي بولۇپ.

تەرىپىڭنى ئاڭلىسام ئەلدىن،
ئۇرغۇپ تاشار قەلبىم شاتلىقى.
ئېيت ۋاپادار ئەي دىخان قىزى،
بارمۇ يارىڭ سەندەك تاتلىقى.

بىلمەس ھەرگىز

ئايتۇرا سادىر

كۈچ ـ قۇۋۋەت تاپتى كۆپ، ئېقىل ئىدىرىكىم،
ئەجدادلار ئىزىدىن، ھېكمەتلىرىدىن.
بىلمىنەمدۇ، ئېيتقىنا، راستىنلا شۇنداق:
"زىرائەت كۆكىدىن، ئادەم سۆزىدىن".

ئەزەلدىن ئىخلاسمەن ئىدىم شۇ سۆزگە،
قارايتتىم شۇنداقلا ھەممە شەيئىگە.
تاشلىسام مەن نەزەر ھايات ئىلكىگە،
ئوخشىماس ئىكەن ئۇ، بىراق تەمسىلگە.

مەن مۇشۇ نۇقتىدىن چۆكتۈم خىيالغا،
ئۆتتۈشتى ئالدىمدىن نەچچە ئون يىللار.
قۇرۇتقان بەزىدە گۈل ـ چېچەكلەرنى،
نەچچە رەت باھاردا جۇدۇن ـ چاپقۇنلار.

شۇ ساۋاق تۇپەيلى زىرائەت ئۈچۈن،
"ھېساپ» مۇقىلمايمەن كۆكنى ھوسۇلغا.
ھەم خوشال بولمايمەن تۆككەن تەر ئۈچۈن،
ئۇ بەرگەن مېۋىنى ئالماستىن قولغا.

ئادەمگە توختۇلاي ئەندى مەن كېلىپ،
سوزلەيدۇ بەزىلەر ھەققانىيەتتىن.
چىن ۋىژدان غورۇرى چۈشمەس تىلىدىن،
ۋە يەنە ئىنسانى ئېسىل خىسلەتتىن.

ئەپسۇسكى، تۇرمۇشتا باردۇر بەزىلەر،
ئۇنۇتار "باياتىن» قىلغان سۆزىنى.
ھەق بىلەن ناھەقنى ئايرىماس پەقەت،
ئادالەت ئالدىدا يۇمۇپ كۆزىنى.

ئۇ، جاھانسازلىقنىڭ دەستۇرلىرىدىن،
ۋاراقلاپ ھېممىشە ئىزلەيدۇ ئېقىل.
يالغاننى ئۆزىگە قىلغاچ "ئەڭگۈشتەر»،
ساپ ۋىژدان ئالدىدا بولمايدۇ خىجىل،

سەپ ـ سېلىپ قارىساڭ تازا چوڭقۇرلاپ،
كۆرۈنمەس ھېلىقى "غورۇر» لىق كىشى.
تۇرغىنى ئالدىڭدا بولىدۇ رۇشەن،
ساختىپەز ھەم سۆزمەن بىر مەددا كىشى.

ئەسلىمەك ھاياتنىڭخاتىرىلىرىنى،
تاپىمىز ئەقىلنى شۇنداق ساۋاقتىن.
مەن يەنە ئەيتىمەن: بىلىنمەس ھەرگىز،
"زىرائەت كۆكىدىن، ئادەم سۆزىدىن».

(بېشى 119 ـ بەتتە)

چۇقماپتۇ. ئەپسىنى رۇسلىۋېلىپ راسا دېمىنى ئاپتۇ ـ دە، يەنە سۇنىڭ تېگىگە شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىپتۇ. قۇشلار ۋە ھايۋانلار بۇ باتۇر قۇشنىڭ غەيرىتىگە بارىكاللا ئوقۇپ، ئۇ شۇڭغىغان سۇغا قاراپ تۇرغىنىدا سۇ ئىچىدىن قىپ قىزىل كۆۋۈكلەرلا ئېتىلىپ چىقىپتۇ. قۇشلار ۋە ھايۋانلار يىغا ـ زارە قىلىشىپ غۇلغۇلا باشلاپتۇ:

ـ ئەنە، قىزىل كۆۋۈكلەر چىقىشقا باشلىدى.
ـ ئۇ بېلىق ئالغۇچنىڭ قېنى.
ـ دېڭىز بېلىق ئالغۇچنى يەپ كەتكەن ئوخشايدۇ.
ـ ۋاي ئىسىت! ئەندى باتۇر بېلىق ئالغۇچنى كۆرەلمەيدىغان بولدۇق.

قۇشلار ۋە ھايۋانلار ھەسرەت ـ نادامەت بىلەن دېڭىز ئۈستىدە يەنىمۇ قاتتىق يىغا ـ زارە قىلىشقا باشلاپتۇ. ئارىدىن خېلى ئۇزۇن ئۆتكەندە قارىغىدەك بولسا، باتۇر بېلىق ئالغۇچ سۇغا كىرىپ كەتكەن جايدا قانداقتۇر قارابىر نەرسە گاھى ـ گاھىدا غىل ـ پال كۆرۈنۈپ، ئاستا سۇنىڭ ئۈستىگە چىقىۋاتقىدەك ۋە ئۇ بارغانسېرى يېقىن كېلىپ بىردىنلا پۇتلىرى يۇقۇرىغا كۆتىرىلگەن پېتى بېلىق ئالغۇچ سۇ ئۈستىگە چىقىپتۇ. ئۇنى قۇشلار ۋە ھايۋانلار پۇتلىرىنى تۆۋەن قىلىپ، تۇرغۇزۇپتۇ. قارىغىدەك بولسا، بېلىق ئالغۇچ ئاران نەپەس ئېلىۋاتقان، كۆزلىرى قانغا تولغان، تۇمشۇغىنىڭ ئۇچىدا بولسا، دېڭىز تېگىدىن ئېلىنغان بىر چىمدىم لاي ـ توپا تۇرۇپتۇ. قۇشلار ۋە ھايۋانلار خوشال بولۇشۇپ كېتىپتۇ. ئۇلار بېلىق ئالغۇچنىڭ تۇمشۇغىدىكى بىر چىمدىم توپىنى ئېلىشىپتۇ ۋە ئۇنىڭدىن يوغان ـ يوغان ئاراللارنى ياسىشىپتۇ.

كۆرسەتكەن خىزمىتى ئۈچۈن باتۇر بېلىق ئالغۇچنى قۇشلارغا پادىشا قىپتۇ. قۇشلار ۋە ھايۋانلارنىڭ ياشاش شارائىتى ياخشىلىنىپ، ئۇلار ئۈچۈن نېمەتلەر كەڭ تاشا بوپتۇ.

توپلاپ رەتلىگۈچى: نۇردۇن مۇسا.

ئاجايىپ

(ھېكايە)

ئابلىز تۇرسۇن

ئۇ، خۇدانىڭ مۆمىن، يۇۋاش بەندىسى ئىدى. كىشىلەر بىلەن كۆپ ئارىلىشىشنى خالىمايتتى، بىر كىم ئۇنىڭغا گەپ قىلمىغىچە بىر ئېغىزمۇ سۆزلىمەيتتى، ھەمىشە ئويچان، جىمغۇر يۈرەتتى. بىراق، دەرسلەرگە كەلگەندە سىنىپ بويىچە ھەممە بالىلارنىڭ ئالدىدا ئىدى، ئويۇن - تاماشالار بىلەن خۇشى يوق، كۈن بويى سىنىپتىن چىقماي كىتاپ كۆرەتتى، تىرىشىپ ئىجتىھات بىلەن ئۆگىنەتتى.

ئۇ، ئۇنۇپرىستىتقا كەلگەن بىر يىلدىن بېرى، ئائىلىسىدىن بىر فۇڭ چاغلىق بىر نەرسە كەلگىنى يوق. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ ھېچقاچان مەيۈس، روھسىز كۆرۈنمەيتتى، پۇل - پۇچەك جەھەتتە بويىنى قىسىلىپ قالمايتتى. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا، ئۇ ئۇنۇپرىستىتقا كېلىشتىن ئىلگىرى ئاتا - ئانىسى ئۆلۈپ كەتكەن بولۇپ، ئۇ تىكەندەكلا يالغۇز ئوغۇل بولغاچقا، ئاتا - ئانىسىدىن قالغان مىراس - مۈلكىنى سېتىپ، ئوقۇشقا كەلگەن ئىكەن. شۇڭا بالىلارنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ بانكىغا قويغان ئامانەت پۇلى كۆپ دېيىشەتتى. بىراق ئۇ، تۇرمۇشتا ناھايىتى ئىختىساتچىل ۋە ئاددىي - ساددا ئىدى. بىر سىنىتنىمۇ يولسىز خەجلىمەيتتى. تېخى ھەر يەكشەنبە كۈنى قۇرۇلۇشلاردا ئىشلەيتتى. ئۇنىڭ بىر قۇرلا ئاددىي كېيىمى بولۇپ، كەچلىرى يۇيۇپ ئەتىسى كىيىۋالاتتى؛ مەكتەپ ئاشخانىسىدىن بولسا ئەڭ ئەرزان باھادىكى تاماقلارنى يەيتتى... شۇڭا، سىنىپتىكى بالىلارنىڭ ھەممىسى ئۇنى "گېراندى①" دەپ ئاتايتتى. بۇ لەقەم بارا - بارا ئۇنىڭ ئەسلى ئىسمى "ئەخەت" نىڭ ئورنىنى ئىگەللەپ، سىڭىشىپلا كەتتى.

بۇ لەقەم ئۇنىڭغا مۇنداق بىر سەۋەپتىن قويۇلۇپ قالغان ئىدى: بىر كۈنى پاكولتېتنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن ئەخەتنىڭ سىنىپىدىكىلەر بۇ شەھەردىن خېلىلا يىراقتىكى بوغدا كۆلىگە ساياھەتكە چىققان ئىدى. ئوقۇغۇچىلار بۇ يەرنىڭ گۈزەل مەنزىرىلىرىنى كۆرۈپ، شاتلىق، ھاياجاندىن يۈرەكلىرى سۆيۈنۈپ كەتتى. پاراخوتتا ئولتۇرۇپ، كۆلنى بىر قانچە قېتىم ئايلىنىپ چىقتى... چۈش بولغاندا ئۇلار بىر يەرگە جەم بولۇپ، خۇشال - خورام ھالدا تاماق يېيىشكە كىرىشتى. ئوقۇغۇچىلار ئۆزلىرى ئېلىپ چىققان ھەر خىل نازۇ-نېمەت، سوغۇق ئىچىملىكلەر بىلەن ئوزۇقلانماقتا ئىدى. ئە-

5 مىنۇتلۇق ھېكايىلەر

① بۇ - بالزاكنىڭ «يېزۇگېنى گېراندى» ناملىق رومانىدىكى پېخسىق باي.

خەت بولسا ئۇلاردىن سەل نېرىدىكى قويۇق ئۆسكەن چىملىقتا ئولتۇرۇپ، مەكتەپ نېنىنى غاجاپ يەۋاتاتتى. ئالدىدا يە بىرەر بوتۇلكا سوغۇق ئىچىملىك ياكى پىچىنە - كەمپىت يوق ئىدى. بۇ ھالنى كۆرگەن بىر قانچە ساۋاقداشلىرى ئۇنى ئۆز داستىخانلىرىغا چاقىرغان ۋە قىزغىن تەكلىپ قىلغان بولسىمۇ، بىراق رەھمەت ئېيتىپ كەلگىلى ئۇنىمىدى. بىر ئازدىن كېيىن ئۇ يۇقۇرى تەرەپكە — قويۇق قارىغايلىق ئارىسىغا كىرىپ غايىپ بولدى…

— ئىقتىسادىي جەھەتتە ھەممىمىزدىن بېيى شۇ بولمىسا، — رەيھان ئىسىملىك بىر قىز ئەخەتنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ دېدى، — پۇلى تۇرۇپ خەجلىمەيدۇ. ۋاي پىخسىق، خۇددى گىرانىدىنىڭ ئۆزىلا - دە ئۇ!

ئادەتتە يۇزۇر ياسىنىپ يۈرىدىغان رەيھان، ئەخەتنى كۆزگە ئىلمايتتى، ھەتتا بەزى چاغلاردا ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىپ قالسىمۇ، كۆرمەسكە سېلىپ ئۆتۈپ كېتەتتى. ئۇنىڭچە ئەخەت بىلەن سالاملىشىش نومۇس ئىش ئىدى. قىسقىسى، ئۇ ئەخەتنى ستۇدېنت بولۇشقا مۇناسىپ ئەمەس دەپ قاراپ يىرگىنەتتى. شۇڭا، بۈگۈن كۆپچىلىك ئالدىدا ئۇنى بىر چۈشۈرۈشنى ئويلاپ، ئاشۇ لەقەمنى قويغان ئىدى…

× ×

ئەخەت بۈگۈن پوچتىخانىدا رەيھان بىلەن تاسادىپى ئۇچرىشىپ قالدى. رەيھاننىڭ قولىدا پۇل ئالىدىغان چەك تۇراتتى. ئۇ ئۆيدىن قانداق پۇل كېلىدىغانلىقىنى ئەخەتكە كۆز - كۆز قىلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا پاسالىلىق بىلەن سالام قىلغاندىن كېيىن، سورىدى:

— ھە، گىرانىدى، بۈگۈن قانداق بولۇپ پوچتىخانىغا كىرىپ قالدىڭىز؟

— ھە، ئانامغا پۇل… — ئەخەت قولىدىكى پۇل سالىدىغان چەكنى كۆرسەتتى.

— نېمە، ئانامغا پۇل سالىمەن دەمسىز؟ قىزىق گەپ بولدى - دە بۇ، ئاتا - ئانىڭىز يوق تۇرسا…

— شۇنداق، — ئەخەت كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ، تىترەك ئاۋازدا دېدى، — مېنىڭ ئاتا - ئانام يوق. بىراق… يەنە بىر ئانام بار.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ، رەيھان ھەيران قالدى ۋە سورىدى:

— ئەھۋالدىن قارىغاندا ئۇ ئانىڭىزغا پۇل ئەۋەتىپ تۇرىدىغان ئوخشىمامسىز؟

— ھەئە، ئايدا دېگىدەك 10 كويدىن ئەۋەتىپ تۇرىمەن. بۇ قېتىم قۇربان ھېيت يېقىنلىشىپ قالغاچقا 20 كوي سالماقچىمەن.

— ھە… مۇنداق دەڭ. خالىسىڭىز ماڭا سۆزلەپ بېرىڭ، بەلكىم سىزنى چۈشىنىشكە ياردىمى بولار.

ئەخەت ماقۇل بولدى. ئۇ چەككە 20 كوي يېزىپ، "ئەۋەتكۈچىنىڭ ئادرېسى" دېگەن كاتەكچىنى بوش قالدۇردى… رەيھان ئۆيدىن كەلگەن پۇلنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ بىلەن بىرگە پوچتىخانىدىن چىقتى - دە، ئاستا ماڭغاچ سۆزلەشكە باشلىدى:

— بۇندىن 8 يىل ئىلگىرى ئۆز ئانام راك كېسىلى بىلەن ئۆلۈپ كېتىپ، دادام ناھىيىلىك سەنئەت ئۆمەكتە ئىشلەيدىغان بىر ئايال بىلەن توي قىلدى. ئۇ گەرچە ماڭا ئۆگەي بولسىمۇ، بىراق مېنى ئۆز بالىسىدەك كۆرەتتى، ھەرگىز تىللاپ - ئۇرمايتتى. ئۇنىڭ دەستلەپكى يولدىشىدىن 8 ياشلىق قىزى بولۇپ، ئۆگەي ئانام دادام

بىلەن توي قىلغاندىن كېيىن، ئۇ قىزنىڭ چوڭ ئانىسى ئۆزىگە ھەمرا قىلىپ ئەپ قالغان ئىكەن... كېيىن دادام ئىش ئۈستىدە ئېغىر يارىلاندى، ئۆگەي ئانام دادامدىن خېتىنى ئېلىپ قىزىنىڭ يېنىغا كەتتى. شۇندىن ئۇزۇن ئۆتمەي، دادام رەھمەتلىك ئالەمدىن ئۆتتى... ئۆگەي ئانام گەرچە دادامغا ۋاپاسىزلىق قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئەينى ۋاقىتتا ماڭا بەك كۆيۈنگەن. شۇڭا ئۇنى داۋاملىق ئۆز ئانامدەك ئەسلەپ تۇرىمەن. بىراق، ئۆز ئاتا-ئانامنى مەڭگۈ ئۇنتالمايمەن... — ئەخەتنىڭ كۆز چانىغى لىققىدە ياشقا تولدى. ئۇ، ئۈن سېلىپ يىغلىۋەتمەسلىككە تىرىشىپ، لىۋىنى چىڭ چىشلىۋالدى.

— ئۇ ئايال ھازىر نەدە؟.. سورىدى رەيھان ئېغىر خۇرسىنىپ. ئەخەت يىراقتىكى قايسى بىر ناھىيىنىڭ نامىنى ئېيتتى. رەيھان ئەجەبلىنىپ ئىتتىك سورىدى:

— ئەجەپ بىزنىڭ ناھىيىدىكىنا!؟ ئىسمى نېمە ئۇنىڭ؟ نېمە ئىش قىلىدۇ؟

ئەخەت پەرۋاسىزلا جاۋاپ بەردى:

— ئىسمى گۈلخان، ناھىيىلىك سودا ماگىزىنىنىڭ ئالدىدا ۋېلىسىپىت ساقلايدۇ.

— نېمە؟ نېمە دېدىڭىز؟ — رەيھان ئۆز قۇلىقىغا ئىشەنمەي، تەئەججۈپ ئىلكىدە داڭ قېتىپ تۇرۇپلا قالدى، — ۋاي، ئۇ — مېنىڭ ئانامغۇ؟

— ھە؟

ئەنسىرەش

(ھېكايە)

ھوشۇر ئىبراھىم

دارىلمۇئەللىمىنىنى پۈتتۈرۈپ شۇ مەكتەپتە ئوقۇتقۇچىلىققا قالدۇرۇلغان ھېلىمنىڭ ئىشلەۋاتقىنىغا ئىككى يىل بولۇپ قالدى. ئۇ دەسلەپكى يىلى ئوقۇتۇش خىزمىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ئىككىنچى سىنىپنىڭ ماتېماتىكا دەرسىنى بېرىشكە باشلىدى. ئۇنىڭ ئەسلى ئاجىز، مەكتەپكە ئېلىپ قېلىش سەۋەبلىرىمۇ خىلمۇ-خىل بولغاچقا، قانچە قىلسىمۇ ئوقۇتۇشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىدى، شۇنداق ئىكەن، ئۇ پىشقەدەم ئوقۇتقۇچىلاردىن ئوقۇتۇش سەنئىتىنى ئۆگىنىشى، دەرس تىڭشاپ، ئۆزىنى ھەر جەھەتتىن يېتىلدۈرۈشى، كۆڭلىدە مۇجمەللىك ھېس قىلغان مەسىلىلەر ئۈستىدە كۆپرەك باش قاتۇرۇشى، بىلمىدىغانلاردىن سوراپ ئايدىڭلاشتۇرۇۋېلىشى لازىم ئىدى. بىراق، ئەزەلدىن بېسىپ ئولتۇرۇشتا ئادەتلەنمىگەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۆزىگە ئالاھىدە تەمەننا قويۇپ كەلگەن ھېلىم دەرس تەييارلىقى ۋە كەسپىي ئۆگىنىشلەرگە ئەستايىدىل بېرىلىپ كېتەلمىدى. ئوقۇغۇچىلاردىن ئۈچمۇ-ئۈچ بېرىلىۋاتقان پىكىر-تەلەپلەرگە نىسبەتەنمۇ پەرۋا قىلىپ كەتمىدى. پەقەت ئۇ: "يېڭىمياچىلىقتا شۇنداق بولىدۇ، باشتىلارمۇ بۇ خىل دوقالدىن خالى بولالمىغان" دېيىش بىلەن ئۆز-ئۆزىگە تەسەللى بېرىپ، كۆڭلىنى بەزلەيتتى، خالاس.

ئايلارنىڭ ئۆتىشى بىلەن بىلىم تەشنالىقىدا يۈرىكى چاك بولغان ئوقۇغۇچىلار ھېلىم ئۈستىدىكى پىكىر - تەلەپلىرىنى دەرىجە ئاتلىتىپ، مەكتەپ ئىلمىي باشقارمىسىغا سۇندى. ئەھۋالدىن خەۋەر تاپقان رەھبەرلىك بىر قانچە قېتىم ئۇنىڭ دەرسىنى ئاڭلاش ئارقىلىق، ھەقىقەتەن ئىشنىڭ قالايمىقانلىقىنى ھېس قىلىشتى. قانداق قىلىش كېرەك؟! كېسەلنى يوشۇرۇپ قېلىش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. بۇ ھال "ئوقۇتقۇچىلىقنى ئەپلەپ-سەپلەپ قاملاشتۇرۇپ كېتەمەنمۇ؟» دەپ يۈرگەن ھېلىمدە تۇساتتىنلا ئەنسىرەش تۇيغۇسى پەيدا قىلىپ قويدى.

× ×

— ئەپەندى دىگەن شۇنداق بىزەڭ بولامدۇ؟ نىمىشقا ئاشخانىغا كىرىۋالمسىلەر؟ چىقىپ كېتىڭلار!

بۇرۇن ئوتتۇرا بويلۇق كۆرۈنىدىغان بۇ ئادەم ئەمدىلىكتە بولسا سېمىزلىگىدىن دوغىلاق كۆرۈنەتتى، ياغاق يۈزلىرىدىكە ھۆپپىدە گۆش تولغان بولۇپ، مەڭزىدىن قان تېمىپ تۇراتتى.

مەكتەپنىڭ ئوقۇغۇچىلار تاماقخانىسىغا باشقۇرغۇچى بولۇپ ئالماشقىنىغا بىر يىل بولا-بولماي، مىجەزى باشتىچىلا چوسلۇشۇپ كەتكەن بۇ كىشى — ھېلىم بولۇپ، بۇلار ئاشخانا بوسۇغىسىدىن پۇتىنى ئالا - ئالمايلا، مۇزغا تاراڭغا ئاتقاندەك گۈكىرەۋاتتى. تېخى ئالدىنقى يىللا ئۆز ئالدىدا كۈچۈكلىنىپ، قىلغىلى قىلىق تاپالماي يۈرۈيدىغان ھېلىمنىڭ ئەمدىلىكتە مۇنچىۋالا قوپال گۈكىرىشى تولىمۇ ئەلەم قىلغان پىشقەدەم ئوقۇتقۇچى ساۋۇت، بىر خىل ھەيرانلىق بىلەن ھېلىمغا قاراپ تۇرۇپلا قالدى - دە، باشتىن - ئايىغىغا نەزەر سېلىپ ۋەزمىنلىك قىلىپ دىدى:

— تاماقخانا باشتۇرۇشىڭىزنىڭ دىگەندەك ياخشى بولمىغانلىقى ھەققىدە بېرىلگەن ئىنكاسلارنى ئاشپەز ئۇستىلاردىن ئېنىقلاپ ئەمەلىلەشتۈرۈش ئۈچۈن كىردۇق... قانداق، سىزنىڭچە كىرمىسەك بولاتتىمۇ؟

"مونىكى بارنىڭ خودىكى بار» دىگەندەك، كۆتۈلمىگەندە قىلىنغان بۇ گەپلەردىن نىمە قىلاردىنى بىلمەي قالغان ھېلىم، سۇغا چۈشكەن چالمىدەك لاسسىدە بوشۇشۇپ كەتتى.

دىمىسىمۇ ھېلىم تاماقخانا باشقۇرغۇچى بولۇپ ئالماشقاندىن كېيىن، "يۇقۇرىغا تازىم، تۆۋەنگە بېسىم» قىلىپ، ھال كۈنىمۇ باشتىچىلا ياخشىلىنىپ، ئولتۇرۇپ - قوپۇشتىمۇ گەدەن پەيدا قىلغان ئىدى. لېكىن ئۇ، مەكتەپ مەمۇرى كېڭىشىنىڭ ئوقۇتقۇچى تەرەپ ۋەكىلى ساۋۇت ئەپەندىنىڭ باياتىنقى سوئالىدىن يەنە بىر قېتىم قاتتىق ئەنسىرەپ قالدى...

«خەت» لەر سىرى

(ھېكايە)

مەمتىمىن زىبىبۇللا

باجۇيجاڭنىڭ ئالدىراشچىلىقىدىن كۆرۈشكە چولىسى تەگمەي، بىر ئايدىن بېرى شىرەسى ئۈستىدە بىر دۆۋە خەتنى توپا بېسىپ تۇراتتى. بۈگۈن ئۇنىڭ كۆزى بۇ خەتلەرگە چۈشۈپ، بىر تەرەپ قىلىش قارارىغا كەلدى.

— "بۇ خەتلەرنى، — دەپ پىچىرلىدى ئۇ، بىر ئاز ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن، — كاتىپ ئۆزى كۆرۈپ، مەزمۇنىنى ماڭا دوكلات قىلسا، ئاندىن بىر تەرەپ قىلغىنىم تۈزۈك."

كاتىپ، باجۇيجاڭنىڭ يوليورىقىنى تاپشۇرۇپ ئالغاندىن كېيىن، خەتلەرنى بىر - بىرلەپ كۆرۈشكە باشلىدى. ئۇ ئالدى بىلەن چوڭراق كونۋېرتلىق خەتنى ئالدى - دە، ئاۋايلاپ ئېچىپ قاراپ، ھەيران قالدى: بىر پارچە ئىش قەغىزىگە يېزىلغان يۆتكىلىش ئىلتىماسى، 10 يۇەنلىكتىن 15 تىزا.

كاتىپ بىر ھازا جىمجىت ئولتۇرۇپ قالدى ۋە قانداق قىلىشنى ئويلىدى. ئۇ يەنە بىر كونۋېرتنى ئېچىۋىدى، ئۇنىڭدا كېلىنىنى خىزمەتكە ئورۇنلاشتۇرۇپ قويغاندا بەرگەن ۋەدىسىگە ئاساسەن، باجۇيجاڭغا ئاتاپ توقۇغان تۆت مىسرالىق ئانار گۈللۈك گىلەمنىڭ پۈتكەنلىكى، شۇڭا، جۇيجاڭنىڭ كېلىپ ئېلىپ كېتىشى ياكى ئۆزى ئەكىلىپ بېرىش مەسىلىسى ئۈستىدە "يوليورۇق" سورالغان.

كاتىپ شۇ تاپتا باجۇيجاڭنىڭ روھى دۇنياسىنى تولۇق چۈشەندى. ئۇ ئەمدى خەتلەرنى كۆرمەسلىكنى توغرا تاپتى. ھېلىقى ئىككى پارچە خەتنى كونۋېرتقا سېلىپ، ئەينى بويىچە چاپلاپ، باشقا خەتلەرنىڭ ئۈستىگە قويۇپ چىقىپ كەتتى.

باجۇيجاڭ چۈشتىن كېيىن كاتىپتىن خەتنىڭ مەزمۇنىنى سۈرۈشتە قىلدى.

— جۇيجاڭ، بۇلارنىڭ ھەممىسى شەخسى نامىڭىزغا يېزىلغان خەتلەر ئىكەن، — دېدى كاتىپ، — شۇڭا، ئالدى بىلەن ئۆزلىرى ئېچىپ كۆرۈپ باقسىلىرى ئىكەن.

— يېرىم كۈندە ئاران مۇشۇ پىلاننى تۈزدىڭىزمۇ؟ بوپتۇ، سىزگەمۇ مەن ھەممىنى تەييارلاپ بېرەي جۇمۇ!

— شەخسى نامىغا كەلگەن خەتنى باشقىلارنىڭ ئېچىپ ئوقۇشى قانۇنغا خىلاپ. شۇڭا...

— بولدى، بولدى! قانۇن - پانۇن دىگەنلەردىن مېنىڭمۇ خەۋىرىم بار.

باجۇيجاڭ تاماكۇنى ئۇزۇن يۆگەپ، ئاچچىق شوراپ ئولتۇرۇپ، ھېلىقى بىرىنچى خەتنى ئېچىۋىدى، نەق پۇل بىلەن ئىلتىماس؛ ئىككىنچى خەتنى ئالدىراپ ئېچىۋىدى، گىلەم كېپى...

باجۇيجاڭنىڭ يۈرىكى ئويناپ كەتتى. ئۇ ئاچچىقىنى تىزلا ئۇنتۇپ، يوغان قوسىقىنى شىرەگە تاقاپ ئولتۇرۇپ، ماۋۇلارنى ئويلىدى: ياسىن خۇمدان ئۆتكەن ھەپتە بۇ چوڭ كونۋېرتنى تۇتقۇزۇپ قويسا، شۇنچە كۆپ خەتلەرنى قاچان ئوقۇپ بولارمەن دەپ تاشلاپ قويۇپتىمەن، كاتىپ ھېلىمۇ ياخشى بۇنى ئېچىپ سالماپتۇ...

ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۆدەكتەك ئىغاڭلاپ مېڭىپ، ئىشخانا ئىشىكىنى "گۈپ" قىلىپ ياپتى ـ دە، پۇلنى تۆش يانچۇققا موك سالدى. شۇنداق قىلىپ يېرىم كۈندە دېگەندەك "خەت"، لەر ئىچىدىكى "نەپ" لىرىسى ئىلغىۋېلىپ، "گەپ" لىرىنى بىر يەرگە جەملەدى... ئەتىسى سەھەردە كېرىلىپ ـ كىكىرىپ، ئىشخانىغا كىرىپ كەلگەن باجۇيجاڭ، كاتىپقا خىزمەت تاپىلاشقا باشلىدى:

— بۇنىڭدىن كېيىن ماڭا كەلگەن خەتلەرنى ئۆز ۋاقتىدا قولۇمغا بېرىڭ، بۇ ئاممىنىڭ هال ـ ئەهۋالىنى ۋاقتىدا بىر تەرەپ قىلىشقا پايدىلىق. هە، هېلىقى ياسىن خۇمدانىنىڭ بالىسى ئۆتكەندە بىز يۆتكەپ قويغان ئىدارىدىكىلەر بىلەن چىقىشالماپتۇ، ئۇنىڭغا بۈگۈندىن قالدۇرماي، ناهىيىلىك ماشىنا ئەترىدىكە يۆتكەش خېتى يېزىپ بېرىڭ. يەنە مۇسا گىلەمچىگە تېلېفون ئارقىلىق، مېنىڭ ئالدىمىزدىكى دۈشەنبە كۈنى كەچتە ئۆيىگە بارىدىغانلىقىمنى ئۇقتۇرۇپ قويۇڭ. ناسىر شەنجاڭنىڭ ئۆزى بىلەن كۆرۈشۈپ، ئوغلىنى قەيەرگە دېسە شۇ يەرگە ئورۇنلاشتۇرۇڭ. ماۋۇ خەتلەرنى سىز كۆرۈپ چىقىپ، ئۇلارغا ئوبدان چۈشەندۈرۈڭ. هازىر كادىر يۆتكەش توختىتىلدى...

ئالى مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ، كادىرلار ئىدارىسىغا يېڭىدىن ئورۇنلاشقان ياش كاتىپ، مانا ئەمدى جۇيجاڭغا كېلىدىغان "خەت"، لەرنىڭ سىرىنى تولۇق چۈشەنگەن ئىدى.

خېمىر

(هېكايە)

مۇتەللىپ هەسەن

— ئۆلگىنى باردىڭىزمۇ ؟

ئەسقەر ئايالىنىڭ خۇددى تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەك بۇ سوئالىدىن هەيران بولۇپ سورىدى:

— خوتۇن، نېمە ئىش بولدى ساڭا، نېمىگە بۇنچىلا ئاچچىقلايسەن ؟

— خېمىر ... — ئاتىكەم شۇ سۆزنى ئېيتىپلا، پاكىغىدە يىغلاپ تاشلىدى.

— خېمىر ... ؟ — ئەسقەر بۇ باش ـ ئاياغى يوق گەپتىن گاڭگىراپلا قالغان ئىدى، — گېپىڭگە هېچ چۈشىنەلمىدىم، نېمە خېمىر ئۇ ؟

— ئانام ئەكبەرجاننى ئەۋەتىپتۇ، ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، بىزنىڭ ئاۋۇ ئۆيدە ئۆزدىچە خېمىر پەيدا بولۇپ قاپتۇ، ئۇنى بىرسى قەستەن قىلىپ تاشلاپ قويغان ئىمىكەن دەپ ئەنسىرەپ ...

— هەي، شۇنىڭدىنمۇ ئەنسىرەپ يىغلىغان بارمۇ، ئانام ئۆزى يۇغۇرۇپ ئۇنتۇپ قالغاندۇ هەقچان ؟ !

— دەستلەپ مەنمۇ شۇنداق ئويلىغان ئىدىم. بىراق، ئانام هەپتىدىن بېرى تاغامنىڭ ئۆيىدە ئۇنىڭ كېسىلىگە قاراپ، بۈگۈن چۈشكە يېقىن قايتىپ كەپتۇ. خېمىر يېڭىلا يۇغۇرۇلغان ئىكەن. ئانام ئۆيدە تاماق ئەتمىسە ...

— دادام تاماق ئىچىپ يىمەكچى بولۇپ
يۇغۇرغان بولغىيمىدى ـ يا؟
— 80 دىن ھالقىغان ئادەم قانداقمۇ تا ـ
ماق ئىچەلىسۇن ؟ دادام تاماق ئىچىش تۇ ـ
گۇل، ئوكلاپمۇ خىمىر يۇغۇرالمايدۇ .
—......

ئەسقەر ” خىمىر تاشلاپ قويۇپ قەست
قىلىش » دىگەن گەپنى بۇرۇنمۇ ئاڭلىغان ،
لېكىن بۇ سۆزگە زادىلا ئىشەنمەيتتى . بۇ ـ
گۈنمۇ ئايالىدىن بۇ گەپنى ئاڭلاپ دەستلەپ
ئىشەنمىدى ـ يۇ، ئەمما ئايالىنىڭشۇ تاپتى ـ
كى تولىمۇ جىددىلىشىپ كەتكەن ھالىتىدىن
سەل دەرگۇمان بولۇپ قالدى :
— ئاۋۇ ئۆيگە ئۆزىمىز بىر چىقىپ كۆ ـ
رۈپ باقامدۇق ؟
— ماقۇل ، كەچ بولسىمۇ بارايلى . ـ
ئاتىكەم يولدىشىنى ئالدىراتتى ،ـ مېڭىڭ ،
تېزراق ماڭىسىڭىزچۇ !؟
ئۇلار يولغا چىققاندا كەچ سائەت ئون ـ
دىن ئاشقان ئىدى .

× ×

— ئاداش ، ئاش ئىچىپ ئوينامدۇق ؟ ـ
ئاسىيە ئۆزىدىن بىر ياش كىچىك نۇربىيە ـ
دىن سورىدى .
— نىساخان ئاچام ئۇن بىرەمدۇ ؟
— چوڭ ئانام ئۆيدە يوق ، ئۇننى ئۆزەم
ئېلىۋىرىمەن .
— چوڭ داداڭلا تۇرسا قانداق قىلىمىز؟
— چوڭ دادام بىلەن ئەكبەر ئاكام قوي
باققىلى چىقىپ كەتتى .
— ئەمىسە ئەتسەك ئىتەيلى .
ئاسىيە دەستلەپ ئازراق سەي توغرىدى ،
ئاندىن سىل پىيالە ئۇندا خىمىر يۇغۇرۇپ
يۇمۇلاقلىغاندىن كېيىن ، سۈيىپىغى بىلەن
ياغلىدى . ئۇ بۇ ئىشلارنى قىلغىچە ، نۇر ـ
بىيە ئىشىك ئالدىدا كۆز ـ قۇلاق بولۇپ
قاراپ تۇردى .
ئاسىيە ھويلىدىكى ئوچاققا ئەدىلا ئوت
ياقاي دەپ تۇراتتى ، نۇربىيە ” نىساخان
ئاچام كەلدى » دىگىنىچە ئىتتىك يۈگۈرۈپ
كىردى . ئاسىيە چاققانلىق بىلەن توغرىغان
سەينى ئېغىلغا تاشلىدى ، ھېلىقى مۇشتۇم ـ
دەك چوڭلۇقتىكى خىمىرنى داس ئاستىغا يو ـ
شۇردى . ئاندىن ھېچ نەرسە كۆرمىگەندەك،
چوڭ ئانىسىنىڭ ئالدىغا يۈگۈردى ... نىسا ـ
خان ئاچا بىر ھازاغىچە ئۆي يۇغۇشتۇردى ،
ئاندىن ۋاقتىنىڭ چۈشكە يېقىنلاپ قالغان ـ
لىقىنى كۆرۈپ ، تاماقنىڭ تەرەددۇتىغا
چۈشتى . ئۇ سەي ئادالاپ ، يۇيۇپ ، توغ ـ
راپ بولغاندىن كېيىن ، خىمىر يۇغۇرۇش
ئۈچۈن داسنى قولىغا ئالدى ـ يۇ ، ھەيران ـ
لىقتا تۇرۇپلا قالدى . ” دادىسى يۇغۇرغان ـ
مىدۇ بۇ خىمىرنى ؟ ياق ، ئۇ ئادەم خىمىر
يۇغۇرالمايدۇ. ئەمىسە كىم ؟ بىرسى قەست
قىلغاندىمۇ يە ... » نىساخان ئاچىنىڭ يۈ ـ
رىكى ” قارتتىدە » قىلىپ قالدى . ئۇ ، ئا ـ
سىيەنى چاپتۇرۇپ ، چوڭ دادىسىنى چاقىر ـ
تىپ كېلىپ ، سۈرۈشتۈرگەن ئىدى ، ئۇمۇ بۇ
ئىشتىن ھەيران بولدى ... نىمە قىلارنى
بىلەلمەي قالغان نىساخان ئاچا، ئەندىشە
ئىچىدە ئەكبەرجاننى ئانىسىنىڭ قېشىغا
يولغا سالدى . ئۇ بۇنىڭ بىلەن سەل خا ـ
تىرجەم بولغان بولسىمۇ ، لېكىن قولى زا ـ
دىلا ئىشقا بارمىدى ، ئۇ تەشۋىشلىك خىيال
بىلەن ئالدىدىكى ھېلىقى خىمىرغا قاراپ
ئولتۇراتتى ، تۇيۇقسىز سىرتتىن بىر كىچىك
قىز بالىنىڭ :
— ئاسىيەگۈل ! ـ دەپ چاقىرغان ئاۋا ـ
زى ئاڭلاندى .
— ھە ، نىمە دەيسىلە، ئاداش؟

— مەيەرگە چىقىڭلار ، ئانام شەگە ماڭ-
دى ، بىزنىڭ ئۆيدە ئاش ئىچىپ ئوينايمىز.
نىماخان ئاچا نۇربىيەنىڭ بۇ گەپلىرىگە
دەستلەپ ئانچە دىققەت قىلمىپ كەتمىدى ،
لېكىن كېيىنكى " ئاش ئىچىپ ئوينايمىز "
دىگەن سۆزىنى ئاڭلىغانىدا ، كۆڭلىگە بىر
ئىش كېلىپ ، ئىشىكتىن چىقىپ كېتىۋاتقان
ئاسىيەنى توختاتتى :
— جېنىم بالام ، راستىڭنى ئېيتقىنا ،
ماۋۇ خېمىرنى سەن يۇغۇردىڭمۇ ؟
ئاسىيە بايا چوڭ ئانىسىنىڭ يىغلىغىنىنى
كۆرگەن ئىدى ، شۇڭا ، قورقۇپ‌راق :
— ياق، مەن يۇغۇرمىدىم ... — دىدى -
يۇ ، ئىتتىك يەرگە قارىۋالدى.
نىساخان ئاچا بۇ يىل ئەمدىلا 7 ياشقا
كىرگەن نەۋرىسىنىڭ خېمىر يۇغۇرالايدىغان-
لىقىنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغان ،
نۇربىيەنىڭ بايەتى گېپىنى ئاڭلاپمۇ ئىشەن-
چىسىزلىك بىلەن شۇنداقلا سوراپ باققان
ئىدى . ئاسىيەنىڭ شۇ تاپتىكى روھى ها-
لىتىدىن گۇمانى كۈچەيگەن نىساخان ئاچا ،
يۈزىگە كۈلكە يۈگۈرتىپ ، مۇلايىم ئاھاڭ-
دا دىدى :

— سېنى ھېچنىمە قىلمايمەن بالام ، بۇ
خېمىرنى سەنلا يۇغۇرغان بولساڭ ، ئاشقا
قېتىۋەتسەك بولىدۇ . راستىڭنى ئېيتقىنا ،
سەن يۇغۇردىڭمۇ بۇنى ؟
— سېنى ئاخشاملىقىقا كېلىدۇ دەپ ... ،
نۇربىيە بىلەن ئاش ئىچىپ ئوينايمىز دەپ
يۇغۇردۇق .

× ×

نىساخان ئاچا ھىكايىسىنى تۈگەتتى ۋە
بېشىنى تۆۋەن سالغىنىچە ئىندىمەي ئولتۇ-
رۇپ كەتكەن قىزى ئاتىكەمگە قاراپ ، تە-
بەسسۇم بىلەن دىدى :
— بىزغۇ ياشانغان ، ساۋاتسىز بولغاچ-
قا ، بولمىغۇر خىياللار بىلەن بولۇپ كېتىپ-
تۇق . بىراق سىلەر ياش ، يەنە كىلىپ
بىرىڭلار كادىر ، يەنە بىرىڭلار ئوقۇتقۇچى
تۇرۇپ ، بۇنىڭغا ئىشىنىپ بۇ يېرىم كېچىدە
پالاقلاپ كەلگىنىڭلارغا ھەيرانمەن ،
بالىلىرىم .
ئەستەر كۆزىنىڭ قىرىدا ئاتىكەمگە قا-
رىغان ئىدى ، ئۇ خىجىللىق ئىلكىدە يۈزلە-
رى قىزىرىپ ، بېشى تېخىمۇ تۆۋەنگە چۈ-
شۈپ كەتتى ...

مىجەز

(ھىكايە)

زاھىر ئابدىراخمان

مەن ئورۇنلاشقان ئىدارىدىكى تېخى يېڭىلا
تونۇشقان بۇ دوستۇم تولىمۇ خۇشخۇي يىگىت
بولۇپ، ئۇنىڭ ماڭا بولغان قىزغىن مۇئامى-
لىسى يېشىمىنىڭ مەندىن 3 - 4 ياش چوڭ
ئىكەنلىگىگە قارىماي، مەندە ئۇنىڭغا نىسبە-
تەن چوڭقۇر دوستلۇق ھېسسىسى ئويغاتقان ئىدى.
بىز بوش ۋاقىتلاردا ئاساسەن بىرگە بولات-
تۇق. ئۇ بەزى كۈنلىرى كەچتە ئۇدۇل ياتى-
قىمغىلا كېلەتتى - دە، كىنو- تىياتىرلارغا
بىللە باراتتۇق. ئۇ خېلىلا سۆزمەن بولۇپ،
بەزىدە ئۇ قايسى بىر سۆيگۈنىنىڭ ۋاپادار-
لىقى ۋە گۈزەللىگى ئۈستىدە ماختانسا، بە-
زىدە قايسى بىر دوستىنىڭ بېخىللىقىدىن
رەنجىيتتى...

بولۇپمۇ ئۇ ماڭا ئىدارىمىزنىڭ ئىش
تۈزۈمى، ئىش تەقسىماتى، قايسى باشلىقنىڭ
مىجەز - خۇلقىنىڭ قانداقلىغى، ئىدارىدا
كىملەر بىلەن ئارىلىشىپ، كىملەردىن ئېھتى-
يات قىلىش كېرەكلىكى ھەققىدە قايتا - قاي-
تا چۈشەنچە بېرەتتى.

— مېنىڭ دوستلارىمنىڭ خاتالىغىنى كۆر-
سەم يۈز قارىماي تەنقىتلەيدىغان مىجەزىم
بار، بۇ سېنىڭچە قانداق؟ — دېدى ئۇ بىر
كۈنى ئىشتىن چۈشۈپ كېتىۋېتىپ.

— ناھايىتى توغرا، «دوست ئاغرىتىپ
ئەيتار، دۈشمەن كۈلدۈرۈپ» دېگەن گەپ
بار ئەمەسمۇ؟! — دېدىم ئۇنىڭ نىمە دېمەك-
چى بولغانلىغىغا قىزىقىپ.

— شۇنداق دوستۇم، سېنى ئاللا بۇرۇن
چۈشەنگەنمەن. — ئۇ پېشانىسىگە چۈشۈپ
تۇرغان سېرىق چاچلىرىنى كەيكىسىنىڭ ئى-
چىگە تىقىپ ئاندىن كېيىن، قوللىرىنى دۇراپ
پەلتۇسىنىڭ يانچۇغىغا سالدى - دە، دائىم
مۇكچىيىپ تۇرىدىغان گەۋدىسىنى سەل كۆتى-
رىپ، سۆزىنى داۋام قىلدى، - لېكىن ھازىر-
قى بەزى ياشلارنىڭ مىجەزىنى زادىلا چۈ-
شەنمەيمەن. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ياشلىق غو-
رۇرىنى ئۇنتۇپ، ھەدىسىلا باشلىقلارغا خوشا-
مەت قىلىپ، جەڭگىۋار خىزمەت ئورنىدىكى
مۇستەقىللىغىنى يوقىتىپ، باشلىقلارغا بېقىن-
دى بولۇپ قېلىۋاتىدۇ.

— مۇنداقمۇ ئىش بار دېگىن، - دېدىم
ھەيران بولۇپ.

— ئەلۋەتتە، سەنمۇ بۇنىڭ سىرتىدا ئە-
مەس، - دېدى ئۇ تېخىمۇ كۆپۈپ، - ئىش-
خانا مۇدىرىنى ھەدىسىلا مەمەت ئاكا، سىلى،
ئۆزلىرى دەپ كۆچۈكلىنىپ كېتىسەن...

— خاتا چۈشىنىپ قاپسەن، - دەپ سۆزىنى
بۆلدۈم مەن ئۇنىڭ يوقۇرقى گېپىگە كۈلگۈم

كېلىپ، - بۇ ئۇنىڭغا قىلغان ھۆرمەتنى ئىپا-
دىلەيدۇ. چۈنكى مەمەت ئاكام ياش جەھەت-
تە بىزدىن چوڭ - دە!

— ھىم، چوڭ بولسىلا ھساپ ئەمەس، ئۇ-
نىڭ «ئاكا»غا لايىق ھۆرمىتى بولۇشى
كېرەك.

— دېمەكچى بولغىنىڭنى ھېچ چۈشە-
نەلمىدىم.

— دېمەكچىمەنكى، مەمەت يوغانباش زا-
دى يارىماس نىمە ئۇ، ھەي... بۇ قېتىمقى
ئىسلاھات دېگەن شامالدا بېشىغا ئامەت قۇ-
شى قونۇپ قالدى. ئۇنىڭ «ئالى مەكتەپنى
پۈتتۈرگەن» دېگەن قالپىقى ئەسقاتتى، دې-
گىنە. بولمىسا ئۇنىڭغا ھوقۇق نەدىتى دەي-
سەن؟ ئىچى ئاشۇ يۈزىدىكى چوقۇرىدىنمۇ
ئۆتە مودۇر - چوقۇر بىرنىمە، قوسىقىدا ئې-
لىپىنىڭ سۇنىغى يوق، خىزمەت ئىقتىدارى-
غۇ ئەسلا، باشلىقنى كۆرسىلا ھىجىيىدۇ. شۇڭا...

— يىگىتلەر، بىردەمدىلا دوستلىشىپ
قالغان ئوخشىمامسىلەر!؟ ياخشى،
ياخشى...

ئىككىمىز تەڭلا بۇرۇلۇپ قاراپ، داڭ قې-
تىپ قالدۇق. كەينىمىزدە مەمەت ئاكا بىز-
گە كۈلۈمسىرەپ قاراپ تۇراتتى. ئۇنىڭ تە-
ەسسۇم يېغىپ تۇرغان چىرايىدىن ھېچقان-
داق غەيرى سېزىم سىزىلمەيتتى.

مەن يېنىمدىكى دوستۇمغا ئىتتىك قارى-
دىم. ئۇ بىر تاتىرىپ، بىر قىزىرىپ، زورى-
غا ھىجىياتتى:

— سىز، ياق، سىلى... مەيجۇرىن، بۇ-
ياققا كەپتىكەنلا - دە، بىز كۆرمەي......
ئەستا... ئەجەپمۇ... ھى... ھى...!
زامانى ئاخىر دېگەن شۇدە، كىمنىڭ ياخشى
گېپىنى قىلسا شۇ ئۇچرايدۇدەپ...

— سۆھبىتىڭلارغا دەخلي قىلىپ قويدۇم-

غۇ دەيمەن ، سىلەر ئۇبدان ئەھۋالىشىڭلار ،
خوش ، ـ مەمەت ئاكا ئەدەپ بىلەن باش
لىڭشىتىپ، بىز بىلەن خوشلىشىپ كېتىپ
قالدى .
مەن يەنە دوستۇمغا قارىدىم، ئۇ كۆزلە-
رىنى چەكچەيتكىنىچە مەمەت ئاكىنىڭ ئار-
قىسىدىن قاراپ قېتىپلا قالغان ئىدى. ئۇ-
نىڭ بۇ تۇرقىدىن مەمەت ئاكىغا قايىل بول-
غانلىقىمۇ ياكى نەپرەتلەنگەنلىكىمۇ، بۇنى
بىلىپ بولمايتتى...

ئاقىۋەت

(ھېكايە)

نۇرىمان ناسىر

بۈگۈن يېزىدىكى تۇققانلارنى يوقلاپ
قايتىپكېلىۋاتاتتىم، شەھەرگە ــ ئۆيىمىز-
گە ئىككى كىلومېتىرچە يول قالغاندا بەكلا
ھېرىپ كەتتىم. ۋېلسىپىتتىن چۈشۈپ، تەر-
لىرىمنى ئېرتىپ تۇرۇشىمغا، يول ياقىسىد-
كى ئۆستەڭ بويىدا ياتقان بىر كىشىگە ئۈش-
شاق بالىلارنىڭ ھەدەپ چالما ئېتىۋاتقانلى-
قىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى.
ــ ھەي بالىلار ، ئۇنداق قىلماڭلار! ـ
دەپ ۋاقىرىدىم ئاچچىق بىلەن ، ـ ياتقان
ئادەمگە بىكاردىن ـ بىكار نېمىشقا چالما
ئاتىسىلەر ؟
ــ بۇ مەس ئىكەن ! ـ دەپ چۇقۇرىدى
بىر بالا ۋە قولىدىكى يوغان بىر چالمىنى ئات-
تى. بۇ چالما ئۇنىڭغا خېلى قاتتىق تەككەن
بولسىمۇ، بىراق ئۇ قىمىرقىلماي ياتاتتى. ئى-
چىمدە : "بۇ تونۇش ئادەم بولۇپ قالمىغىي-
دى ، بىرقاراپ باقاي » دىگەن ئوي بىلەن
يېنىغا ئىتتىك بېرىۋىدىم ، قورققىنىمدىن
ئارقامغا داجىپ تۇرۇپلا قالدىم. ئۇنىڭ يۈز
ۋە لەۋلىرى كۆكىرىپ ، ئاغزىدىن قان ئا-
رىلاش كۆپۈك چىقىپ تۇرغان ، كۆز قارچۇ-
غى كەينىگە تارتىلغان 20 ياشلاردىكى بىر
يىگىت بولۇپ ، ئۇنىڭدىن بىرخىل زەھەر-
لىك دورىنىڭ ھىدى پۇراپ تۇراتتى. مەن
نېمە قىلارىمنى بىلمەي گاڭگىراپ تۇرغى-
نىمدا ، ھارۋۇلۇق بىركىشى كېلىپ قالدى.
ئۇنى توختىتىپ ئەھۋالنى ئېيتتىم ، ئىككى-
مىز يىگىتنى ھارۋىغا ئالدۇق.
ــ بۇ راستىنلا زەھەرلىك دورا ئىچىۋاپ-
تۇ. تېخى تىنىقى بار ئىكەن ، ـ دىدى ھار-
ۋىكەش جىددىيلەشكەن ھالدا ، ـ دوختۇرخا-
نىغا تېز ئاپىرايلى!
ئۇ ئاتلارنى قامچىلاپ ، سۈرئەتنى تېز-
لەتتى ۋە بىھوش ھالەتتە ياتقان بۇ يىگىت-
كە سوغ نەزەر بىلەن قاراپ قويۇپ، ئېغىر
خۇرسىنىپ دىدى:
ــ ياش تۇرۇپ ئۆز جېنىڭغا ئۆزۈڭ قە-
ستت قىلىپ ، نېمە بالا كەلگەن بولغىيدى
ساڭا؟! ئەگەر مۇشۇنداق ئۆلسەم ئەلنىڭ
نەپرىتىگە قالارمەن دەپ ئويلىمىدىڭمۇ- ھە،
ھەي ... بۇ كۈنىنىڭ ياشلىرىدە...
بۇ سۆزلەر يۈرىكىمگە خۇددى خەنجەر
ئۇرغاندەك تەگدى. چۈنكى، مەنمۇ بۇنىڭدىن
بىر ئاي ئىلگىرى يۇقارقىدەك سەۋەپ بى-
لەن دوختۇرخانىدا يېتىپ چىققان ئەمەس-

دىم… بۇلارنى ئويلاپ ئۆز - ئۆزۈمدىن نەپرەتلەندىم. پۇشايمانلىق ئويلار، ئازاپلىق خىياللار بىلەن دوختۇرخانىغا قاندىق كېلىپ قالغانلىقىمنى بىلمەي قالدىم… دوختۇرلار يىگىتنىڭ جان ئۈزگەنلىكىنى ئېيتتى.

شۇ ئەسنادا دوختۇرخانا قورۇسىغا چېچىلغان ئەمدىلا ئاق سانچىلغان، ئورۇقىنە بىر ئايال ئۆزىنى كاچاتلاپ، دات - پەرياد سالغىنىچە كىرىپ كەلدى ۋە ھېلىقى يىگىتكە ئۆزىنى ئاتتى:

— ئاھ، خۇدا! دۇنيالىقتا بىرلا ئوغلۇم ئىدى. باغرىم، جىگەرىم - بالام، سېنىڭ ئورنىڭغا مېنىڭ جېنىمنى ئالسا بولمامدۇ؟ مېنىڭ ھاياتىم شۇ يىتىم بالام ئەمەسمۇ؟ ئاھ، ئەمدى مەن قانداق قىلىمەن؟!

ئايالنىڭ مۇڭلۇق نالىسى بۇ يەردىكى ھەممىمىزنىڭ يۈرەك - باغرىنى ئەزدى. ئۇ يىغلايتتى، قاخشايتتى، چاچلىرىنى يۇلۇپ، ئۆزىنى ھەرتەرەپكە ئاتاتتى، شۇ تاپتا ئۇنى ھېچقانداق كۈچ بەزلەپ توختىتالماس ئىدى…

خۇددى ئانام كۆز ئالدىمدا خۇداغا نالە قىلىپ، زار - زار يىغلاۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ، يۈرىكىم مۇجۇلۇپ، ۋۇجۇدۇم "غۇژ" قىلىپ قورۇلۇش بىلەن كۆزلىرىمدىن تاراملاپ ياشلار تۆكۈلۈشكە باشلىدى…

ئەتراپىمدىكى كىشىلەرنىڭ بەزىلىرى ھوشسىز ياتقان ئانىغا ئىچ ئاغرىتىپ، كۆز يېشى قىلىشسا، يەنە بەزىلىرى يىگىتكە قاراپ: "ئىسسىت، ئەجەبمۇ ئارزۇلۇق بالا ئىدى ئۇ! دادىسى رەھمەتلىك بولسىمۇ - ھە؟ ھەي… ئۇنىڭغا ئۇ قىزدىن بۆلەك قىز يوق بولغىيمىدى؟!» دېيىشەتتى خۇرسىنىپ. ئىش ئايان بولدى. ئەسلىدە بۇ يىگىت تۇنجى مۇھەببىتىنىڭ زەربىگە ئۇچراپ، مۇشۇنداق ئېچىنىشلىق ئىش قىپتۇ - دە!

ئېھ، سۆيۈملۈك، قەدىرلىك - ئاتا - ئانىلار! ئۆز پەرزەنتلىرىنى مىڭ بىر مۇشەققەتتە بېقىپ چوڭ قىلىسىلەر. ئەپسۇس، بەزى پەرزەنتلەر تۇرمۇش سىناقلىرىغا بەرداشلىق بېرەلمەي، كىچىككىنە كۆڭۈلسىزلىك ئالدىدىمۇ ئىرادىسىنى يوقىتىپ، ئۈمىتسىزلىنىپ، ئۆزىنىڭ ئېزىز جېنىغا ئۆزى زامىن بولۇپ، يۈرىكىڭلارنى ئېغىشىدىن ئۈزۈپ، مەڭگۈ ساقايماس جاراھەت قالدۇرۇپ كېتىدۇ. ئاتا - ئانىلارنىڭ قان - ياشلىق نالىسى، ئازاپ ئىچىدە ئۆتكەن كۈنلىرى ئۇلارنىڭ بوينىغا سىرتماق بولۇپ قالماسمۇ؟

ئانا! مەن بۈگۈن سېنىڭ ئالدىڭدا يەنە بىر قېتىم تىزلىنىپ، سەندىن ئەپۇ سورايمەن، ئۆتكەنكى ئىشلىرىمغا تەۋۋا قىلىپ، بۇندىن كېيىن ئۇنداق كۆڭلى قارىلىق قىلماسلىققا ۋەدە بېرىمەن!

«ھۆرمەت» يۈزىسىدىن

(ھېكايە)

مەتربىھجان داۋۇت

قۇربان ھېيت يېقىنلىشىپ قالغاچقىمۇ، بۈگۈن بۇ گۆش دۇكىنى ئالدىدا ئۆچرەتتە تۇرۇپ كەتكەن كىشىلەر ناھايىتى كۆپ ئىدى. بىراق، قاسساپ يىگىت ئەزمىلىك بىلەن ئالدىرىماي ھەركەت قىلاتتى. ئۇ نېمىشقىدۇر پات - پات سائىتىگە قاراپ قوياتتى. ئىش ئۇنۇمىنىڭ ئاستىلىقىدىن بىتاقەت بولغان كىشىلەر غۇلغۇلا قىلىشقا باشلىدى.

قاسساپ يىگىت بۇ قېتىم سائىتىگە قارىۋالغاندىن كېيىن، قوللىرىنى كېرىپ، ئېرەنچەكلىك بىلەن ئەسنەپ قويدى ۋە كۆپچىلىككە قاراپ:

— يولداشلار، ئەمدى چۈشتىن كېيىن كېلىڭلار، دەم ئېلىش ۋاقتى توشۇپ قالدى. — دېدى — دە، كىشىلەرنىڭ غۇدۇراشلىرىغا پەرۋا قىلماي، دېرىزە قاپقىقىنى ئېتىشكە تەمشەلدى. شۇچاغدا ئۆچرەتنىڭ ئالدىدا تۇرغان 50 ياشلاردىكى بىر ئايال ئىتتىك كېلىپ، قاپقاقنى تۇتىۋالدى:

— بالام، ئەتىگەندىن بېرى ئۆچرەتتە تۇرۇپ ئەمدىلىكتە ئالدىڭغا كەلدىم، ئۆيۈمدە مېھمانلار قالغان، مەندىن يانمىسا خۇدايىمدىن يانار، 3 كىلو گۆش تارتىپ بەرگىن.

— نېمە دەيدىغاندۇ ما ئايال!? — قاسساپ يىگىت ئۇنىڭغا زەردە بىلەن ھومىيىپ دېدى، — قاچان كەلگەن بولۇشلىرى بىلەن مېنىڭ نېمە كارىم، چۈشتە ھەممە ئادەم دەم ئالىدۇ، ئۇقلىما؟

— بالام، ئۆيىدىكى شۇ مېھمانلارنى دېمىسەم چۈشتىن كېيىن ئالسامۇ بولاتتى. بىراق ...

— بولدى، بولدى! — ئۇ، موماينىڭ سۆزىنى قوپاللىق بىلەن بۆلدى، — ھازىر دەم ئېلىش ۋاقتىدىن 2 مىنۇت ئېشىپ كەتتى.

— بالام، ئۇنداق قىلمىغىن، ئەلۋەتتە ساۋاپ بولار.

قاسساپ يىگىت بۇ موماينىڭ شۇنچە يېلىنىپ — يالۋۇرۇشلىرىغا قارىماي، قاپقاقنى كۈچ بىلەن ياپتى...

ئۇ دۇكاننى تاقاپ، ئەمدىلا 10 قەدەمچە مېڭىشىغا، سالاپەتلىك بىر كىشى بىلەن دوقارىشىپ قالدى.

— ھوي، بەكرى كېچاك. سالامەت تۇرىلىمۇ؟ ھە، قانداق بولۇپ بۈگۈن قەدەملىرى بۇ ياققا يېتىپ قالغاندۇ سىلىنىڭ!?

— ھە، تاھىرجان، ئۆزىڭىزمۇ ياخشى تۇرغانسىز؟ — دېدى سالاپەتلىك كىشى ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشىۋېتىپ، — بىر ئاز گۆش لازىم بولۇپ قېلىۋىدى... ۋۇي، دۇكاننى تاقاپ بولغان ئوخشىمامسىز؟

— ياق، ياق ... دەل ۋاقتىدا كەلدىلە، كېچاك. ھەي، مەن كېتىپ قالماپتىمەن ياخشى، دۇكاننى تاقىۋەتكەن بولساقمۇ، سىلىگە ئاچمىلى بولىدۇ دېسىلە. ھى...ھى... ھى...

— ۋاي بولدى، بولدى ... ئاۋارە بولماڭ، ئۆيدىمۇ ئازراق گۆش باردەك قىلاتتى.

— ئالاھىتەن ئاۋارە بولۇپ كەپلا، كېچاك. سىلىدەك ئادەمنىڭ ھۆرمىتىنى قىلمىساق بولامدۇ دەيلا، ئەكەلسىلە سومكىنى.

ئۇ، سالاپەتلىك كىشىنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي، قولىدىن سومكىنى ئالدى — دە، ئۆزىگە نەپرەت بىلەن قاراپ تۇرغان كىشىلەرۋە ئەلەم، ئاچچىقتىن يېرىلىپ كەتكىدەك بولغان ھېلىقى ئايالنىڭ ئالدىدىن شاپاشلاپ ئۆتۈپ، دۇكاننى ئاچتى.

شۇ ۋاقىتتا كىملەردۇ بىرسىنىڭ كىشىلەر توپى ئارىسىدىن مەسخىرىلىك شىۋىرلىغان ئاۋازى ئاڭلاندى:

— "ھۆرمەت" يۈزىسىدىن شۇنداق قىلىدۇ — ھە، "ھۆرمەت" يۈزىسىدىن...

« مېھماندوست »

(ھېكايە)

دىلبەر ياقۇپ

تەبىئەت بۇ ئادەمگە قىلچىلىكمۇ گۈزەللىك ئاتا قىلمىغان ئىدى: بويى ئىگىز، قورايدەك ئورۇق، ياپما قاپاق، ئورا كۆز، يۈزلىرىنىڭ مەڭىز سۆڭەكلىرى تومپىيىپ چىققان، رەڭگىدە قان دىدارى يوق، خۇددى 40 يىل كېسەل تارتقان كىشىگىلا ئوخشايدۇ.

ئۇنىڭ بىلەن تام خوشنىلاردىن بولمىساقمۇ، بىر يۇرتلۇق بولغاچقا، بۇ ئادەمنىڭ خۇسۇسىيەتلىرى ۋە ھەممە ئىشلىرىنى بەش قولدەك بىلىمەن. ئۇنىڭ ئىسمى سايىم، ياغاچچىلىق قىلىدۇ. ئۆيىگە كىرىپ قالسىڭىز ھەيران قالىسىز. چۈنكى، ئۆي ئىچى پۈتۈنلەي ھەر خىل ياغاچ جاھازلىرى بىلەن تولغان. ئادەتتە ئۇ داۋاملىق ئالدىراپلا يۈرۈيدۇ، ئىدارىمۇ ـ ئىدارە، ناھىيىمۇ-ناھىيە قاتراپ، ئۇرغۇنلىغان ئورۇننىڭ ياغاچچىلىق ئىشلىرىنى كۆتىرە ئالىدۇ. بۇ ئىشلارنى ئېلىش ئۈچۈن بىرمۇنچە پۇل خەجلەيدۇ، مېھمان چاقىرىدۇ. شۇڭا كىشىلەر ئاغزىدا ”مېھماندوست“ دەپ ئاتىلىدىغان بۇ كىشىنىڭ ئۆيىدىن قاچانلا قارىسىڭىز، مەقسەتلىك چاقىرىلغان ”ئالاھىدە مېھمانلار“ ئۈزۈلمەيدۇ...

بىر قېتىم بۇ ئادەمنىڭ ئۆيىدە كادىرلارنىڭ ئاياللىرى قاتارىدا مەنمۇ مېھمان بولۇپ قالدىم. ئانىسى تولىمۇ يۇۋاش، مۇلايىم ئىكەن. 60 ياشلارغا يېقىنلىشىپ دۈمچەك بولۇپ قالغان بۇ ئايال ھاسىراپ ـ ھۆمۈ-

دەپ، مېھمانلار ئۈچۈن پايپېتەك بولۇپ يۈرەتتى.

مېنىڭ بۇ موماينغا ئىچىم ئاغرىپ قالدى. ئانا مۇشۇ ئادەمنى مىڭبىر جاپادا بېقىپ قاتارغا قوشتى، ھۈنەرۋەن قىلدى، ئۆيلەندى. بىراق ھازىرغىچە بۇ بىچارە ئانا ئوغلىنىڭ خىزمىتىدىن يەنىلا ئازات بولماپتۇ. نىمە دېگەن ئارتۇقچە جاپا ھە؟!

— ئۇستام، ئاياللىرى كۆرۈنمەيدىغۇ؟ — سورىدىم ئۇنىڭدىن.

— ئانىسىنىڭ ئۆيىدە، — پەرۋاسىزلا جاۋاپ بەردى ئۇ، — قارىماملا، تازا بىر سەھرالىق تومپاينى ئاپتىكەنمەن، يا بىرەر مېھماننى ئۈزىتىشقىمۇ ياردىمايدۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئىبرالىشىپ كەتمەكچى بولىۋاتىمەن...

مەن ئۇنىڭ ”تومپاي“ ئايالىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈردۈم: بويى زىلۋا، مەڭزى تۇغاچتەك، كۆز ۋە لەۋلىرىدىن ھەممىشە كۈلكە يېغىپ تۇرىدىغان، ئىشچان، چاققان ۋەسادىغىنە كەلگەن بۇ چوكان توي قىلىپ تېخى يېرىم يىل بولماي تۇرۇپلا، بۇ ئادەمنىڭ ئالدىدا بىر تومپايغا ئايلانغان ئىدى.

”— توۋا، — دىدىم ئىچىمدە، — بىرچىرايلىق چوكاننى ياراتماي قىلىۋاتقان گېپىنى قارا بۇنىڭ!؟ ھازىرغىچە 5 قېتىم ئۆيلەندى، مانا ئەمدى بۇ ئايالنىمۇ قويۇپ بېرىش ئالدىدا تۇرۇپتۇ. ۋاي قوۋۇرغام ... ئۆزى قانچىلىك بىر نىمە زادى؟“ بۇ ئادەمگە تەككۈ-

زوپ بىر نەرسە دېمەكچى بولدۇم — يۇ، بىراق مېھمانلار ئالدىدا ئۇنداق قىلىشنى خالىمىدىم...

ئارىدىن ئىككى كۈن ئۆتكەندە، بۇ ئادەم ئۆيىمىزگە كىرىپ كەلدى.

— ھە، ئۇستام، ئەندى 6- خوتۇنىمۇ تېپىپ قويغانلا؟- دېدىم ئۇنىڭغا تازا بىر گەپ قىلىش نىيىتىدە.

— ياق تېخى، — دېدى ئۇ بېشىنى چايقاپ. — ئەزەلدىن خوتۇندىن تەلىيىم يوق ئىكەن مېنىڭ. قارىسىلا، 5 خوتۇندىن بىرمۇ بالام يوق، يېشىم 40 قا تاقىشىپ قالدى. بۇ خوتۇننى قويۇپ بىرەي دەپ گۇڭشېغا بارسام، جاڭزا كېسىدىغان خادىم بىر مۇنچە سېسىق گەپلەرنى قىلدى...

— ھە، نېمە دېدى؟ ئۇ خادىمنى ئۆيلىرىگە بىرەر قېتىم چاقىرمىغانمىتىلە؟

— قارىسىلا، ئايدا بىر خوتۇن يەڭگۈشلەيدىغان ئادەمكەنسىز. ئاياللارنى نېمە كۆرىسىز زادى — ھە!؟ بىلىپ قويۇڭ، ئاياللار سىزنىڭ ئويناپ تاشلايدىغان ئويۇنچۇقىڭىز ئەمەس. قايتىپ كېتىپ چىرايلىقچە ئۆيىڭىزنى تۇتۇڭ، دەيدۇ، ئەلپازى يامان، ئۆيىگە چاقىرسامۇ كەلمەيدىغاندەك.

— ھەي، مۇشۇنى يامان قىپتىلا، سىلى كۆپ خوتۇن ئېلىپ قويۇۋېتىدىغان، تولا مېھمان چاقىرىدىغان بولغاندىكىن، ئەشۇ خادىمنى بىرەر قېتىم مېھمانغا چاقىرىپ قويغان بولسىلا، مۇشۇنداق چاغدا ئەسقاتمامتى؟

— ھەي... قارىسىلا، بۇ ئىش زادى ئەقلىمگە كەلمەپتۇ.

ئۇ مېنىڭ سۆزلىرىمدىكى ئاچچىق كىنايىنى چۈشەنمەستىن، ئۆزىنىڭ خوتۇنلىرىدىن كەلمىگەن "تەلىيى" ھەققىدە ۋايسايتتى.

— ئۇستام، — دەپ چۈشەندۈردۈم ئۇنىڭغا، — ھەركىم ئۆز بەختىنىڭ، ئۆز تەلىيىنىڭ سەۋەبكارى. كونىلىقچە ئېيتقاندا، ئاللامۇ بەندىلىرىگە ئۇلارنىڭ نىيىتىگە بېقىپ كۈن بېرىدىكەن. سىلىنىڭ كۆڭلىدەك ھۈنەرلىرى بار، ئەمما سىلە تولىمۇ ئەخمەق ئادەم ئىكەنلا. ئويلاپ باقسىلا: ھۈنەر قىلىپ تاپقان كىرىمنى مېھمان چاقىرىش، خوتۇن ئېلىش بىلەنلا يوقىتىپ، يەنە ئۆزلىرىدىن كۆرمەي، خوتۇندىن تەلىيىم كەلمىدى دېسىلىرى بولامدۇ؟ ئادەم دېگەن قېرىيدۇ، چۈرۈيدۇ. سىلىنىڭ يە بىرەر باللىرى ياكى قەدىناز ئاياللىرى يوق. ئۆمۈرلىرى مۇشۇنداق ئۆتەمدۇ؟

— ھەي، ئۇنى بىر دېمىسىلە. راستىنلا ئەقىلسىز ئىكەنمەن.

مەن ئارتۇقچە سۆزلەشنى ئەپسىز كۆردۈم. ئەمدى بۇ ئادەم پۇشايمان قىلغاندەك تۇراتتى.

— ھە، راست، — دېدى ئۇ نېمىنىدۇر ئېسىگە ئالغاندەك ئالدىراپ، — ئەتە بىزنىڭ ئۆيدە مېھمان بار ئىدى.

— يەنە نېمە مېھمان ئۇ؟ — ئالدىراپ سورىدىم ھەيران بولۇپ.

— قارىسىلا، — دېدى ئۇ غەلىتە ھىجىيىپ، — × ناھىيىدىكى ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ قۇرۇلۇشىنى كۆتىرە ئالماقچى بولۇپ، مەكتەپ باشلىقىنىڭ ئائىلىسىنى دوستلىرى بىلەن چاقىرغانتىم. شۇڭا، سىلىنى...

— رەھمەت، — دەپ قوپاللىقىنا بۆلدۈم ئۇنىڭ سۆزىنى، — تېخى ئۈلۈشكۈن ئۆيلىرىدە مېھمان بولدۇم. بۈگۈن بارالمايمەن، مېھمانلىرىنى ئۆزىتىۋەرسىلە.

ئۇ چىقىپ كەتتى. توۋا، دۇنيادا مۇشۇنداق "مېھماندوست" ئادەملەر يەنە بارمىكىنە؟

بالىلار ئەدەبىياتى

غايە

(ھېكايە)

روزى نىيازى

ئۆيىمىز شەھەردىن ناھايىتى يىراق بول-
غاچقا، پەقەت بۇ قېتىمقى يازلىق تەتىلدىلا
بۇ شەھەرنى تۇنجى كۆرۈش ئىمكانىيىتىگە
ئىگە بولغان ئىدىم.

ۋاي - ۋۇي! شەھەر دىگەن ئاجايىپ گۈ-
زەل بولىدىكەن. مەن كىنولاردىن شەھەرلەر-
نىڭ گۈزەل كۆرۈنىشىنى كۆرگىنىمدە، تولىمۇ
قىزىقىپ ماختايتتىم. مانا بۈگۈن مەنمۇ ئۇ-
خادىن چىققىچە كۆرۈۋالدىم. ئۆيگە بارغى-
نىمدا، دوستلىرىم ئالدىدا تازا بىر ماختىناي-
كى، ئۇلار ئاغزىنى ئېچىشىپلا قالسۇن. چۈنكى،
ئۇلار ئىچىدە شەھەرنى مەندەك تولۇق كۆر-
گەنلەر يوق دىيەرلىك- تە...

دىگەندەك مەن شەھەردىن كەلگەن كۈنى
كەچقۇرۇن، مەھەللىمىزدىكى بالىلارنىڭ ھەم-
مىسى بىزنىڭ ئىشىك ئالدىدىكى كۆلچەك بو-
يىغا يىغىلىپ، بىردەم مېنىڭ توكىمە ئورنىدا
سىرتىمىسى بار لىيوتچىك پوسۇنىدىكى چا-
پىنىمنى سىلاپ كۆرسە، بىردەم چەتئەللىكنىڭ-
كىگە ئوخشايدىغان ھاۋارەڭ ئەينەكلىك سا-
يەۋىنى بار شەپكەمنى تۇتۇپ كۆرۈپ، تە-
رەپ - تەرەپتىن سوئال قويۇشتى:

— شەھەر چوڭمىكەن؟

— چوڭ بولمايچۇ، بىزنىڭ مۇشۇ يېزىنى
ۋە يېزىمىز يېنىدىكى ئاۋۇ سايلىقنى قوشسى-
مۇ ئۇنىڭ چوڭلىقىغا يەتمەيدۇ، دىگىنە.
كوچىلىرى خەرىتىدىكى سىزىقلاردىنمۇ كۆپ.
شەھەردىكى ئاپتوۋۇز، قوشقۇز ماشىنىلار بې-
لىق كۆلىدىكى بېلىقلاردىنمۇ كۆپ ئىكەن.

— بىنالىرى بىز كىنولاردا كۆرگەندىكى-
دەك ئىگىزمىكەن؟

— ئەخمەقسەن-دە، يالغان نەرسىنى كىنو-
غا ئالامدۇ؟- دىدىم يالقۇننىڭ بۇ گېپىگە نا-
رازى بولۇپ،- ئىگىز ئىكەن، ئىگىز بولغان-
دىمۇ 20-25 قەۋەت ئىكەن.

— ۋاي - ۋۇي! ئادەملەر شۇنچە ئىگىز
بىنالارغا چىقىپ بولغىچە ھېرىپ قالمامدىغاندۇ؟

— نېمە دەيدىغانسەن، ئۇلار دىگەن مې-
ڭىپ ئەمەس، توك بىلەن باشقۇرىدىغان، تۆ-
ۋەندىن-يۇقۇرىغا، يۇقۇرىدىن-تۆۋەنگە ئې-
لىپ چىقىدىغان ۋە چۈشىدىغان "لىپىت" دى-
گەن نەرسە بىلەن چىقىپ-چۈشىدىكەن.

— قانداق ياخشى - ھە؟!

— پويىزنى كۆردىڭمۇ؟

— كۆردۈم. پويىز خۇددى مۇئەللىم سۆز-
لەپ بەرگەندەك ۋە كىنودا كۆرگىنىمىزدەك
ناھايىتى ئۇزۇن ئىكەن. ھەر بىر پويىزنىڭ
پاراۋۇزىغا 14 تىن 16 گىچە ۋاگون قاتار
چېتىلىدىكەن. ھەر بىر ۋاگوننىڭ چوڭلىقى
بارغۇ، ماۋۇ ئۆيدەك كېلىدىكەن. ئۇنىڭ ئى-

چىدە تاماقخانا، هاجەتخانا، ماگىزىن ۋە
يېتىپ ئۇخلايدىغان كارۋات بار ئىكەن.

مەن ئەمدى سۆزلىمەي جىم تۇرۇۋالدىم.
باللارغا قارىسام، ئۇلارنىڭ بەزىلىرى ئاغ ـ
زىنى ئاچقىنىچە ماڭا تىكىلىپ تۇرۇپتۇ، يە ـ
نە بەزىلىرى گويا شەھەرنى ئۆز كۆزى بە ـ
لەن كۆرۈۋاتقاندەك كۆزلىرىدىن شاتلىق
ئۇچقۇنلىرى پارلايتتى، هاياجانلىناتتى...

ــ شەھەردە مەكتەپلەر كۆپمىكەن؟ ـ
سورىدى بايانىندىن بىرى ئىغىز ئاچمىغان
داۋۇت.

ــ شەھەردە ئوتتۇرا ـ باشلانغۇچ مەك ـ
تەپلەرنى ھىساپقا ئالمىغاندا، نەچچە ئون ـ
لىغان ئالى مەكتەپ ۋە تېخنىكوم مەكتەپلەر
بار ئىكەن.

ــ ھە، راست، سېنىڭ تاغاڭ ئۇ شەھەرگە
قانداق بولۇپ بېرىپ قالغان؟

ــ تېخىچە بىلمەمسىنا؟ ئالى مەكتەپنى
پۈتتۈرۈپ كېلىپ، شەھەرگە خىزمەتكە ئو ـ
رۇنلاشقان.

ــ تاغاڭ هازىر نىمە ئىش قىلىدىكەن؟

ــ ئىنژېنېرلىق قىلىدۇ، شەھەر قۇرۇلۇ ـ
شىنى لايىھىلەيدۇ. تاغامنىڭ ئوغلى مۇرات ـ
نىڭ ئېيتىشىچە، ئۇمۇ ياخشى ئوقۇپ، چوڭ
بولغاندا دادىسىغا ئوخشاش ئىنژېنېر بو ـ
لۇپ، يۇرتىمىزدىكى ئاۋۇ تاشلاندۇق ساي ـ
لىقتاچوڭ شەھەردىن بىرنى قۇرۇشنى پە ـ
لانلىماقچى...

مېنىڭ سۆزۈم تېخى ئاخىرلاشمايلا، بالى ـ
لار ئارىسىدا غۇلغۇلا پەيدا بولدى:

ــ تاغاڭنىڭ ئوغلى بىزنىڭ تاشلاندۇق
سايلىقنى تېخى شەھەر قىلماقچىمۇ؟

ــ ئۇنىڭغىچە بىزمۇ چوڭ بولىماي مۇشۇ
پېتىمىزچە تۇرامدۇق؟

ــ بىزمۇ ئوقۇپ بىلىم ئالماي، ئالىم،
ئىنژېنېر بولماي، "تېرەككە چالما ئېتىپ"،
"ئۈژمە يېش، ئاغزىمىزغا چۈش" دەپ يا ـ
تامدۇق؟

شۇ چاغدا ئىغىر ـ بېسىق، تىرىشچان ئاغى ـ
نىمىز داۋۇت ئالدىرىماي ۋەزمىن ئاهاڭدا
ماڭا قاراپ دىدى:

ــ ئالدىرىماي تۇر ئاغىنە، بىزمۇ ها ـ
زىردىن باشلاپ تىرىشىپ ئۆگىنىپ، كەلگۈ ـ
سىدە چوقۇم ئالىم، ئىنژېنېر، تېخنىك بو ـ
لىمىز. يېزىمىز يېنىدا ئۇزۇن يىللاردىن بې ـ
رى تاشلىنىپ سوزىلىپ ياتقان ئەشۇ ساي ـ
لىقتا سەن كۆرۈپ كەلگەندىنمۇ چوڭ، گۈزەل
شەھەر بىنا قىلىمىز!

>>>>>>>>>>~~~~~~~~>>>>>>>>>

ئۇلارغىمۇ جان تاتلىق

(هىكايە)

تىلىۋالدى ياقۇپ

مۇردىلىرىگە سومكا ئاسقان 15 ياشلاردىكى
ئىككى ئوقۇغۇچى ئاللىقانداق دىر نىمە ئۇس ـ
تىدە قىزغىن تالاش ـ تارتىش قىلىشقىنىچە
مەھەللىگە كىرىپ كەلدى.

ــ ئەسقەر، قارىغىنا ئاۋۇلارغا! ـ دەپ
كۆرسەتكۈچ بارمىقى بىلەن مەھەللىنىڭ دوق ـ
مۇشىنى كۆرسەتتى ئۇنىڭ ھەمرىيى. ئەس ـ
قەر بېشىنى كۆتىرىپ قارىدى، ئۇ يەردە بىر
توپ باللار چوڭ ئۈژمە دەرىخىگە بىر بالى ـ
نى يۆلەپ چىقىرىۋاتاتتى. ئۈژمىگە ياماش ـ
قان بالا خېلىلا ئىگىزگە چىقىپ بولغاندا،
ئۇنى يۆلەپ قويغان باللار كەينىگە بىر

نەچچە قەدەم چېكىنىپ، „راخمان، ماڭا بىر-نى ئېلىپ بىرسەڭ جۇمۇ! “، ” ماڭىمۇ... “، ” ماڭىمۇ! “ دەپ چۇقان سېلىشقا باشلىدى.

— ئەنۋەر، قويغىنا سېنى! — دېدى ئەسقەر دوستىغا ھەيرانلىق ئىلىكىدە قاراپ، — نېمىگە شۇنچە جىددىيلىشىپ كەتتىڭ؟

— هوي، سەن نېمىگە قارىيدىك زادى، قارا دېگەنگە قارىماي؟ — دېدى ئەنۋەر تېرىكىپ.

— ئاۋۇ بالىلارغىچۇ!؟ خۇددى بۇرۇن كۆرمىگەندەك، بىزمۇ كىچىكىمىزدە ئوينىمىغاندەك قىلىپ كېتىدىكەنسىنا؟

— ئاخماق، مەن سېنى ئۇ بالىلارغا قارا دېگىنىم يوق! — ئەنۋەرنىڭ ئاچچىقتىن ئاۋازى بوغۇلۇپ چىقتى، — ئاۋۇ ئۈژمىنىڭ ئۇچىدىكى قارا قۇچقاچلارغا قارا دەۋاتىمەن!

ئۈژمىنىڭ ئاچماق شېخىغا ئىسىلغان قاپاققا قارا قۇچقاچ ئۇۋا سالغان ئىدى. بىر توپ قارا قۇچقاچ شاختىن - شاخقا قونۇپ، ھەر تەرەپكە ئۆزىنى ئۇرۇپ، ھېلىقى بالىنىڭ بېشىدا پىقىراپ ئۇچۇپ ۋىچىرلاپ سايراۋاتاتتى. بۇ سايراشلار خۇددى قاراقچىلار تەرىپىدىن بۇلاڭ - تالاڭ قىلىنىۋاتقان پۇخرالارنىڭ دات - پەرياتلىرىغا، يىغا - زارلىرىغا ئوخشايتتى... بۇنى كۆرۈپ ئەسقەرنىڭ كۆڭلى بىر قىسىملا بولۇپ قالدى. ماذا ئەمدىلا ئۇ، دوستىنىڭ دېمەكچى بولغانلىرىنى چۈشەندى.

— بىچارە قۇشلارنىڭ نېمە ئامالى بار دەيسەن!؟ — دېدى ئۇ دوستى ئەنۋەرگە قاراپ. ئەنۋەر ئۈژمە شېخىغا ھەدەپ يامىشىپ چىقىپ كېتىۋاتقان بالىغا قاراپ ۋاقىردى:

— راخمان، تېز قايتىپ چۈش، ئۇكام!

ئاكىسىنىڭ بۇيرۇق ئاھاڭىدا ئېيتىلغان بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلىغان راخمان، ئىلاجىسىز قايتىپ چۈشۈشكە مەجبۇر بولدى ۋە قاپىقىنى تۈرۈپ دوستىغىنىچە ئاكىسىنىڭ ئالدىغا ئاستا كەلدى. ئۇنىڭ ھەمراھلىرىمۇ چۇقۇراشقىنىچە يۈگۈرۈپ كېلىشتى.

— نېمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟ — ئەنۋەر سەل ئاچچىقلاپ دېدى، — مەن ساڭا ئۆتكەندە قۇشلارغا چېقىلما دەپ ئېيتقانىدىغۇ؟ كەلگىنە، مەنمۇ سېنى شۇ قۇچقاچ بالىسىنى قىينىغىنىڭدەك بىر قىيناپ باقاي، قانداق بولىدىكەنسەن قېنى، — ئۇ، ئۇكىسىنىڭ ئۇرۇش ئۇچۈن قولىنى كۆتىرىۋىدى، ئەسقەر توتۋالدى.

— قۇچقاچنى تېخى ئالمىغان تۇرسام...

— دېدى راخمان تېرىنىغىنى تاتىلاپ، بۇرنىنى تارتىپ.

— ئالساڭ بولاتتىمۇ ئەمسە؟! بىلەمسەن، ساڭا جان قانداق تاتلىق بولسا، ئۇلارغىمۇ شۇنداق تاتلىق. بۇندىن كېيىن قۇشلارغا چېقىلغۇچى بولما جۇمۇ! ماڭ يۈگۈر، كىرىپ دەرسىڭنى تەكرارلا!

راخمان ئاكىسىنىڭ بۇ سۆزلىرىنى توغرا تېپىپ، ئۆيىگە كىرىپ كەتتى. ئەنۋەر بىلەن ئەسقەر بۇ يەردىكى بالىلارغا مۇلايىملىق بىلەن دېدى:

— ئۇكىلىرىم، سىلەرمۇ قۇش بالىلىرىنى تۇتماڭلار. تۇتۇپ ئوينىساڭلار ئۇلارنىڭ جېنى ئاجىز بولغاچقا ئاسانلا ئۆلۈپ قالىدۇ. قۇشلار بىزنىڭ دوستىمىز، ئۇلار بىزگە زىيان كەلتۈرىدىغان بەزى ھاشاراتلارنى يەۋېتىدۇ. شۇڭا، ئۇلارغا چېقىلماسلىق، بەلكى ئاسراڭلار. ئۇلار ئەركىن ياشىسۇن. بېرىڭلار، باشقا ئويۇنلارنى ئويناڭلار.

بالىلار يەنە چۇقۇرىشىپ كېتىپ قېلىشتى. ئەسقەر بىلەن ئەنۋەر بۇرۇلۇپ ھېلىقى ئۈژمە شېخىدىكى قۇش ئۇۋىسىغا قاراشتى. بۇ چاغدا ئانا قۇچقاچلار بالىلىرىنىڭ ساق - سالامەت قالغانلىقىدىن خۇشال بولۇشۇپ، ئاللاقاياقلارغىدۇ يەم ئىزدەپ كېتىپ قېلىشقان ئىدى...

پەرھات-شىرىن

ئۇمەر باقى يەركەندى

شىرىننىڭ كۆڭلىدە پەرھاتنىڭ مۇھەببىتى ئورۇن ئالغانلىقى مېھنىبانۇغا ئېنىق ئىدى. مېھنىبانۇ ئىشق مۇھەببەت تەسىرىدىن شىرىننىڭ ۋەيران بولۇپ كېتىشى مۇمكىنلىكى، ھېچ بولمىغاندا ئۇنىڭ پادىشالىقىنى تەرك ئېتىشى مۇمكىنلىكىنى تونۇپ يەتتى. ئۇ ئويلا- ئويلا ئاخىرى „بۇ ئىككەيلەننى بىر يەردە كۆرۈشتۈرۈپ سۆزلەشتۈرسەم، شىرىننىڭ كۆڭلى بىر ئاز تەسكىن تېپىپ قالسا ئەجەپ ئەمەس“ دېگەن يەرگە كەلدى. ئۇ شىرىننىڭ قېشىغا كىرىپ:

— بىز بۇ ئېرىقنى قېزىشقا قۇربىمىز يەتمەي بەكمۇ مالال بولغان ئىدۇق. ئادەم بالىسىنىڭ قولىدىن مۇنداق ئىشنىڭ كېلىشى ماھال بىر ئىش ئىدى. خۇدايىمتائالا بەختى-دۆلەتنى بىزگە مۇيەسسەر قىلىپ، ئۇ يىگىتنى بىزگە نېسىپ قىلدى. ئۇنىڭ كۈچى بىلەن بىزنىڭ مۇرادىمىز ھاسىل بولدى. بۇنداق پەزىلەتلىك كىشىگە قانچە ئىززەت ئىكرام قىلساق ئازلىق قىلىدۇ. ئۇ بەختلىك يىگىت خەزىنە ۋە پۇل مالنى قوبۇل قىلمايدۇ. ئۇنىڭغا ئولتۇرۇش قىلىپ بەرسەك. بېشىدىن جاۋاھىراتلارنى چاچساق، - دېگەنىدە بۇ سۆز شىرىنگە يېقىپ بەكمۇ خوشال بولدى.

ئۇلار مېھماندارچىلىق تەييارلىقى ئۈچۈن ئۆز كىشىلىرىگە پەرمان بەردى. پەرھاتقا ئادەم ئەۋەتتى. ئوردىنى ياساپ جابدۇدى. بارغان كىشىلەر پەرھاتقا مېھنىبانۇنىڭ سالام ۋە تەكلىۋىنى يەتكۈزگەندە، پەرھات ئورنىدىن تۇرۇپ بىجانىدىل تازىم بىجا كەلتۈردى ۋە تەكلىپنى قوبۇل قىلدى. پەرھات بىلەن شاپۇر خوشال-خورام بولۇپ يولغا راۋان بولدى.

ئۇلار ئوردىغا يېتىپ كەلگەندە مېھنىبانۇ ئۇلارنىڭ ئىستىقبالىغا چىقىپ قارشى ئېلىپ ئىززەت بىلەن ئېلىپ كىردى. مېھنىبانۇ ئۆزى تەختىگە چىقىپ ئولتۇردى. پەرھاتقا كۇرسى قويدۇرۇپ بەردى. پەرھات كۇرسىدا ئولتۇرغان بولسىمۇ شاپۇر قويۇلغان كۇرسىدا ئولتۇرغىلى ئۇنىماي ئەدەپ ساقلاپ كۇرسىنىڭ يېنىدا جاي تۇتقان بولدى. نەغمە-ناۋا بىلەن تەڭ زىياپەت باشلاندى. خوش ئاۋاز غەزەلخانلار ئۆز ھۈنىرىنى كۆرسىتىشتى. قەدەھلەر ئايلىنىشقا باشلىدى. ئالدى تەرەپتە ئاي يۈزلۈك پەرى چىراي قىزلار ئولتۇرۇشقان بولۇپ، بۇلارنىڭ ھەر بىرسى گۈزەللىكتە بەركامال، ئەقىل-پاراسەتتە تەڭداشسىز قىزلاردىن ئىدى. ئولتۇرۇش ئەھلىنىڭ يۈزلىرى مەي تەسىرىدىن قىزىرىپ خۇش كەيىپ بولۇشقا باشلىدى. قىزلارنىڭ ھەر بىرى پەرھاتتىن مۇشكۇل مەسىلىلەرنى سورىشتى. بۇ مۇشكۇل سوئاللارغا پەرھات ناھايىتى ئاسانلىق بىلەن جاۋاپ بەرگەچكە، ئۇلار پەرھاتقا ئاپىرىن - تەھسىنلەر ئوقۇشتى.

بېشى ئۆتكەن سانلاردا

مېھرىبانۇ ھىجران غېمىنى ئېيتىپ باققان، پىراق دەستىدە كىزىپ باققان ئايال ئىدى. ئۇ پەرھاتنىڭ پېشانىسىدا بىر ئىلاھى نۇرنى، بېشىدا بىر شاھانە سۇپەرنىڭ بەلگۈسىنى كۆردى. شۇڭا ئۇ دەرھال تەختىدىن چۈشۈپ پەرھاتنى تەختكە تەكلىپ قىلدى. لېكىن پەرھات بۇ تەكلىپنى مىننەتدارلىق بايان قىلىش يولى بىلەن چىرايلىقچە رەت قىلدى. مېھرىبانۇ نائىلاج تەختتىن يەرگە چۈشۈپ ئولتۇردى. پەرھات بىلەن شاپۇرمۇ كۇرسىدىن يەرگە چۈشۈپ ئولتۇردى. مېھرىبانۇ پەرھاتنى خېلى كۆپ سۆزلىتىپ باققان بولسىمۇ ئۇنىڭدا پاكلىقتىن باشقا نەرسىنى تاپالمىدى. ئەمما پەرھاتنىڭ دەردى زىيادە بولۇپ، پىراقىنىڭ ھەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكى، ئاھ-پىغانىنىڭ ئۆرلەۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ "مۇنداق ۋاقىتتا جانىنىڭ چىقىپ كېتىشى دېگەن بىر مىنۇتلۇق گەپ، مۇبادا بۇ يىگىت مەھبۇبىنىڭ پىراقىدا جان بېرىپ قالسا، ئۇنىڭ ئۇۋالى مېنىڭ گەدىنىمگە بولىدۇ" - دەپ ئويلىدى ۋە شېرىننىڭ قېشىغا كىشى چىقارتىپ: "ئۇ پەرىۋەش كىرسۇن، مېھمانىنىڭ قاراڭغۇ كۆڭلىنى ۋىسال شامى بىلەن يورۇتسۇن" دەپ بۇيرىدى. شېرىن پەردىنىڭ كەينىدىن چىقىپ، سەرۋىدەك قەددىنى نۇردەك ئىگىپ، ئاپتاپتەك نۇر چېچىپ، تورزدەك جىلۋە قىلىپ، خۇشال-خۇراملىق بىلەن كىرىپ كەلدى. بارچە ئولتۇرۇش ئەھلى: "ھاي-ھۇي بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپ تازىم قىلىپ ئولتۇرۇشتى. ئەمما پەرھاتنىڭ كاللىسىدىن ھوشى ئۇچتى، ئۇ خۇددى بەزگەك بولغان كىشىدەك تىترەشكە باشلاپ، بىر سائەتتىن كېيىن ھوشىغا كەلدى. شېرىن كېلىپ پەرھاتنىڭ يېنىدا ئولتۇردى. قەدەھ ئايلىنىشقا باشلىدى. ئولتۇرۇش ئەھلى مەست بولۇپ قېلىشتى. لېكىن پەرھات بىلەن شېرىن ۋىسال مەيىدىن مەست بولدى. بۇلار بىر-بىرىگە تىكىلىپ قارىيالمايتتى. ئولتۇرۇش تۈن يېرىمىغىچە داۋام قىلدى. شۇ چاغدا شېرىن ئورنىدىن تۇرۇپ يۈز نازۇ ئىستىغنا كۆرسىتىپ، قىزىل گۈلدەك ئېچىلىپ، بۇلبۇلدەك شېرىن سۆزلەپ، قەدەھ تۇتۇشقا باشلىدى. قەدەھ نۆۋىتى پەرھاتقا كەلگەندە قىزلار ئورنىدىن تۇرۇپ پەرھاتنىڭ بېشىدىن دۇر-جاۋاھىرلارنى چاچتى. شېرىن يۈز نازۇ كەرەشمە بىلەن پەرھاتقا قەدەھ تۇتۇپ:

ئى زارۇ بالاكەش ئاشىقىم، مەنسىز نىچۇكدۇرسەن؟
ئى جەۋرۇستەمگە لايىقىم مەنسىز نىچۇكدۇرسەن؟

دېگەن بېيىتىنى ئوقۇپ بولۇپ، "مەن مەي ئورنىدا سېنىڭ غېمىڭ ۋە دەردۇ-ئەلىمىڭنى ئىچمەكتىمەن" - دېدى. پەرھات يەر بىلەن تەڭ بولۇپ ئىگىلىپ تازىم قىلدى ۋە ئۇنىڭ قولىدىن قەدەھنى ئېلىپ ئىچتى. شېرىن ئارقىمۇ-ئارقا قەدەھنى تولدۇرۇپ مەي قۇيۇشقا باشلىدى. پەرھات ھەر قېتىم قەدەھنى قولىغا ئالغاندا يەرنى سۆيۈپ تۇرۇپ، "ئى نازىنىنلەر شاھى! ئەگەر پۈتۈن دۇنيا پىيالە بولۇپ، سېنىڭ ئالدىڭدىكى ھەممە پەرىلەر ساقى بولسا، سېنىڭ يادىڭ بىلەن ئىچكەيمەن" دەپ قەدەھتە بىر قەترە قالدۇرماي ئىچەتتى. ئۇ ئاخىرقى قەدەھنى ئىچىپ بولۇپ ياندۇرۇپ بېرىپ، بىخۇتلارچە بىر ئاھ تارتتى - دە، يىقىلىپ ھوشىدىن كەتتى. شېرىن پەرھاتنىڭ بېشىنى يۆلىدى، لېكىن پەرھات ھوشىغا كەلمىدى. پەرھاتنىڭ ئاھ-پىغانىدىن تەسىرلەنگەن شېرىنمۇ ئاھ ئۇرۇپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى. قىزلار دەرھال شېرىننى ئەپچىقىپ ياتقۇزۇپ قويدى. پەرھات تاڭ ئاتقاندا ھوشىغا كېلىپ، خىجالەتچىلىك ئىچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ ئۆز مەنزىلىگە راۋان بولدى.

شىرىن ئورنىدىن تۇرۇپ پەرھاتنىڭ يوقلىغىنى كۆرۈپ، پەرھاتنىڭ مۇھەببىتى ئۇنىڭ كۆڭلىگە ئاۋالقىدىن مىڭ ھەسسە زىيادە بولۇپ ئورناشتى.

مەھمىنبانۇ تەڭلىكتە قالدى. شىرىننىڭ ئىشىق مۇھەببىتىنىڭ كۈنسېرى كۈچىيىۋاتقانلىغى، پەرھاتنىڭ پاكلىغىدىن تەسىرلەنگەن مەھمىنبانۇ بۇ ئىككى يىلەننى ۋىسال شارابىدىن مەستۇ-مۇستەغرەق قىلىش ئۈچۈن بەزىم ئۇيۇشتۇرۇپ بېرەتتى. ئۇلار شۇ تەرىقىدە ئۆمۈر كەچۈرمەكتە ئىدى.

× × ×

ئەمدى ھىكايىنى بۇ تەرەپتىن ئاڭلاڭ.

ھەقىقەتتىن خەۋەردار كىشىلەر مۇنداق بايان قىلىدۇ:

غەرىپ تەرەپتە ھورمىز ناملىق بىر پادىشا بار ئىدى. غەرىپتىكى ھەممە ۋىلايەتلەر ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلاتتى. كەشمىرمۇ ئۇنىڭ پەرمانىدا ئىدى. ھورمىز ئۆلگەندىن كېيىن پادىشالىق ئۇنىڭ ئوغلى خىسراۋغا قالدى. خىسراۋ سەلتەنەت تەختىدە ئورۇن ئالدى. گەرچە ئۇنىڭ ئوغۇل پەرزەنتى بولسىمۇ، ئوغلى ناقابىل بولغاچقا خىسراۋ ئۇنى ئۆزىدىن كېيىن ئۆز ئورنىدا پادىشالىق قىلالمايدۇ دەپ قارايتتى. شۇڭا ئۇ بىر ئىسىل نەسەپلىك خوتۇن ئالسام، ئۇنىڭدىن خۇدايىمتائالا پادىشالىققا لايىق بىر ئوغۇل بەرسە، ئۇ ئوغۇل مەندىن كېيىن پادىشالىق تەختىدە ئولتۇرسا، دىگەن ئارزۇنى قىلاتتى. شۇ سەۋەپتىن ئۇ ھەر تەرەپكە كىشى ئەۋەتىپ، ئىسىل نەسەپلىك بىر خوتۇن ئىزدىتىشكە كىرىشتى. دەل شۇ چاغدا شىرىننىڭ گۈزەللىك شۆھرىتى ئالەمگە تارالغان، شىرىن بىلەن پەرھاتنىڭ ۋاقەلىرى ھەممىگە ئاڭلانغان ئىدى. خىسراۋ ئەۋەتكەن كىشىلىرى ئارقىلىق شىرىننىڭ تەرىپ-تەۋسىپىنى ئاڭلاپ ئۇنىڭغا ئىشتىياق باغلىدى. ئۇ شىرىننىڭ يۇرتىغا ئۆزى بېرىشنى ئىختىيار قىلىپ، پاراسەت ۋە ئەقىل ئىدرەكتە تەڭداشسىز بولغان بىر ۋەزىرىگە مەسلىھەت سالغاندا، ۋەزىرى ئۇنىڭغا: «سىزنىڭ ئۆزىڭىز بارمىغىڭىز دۇرۇس ئەمەس. بىر بىلىملىك، سۆزمەن ئادەمنى ئەۋەتەيلى، ئۇ بېرىپ سۆزلۈشۈپ كەلسۇن. ئۇنىڭ سۆزىگە قاراپ ئىش قىلايلى» — دەپ مەسلىھەت بەردى. خىسراۋ بۇ پىكىرنى ماقۇل كۆرۈپ، ئەرمەنىستان شەھرىگە كىشى ئەۋەتتى. ئەلچى بىر نەچچە ۋاقىت يول يۈرۈپ، ئەرمەن دىيارىغا يېتىپ بېرىپ خەۋەر كىرگۈزدى. مەھمىنبانۇ خەۋەر تېپىپ، شەھەرنى جابدۇتۇپ ئەلچىنىڭ ئالدىغا كىشىلەرنى چىقارتتى ۋە ئۇنى ئىززەت-ئىكرام بىلەن شەھەرگە ئېلىپ كىردى. ئەلچى خىسراۋنىڭ سالامىنى يەتكۈزۈپ، پاساھەت بىلەن سۆزلەپ، ئەلچى بولۇپ كېلىشىدىكى مۇددىئاسىنى بايان قىلدى. مەھمىنبانۇ ئەلچىنىڭ سۆزىنى دىققەت بىلەن ئاڭلىغاندىن كېيىن:

— مەسلىھەتلىشىپ ئەتە جاۋاپ بېرەيلى، — دىدى ۋە ئەلچىنى مېھمانخانىغا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇپ، ئۆز ۋەزىرلىرىدىن ئەشۇ ئىش خۇسۇسىدا مەسلىھەت سورىدى. ۋەزىرلەر:

— ئى جاھاننىڭ مەلىكىسى! ئەگەر خىسراۋدەك كىشى بىزگە ئېغىز ئاچقان بولسا، نىمە ئۈچۈن قوبۇل قىلمايمىز؟ — دېيىشتى. دىمەك، ۋەزىرلەر خىسراۋنىڭ تەلىۋىنى شادىمانلىق بىلەن ماقۇل كۆرۈشتى. ئەمما مەھمىنبانۇغا شىرىننىڭ ئەھۋالى مەلۇم بولغىنى ئۈچۈن ناھايىتى تەڭلىكتە قالدى. ئۇ غەمكىن پەرھاتنى ئېسىگە ئالدى ۋە دەرتكە تولغان دىلىدىن ئۇتلۇق ئاھ تارتتى. ئۇ بۇ ۋەقەنى شىرىنگە بايان قىلدى. شىرىن ئۆزىنى قويۇشقا جاي تاپالماي قېلىپ:

— ئەگەر سىلەر ئۇنداق قىلماقچى بولساڭلار مەن ئۆزەمنى ئۆلتۈرىمەن. پادىشالىق بە -
لەن مۇھەببەتنىڭ ئىشى يوق. مەن پەرھاتنىڭ يادى بىلەن خۇرسەن بولىمەن. ئۇ مېنىڭ ۋەس -
لىمنى تەمە قىلمايدۇ، بەلكى پىكىر-خىيالىم بىلەن خۇرسەن بولىدۇ. شۇنداق پاك، بىگۇنا كى -
شىنى يوق قىلىپ، بۇ بەدنامنى كۆتۈرۈپ يۈرەمەنمۇ؟ ئۇنىڭغا جامالىمنى كۆڭلى قانغىچە تا -
ماششا قىلدۇرماي، ۋىسالىمنىڭ شارابىنى ئىچۈرمەي كۆڭلۈم ئارام تاپمايدۇ. ئۇ مېنىڭ يىرا -
قىمدا تاغمۇ - تاغ، ب ايابانمۇ - باياباني كېزىپ، يۈرۈگىنى پارە - پارە قىلىپ، بېشىنى تاشلار -
غا ئۇرۇپ يۈرسە، مەن ياتنى ئىختىيار قىلىمەنمۇ؟ مۇنداق قىلىق ئىشق مەزھىپىگە راۋا كې -
لەمدۇ؟ مېنى ئۇنداق ئىشقا تەرغىپ قىلغۇچە ئۆلتۈرۈپ تاشلاڭلار ياكى ئوتقا تاشلاپ كۆيدۈرۈپ،
كۈلۈمنى كۆككە سورۇڭلار! - دەپ باھار بولۇتى يامغۇر تۆككەندەك كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈپ
زار - زار يىغلىدى.

مېھىنبانۇ شىرىننىڭ يىغا - زارىدىن تەسىرلىنىپ، "مەنمۇ ئۇنداق قىلىشنى خالىمايمەن.
ئەلچىنى مۇۋاپىق بىر جاۋاپ بىلەن قايتۇرىۋېتەيلى" دەپ شىرىننىڭ قېشىدىن قايتىپ چىقتى.
ئەتىسى دۆلەت ئەركانلىرى يىغىلغاندا ئەلچىنى ئۆز ھوزۇرىغا چاقىرتتى. ئەلچى سورۇنغا دەب -
دەبە بىلەن كىرىپ، خىسراۋنىڭ سۆزلىرىنى ئىپتىخار بىلەن تەكرارلىدى. مېھىنبانۇ ئۇنىڭغا ئۆز -
رە قويۇپ مۇنداق جاۋاپ بەردى:

— پادىشانىڭ سۆزلىرى ياخشى سۆزلەر ئىكەن. بىز ئۇنى ماقۇل كۆرىمىز. چۈنكى ئۇ بىز -
گە دۆلەت ۋە بەخت سائادەتتۇر. شۇنداق ياخشى ئىشنى بىز خالىماي قالىمىزمۇ؟ ۋە بۇ خا -
ھىشنى ئورۇنداشقا قانداقسىگە تەخىر قىلالايمىز؟ لېكىن شۇنى ئۆزرە بىلەن ئىزھار قىلىمىزكى:
بۇ پەرىزادىمىز ئەر كىشىدەك چوڭ بولغان. ئۇنىڭ ھۈنىرى ھەمىشە قۇش قۇشلىماق، شىكارغا
چىقماق، ھەربى ئىشلار بىلەن مەشغۇل بولماقتىن ئىبارەت. شۇ ئىشلار بىلەن ئۆمرى بۇ يەرگە
يەتتى. شۇڭا ئۇ ئەرگە تېگىشنى خالىمايدۇ. بۇ سۆزنى ئۇنىڭغا ئېيتقىلىمۇ بولمايدۇ. ئەگەر
بۇ سۆزنى كىم ئېيتسا شۇنى چېپىپ تاشلايدۇ. پادىشا بىر نەچچە يىل سەۋرى قىلسا، بىز ئۇ -
نىڭغا نەسىھەت قىلىپ باقساق، بۇ پەرىزات بىر ئاز ئەقلىگە كەلسە ئاندىن كېيىن شۇنىڭغا بې -
قىپ ئۇچۇر قىلساق.

مېھىنبانۇ يۇقۇرىقىدەك سۆزلەرنى قىلىپ ئەلچىنى ئىززەت - ئىكرام بىلەن يولغا سالدى.
ئەلچى بېرىپ بۇ سۆزلەرنى خىسراۋغا ئېيتقاندىن كېيىن، خىسراۋ: "مەندەك بىر پادىشانى ئۆ -
زىگە شان - شەرەپ ۋە بەخت - سائادەت دەپ بىلمەپتۇ، بەلكى باھانە قىلىپ سۆزۈمنى قوبۇل
قىلماپتۇ. مەن بېرىپ ئۇ ۋىلايەتلەرنى تالان - تاراج قىلىپ، ئۆزىنى ئەسىر قىلىپ ئالسام قان -
داق قىلىدۇ؟" دەپ غەزەپلەندى. شۇڭا ئۇ ئىككى-ئۈچ كۈن ئىچىدە سان - ساناقسىز لەشكە -
رلەرنى جەم قىلىپ ئەرمەنىستانغا يۈرۈش قىلدى ۋە مەنزىل كېزىپ بىر نەچچە كۈن ئىچىدە
ئەرمەن دىيارىغا يېتىپ باردى. بۇنى ئاڭلىغان مېھىنبانۇمۇ ئەسكەرلىرىنى جەملەپ، قورغاننى
مۇستەھكەملەپ تەييارلىنىپ تۇردى. شۇ ئەسنادا، قۇمتۇپراقتىنمۇ ئارتۇق لەشكەر بىلەن خىس -
راۋ يېتىپ كەلدى. مېھىنبانۇ بىلەن شىرىن سېپىل دەرۋازىلىرىنى تاقىتىۋېتىپ، تەييارلىنىپ
تۇردى ۋە بۇ ئەھۋالدىن پەرھاتنى خەۋەرلەندۈردى. پەرھات شەھەرنىڭ تېشىدا، بىر تاغنى
ماكان قىلىپ تۇرغان ئىدى. خىسراۋنىڭ لەشكەرلىرى بۇ تاغنى قورشاپ چۇشكۈن قىلدى. تاغ

شەھەرگە يېقىن ئىدى. خىسراۋ شەھەر ئەتراپىنى ئايلىنىپ يۈرۈپ پەرھاتقا كۆزى چۈشتى ۋە
ئۇنىڭ ھەيۋىتىدىن چۆچۈپ يۈرىكىگە دەز كەتتى. خىسراۋ: «مېنىڭ دۈشمىنىم مۇشۇ بولسا كېـ
رەك، ئەۋۋەل مۇشۇنى يوق قىلاي» دەپ ئويلاپ، ئۆز يېنىدىكى تۆمۈر ساۋۇت كەيگەن ئونىڭ
باتۇر ئەسكەرلىرى ئىچىدىن 20 كىشىگە «ئەشۇ ئادەمنى تىرىك تۇتۇپ كېلىڭلار» دەپ بۇيـ
رىدى. خىسراۋنىڭ باتۇرلىرى پەرھات تەرەپكە ماڭدى. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن پەرھات دەرھال
تاغ تۆپىسىگە چىقىپ:

— مانا مەندۇرمەن ئىشق ئوتىغا گىرىپتار بولغان، ئىشق دەشتىدە مۇشەققەت تاشلىرىـ
نى بېشىغا ياغدۇرغان، غەم بۇلۇڭىدا ماكان تۇتقان، دەردۇ ئەلەم بىلەن كۈچ تاپقان. ئەگەر ماڭا
يېقىن كەلسەڭلار بى ئەجەل ھالاك بولىسىلەر، مېنىڭ بېشىمغا ياققاندەك، بېشىڭلارغا مۇشەققەت
تېشى ياغىدۇ. ئەگەر بۇ سۆزۈمگە ئىشەنمىسەڭلار دۇبۇلغاڭلارنى تاماشا قىلىڭلار، توغـ ئەلەمـ
لىرىڭلارنىڭ شادىسىغا قاراڭلار، — دەپنەرە تارتتى ۋە تاش ئېتىپ ئۇلارنىڭ دۇبۇلغىسىنى
يەرگە يۇمۇلاتتى، تاش بىلەن ئۇلارنىڭ ئەلەم شادىسىنى پارە - پارە قىلدى، خىسراۋ ۋە ئۇـ
نىڭ يېنىدىكىلەر ھەيرانۇ ھەس قالدى. پەرھات يەنە:

— ئى پادىشا! مەن گۇناسىزمەن، ماڭا قەست قىلغىنىڭ لەشكەرلىرىڭنى ئۆز قولۇڭ بىلەن
قىرغانلىقىڭدۇر. دۇبۇلغا ئۇچۇرماقنى بۇنىڭ دەلىلى دەپ بىل، خالىسام بېشىڭنىمۇ ئۇچۇرغان
بولاتتىم. ئەمدى بەس قىل، بىگۇنا لەشكەرلەرگە جەۋرى قىلما. كەلگەن يولۇڭچە يېنىپ كەت.
سەن تېخى ئاشىقلىقتىن لاپ ئۇرۇسەن، ئەمما خەلقنى مۇنداق قايغۇغا مۇپتالا قىلىپ، پەرۋەشـ
نىڭ كۆڭلىنى پەرىشان قىلىسەن. بۇ قانداق ئاشىقلىق؟ — دەپ پەريات قىلدى. خىسراۋ بۇ سۆزـ
نى ئاڭلاپ مالالىلىققا چۆمدى. نائىلاج ئوردىسىغا يېنىپ كېلىپ غەمكىن بولۇپ ئولتۇردى. شۇ
چاغدا ئۇنىڭ بۇزرۇك ئۈممىد دىگەن ۋەزىرى كىرىپ كېلىپ ئۇنىڭغا:

— ئى پادىشا! غەمكىن بولما، تاغ خەلقى پالاخمان ئېتىشقا ئەشۇنداق ئۇستا بولىدۇ. لېكىن
مۇنداق كۆپ لەشكەرگە تەسىر يەتكۈزەلمەيدۇ. دىۋانىلەر ھەر خىل سۆزلەرنى قىلىدۇ. ئۇنىڭ
قۇلاق سالغۇچىلىقى يوق. ئەمما قورغان ناھايىتى مۇستەھكەم ئىكەن. ئۇنى جەڭ بىلەن ئېلىشـ
نىڭ ئىلاجى يوق. تەدبىر بىلەن ئىش قىلىشىمىز كېرەك، — دەپ مەسلىھەت بەردى.

بۇزرۇك ئۈممىدنىڭ سۆزلىرى خىسراۋنىڭ كۆڭلىگە تەسەللى بولدى. بۇزرۇك ئۈممىد مېھـ
ىنبانۇغا ئەلچى كىرگۈزۈش تەكلىۋىنى بەردى. خىسراۋ بۇ تەكلىپنى قوبۇل قىلىپ ئەلچى كىرـ
گۈزدى. ئەلچى مېھىنبانۇغا پادىشا نامىدىن شۇنداق دىدى:

— پەرھاتتەك تۇپراق بىلەن شىرىندەك پاكنىڭ جۈپ بولىشى نومۇسلۇق ئىش ئەمەسمۇ؟
ئۇلارنى ئاشىق - مەشۇق دىسە مۇناسىپ كېلەمدۇ؟ ئۇ ئىككەيلەنگە بەزى چاغلاردا بەزمە ئۇيـ
يۇشتۇرۇپ بېرىدىكەنسەن، بۇ قانداق ئىش؟ مەندە نىمە كەمچىلىك بار؟ ئۇنىڭدا نىمە
پەزىلەت كۆردۈڭ؟

ئەلچىنىڭ پادىشادىن ئېلىپ كەلگەن سۆزىگە مېھىنبانۇ يەنە ئىلگىرىكىگە ئوخشاشلا جاـ
ۋاپ بەردى. ئەلچى قايتىپ چىقىپ خىسراۋغا بۇ سۆزنى يەتكۈزدى. خىسراۋ غەزەپلىنىپ، ئەسـ
كەرلىرى بىلەن شەھەر سېپىلىنى ئون - ئونبەش قەۋەت قورشىدى. ھەر تەرەپكە كۈزەتچىلەرنى
قويدى، جەڭ ئەسۋاپلىرىنى تەييارلىدى. سەپلەرنى تۈزۈپ جەڭ دۇمبىقىنى چالدۇردى. ئەرمەـ

نىستان ئاھالىسى سېپىلدە تۇرۇپ، تاش-غىشلەرنى ئېتىپ، خىسراۋنىڭ لەشكەرلىرىنى شەھەرگە يېقىن كەلتۈرمىدى. بىر تەرەپتىن پەرھات ئوق بىلەن دۈشمەنلەرنى پاراكەندە قىلاتتى. خىسراۋ دەرغەزەپ بولۇپ، دەرت-ئەلەم بىلەن ئارقىسىغا ياندى. قانچە كېڭەش قىلغان بولسىمۇ شەھەرنى ئېلىشنىڭ ئىلاجىنى تاپالمىدى.

× × ×

شۇ زاماندا ئەشۇ ئەتراپتا، ئۆزى مەككار، ھىلىگەرلىكتە شەيتانغا دەرس بېرىدۇ دېسە بولغۇدەك بىر كىشى بار بولۇپ، ئۇ خىسراۋنىڭ قېشىغا كىرىپ ئۆزىنى مەلۇم قىلدى ۋە بۇ ئىشنىڭ چارىسىنى قىلالايدىغانلىقىنى ئېيتتى. خىسراۋ: " ئەگەر بۇ ئىشنىڭ تەدبىرىنى قىلالىساڭ بويۇڭ بىلەن تەڭ ئالتۇن بېرىمەن " دەپ ۋەدە قىلدى. ئۇ مەككار خىسراۋغا:

— مەن پەرھاتنى ئالداپ قولغا چۈشۈرىمەن. ئادەم ئەۋەتىپ بەنگە تارتىش سىزدىن بولسۇن، — دېدى. خىسراۋ ئۇنىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلدى. ئۇ مەككار پەرھات تەرىپىگە راۋان بولدى. ئارقىسىدىن خىسراۋ باشتىن ئاياق تۆمۈر كىيىم كىيگەن ئىككى يۈز نەپەر ئەسكەرنى يولغا سالدى. ئۇلار يول يۈرۈپ بىر جايغا بارغاندا يوشۇرۇنۇپ تۇردى. مەككار بىر دانە گۈلگە كىشىنى بىھوش قىلىدىغان دورا سەپتى. ئۆزىنى بىر ئاشىق قىياپىتىدە ياساپ، خۇددى يوقاتقان ھالدا پەريات-پىغانلارنى قىلىپ پەرھات تۇرغان جايغا يېقىنلاشتى ۋە ئاھ تارتقان، كۆكسىنى تاتىلىغان ھالدا پەرھاتقا كۆرۈندى. ھەقىقى ئەھۋالدىن بىخەۋەر بولغان پەرھات ئۇنىڭ ئاھ-پىغانىنى ئاڭلاپ كۆڭلى ئېرىدى. ئۇنى ئۆزىدەك بىر بەختسىز گۇمان قىلىپ، كۆپ ئەپسۇسلار بىلەن ئەھۋال سورىدى. ئۇ مەككار پەرھاتنى ئالداپ:

— مەن بىر پەرىۋەشكە ئاشىق ئىدىم. گاھى چاغلاردا ئۇنىڭ ۋىسال جامىدىن مەي ئىچەتتىم. بۈگۈنكى كۈنلەردە خىسراۋ دېگەن بىر زالىم پەيدا بولۇپ قورغاننى قامال قىلدى. مېنى شەيدا قىلغان پەرىۋەش قورغاننىڭ ئىچىدە، مەن تاشقىرىدا قالدىم. ئەگەر مەشۇقۇمنى كۆرۈش ئۈچۈن قورغان تەرەپكە بارسام مېھنىبانۇنىڭ كىشىلىرى مېنى خىسراۋنىڭ جاسۇسى دەپ گۇمان قىلىپ يېقىن كەلتۈرمەيدۇ. ئەگەر خىسراۋ تەرەپكە بارسام قورغان تەرەپنىڭ تىڭچىسى دەپ گۇمان قىلىپ ئۇرۇپ قوغلىۋېتىدۇ. شۇ سەۋەپتىن مەھبۇبەمنىڭ يادى بىلەن ئاۋارە بولۇپ يۈرۈمەن، — دەپ ئاھ ئۇردى ۋە كۆزلىرىدىن ياش تۆكتى. ئۇنىڭ پىغانىدىن تەسىرلەنگەن پەرھات شىرىننىڭ پىراقىدا بىر ئاھ تارتتى — دە، يىغلىدى. بۇ مەككار شۇ ھامان دورا سېپىلگەن گۈلنى پەرھاتنىڭ دىمىغىغا پۇرۇتۇپ ئۇنى ھوشسىزلاندۇرۇپ، مۇكۇپ ياتقان خىسراۋنىڭ كىشىلىرىگە خەۋەر بەردى.

(داۋامى بار)

3 - قىسىملىق سۇئىقەست

(غەربىي گېرمانىيە)

فىلىت خارمۇس

بىر كۈنى چۈشتىن كېيىن ژىم بىر كىچىك قاۋاقخانا ئالدىدا ھاردۇق ئېلىپ ئولتۇراتتى. بۇ قاۋاقخانا ماركۇسكى شەھىرىنىڭ چاڭ-توزاڭ قاپلاپ تۇرىدىغان بىر كوچىسىدا ئىدى. دەل مۇشۇ پەيتتە كوچىنىڭ بىر تەرىپىدىن ئۇيان-بۇيان ئۇرۇلۇپ باشقۇرۇقسىز كېلەۋاتقان بىر چادكا ماركىلىق پىكاپ كۆرۈندى، بىر ئازدىن كېيىن پىكاپ قاۋاقخانا ئالدىدا ئاستا توختىدى. رول ئالدىدا 40 ياشلار چامىسىدىكى بىر ئايال ئولتۇراتتى. ئۇ يىغلىغان ھالدا ماشىنا كەينىكىسى ئىشىكىگە ھالسىز يۆلىنىپ ئولتۇردى.

— خانىم، بىرەر يېرىڭىز ئاغرىمدۇ؟ — ژىم پىكاپ قېشىغا كېلىپ ئەجەپلەنگەن ھالدا سورىدى.

— شوك بولۇپ قالغان بولسام كېرەك، — ئايال پىچىرلاپ تۇرۇپ جاۋاپ بەردى: — بىرسى مېنى قەستلەپ ئۆلتۈرمەكچى بولىۋاتىدۇ، مانا ھازىرلا...

ئايالنىڭ ئىسمى ئېلىزا گەرس بولۇپ تاكسىن شەھىرىدە تۇغۇلغان. ئۇنىڭ مۇشۇ جايغا يېقىنلا بىر يەردە مەخسۇس ساياھەتچىلەر چۈشىدىغان بىر كىچىك مېھمانخانىسى بار ئىدى.

— بىر پىكاپ كەينىمدىن ئىز بېسىپ قوغلاپ كېلىۋاتقىنىغا خېلى بولدى. دېدى ئۇ سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ، — پىكاپتا سېرىق چاچ، يۈز-كۆزىنى ساقال-بۇرۇت قاپلىغان، قارا كۆزئەينەكلىك بىر ئەر كىشى بار. ئۇ مېنى ماشىنىدىن چۈشۈشىمگىلا ماشىنا بىلەن سوقۇپ ئۆلتۈرىۋەتمەكچى. ئويلاپ كۆرسەم بۇ ئىككىنچى قېتىملىقى. بۇندىن ئىككى ھەپتە ئىلگىرىمۇ مۇشۇنداق ئىش بولغان. پەقەت پىكاپ باشقا پىكاپ، ھە، راست، شوپۇر بىر ئادەمدەك قىلىدۇ. ئۇ ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتى ۋە ئۇھ تارتىپ تۇرۇپ دېدى، — ئاھ پەرۋەردىگار، مەن نەدىمۇ ئۇنى رەنجىتىپ قويغان بولغىيتتىم. مەن باشقىلارنىڭ يۈزىگە كېلەلمەيدىغان بولمىغۇر ئىشلارنى زادى قىلمىغان تۇرسام...

ژىم ئۇنىڭغا ياردەملىشىش قارارىغا كەلدى. ئايال ژىمغا ئۆزىنىڭ بۇندىن ئىككى يىل ئىلگىرى تۇل قالغانلىقىنى، ھازىر ئۆزىنىڭ مەرھۇم ئېرىنىڭ بۇرۇنقى خوتۇنىدىن قالغان رىنارت-گەرس ئىسىملىك ئوغلى بىلەن بىرگە تۇرىدىغانلىقىنى، ئوغۇل بۇ يىل 23 ياشتا بولۇپ، تېببىي ئىنىستىتۇت چىش بۆلۈمىدە ئوقۇۋاتقانلىقىنى، تازا خىيال پەرەس، كۆرەڭ يىگىت ئىكەنلىكىنى سۆزلەپ بەردى. ئانا-بالا يامان ئەمەس ئۆ-

تىدىكەن ، لېكىن ئۇنىڭ قېيىنئىنىسى فۇرىك بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى تازا ياخشى ئەمەس ئىكەن . فۇرىك ئۇنىڭ ئېرى بىلەن يامغۇرلۇق كېيىم تىكىدىغان بىر چوڭ شىركەتنىڭ خوجايىنلىرى ئىكەن . ئېرى ئۆلگەندىن كېيىن ئېرىنىڭ پېيىغا ۋارىسلىق قىلىپ كېلىۋېتىپتۇ .

ئېلىزا مېھمانخانىنىڭ ئازادە بالكونىدا ژىمنى ئىنتايىن قىزغىن كۈتىۋالدى . تېلېفون تۇيۇقسىز جىرىڭلاپ كەتتى . ئېلىزا تېز ئۆيگە كىرىپ تېلېفوننى قولىغا ئالدى . ژىم دېرىزە سىرتىدا تۇرۇپ ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىدى . رىنات ، رەھمەت. بالام ... شۇنداق، مەن ساق ـ سالامەت ئۆيگە كېلىۋالدىم . ئەپسۇسكى سەن بۇ قېتىمۇ شۇ مەيداندا بولالمىدىڭ ... نېمە ، كېيىم سۆۋىتى نەدە ؟ مەن دەرھال ئىزدەپ كۆرەي .

ژىم تېخىمۇ گاڭگىراپ قېلىۋاتقاندەك ھېس قىلدى. لېكىن ئۇنىڭ گۇمانى تېخىمۇ چوڭقۇرلۇشۇپ بېرىۋاتاتتى. بۇ ئۇنىڭ تۇغما قابىلىيىتى ئىدى. ئۇ تېز قەدەملەر بىلەن ئۆيگە كىردى ۋە بارمىقىنى كالپۇكى ئۈستىگە قويۇپ ئايالغا تاۋۇش چىقارماسلىقنى ئاگاھلاندۇرۇپ، تۇرۇبكىنى ئاستا جايىغا قويۇپ تۇرۇپ سورىدى: ـ نېمە ئىش؟

ئوغلۇمدىن كەلگەن تېلېفون كېيىم، سۆۋىتىدە قويۇپ قويۇلغان يامغۇرلۇق چاپىنىنىڭ يانچۇغىدا تېلېفون نومۇرى خاتىرىلەنگەن قەغەز بارلىقىنى ئېيتىۋاتىدۇ. ئۇنىڭغا جىددىي لازىم ئىكەن، كېيىن خەۋەر قىلىشىمنى ئېيتتى.

ژىم ھېلىقى كېيىم سۆۋىتىگە تەپسىلىي سەپسالدى. ئادەم بېلى ئېگىزلىكتە كېلىدىغان بۇ سۆۋەتنىڭ ئاغزى يېپىقلىق تۇراتتى. سۆۋەت پۈتۈنلەي مەينەت، كىر كېيىملەر بىلەن تولۇپ كەتكەن ئىدى. ئۇ سۆۋەتنىڭ ئاغزىنى ئاۋايلاپ ئاچتى ۋە پۇتى بىلەن تېپىپ ئۆرۈۋەتتى. لېكىن بىرەر ئىش يۈز بەرمىدى. ئېلىزا ئۇنىڭ نېمىشقا ئۇنداق قىلىۋاتقانلىقىنى بىلەلمەي خىيالەن قاراپ تۇراتتى ۋە خاپا بولغاندەك قىلىپ، ھېلىقى ئاچ سېرىق رەڭلىك يامغۇر چاپىنىنى قولىغا ئالدى. دەل شۇ پەيتتە يۆگەپ قويۇلغان يامغۇر چاپىنى گويا ئەرۋاھتەك مىدىراشقا باشلىدى. بىر دەمدىن كېيىن بىر دانە زەھەرلىك ئىلان تىلىنى سوزغان پېتى ۋىشىلداپ سۆۋەتتىن بىلىنگەچە كۆتۈرۈلۈپ چىقتى. بۇ ئىلان مۇشۇ يەردە دائىم ئۇچراپ تۇرىدىغان يا پەلاق باش ئۈتكۈر زەھەرلىك ئىلان بولۇپ، ئۇنىڭ زەھەرلىك چىشى تەگسە كەتسىلا ئادەمنى شۇ زامات ئۆلتۈرۈپ قوياتتى. ژىم تېزلىكتە ئىلاننى قارس قىلىپ بىرنى تېپىۋەتتى ۋە يەنە بىر نەچچىنى دەسسەپ ئۇنى جېنىدىن جۇدا قىلدى.

ـ ئەندى سىزنى قەستلەپ ئۆلتۈرمەكچى بولغان قاتىلنىڭ كىم ئىكەنلىكى ئايدىڭ بولدى. ناھايىتى رۇشەنكى، ئېرىڭىزنىڭ ھېلىقى پاي سومىسىغا ۋارىسلىق قىلىش ھوقۇقىنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن ئوغلىڭىز يالغان چاچ ۋە ساقال ـ بۇرۇت بىلەن گىرىملىنىپ دەسلەپتە سىزنى ماشىنا بىلەن سوقۇپ ئۆلتۈرمەكچى بولغان. بۇنى 1ـ ، 2 ـ قېتىم ئەمەلگە ئاشۇرالمىغان. نەتىجىدە بۇ ھىيلىنى ئويلاپ چىققان. ھازىر ئۆزىڭىزنى ئىلان چېقىۋالغاندەك قىلىپ كۆرسىتىپ ئۇنىڭ بىلەن سۆزلىشىپ باقامسىز؟

ئېلىزا تىترەپ تۇرۇپ تېلېفون تۇرۇبكىسىنى قولىغا ئالدى. رىنات ... كېيىم سۆۋىتىدە زەھەرلىك ئىلان بار ئىكەن. مېنى چېقىۋالدى، ھازىر زادى بولالمايۋاتىمەن. تېزراق كېلىپ قۇتقۇزۇۋال.

ـ دىمەك... خەير ـ خوش، ئانا جانىپلىرى ـ تېلېفوندىن قاتىلنىڭ ئاۋازى، ئارقىدىنلا مەغرۇر ئەسەبىي كۈلكە ئاۋازى ئاڭلاندى.

ـ ئەندى قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟ـ سورىدى ئېلىزا تېلېفون تۇرۇبكىسىنى قويۇپ تۇرۇپ، ـ قالغىنى ساقچىلارنىڭ ئىشى. بىز گۇۋالىقتىن ئۆتۈشكە تەييارلىنىپ تۇرساقلا بولدى.

(«ئائىلە ئايلىق ژورنىلى» نىڭ 84 ـ يىلى 10 ـ سانىدىن. ئابدىقادىر غولام تەرجىمىسى.)

مەسەللەر

ئابلىز ھېزىموپ

(سوۋېت ئىتتىپاقى)

دېرىزە پەردىسىنىڭ مونولوگى

ھېلىمۇ مېنىڭ بولغىنىم ياخشى،
ئۆي ئىگىلىرى بەئەينى باخشى.
ئايلىق ئالدىمۇ
ئىچىپ، ۋالاقلاپ
ئۇينايدۇ ئۆيدە سەكرەپ – پالاقلاپ...
رومكا لىۋىنى بىر ئېلىپ – شوراپ
بەزەن قىچقىرار خورازنى دوراپ.
قىلىقلىرىچۇ – ئۇلارنىڭ تېخى
كۆرسەڭ سارائىدۇر
يوق، دەيسەن سېقى.
بىر كېچە ماڭا بىر يىل تۇيۇلۇپ
كېتىدۇ، راستى شۇنچە ئۇيۇلۇپ.
ياخشى يېرى شۇ،
كۆرمەيدۇ ھېچكىم
چوڭ رول ئوينايدۇ مېنىڭ خىزمىتىم.

بېلىق بىلەن سۆلۆك

"سەن ئەسلىدە رەھىمسىز سەن، يامانسەن،
پاك جانلارنى قىيناپ يىدىغان قاۋانسەن.
لېكىن ماڭا ئەندى، يەتمەس قولۇڭمۇ،
بىلسەڭ، بۇگۈن پۈتتى رىسقىڭ – يولۇڭمۇ"
دەپ تىللاپتۇ بىر كۈن سۆلۆك بېلىقنى،
كۆكرەك كېرىپ – كۆرسىتىپ سەت قىلىقنى.
چۈنكى بېلىق كولىمىغان "ئورىغا"–
چۈشكەن ئىكەن بېلىقچىنىڭ تورىغا.
يە بېلىقنى ساقلىغان يەر بوشىمدى،
يە بېلىقنىڭ بەختى شۇنداق قوشىمدى.
نىمە بولسۇن، بېلىق توردىن قۇتۇلۇپ،
سۆلۆك قاپتۇ ھىساۋىدىن ئۇتۇلۇپ.
شۇ چاغ سۆلۆك ئويلاپ قىلغان سۆزىنى
قورقۇنچتا تىترەپ، ئېچىپ كۆزىنى،
دەپتۇ: "شۇنچە مېھىرلىك بىر بېلىقسەن،
ماڭا ئوخشاش پېقىرلارغا سېلىقسەن".

سېغىزخان دەپتۇدەك

كۈنلەر ئۆتۈپ سېغىزخان
گۈلزارلىقتا باش بوپتۇ.
ئۆز نەسلىدىن ئۆزگىگە
باغرى ئۇنىڭ تاش بوپتۇ.
ئورۇن سوراپ كەپتىكەن،
بىر كۈن بۇلبۇل ئالدىغا.
باشلىق زادى يوشۇرماي،
ئويلىرىنى دالدىغا:
"ئوچۇق ئېيتسام ئەگەردە،
شاراقلاشنى بىلسىڭىز؛
بىرنى – بىرگە يامانلاپ،
تاراقلاشنى بىلسىڭىز.
سېغىزخانلار يولىدا،
دائىم بولۇپ پايپېتەك،
ئىشلىسىڭىز ئورۇن بار،
كېلىڭ، دوستۇم" دەپتۇدەك.

تۈلكە بىلەن چوشقىنىڭ كۈتكىنى

تاغ تېكىسى كۆرسەتمەك بوپ،
كەڭ ياپلاقنى – ئۆلكىنى.
چاقىرغانىكەن ئۆز ئۆيىگە،
چوشقا بىلەن تۈلكىنى،

تۈلكە تۇرۇپ:
—"بۇ ئەترا پتا ئا خماق بوقمۇ؟" دەپتۇ دەك.
چوشقا تۇرۇپ:
—"ئېغىنا شقا پا تقاق بوقمۇ دەپتۇ دەك"

ئىككى سانىڭ سۆھبىتى

بىر سا دەپتۇ بىر ساغا،
قونۇۋېلىپ بىر يارغا:
"شۇنداق ياخشى بەستىمىز،
كۆكنى قوچقان نەسلىمىز.
نەردىمىز كام كەپتەردىن،
قالىغاچتىن — سەتلەردىن.
شۇنداقتىمۇ، ھەي ئاداش،
ئاڭلىمىدۇق بىر ماختاش.
شۇنىڭ ئۈچۈن سېنى مەن،
ئامال تېپىپ مېنى سەن،
دائىم ماختاپ يۈرەيلى،
ئاق دەپ، ياقىلاپ يۈرەيلى".
— "توغرا، دەپتۇ شۇ ھامان
دوستى، بۇ شۇنداق زامان؛
كىم — كىمگە بولسا قاياش،
شۇنى راست دەيدۇ، ئاداش..."

بۇدۇنىنىڭ ئېيتقىنى

مەيلى ئۈگەت،
مەيلى باق،
مەيلى سەتلە —
چەتكە قاق؛
ئۆرلىمەيمەن،
بىر بالداق.
دەيدىغىنىم:
"ۋىتۋالداق...."

ئىككى خوراز

ئىككى خوراز سۆھبەت — سۆز ئارا،
"دوست بولايلى، — دەپتۇ، — ئۆز ئارا"
ۋە دوست بولۇپ يۈرۈپتۇ خېلى،
بىر — بىرسىگە باغلىنىپ دىلى...
تەڭ بۆلۈشۈپ يەپتۇ تاپسا دان،
"دوستلۇق ئۈچۈن، — دەپتۇ، — پىدا جان!"
لېكىن ھەپتە ئۆتمەي ئارىدىن،
(ئايرىلىپ ساپ ۋىجدان ئارىدىن)،
سوقۇشۇپتۇ تالىشىپ قونداق؛
ھە، بىزدىمۇ بارغۇ مۇشۇنداق.

ماختانچاق خوراز

ئاڭلىدىڭمۇ چۆجە خوراز كېپىنى،
ماختىنىشقا تاپقان ئىكەن ئېپىنى.
دەپتۇ ئۆزى ئاران تۇرۇپ تەمتىلەپ:
"قىچقارمىسام كۈن چىقمايتتى ھەپتىلەپ".

پىچاق بىلەن بىلەي

بىلەي تاشقا كۆرسىتىپ قىر بېسىنى،
قوغلىغاچقا پىچاق يىغماي ئېسىنى،
بىلەي كېتىپ، پىچاق قاپتۇ داتلىشىپ،
روھى چۈشۈپ، بىسى يېنىپ — قاتلىشىپ.

ئابروينى ‚‚ساقلايدىغان،، ئىت

باشقا بالا — تاغ چۈشمىسۇن، دەپ،
ئابرويىمغا داغ چۈشمىسۇن، دەپ
شۇنچە تېنچ بولسىمۇ كېچە،
ھاۋشۇپ قويار، ئىت بىر ئۆزىچە.

(«ئۆي ئۈچقۇنلىرى» ناملىق مەسەللەر توپلىمىدىن نەشرگە تەييارلىغۇچى: دەريا ھەسەن.)

بېلىق ئالغۇچ

(چۆچەك)

ئەۋۋەلىسىنىڭ ئەۋۋەلىسىدە، زامانلارنىڭ زامانىسىدا، يەر - زېمىن تېخى پەيدا بولمىغان چاغدا پەقەت دېڭىزلا بولغان ئىكەن. هايۋانلار ۋە قۇشلار سۇدا ياشاپ، سۇدا كۆپىيىدىكەن. بۇ شارائىت ئۇلارنىڭ راسا چىشىغا تېگىپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە پۈتۈن هايۋان، قۇشلار يىغىلىشىپ مەجلىس ئۆتكۈزۈپتۇ ۋە ئۆزلىرى ياشاۋاتقان بۇ قولايسىز شارائىتنى ئۆزگەرتىپ، قۇرۇقلۇق بەرپا قىلىشقا بەل باغلاپتۇ. لېكىن هېچ قايسىسى قانداق قىلىپ قۇرۇغلۇق بەرپا قىلىشنىڭ يوللىرىنى بىلمەي باشلىرى قېتىپتۇ. ئاخىر هايۋانلار ۋە قۇشلار دېڭىزدا ئۈزۈپ يۈرگەن بېلىقلارغا يالۋۇرۇشقا باشلاپتۇ:

— هەي بېلىقجانلار، بىزگە دېڭىزنىڭ ئاستىدىن لاي ئېلىپ چىقىشقا ياردەملەشسەڭلەرچۇ؟

— بۇنى نېمە قىلماقچى سىلەر؟ - دەپ سوراپتۇ بېلىقجانلار.

— قۇرۇقلۇق ياسايمىز، - دەپ جاۋاپ بېرىشىپتۇ قۇشلار ۋە هايۋانلار.

— ياق، - دەپتۇ بېلىقجانلار، - قۇرۇقلۇق ياسىشىڭلار ئۈچۈن تۇپا بەرمەيمىز، بىزگە قۇرۇقلۇقتىن سۇ ياخشى، خالىغان يېرىمىزدە ئۈزۈپ سەيلە - تاماشا قىلالايمىز، - قۇشلار ۋە هايۋانلار يوغان كىتتىن سوراشقا باشلاپتۇ:

— سەن بېلىقجانلارنىڭ پادىشاسى سەن، بىزگە رەهىم-شەپقەت قىلغىن!

— ياق بولمايدۇ. سىلەرگە قۇرۇقلۇق ياساپ بېرىشكە بولمايدۇ، - دەپتۇ كىت. قويرۇغى بىلەن سۇنى بىر ئۇرۇپتۇ - دە، دېڭىزغا شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىپتۇ.

قۇشلار ۋە هايۋانلار توپ-توپ دائىرە قۇرۇشۇپ شۈك بولۇشۇپتۇ-دە، قايغۇرۇشۇپتۇ. بىر دىنلا توپ ئارىسىدىن ئۆتكۈر تۇمشۇقلۇق بىر قۇش - بېلىق ئالغۇچ چىقىپتۇ ۋە:

— قېنى، مەن بىر ئۇرۇنۇپ كۆرەي، بەلكى دېڭىزنىڭ تېگىگىمۇ يېتىپ قالارمەن، - دەپتۇ. قۇشلار ۋە هايۋانلار لاپپىدە بېلىق ئالغۇچقا قارىشىپتۇ، ئىچىدە ئۇنىڭغا تەھسىن - ئاپىرىنلار ئېيتىشىپتۇ.

شۇنىڭ بىلەن بېلىق ئالغۇچ سۇدا قانداق ئولتۇرغان بولسا، شۇ پېتى سۇنىڭ تېگىگە قاراپ شۇڭغۇپ كېتىپتۇ، پەقەتلا بېشىنى ئىگىپ قويۇپتۇ. بىر دەمدىلا بېلىق ئالغۇچ سۇدا كۆرۈنمەي قاپتۇ، هەتتا رەھىمسىز دولقۇننىڭ ئۇنىڭغا خىرىس قىلىشىدىن ئەسەرمۇ قالماپتۇ.

قۇشلار ۋە هايۋانلار بېلىق ئالغۇچنى ساقلاپ كۆزلىرى تۆت بولۇپتۇ. بىراق، بېلىق ئالغۇچتىن دېرەك يوق، دېڭىزمۇ جىمجىت، پەقەت سۇنىڭ ئىچىدىن ئاپپاق كۆۋۈكلەرلا ئېتىلىپ چىقىپ تۇرۇپتۇ. قۇشلار ۋە هايۋانلارنىڭ بۇ كىچىككىنە ۋىجىك قۇشقا ئىچى ئاغرىپ، خىيالغا پېتىپ ئولتۇرۇشقاندا، بېلىق ئالغۇچ سۇ ئۈستىدە پەيدا بوپتۇ، ئۇنىڭ قاچان شۇڭغۇپ چىققانلىقىنى هېچقايسىسى بىلەلمەپتۇ، بېلىق ئالغۇچ سۇ يۈزىدە ئولتۇرغان پېتى ئېغىر نەپەس ئاپتۇ. قۇشلار ۋە هايۋانلار بۇنى كۆرۈپ بەكمۇ ئىچى ئاغرىپتۇ. بولۇپمۇ ئۇنىڭ كۆزلىرى قىزىرىپ، تۇمشۇغىدا قان كۆۋۈكى تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئېسىل تائاملار كەلتۈرۈپ، راسا مېهمان قىلىپ كۈتۈپتۇ.

— قوي ئەمدى، - دەپتۇ ئۇلار ئىچ ئاغرىتىپ، - سەن بىز ئۈچۈن كۆپ جاپا چەكتىڭ، دەم ئال. بەربىر بىز مىرات - مەقسىتىمىزگە يېتەلمەيدىغان ئوخشايمىز. بېلىق ئالغۇچ هەرگىز ئۇنى-

(ئاخىرى 91 - بەتتە)

يولۋاس بىلەن پاقا

(چۆچەك)

پاقا كۆللەرنىڭ بىرىدە يولۋاس بىلەن دوقارىشىپ قاپتۇ.

— كىم بولىسەن ئۆزەڭ؟ — دەپ سوراپتۇ پاقا.

— يولۋاس بولىمەن.

— بۇ يەرگە نىمە ئۈچۈن كەلدىڭ؟

— سەندەك كىچىك هايۋاناتلارنى يەپ، قوساق تويغۇزۇش ئۈچۈن كەلدىم.

بۇ گەپتىن پاقا قاقاھلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ ۋە:

— مېنى يېيىشكە قانداق جۈرئەت قىلدىڭ؟ مېنىڭ كىملىگىمنى بىلەمسەن؟ — دەپتۇ.

— كىم بولىسەن؟ — دەپتۇ يولۋاس، — ئۇ، پاقىنى ئەزەلدىن كۆرۈپ باقمىغان ئىكەن.

— پاقا بولىمەن، مۇشۇ يەرنىڭ پادىشاسى! — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ پاقا.

يولۋاس بېشىنى چايقاپ، پاقىنىڭ سۆزىگە ئىشەنمەپتۇ.

— ئىشەنمەمسەن؟ ها... ها... ها...! ئۇنداق بولسا ئىككىمىز ماھارەت كۆرسىتىپ باقايلى، شۇندىلا بىلىپ قالىسەن. — دەپتۇ پاقا.

— قانداق ماھارەت كۆرسىتىشىمىز؟

— ئۇزۇنغا سەكرىشىمىز. مانا، ئالدىمىزدا بىر ئۆستەڭ تۇرۇپتۇ. ئۆستەڭنىڭ ئۇ قىرغا سەكرەپ ئۆتىمىز.

يولۋاس ماقۇل بوپتۇ. ئۇ نېرىدىن يۈگۈرۈپ كەلگەن پېتى بىرلا سەكرەپ ئۆتۈپ كېتىپتۇ. پاقا يولۋاسنىڭ قۇيرۇغىنى چىشلىۋالغان ئىكەن، شۇڭا يولۋاس بىلەن بىللە ئۆستەڭنىڭ ئۇ قىرغا ئۆتۈۋاپتۇ. بۇ ئىشتىن بىخەۋەر يولۋاس ئۆستەڭنىڭ ئۇ تەرىپىگە قاراپ:

— ھەي پاقا، بۇ ياققا تېز ئۆتمەمسەن؟ — دەپ ۋاقىراپتۇ.

— مەن بۇ يەردە! — دەپ كۇكىراپتۇ پاقا يولۋاسنىڭ كەينىدە تۇرۇپ، — قېنى ئېيتىپ باقە، قايسىمىز يىراققا سەكرىيەلەيدىكەنمىز؟

يولۋاس: "ماڭا قارىغاندا پاقا راستىنلا يىراققا سەكرەيدىكەن" دەپ ئىچىدە ئەنسىرەشكە باشلاپتۇ. بۇ چاغدا پاقا ئاغزىنى ئېچىپ، يولۋاسنىڭ بىر نەچچە تال تۈكىنى پۈركۈپتۇ.

— پاقا، پاقا نىمە ئۈچۈن ئاغزىڭدىن يولۋاسنىڭ قۇيرۇق تۈكى چىقىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ يولۋاس ئەجەپلەنگەن هالدا.

— تۈنۈگۈن بىر يولۋاسنى تىرە-سۆڭەكلىرى بىلەن قوشۇپلا يەۋەتكەن ئىدىم. ئاغزىمدا ئۇنىڭ بىر نەچچە تال تۈكى قاپتۇ، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ پاقا.

يولۋاس پاقىنىڭ ئۆزىگە ئوخشاش بىر كۈچلۈك هايۋاننى يېگەنلىگىنى ئاڭلاپ، قورققىنىدىن بەدەر قېچىپتۇ. ئۇ قېچىپ — قېچىپ بىر يەرگە كەلگەندە، تۈلكە ئۇچراپ قاپتۇ.

— تەخسىر، نىمە ئىش بولدى؟ — دەپ سوراپتۇ تۈلكە.

يولۋاس هاسىراپ — ھۆمۈدەپ، باياتىن بولۇپ ئۆتكەن ئىشنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. تۈلكە

ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، قاقاھلاپ كۈلۈپ كېتىپتۇ. ئاندىن:

— پاقا تازا پو ئېتىپتۇ، بىز ئىزدەپ بېرىپ ھىساپ ئالايلى، ئۇنى ئۇرۇپ يەر بىلەن يەكسان قىلىۋېتەيلى! — دەپتۇ.

يولۋاس يەنىلا قورقۇپ، بىرىشقا پېتىنالماپتۇ.

— مەن تۇرسام نىمىدىن قورقىلا؟ — دەپتۇ تۈلكە.

— ئەگەر پاقىنىڭ قېشىغا بارغاندا قېچىپ كەتسەڭ قانداق قىلىمەن؟

— ھە، ئەسلى مېنىڭ قېچىپ كېتىشىمدىن قورققانىمىدىلە؟ ئۇنداق بولسا ئىككىمىز قۇيرۇغىمىزنى بىر — بىرىگە باغلاپ قويايلى.

يولۋاس بىلەن تۈلكە قۇيرۇغىنى مەھكەم باغلاپ، پاقىنى ئىزلەپ مېڭىپتۇ، بۇ ئىككىسىنىڭ ئۆزى تەرەپكە يېقىنلاپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن پاقا:

— ھوي تۈلكە، مەن ساڭا ناشتىلىق ئۈچۈن يەيدىشىمگە بىر يولۋاسنى ئالدۇرراق ئەكىلىپ بەر دىسەم، كىچىككىنە ماڭا ئەمدى ئېلىپ كەلدىڭمۇ؟ يولۋاسنى تىزدىن ماڭا بەر، قوسىقىم ئېچىپ كەتتى، — دەپ ۋاقىراپتۇ.

يولۋاس بۇ گەپنى ئاڭلاپ، " تۈلكە مېنى ئالداپ پاقىغا ناشتىلىق ئۈچۈن ئېلىپ كەپتۇ " دەپ ئويلاپتۇ — دە، قورقۇپ بەدەر تىكىۋېتىپتۇ. تۈلكە ناھايىتى تىت — تىت بولۇپ:

— ھەي يولۋاس، قورققان بولساڭ قۇيرۇغىمىزنى يېشىۋېتىپ ئاندىن قاچ! — دەپتۇ.

يولۋاس قانداقمۇ قۇيرۇق يېشىشكە ئۇلگۇرەلىسۇن؟ ئۇ پۈتۈن كۈچى بىلەن قېچىپ، تۈلكىنى سۆرەپ ئۆلتۈرۈۋېتىپتۇ.

(بېشى 126 ـ بەتتە)

ئېنىڭ باتىنى زەھەرلىك يىلانغا ئوخشاشتۇر،
ئاغزىنى تەبرەتسە زەھەر چىقار يىلان زاھىد،
ئالۇردا خۇلقى ئاجايىپ، ئىشلىرى ئاندىن،
بىر گال ئۈچۈن قول بولۇشقا رازىمان زاھىد،
بۇ سۆزۈمگە ئىشەنمىسەڭلار كۆرۈڭلار ھەركىم،
ئول ئىشىنى تاشلىغاندا ئاچ قالۇر زاھىد،
تالاشقان ئىشتلار كەبى سارغىيىپ تۇرۇپتۇر،
كۆرۈڭ چىرايىدا ئېنىڭ يوقتۇر قەترە قان زاھىد،
ئېنىڭ ئۆلگىنىدىن ھەركىشى خەبەر بەرسە،
بىرۇرمەن ئول كىشىگە يۈز تۈمەنكى جان زاھىد،
نىمەرسە بەرسە كىشى قوللىرىنى ساماغا تۇتۇپ،
قىلۇرمەن ھىدايە دەپ دۇئا بىرلە يامان زاھىد.
مۇنىڭ ئادىتى تولا، قىلما ياد رەھنايى،
ئۇنىڭ سۆزىدە مەن بولغىنىم خازان زاھىد.

(داۋامى كېيىنكى ساندا)

AltunOq

رەنايى جاھان

شاھزادە رەنايى جاھان يىغلاپ ـ يىغلاپ بىر شەھەرگە يېتىپ باردى. بۇ شەھەرمۇ ئاپتابى تاجى زەرنىڭ ئاتىسى شاھىيار ئاشالغا قاراشلىق ئىدى. نەۋكەرلەر شاھزادە رەھنايى جاھانىنى پادىشانىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى ۋە بولغان ۋەقەلەرنى بىر ـ بىر بايان قىلىپ، شاھىيار ئاشالنىڭ ئەمرىنى يەتكۈزدى. پادىشا شاھزادىنى ئوتتۇن توشۇغىلى سالدى. شاھزادە خېلى ئۇزاق بىر جاڭگاللىقتىن ھەر كۈنى بىر يول ئوتتۇن توشىدى. بىر كۈنى كېچىسى بۇ جاڭگاللىقتا غايىپتىن ئوت كېتىپ، جاڭگاللىقتا توشىغىلى ئوتتۇن قالمىدى. پادىشا ئۇنىڭدىنمۇ يىراقراق بىر جاڭگاللىقتىن ئوتتۇن توشۇشقا بۇيرىدى. شاھزادە بىر يول ئوتتۇننى چۈش مەھەلگە قالماي توشۇپ بولدى. پادىشا بۇنى ئاڭلاپ: «كۈندە ئىككى يول توشىسۇن» دەپ ئەمىر قىلدى. شاھزادە ئىككى يول ئوتتۇنىمۇ خېلى يورۇقتىلا توشۇپ بولدى. ئۇنىڭ كۈچ قۇۋۋىتىنىڭ زىيادىلىكىگە ھەيران بولغان پادىشا «ئەجەپ ئەسرارلىق كىشى ئىكەن» ـ دەپ، ئۇنىڭدىنمۇ يىراقراق بولغان بىر جاڭگاللىقتىن كۈنىگە ئۈچ مەرتىۋە ئوتتۇن توشۇشقا بۇيرىدى. بىراق ئاز كۈن ئۆتمەي بۇ جاڭگاللىقمۇ غايىپتىن ئوت كەتتى. پادىشا: «ئۇنداق بولسا تېخىمۇ يىراقراق جايدىن توشۇسۇن» ـ دەپ يارلىق قىلدى. شاھزادە ئىلاجىسىز جاڭگاللىققا باردى. ئوتتۇن تىردۈپتىپ، ئاپتابى تاجى زەر ئىسمىگە يەتتى، ئاھۇ پىغان بىلەن بۇ بېيىتنى ئوقىدى:

ئەي يار سېنىڭ جۇپ كۆزلىرىڭ جور بولۇپ چۈشتى،
ھىجران ئارا ئىدىم ئاتلىرىڭ ئاھىمنى تۇتتى.
ھىجران ئوتىنىڭ شىر ئاراسى ئەمدى مېنى ئۆرتەدى،
نى قىلايكىم دىلىم گۈلشىنى گۈلزارىنى قۇرۇتتى.
بۇ ئىككى جاھان كۆڭلۈمگە ئەھيار بولۇپتۇ،
مەن ئاشىقى زار تاشلارىكىم بارچىنى ئۇنۇتتى.
ھەيران سارا سىيەكەلمەشىم بائىسى ئولدۇر،
ئول يار ۋىسالىنى تىلىگىلى مەيلەرىم پۈتتى.
ئى جاھاندار كۆردىڭلار ئۇنى غەم ئىچرە ئاخىر،
بۇ جاڭگىلى ۋەيرانىنى بىر شەمئى يورۇتتى.

شاھزادە بۇ بېيىتنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن زار ـ زار يىغلاپ، بىر ھازا بىھوش بولدى ۋە يەنە ھوشىغا كېلىپ ئوتتۇن تېرىشكە باشلىدى. بۇ چاغدا بىر نەچچە قاراقچىلار پەيدا بولۇپ، شاھزادىنى تۇتۇپ ئالدى ھەم ئۇنى ئۆلتۈرمەكچى بولدى، شاھزادە بۇنى ئاڭلاپ قاقاھلاپ كۈلۈپ كەتتى. قاراقچىلار ھەيران بولۇپ: «بېشىڭغا ئۆلۈم يېتىۋاتسا نېمە ئۈچۈن كۈلىسەن؟» دەپ

سورىغان ئىدى. شاھزادە: «مەن ئۆلگىلى بەش يىل بولدى، شۇندىن بىرى كۈندە مىڭ مەرتىۋە تىرىلىپ، مىڭ مەرتىۋە، ئۆلىمەن» - دەپ جاۋاپ بەردى. قاراقچىلار: "سەن قانداق كىشىسەن؟» دەپ سورىدى. شاھزادە: "مەن پادىشا ئاشالىنىڭ ۋۇلىدۇر مەن، بۇ جايدىن ئۆتۈن تو- شۇۋاتاتتىم، ساڭا ئۇچرىدۇم» - دىدى. قاراقچىلار:"بۇ بىر ۋۇل ئىكەن، بۇنى ئۆلتۈرگەن بىكار» - دىدى - دە، ئۆز شەھەرلىرىگە ئىلىپ كەتتى.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە قاراقچىلار ئوۋغا چىقتى. ئۇلار قاتتىق بورانغا ئۇچراپ، يولدىن ئىزىقىپ، تىنەپ قىلىشتى. شاھزادە بىلەن بىللە ئىزىقىپ قالغان بىر قاراقچى يولدا بىر توپ كارۋان ئەھلىگە ئۇچرىدى. ئۇ ئاچارچىلىق، تەشنالىقتا ئۆلگىلى تاس قالغانلىقتىن، شاھزادىنى ئول كارۋان ئەھلىگە ساتتى. قاراقچىدا شۇئان ئۆز پادىشاھىنى باشلاپ كىلىپ، كارۋان ئەھلىنى ئۆلتۈرۈپ، مال - مۈلۈك، نىمەتلىرىنى بۇلاش نىيىتى پەيدا بولغانلىقتىن، بىر مۇنچە نان، سۇۋە پۇلنى ئىلىپ ئۆز مەنزىلىگە راۋان بولدى.

شاھزادە كارۋانلارغا: "مەن ئەسلى بۇ قاراقچىنىڭ ۋۇلى ئەمەس ئىدىم، بىراق ئۇنىڭ ۋولىدىنمۇ ۋۇتۇلالماس ئىدىم. مانا ئەندى ۋۇل دەپ سىتىلدىم. بۇ يەردىن ئىلدام كىتىڭلار. بولمىسا قاراقچىلار پەيدا بولۇپ، بۇ يەردە ھەر بىرىڭلارنى تىرىك قويماس» - دىدى. كارۋان ئەھلى بۇ سۆزنى ئاڭلاپ: «بىزگە نىمىشقا باشتا دىمىدىڭ، ئول قاراقچىنى تۇتۇپ ئۆلتۈرەتتۇق، سەنمۇ ھەم سىتىلماس ئىدىڭ، ياكى سەن بۇ يەرگە كەلمىسەڭ بىز ھەم قاراقچىلارغا ئۇچرىماس ئەردۇق. ئەمدى بىز سىنى ئۆلتۈرىمىز» - دىدى.شاھزادە: «مىنى ئۆلتۈرۈپ يەنە بۇ يەردە تۇرۇپ قالساڭلار قاراقچىلاردىن بەربىر ۋۇتۇلالمايسىلەر، ئۆلۈم بىلەن قورقىتىدىغان بولساڭلار ئۆلۈم ھەممىدىن ماڭا ئوبداندۇر. ئەگەر ئاشىق كىشى ئۆلۈمدىن قورقسا، توخۇ داندىن قورقاندەك بولىدۇ، ھەرگىز مىرادىغا يەتمەس. ئۆلتۈرىدىغان بولساڭلار ھەر كۈنى مىڭ ئۆلۈم باشىمدىدۇر. ئۆزۈڭلار سىتىپ ئالدىڭلار، ئەندى پۇلۇڭلارغا زىيان» - دىدى - دە، بۇ بىيىتنى ئوقىدى:

بى رەھىم قاراقچى مىنى مەرمەرچىگە ساتتى،
ئول ھەم مىنى ئۆلتۈرگىنى يوق زەخمىسىگە قاتتى.
يۈز شۈكرە، دىدىم مەن بەلكى مۇسۇلمانگە چۈشۈپمەن،
ئول كاپىرى بىچارە يىتىم كۆڭلىنى قىيناتتى.
كۆڭلۈم ئوتى بىسيار چۈشۈپتۇر ھەممە ئوت يەر،
بول ئاتىشىدەك يۈز مىڭ بىچارە ئۇزاتتى.
ئول دىلبىرى رەھنا ھەممە دۇنيادا ئىستىگەي،
ئول قادىرى ۋۇدرەت بىلە بەرگە ياراتتى.
رەنايى جاھاندار ھەم ھىجرانغا چۈشۈپتۇ،
ئول بويى مۇھەببەت مويىدىن قەترەنى تاپتى.

شاھزادە بىيىتنى ئوقۇپ بولۇپ، زار - زار يىغلاپ، بىھوش بولدى. شاھزادە ھوشىغا كەلگەندە كارۋان ئەھلى ئۇنىڭ ھالىغا ئىچىنىپ تەپەككۇر قىلىشىۋاتتى، دەل شۇ ۋاقىتتا قاراقچىلار پەيدا بولۇپ، كارۋان ئەھلىنى بۇلاشقا باشلىدى. شاھزادە: "ئەي يارانلىرىم، ھەممىڭلار قولۇڭ-

لارغا ئارغامچا ئېلىڭلار: قاراقچىلار كەمەندىن قورقىدۇ» - دەپ مۇراجىئەت قىلدى. ئۇ قاراق- چىلار شەھرىدە قاراقچىلارنىڭ: «ئەگەر كەمەند بولمىسا جاھاننى بىردەمدە ئالۇرمىز، ئەگەر كەمەند بىلەن تۇتسا بىر يولى ئۆلتۈرمەي، قىيناپ ئازاپ قىلىدۇ» - دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدى. كارۋان ئەھلىنىڭ ھەممىسى قولىغا ئارغامچا ئېلىۋىدى، راس دېگەندەك قاراقچىلار: «بۇ كارۋان ئەھلى تامامەن كەمەنداز خەلق ئىكەن، بۇلارغا ئادەم كۈچى يەتكۈدەك ئەمەس، ھەممى- مىزنى تۇتۇپ ئالىدىغاندەك تۇرىدۇ» - دەپ، ئوقيا، دۇبۇلغا، شەمشەر، ساۋۇت قاتارلىق بىر قىسىم نەرسىلىرىنى قالدۇرۇپ، ئالدى - ئارقىسىغا قارىماي قېچىپ كەتتى. كارۋان ئەھلى قا- راقچىلاردىن ئاسانلىق بىلەن قۇتۇلۇپ، شاد - خورام يولغا راۋان بولدى. شاھزادىنىڭ ئىشقى- مۇ- ھەببىتى ئۇلارنى چۇڭقۇر تەسىرلەندۈرگەن ئىدى، ئۇلار يولدا بارغىچە شاھزادىگە خىجىللىق بىلەن ھۇزۇر ئېيتتى. شاھزادە ئاپتابى تاجى زەرنى ياد ئەيلەپ مۇنۇ مۇخەممەسنى ئوقىدى:

تاپمىدىم ئۇشبۇ جاھاندائى نىگارىم قايدىسەن؟
خوشلۇغۇم، خوش ۋەقتلىگىم ئارامۇ جانىم قايدىسەن؟
تەنگە دەرمان بەرگۈچى شىرىن زابانىم قايدىسەن؟
ساقلىغىم، كۈچ - قۇۋۋەتىم جانانى يارىم قايدىسەن؟
جانغا مىڭ جان قوشقۇچى روھى راۋانىم قايدىسەن؟

سەن نىگارسىز بى نەئى ھۇشۇم، جانىم قالدىمۇ؟
مىسلىسىز رەنجۇ ئوقۇبەت بىرلە دەرمان قالدىمۇ؟
خەستە جان بەردىم ئامانلىق ئۇشبۇ دەۋران قالدىمۇ؟
ئۆزگىلەر بولغان بىلەن يارى جانان قالدىمۇ؟
خۇرشىدە خاۋەر كەبى نۇرى جاھانىم قايدىسەن؟

نەپىسە ئېرور، سەن گۈلنى كۆرۈپ بولدى ماڭا بىر بالا،
ئول كۆنى سەۋدايى ئىشق كۆڭلۈمدە قىلدى ماجرا،
مەن جامالىڭ قەدرىنى بىلمەس ئىدىم نادان بالا،
ئىشىق ئوتۇڭ ئۆرتەپ دىلىمنى قىلدى ساقايماس يارا،
يەتكۈزۈر كۆڭلۈم قۇشى ئىمە مېھرىبانىم قايدىسەن؟

بۇ كۆڭۈل بولدى ئاجايىپ ھىجرىدىنكىم رەنجىدار،
رەنجىدىن يەتتى ئەجەل، پات كەل يولۇڭغا ئىنتىزار،
تارتىيۇرمەن مىڭ مۇشەققەت سەن يارنى كۆرمەي بىقارار،
ھەر كىشىكىم تۇرمىسا سۆزىدە ئولنى ئىتىبار،
كەلمىدىڭ ئەي ۋەدە يالغان جاۋىدانىم قايدىسەن؟

كۆرمىسەم سەن پەرىۋەشكە ئاشىنا بولماس ئىدىم.
مۇنچە يۈزمىڭ دەرت - بالاغا مۇپتىلا بولماس ئىدىم،

ئۇشبۇ ئىشقنىڭ پەرقەتى بىر لە ئادا بولماس ئىدىم،
مەن رەھنايى جاھان ھىجىر ئوتىدا يانماس ئىدىم،
شاھى ماھى جىن خۇراسان ئەندى جانىم قايدىسەن؟

سەندىن ئۈزگە بۇ جاھاندا باغى خۇش گۈل قالدىمۇ؟
كۆزلىرى گۆھەر كەبى يا ساچى سۇمبۇل قالدىمۇ؟
ئۆرتەمەي ھىجران ئوتى، كۆيگەنگە بۇلبۇل قالدىمۇ؟
ئۆلمەيىن ئىشقىڭدا كۆيۇپ خەستە ئوغۇل قالدىمۇ؟
مەرھەمەت - رەھىم ئەتكۇچى سەن گۇلئۇزارىم قايدىسەن؟

ئول مېنى زار ئەتكۇچى بى رەھىم دىلدارىدۇر،
يۈز تۇمەن جەبرى بىلەن زۇلۇم قىلغان ئول يارىدۇر،
كوزلىرى شەھلا سۇپەت، يۈزلىرى گۈلزارىدۇر،
ئول نىگارىم كويىدا يۈرگەن كىشى بىسيارىدۇر،
ئۇشبۇ رەھنايى خۇمارى ئول نىگارىم قايدىسەن؟

شاھزادە يىغلا - يىغلا نەچچە كۈن يول يۈرۈپ، بىر بېلىقچىلار شەھرىگە يېتىپ باردى. ئۇ سودىگەرلەر بىلەن بۇ شەھەردە بىر مەزگىل تۇردى. سودىگەرلەر سەپەرگە مېڭىش ئالدىدا رەھنايى جاھانغا: "ئېھ، يىگىت! سىزنى بىزنىڭ قۇلىمىز دىمەك ھەددىمىز ئەمەس، ئەندى خالىغان تەرىپىڭىزگە بېرىڭ" - دەپ ئىجازەت قىلدى. بىراق رەھنايى جاھان ئۇلارنىڭ سۆزىنى رەت قىلىپ: "ئۇنداق بولسا مېنى سېتىڭلار، مەن سىلەرنىڭ قۇلۇڭلاردۇرمەن. بۇ قۇللۇقتىن خۇدايىتائالا خالاس قىلۇر" دەپ تۇرىۋالدى. سودىگەرلەر رەھنايى جاھاننى ئائىلاج بىر بېلىقچىغا سېتىپ يولغا راۋان بولدى. شاھزادە دەريادىن بېلىق تۇتۇشىتىپ مۇنۇ بېيىتنى ئوقىدى:

ئەركىن ئىدىم، ئاخىرى قۇللۇققا سېتىلدىم،
بۇ دۇنيا ئىشلىرىنىڭ بارچىنى بىلدىم.
ئارى، مېنى بۇ چەرخ پەلەك قىلىپ ۋالە ھەيران،
بۇ ئىشنى قىلاي دەپ مەن مېھنەتكە يىقىلدىم.

شاھزادە زار - زار يىغلاپ بېلىقچىلىق بىلەن بىر نەچچە ۋاقىتنى ئۆتكۈزدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇ يايىغان تورغا بىر لەھەڭ چۈشۈپ قالدى. شاھزادىنىڭ لەھەڭنى تارتىشقا كۈچى يەتمىگەنلىكتىن، ئۇ لەھەڭ بىلەن بىللە دەرياغا چۈشۈپ كەتتى. ئاقا - ئاقا ئاخىرى بىر يەردىن چىقتى.

شۇنى ئېيتىمەك كېرەككى، بۇ دەريانىڭ قىرغىقىدا «رەپقا» ئىسىملىك بىر زاھىد بار ئىدى. ئۇ بەك شۆھرەتلىك، نامدار زاھىد ئىدى. شاھزادە مانا مۇشۇ زاھىدنىڭ تاھارەت

ئالدىنقان يېرىدىن چىققان ئىدى . زاھىد شاھزادىنى سۈمىمگە ئېلىپ باردى . كۆپ تەربىيەت قىلىپ ، سۆزلىگۈدەك ھالغا كەلتۈردى . شاھزادە ساقىيىپ ماڭىدىغان بولغاندىن كېيىن، زاھىد ئۇنى دەريادىن سۇ توشۇشقا سالدى . بۇ چاغدا شاھزادە 15 ياشتا ئىدى . ئۇ بىر نەچچە كۈن زاھىدقا سۇ توشۇپ بەردى . كۈنلەردىن بىر كۈنى زاھىد سورىدى :

— ئەي ئوغۇل ، سەن نېمە ئادەمسەن ؟

شاھزادە جاۋاپ بەردى :

— مەن تۇپراقمەن .

زاھىد ئېيتتى :

— تۇپراق ئىكەنلىگىڭنى بىلمەمەن، بىراق قانداق كىشى ئىكەنلىگىڭنى سوراۋاتىمەن.

شاھزادە ئېيتتى :

— مەن تۇپراق دىدىم ، مەن تۇپراق.

زاھىد : ھېچنەرسەڭ يوق ، قايدىن كەلدىڭ ؟

شاھزادە : ئادەم مۈلكىدىن ۋۇجۇد راھى بىلەن كەلدىم.

زاھىد : سەن قايسى شەھەردىن چىققان ؟

شاھزادە : مەن نېمە بىلمەمەن ؟ ئۆزىڭىز : « مەن دەرياغا تاھارەت ئالغىلى بارغاندا سۇدىن چىققان ئىدىڭ » دەپ ئېيتتىڭىزغۇ ؟ مەن ئەنە شۇ سۇدىن چىققاندىمەن ، - دەپ جاۋاپ بەردى . زاھىد بۇ سۆزگە خاپا بولدى . ئۇ : " بۇ شۇم يېتىم ئىكەن ، دەريادا ئۆلۈپ قالسا بوپتىكەن . ماڭا زاباندارازلىق قىلىپ پوت ئېتىۋاتىدۇ . مەن ساۋاپلىق ئىزدەپ سۇدىن ئېلىپ يامان قىپتىمەن " - دەپ ئۆز قىلمىشىغا پۇشايمان قىلدى . شۇنداقتىمۇ ئۇ شاھزادىگە يەنە سۇئال تاشلاپ : " ئانداقتا سەن سۇ خەلقىمۇ ؟» دەپ سورىدى . شاھزادە ئېيتتى :

— مەن راس، سۇ خەلقىدۇرمەن . سەن شەرەكمۇ سۇ خەلقى بولماي نېمىدىڭ؟!

زاھىد : بەس ، سەن ھەقىقەتەن شۇم يېتىمكەنسەن .

شاھزادە : سەن شۇم يېتىم بولمىساڭ ، ئەل قوغلاپ، بۇ تاققا يالغۇز تاشلاپ قويارمىدى؟

زاھىد : مېنىڭ قېشىمدا تۇرار بولساڭ ناماز ئۆتىگىل .

شاھزادە : مەن شەيتان ئەمەس ، ئاللايىتائالانىڭ نامازغا ھاجىتى يوق . ناماز ، روزا شەيتاننىڭ ئىشىدۇر . سەن شەيتان بولمىساڭ خەلقنىڭ ئارىسىدىن سىقىپ چىقىرىلىپ ، مۇنداق بولۇرمىدىڭ . ناماز ئۆتەيمەن دەپ روھى رىيا قىلۇرسەن . شەيتاننىڭ بۇ ئالەمدە قەدىمى يەتمىگەن يېرى يوق . سەن ھەم شەبرى مەلئۇنغا ئوخشاش ئەل ئارىسىدا يۈرەلمەي، بارارغا ماكان تاپالماي ، چۆل - جەزىرىلەردە يۈرۈرسەن ، - دىدى . ئاندىن بۇ بېيىتنى ئوقىدى :

سېنى ئازدۇراي دەپ بۇ بەد بەخت كەززاپ زاھىد.
بۇ كوھنە ئېچرە يۈرۈر دەۋزىخى چايان زاھىد.

(ئاخىرى 121 - بەتتە)

قەشقەر شەھەرلىك سەنئەت ئۆمىكى ئوينىاپ چىققان تارىخىي دىراما
« نوزۇگۇم » دىن كۆرۈنۈشلەر

AltunOq

(سۈرەتلەرنى
جورى قادىر
مەمتىمىن زىبىبۇللا ،
تۇرسۇن تۇردىئېلار
تارتقان.)

ئۇلۇغ ئالىم مەھمۇت قەشقەرى   ماي بوياق . (غازى ئەمەت سىزغان)

قەشقەر ئەدەبىياتى (14- يىل نەشرى)

«喀什噶尔文学» （双月刊）

1985 - يىل 3 - سان (قوش ئايلىق ژورنال)

نەشر قىلغۇچى: قەشقەر ۋىلايەتلىك ئەدەبىيات - سەنئەتچىلەر

بىرلەشمىسى

تۈزگۈچى: « قەشقەر ئەدەبىياتى » ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمى

«قەشقەر گېزىتى» باسما زاۋۇدىدا بېسىلدى

مەملىكەت ئىچىدىكى ھەرقايسى پوچتىخانىلار مۇشتەرى قوبۇل قىلىدۇ

جايلاردىكى پوچتىخانىلار ۋاكالىتەن تارقىتىدۇ

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق نەشرىياتچىلىق ئىشلىرى

ئىدارىسىنىڭ تىزىم نومۇرى: 0.41

ژورنال نومۇرى : 62 — 58

پارچە سېتىش باھاسى: 50 فۇڭ